

Національна академія наук України
Інститут історії України

**ОУН і УПА в 1944 році:
Документи
Частина 2**

Київ – 2009

ОУН і УПА в 1944 році: Документи. В 2 ч. Ч. 2.

Упорядники: *О. Веселова, С. Кокін, О. Лисенко, В. Сергійчук.*

Відповідальний редактор *С. Кульчицький.* — Інститут історії України
НАН України. — 2009. — 256 с.

У книзі подаються архівні документи, що відображають діяльність Організації українських націоналістів (ОУН) і Української повстанської армії (УПА).

У разі передруку документів узгодження з Інститутом історії України
НАН України обов'язкове.

ISBN 978-966-02-5316-2
ISBN 978-966-02-5683-5

© О. Лисенко — вступна стаття, 2009.
© О. Веселова, М. Дубик, Є. Шаталіна —
археографічна обробка, 2009.
© О. Веселова, С. Кокін, О. Лисенко,
В. Сергійчук — упорядники, 2009.

ВІДПОВІДЬ ОУН (С. БАНДЕРИ) НА «ЗВЕРНЕННЯ УРЯДУ УРСР ДО НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ»

*Не пізніше 20 липня 1944 р.**

Смерть сталінсько-большевицьким прихвосням!
НАША ВІДПОВІДЬ НА “ОСТАННЄ ЗВЕРНЕННЯ”

Гречухам, хрущовим, коротченкам, корнійчукам, рильським та всім ішим чорнопіднебінним піввиросткам, прихвосням, байстрюкам і задолизам най-геніальнішого злодози всього світу, шукуралупа і людоджера, батька всякого зброду, насильства і терору, найбільшого сукиного сина Сталіна – наше «со-вершено» щире слово.

ПОТЕРЧУКИ І ВИКИДНІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ!

Прочитавши ваше “останнє звернення”, яке ви розіпхали волелюбному, запроданому вами українському народові, щоб таким чином піднести своєму сучому батькові Сталінові ще один язикооблиз просто по голій задниці – ми справді “застановилися”. Застановилися, але не над вашою безглуздою брехнею, над якою ви довгі роки ломили свої звірячі зуби, проходячи курс брехні советського союзу, але над вашою паршивою долею, що вас таких туполобих дурнів на світ пустила.

Йолопи затабачені! Дурноваті порепані рила!

Читаючи ваше звернення, ми “захоплювалися” руками за живіт від реготу, так сильно до вподоби були нам ваші “геніальні” думки. Регіт цей прокотився через цілу Україну, як довга вона і широка. Скрізь звернення усі читають і боки рвуть від сміху та щиро дякують радянській владі за таку велику й корисну поміч – мають тепер чим підтирати задниці. Вже й горобці і глухі сови “звернення востаннє” розказують собі на вухо та проявляють «довготерпеливість і милосердіє» радянської влади. І милосердіє і довготерпеливість... **, бо де ж таке подумати дають нам час, аж по двадцятьє липня, го-го-го!... Є час подумати і прийти з повинною до милосердної радянської влади.

Пахолки і Сталінські заушники!

Ми ще не забули болю по тих, що повірили в московську брехню у вісімнадцятих роках, через що впали жертви червоного сатрапа. І тоді, як і тепер, московська сволоч, захлистуючись брехнею, обіцяла українському народові золоті гори. Але замість рівності і братерства принесла йому поневолення та цілковиту руїну. Планово викликаний большевиками голод в Україні в 1930-1933 рр. – пожертва собою понад 7 мільйонів жертв. А скільки з’їли найкращих синів українського народу “стенкі”, підвали ГПУ, НКВД, Сибір, Соловки, Казахстан. Проте хіба Всевишній знає, що червоний кат добре затирав свої криваві сліди. І чому ж це все примінено до українського

* Дату визначено за змістом документа.

** Крапки в тексті.

народу? А може це випадковість? Так, це большевицька випадковість, якою червоні злодюги платили українському народові за його право на життя, за волю, за рівність, за українсько-російську дружбу?

А що ж зробила московсько-большевицька сарана з учасниками “Союзу визволення України”? Серед тих одчайдухів, що не могли спокійно дивитися на це, як червоний кат розпинав їх батьківщину, знайшлись були недовірки, які полетіли за большевицькою брехнею, бо ж большевики, подібно як і тепер, сипали своїми зверненнями, обіцяючи українським революціонерам помилування (за що помилування, за який проступок?). Ну і що ж, помилували цих наївних легковірів? Та хоч один з них лишився у живих? Так, всіх помилували – в потилицю наганом.

Такими самими методами московсько-сталінський большевизм намагається і сьогодні поло[ни]ти український революційний рух. До тієї брудної розбишацької роботи сталінське бурмило запрягає всякий зброд, сміття і шумовиння, яке за усмішку московсько-сталінської затріпаної повії, за пригнилий оклан, скинутий з московсько-большевицького імперіалістичного столу, як облуплений собака плазує і лиже брудні лапи московського пана, та підлабузнюючись, ради свого огидного черева, без жодної честі, гірше скотини торгує добром і кров’ю свого народу.

Гречухи, коротченки, корнійчуки, рильські та всі подібні їм сучі сини, горохобники, безхребетники і запродавці українського народу думають ще й сьогодні за старим методом обдурити український народ облесливими словами, за якими щирить зуби захована московсько-большевицька потворна пика.

Але даремно! Український народ мав вже багато можливостей пізнати на практиці московську правду і дружбу. Тому сьогодні всяке паперомазання – сталінські звернення, приймає щиро [з] українським глумом. Український народ ясно бачить, до чого довела його країну “отечественная война”. Бачить, куди погнав червоний деспот, азійске бурмило – Сталін – найкращих синів України. Він знає, що посіпака Сталін у найбільш запеклі бої на фронтах кидав насильно змобілізованого українського вояка. Український народ знає, що злодюга Сталін, як скажений собака шарпає зболіле тіло України, вигризає дощенту її дітей. Знає, що Сталін запрягся, під притекстом війни, найбільше знищити Україну й економічно і фізично. Сьогодні ми є свідками цього.

Сталінські прихвосні та наслані на нашу землю його злодюги, байстрюки, як ті ерихонські труби, ревуть під небо про “блага”, якими радянська влада подарувала Україну. А котра ж то з республік советського союзу більше цією владою знищена як Україна? Жодна! В котрій з республік знищила вона цією війною стільки народу, як в Україні. В жодній! В котрій з республік большевики вимордували, загнали до тюрем, в концлагери, на Соловки стільки народу, де спалено стільки господарств мирного населення, де створили большевицькі гадюки більшу нужду й недостатки як в Україні? І також у жодній!

І вони сьогодні, оці деспоти, катюги, через своїх задопідтирачів, вислужників огидних, осмілюються горлати про визволення ними українського народу, про забезпечення його мирного життя і праці, про добробут та про вдячність за це все українських трудящих “великому братньому російському народові” за його благодійство для України.

Так, український народ тільки чекає хвилини, щоби вповні виявити свою вдячність за тих, що їх найсучіші з сучих синів – наші “визволителі” запроторили в Сибір, Донбас, на гарматне м’ясо на фронт, за мільйони тих, що гниють по тюрмах, по всіх містах України та поза її межами, за знищені міста і села, за пограбоване майно, за кров, за сльози сиріт, удів і старців та за тисячі інших безпримірних звірств, заподіяних українському народові.

Вороги прокляті! Сміття московське! Безхребетники лукаві! Гієни скажені!

Ви горлаєте на всю пащеку, називаючи священну боротьбу українського народу за його права, за волю, за свою вільну справді незалежну державу на своїй власній відвічній землі, злочином українського народу, а його найкращих синів, що зі самовідданою посвятою, забувши самі себе, борються за кращу долю свого народу, називаєте гітлерівсько-фашистськими вислужниками та зрадниками України. А хто ж то як не ви, сучі сини, народопродавці та ваш азійський коновал, допомогли Гітлерові в 1939–1941 рр. випхати його ненаситне черево нашим хлібом? І хто як не ви “мошеннікі” пустили злодія Гітлера і його хижацьку зграю в Україну та дозволили йому плюндрувати нашу многостраждальну любу батьківщину? І ми тоді боролися проти Гітлера і його скажених тиранів, а де ж ви тоді були? Чому заховалися? Хто ж то як не ваші пахолки до спілки з гітлерівськими бандитами – гестапом вимордували по тюрмах та розстріляли сотні тисяч українського цвіту – нашу найкращу молодь та старшого заслуженого громадянства?!

Сьорбоноси ви засланыні! П’явки і галапаси народні!

Чому ви промовчуєте те, що український народ однаково громив німецького наїзника, однаково громить і сталінсько-большевицького тирана? І він однаково буде боротися проти всякого ворога, який посміє простягнути руку по його майно, зазіхатиме на його волю, старатиметься позбавити його державности.

Український нарід не зризигнував зі своєї боротьби за волю тоді, коли знаходився між молотом і ковадлом. Коли опинився між двома своїми найзапеклішими ворогами: гітлерівсько-німецьким і сталінсько-большевицьким імперіялізмами, де мусив боротись на два фронти, рівночасно проти обох ворогів, то тим більше не зризигнує він з неї сьогодні.

Український народ свідомий своєї боротьби. Він знає, що йому не приніс і не принесе кращої долі ані розбишака Гітлер, ані злодій і найбільший бандит світу – Сталін. Не принесе йому її і жодний інший чужинець. Тому український народ бореться й боротиметься з однаковою завзятістю і од-

чайдушністю проти всякого ворога. Український народ в свою оборону покликав Українську повстанчу армію, яка чавитиме московсько-большевицьку сарану доти, поки не очистить від неї всієї нашої землі!

Зрадники! Кровопийці українського народу!

Ви кличете нас до провини! Ви, сучі сини, прийдете до нас з повинною. Але вже буде запізно! Український народ сам проти себе не міг провинитися. Йому нічого каятися і повинуватися.

Душогубці! Облізлі прихвосні погнилі! Кодло смердюче!

Ви тішите нас, що нам життя даруєте, лиш дати себе вам. І як дешево! Оте ваше – прийди і слово дай, підпишися – значить, що приведеш брата свого і сестру, батька, матір і сусіда, чи свого друга та віддасиш на “кровопустку”, в Сибір, та під “червону стенку” – це все одно, яка різниця? Ну й сам ходитимеш на похоронку та мордуватимеш своїх братів, батьків, сестер та ще не скажеш ані слова, як тебе будуть обдирати з останньої сорочки, а опісля вскочиш в петлю чи миловарочний котел. Ах ви табачники! Ви свинососи! Який вас скурвий батько на світ пустив, таких дурних? Ви думаєте, що ще на світі є більші дурачки від вас. І страхаєте нас своєю дурною силою. Думаєте, що нею вище пуца вискочите, вашою силою, так як і вашими зверненнями, себе десь підтираємо.

Мерзотники мізерні! Ви забуваєте, що сила в народі, а народ весь проти вас!

Український народ на своїй власній землі є її господарем і не потребує нікому коритися, ані повинуватися. Він кривди не зробив нікому, не потребує нічийого помилування. Але український народ не терпить і не терпітиме зайдів, трутнів на своїй землі та галапасів своєї праці. Український народ хоче бути сам господарем у своїй хаті. Він не буде гнути шиї під московсько-большевицьким чи якимось іншим чоботом. Він хоче жити вільним життям в своїй справді незалежній Українській державі, бо він має на це право, бо має на це всі дані. І за ці свої ідеали український народ боротиметься невідступно, аж до перемоги.

А всіх ідіотів, які думають одурити український народ своїми різного роду зверненнями, ми всіх обернемо догори ногами та позачіплюємо на сухих вербових гілляках так, щоб могли вони смоктати не тільки зафайдане “лиса німа”, кровопийці Сталіна, але щоб могли також облизувати “обидві задниці” всім задрипаним сукам, блядям, повіям та всякій іншій нечистій сволочі. Ми їх бандитські морди зітремо на мокру табаку. Будемо вогнем палити і топить водою доти, поки ані [жодного] їх не стане на нашій славній українській землі.

Іншої відповіді – вошинці запаршивлені – не ждять від нас! Та перекажіть також своєму великому дурневі, учителю і організаторові божевільства та полководцеві найбільшої в світі розбишацької шайки – Віссаріоновичу, що ми маємо готовий налігач і на його драконське горло. Перекажіть, що ми цю щиросердечну прислугу виконаємо для вашого любимого бандитського

батька і не відмовимось зачепити його на найвищій гілляці посеред вас – його вірних задолизів.

Більшовицька влада в початкових місяцях окупації українських земель старалася зліквідувати український повстанчий рух самою лише зброєю, самим терором. Та по якомусь часі більшовики побачили, що українського народу не злякають ні облави, ні тюрми, ні розстріли. Вони побачили, що коли їм навіть вдасться розігнати деякий повстанський відділ, то на другий день цей же самий відділ збереться знову. Більшовики аж надто добре бачать, що український повстанський рух потягає за собою чимраз більші маси українського народу. Вони бачать, що повстанські рухи поневолених Москвою народів поширюються чимраз з більшою силою. І тому вони взяли до інших способів. Не припиняючи облави, почали страшну нагінку в пропаганді. Різні звернення, газети, мітинги, радіо. Це все кинули більшовики на боротьбу з українським самостійницьким рухом поруч до зубів озброєних енкаведистських банд. Немає ні одного номера більшовицької газети, ні одних зборів, ні одного дня, в яких більшовики не вели би своєї брехливої пропаганди проти повстанців. Почалося це все від відомого “Звернення уряду УРСР до населення західних областей України” і відозви комісарів НКВД. Після цього ціла пліяда різних сталінських газет не має лише стільки роботи, що пише різні сплетні на українських повстанців. Всім працівникам, десятникам, агітаторам, учителям припоручають роз’яснювати звернення населенню. Навіть священикам, яких вони вважали цілий час найбільшими своїми ворогами, хочуть запрягти більшовики до свого пропагандивного воза в боротьбі з українськими повстанцями. З цією метою влаштовують різні районні збори священиків. В своїй брехливій пропаганді більшовики прикидаються визволителями українського народу, його оборонцями. Їм здається, що український нарід забув більшовицький терор, забув більшовицьку каторгу в сибірських копальнях і зброєвих заводах, що український нарід забув про ті грабежі хліба, про організовані масові голоди. Вони думають, що ми забули про те, скільки нашого народу вигубили сталінські кати. Вони хочуть заставити український нарід співати славу кривавому Сталіну. Ми не забули, як тисячі наших селян вивозили криваві сталінські кати в Сибір. Нам ще вчувається тріскіт кулеметів, якими енкаведистські кати розстрілювали в’язнів. Ще стоять свіжі могили помордованих селян і робітників, яких енкаведистські комісари десятками тисяч розстріляли по всіх містах, містечках і селах України в 1941 р. Планове знищення українського народу більшовиками бачимо всюди. Кожний з нас бачить, як десятками тисяч женуть українських селян і робітників в передову лінію на фронт, прямо під огонь німецьких кулеметів без ніякого навіть найменшого вишколу. Другого такого випадку не стрінете в ніякій державі світа. Навіть у т.зв. карних відділах, цебто зложених з самих злочинців, і там дають воякам військовий вишкіл. Нашим селянам і робітникам, насильно змобілізованим в Червону армію, більшовики не дають ніякого вій-

ського вишколу. Роблять це тому, щоб доценту знищити український нарід, а по наших трупах зайняти Європу. І ці криваві сталінські вислужники мають сміливість говорити про визволення України. Вони ще можуть говорити про щасливе радісне життя.

Московський більшовик Нікіта Хрущов, що величає себе головою українського уряду, дивується в зверненні до українського народу, якої то ще незалежної України хочуть українці, коли, на його думку, незалежна Україна вже існує. На його думку, незалежна Україна повинна бути незалежною від українців, а господарем в Україні повинна бути московська голота із ним же на чолі. Боротьбу українського народу за незалежність, що тягнеться від віків, ці московські виродки називають німецькою провокацією, а українських повстанців – німецькими слугами. Ми запитасмо їх, а хто як не червоні імперіялісти сиділи в 1939 р. і 1940 р. при одному столі з німецькими фашистами і обговорювали свої імперіялістичні стремління. Хто помагав Гітлерові завоювати Європу. Хто завіз німцям три мільярди пудів українського хліба, зграбованого в українських селян і колгоспників. Хто доставляв німцям бориславську нафту, як не московські більшовики. Голова Ради народних комісарів УРСР сказав в своїй промові 1940 р., що на Україні були сотки колгоспів, в яких не було ані одної корови. Але це не перешкодило більшовикам у цьому самому році діслати німцям 57 тис. вагонів худоби.

Українського народу не переконають ніякі звернення, дарма, чи підписував їх сам Хрущов, чи які інші вислужники кривавого Сталіна. Український нарід аж надто добре знає, що йому однаковий ворог-більшовизм як і гітлеризм. В своїй брехливій пропаганді більшовики стараються переконувати, що українські повстанці – це мала групка бандитів. Повстає питання, чому ж в такому випадку більшовицьких комісарів так занепокоїла ця купка бандитів. Хіба ж хтось колись писав звернення до бандитів? Чому ж могучий совецький союз не знищить цієї купки бандитів. Що українські повстанці – не купка бандитів говорить факт: українські повстанці діють на всіх українських землях. Волинь, Полісся, Галичина, Буковина, Правобережна і Лівобережна Україна, по Дон і Кавказ – це все простори, де діють українські повстанці.

Більшовики добре бачать, що українська повстанська проблема – це смерть московському імперіялізму взагалі. Тому-то вони піднімають такий крик і такий у них страх перед українськими повстанцями. В різnorodних зверненнях більшовики радять повстанцям, щоби повстанці приходили до них, зголошувалися, а совецький уряд дарує їм вину і кару. На це ми відповідаємо так, як відповів один господар більшовикові на мітингу: більшовик здорово розговорився про “бандерівців” і каже: «Перекажіть усім вашим синам, батькам, мужам, нехай приходять до нас, ми їм все даруємо». На це встає господар, затискає кулак говорить. “Ви нам даруєте, але ми вам не даруємо”.

Українські повстанці взяли зброю до рук для боротьби за УССД. І доки на українській землі не буде закріплена українська держава – повстанці будуть вести завзяту боротьбу з наїзниками. Московська брехлива пропаганда називає нас, українських самостійників, бандитами. Цю стару московську пісеньку знаємо добре, і цим зовсім не переймаємося. Бандитами-розбійниками називали колись москалі гайдамаків. Вони то помагали польській шляхті найжорстокіше карати гайдамаків. Ми відповімо їм словами нашого генія Тараса Шевченка: “За святу правду, волю розбійник не стане. Це розкує козакові ваші кайдани, народ темний”. Ми боремося за УССД. Боремося проти використання і гніту. Боремося за те, щоби українського хліба не вивозити в далеку Москву і Берлін тоді, коли український нарід пухне з голоду. Боремося проти того, щоби український селянин був колгоспним рабом на своїй землі. Боремося за краще майбутнє нашого народу, боремося проти кривавого сталінського режиму. За волю, за кращу долю, за хліб і культурне життя в Українській державі ми стали до боротьби і кличемо весь український нарід. Ніхто нам ні волі, ні хліба, ні держави даром не дасть. Її треба здобути в завзятій боротьбі проти всіх окупантів.

Українці й українки! Доволі вже знущань над нами. Доволі визиску, доволі понижування людської гідности. Ми хочемо жити вільним і незалежним життям. Ми не дозволимо грабувати Україну. Кожний, кому осоружна неволя, хто не хоче вмирати в сталінському ярмі як колгоспний раб – хай стає в лави українських повстанців під прапори УПА.

Наша боротьба сьогодні – це боротьба за існування української нації. Якщо будемо з’єднані, якщо всі українці будуть однаково думати, однаково відчувати, якщо всі станемо до боротьби з ворогом – ми встоїмо і переможемо. Більшовицький ворог загрожує сьогодні всьому українському народові. Нехай ніхто не дурить себе надією, що він сам себе переховає, збереже сам себе. Нехай ніхто не думає, що він якимось-то пересидить в бункері, в криївці. Нехай не думає жінка, що їй не загрожують більшовики, бо її чоловік в Червоній армії. Досвід навчив нас, що більшовики винищували навіть найбільш високопоставлених комуністів тільки тому, що вони були українці. Недавно більшовики вивозили на Сибір людей з села Новини Немаїрського району і при тому вивезли родини істребітелів. Цей самий істребітель, який провадив юдину роботу, який ще недавно помагав енкаведистам вивозити своїх сусідів, нині сам поїхав на Сибір. Навіть вислужницька робота не допомогла.

Наш рятунок в нашій організації, в організованих повстанських рядах. Може декому видаватися, що ми зробимо проти таких великих озброєних тисячів. Та не забувайте, що за нами правда, за нами й Бог. Ми сьогодні не одинокі в нашій боротьбі з ворогом. Проти більшовицького гада ведуть сьогодні повстанську боротьбу фіни, литовці, естонці, румуни, болгары, народи Югославії, поляки й інші народи. Не забувайте, що цей голодний змучений червоноармієць, пройшовши по Європі, бачить, де правда, а де брехня. Ба-

чить, як люди у світі живуть, а якою великою брехнею є базікання про щасливе, радісне та ще й колгоспне життя в совітах. І будьте певні, що скорше чи пізніше прийде час, що він кине зброю, або зі зброєю прийде до нас. Цілі маси дезертирів з фронту – це найпевніша запорука, що так буде напевно. Ми кличемо вас, старих і молодих, чоловіків і жінок – включайтеся в активну боротьбу з ворогом. Всюди і на кожному кроці помагайте [створювати] цю велику будівлю, якою має бути УССД. Кожний нехай віднайде в цій боротьбі своє місце: хто зі зброєю в руках, хто різними допомогоюми повстанським відділам.

Кличемо всіх українців до вдаємодопомоги. Ворог може вживати всіх засобів до того, щоби розкласти український народ, щоби в народі збити віру у власні сили й перемогу. Може бути, що ворог спалить декілька господарств. Може бути, що ворог буде старатися декого вивезти на Сибір, декого арештувати. Вашим обов'язком дати допомогу таким людям, не цуратися їх, прийняти їх в хату. Московські більшовики стараються залякати вас. Ви смійтеся з того. Ворог буде безсильний, сліпий, якщо в селі не знайдеться такий юда, якому дорожчі будуть 30 срібняків, як життя сусідів.

Одною з заporук нашої перемоги є створення одного революційнішого фронту і одного проводу – УГВР. УГВР об'єднує всі українські сили, які борються за Українську державу. Сьогодні нема у нас партій, нема груп, нема партійних розділів, а є тільки один революційний фронт, яким кермує УГВР. УГВР має своїх представників за кордоном, і вони ведуть там свою роботу.

Наша боротьба знаходить сьогодні відгук за границею. Про нас говорить сьогодні світ. І тільки тому з такою скаженою злістю хочуть нас більшовики знищити.

Та не вдасться це їм. Наша сила в нас самих. Україна була і буде самостійною, без огляду на те, чи подобається це Сталіну, чи ні. Хай живе український нарід! Хай живе УПА!*

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.63. – Арк. 122-127.
Копія. Машинопис.*

* Див. док. № 3, 68, 107, 132, 151.

№ 68
АНАЛІТИЧНО-ПУБЛІЦИСТИЧНА СТАТТЯ
Я. МОВИ “ЩО ТАКЕ УРСР?”*

Липень 1944 р.

За Самостійну Соборну
Українську Державу!

Воля народам!
Воля Людині!

Щ О Т А К Е У Р С Р ?

Ще перед Жовтневою революцією більшовицькі людомори оголосили смертельну боротьбу царському імперіялізмові. Цей пропагандивний коник щасливо виніс їх із буремних хвиль громадянської війни, ним вони в’їжджали в старинні брами Кремля, ним басували більш ніж 20 роками** народом СРСР. Однак за цей час конячка, вичерпана стахановськими темпами праці, без відповідної харчі, реальних фактів, поважно занедужала, ноги її стали небезпечно вгинатися під тучним тілом тов.Сталіна та його соратників. Справа в тому, що царської тюрми народів більшовики не розвалили. Навпаки, зеленою цвіллю покриті мури горезвісної катівні, що під недолугою рукою царських паралітиків в багатьох місцях трісли й захиталися, вони щиро підперли своєю спиною.

У відношенні до України, як і до всіх інших народів, ув’язнених у царській тюрмі, за виїмком кількох щасливців, що їм удалося розбити свою колію і вийти на волю, вони вжили звичайнісінького насильства – військової окупації. Але свідоме українство завважило: червоні мають жадібно наготовлені кігті, і збагнувши, що має діло з московським імперіялізмом ленінського видання, відповідало організованим протиударом. Тоді кігті раптово приховано, із пащеки, готової поглинути всіх і все, медом потекли слова про “братерство”, “єднання”, “общий котелок”, “землю – волю”. Це удар був грізніший, ніж фізичний. Український народ, як і решта народів, що стали на власні ще досить крихітні ноги, скривавлений трьома роками нерівної боротьби, спинився в добре знайомій йому обстановці. У тюрмі. У тій же самісінькій тюрмі. У ній сливе нічого не змінилося, крім начальства, ключівників і сторожі. Але й начальство, сторожа і ключники говорили тією самою, що й колись, мовою, – мовою імперіялістичної Москви. В’язням сповіщено веселу новину, що тепер вони вже не царські, а радянські, що келії їхні, згідно з демократичними кличами 20-го сторіччя, звуться республіками, і що дякувати за все це треба геніям людства” – Марксові, Енгельсові та Ленінові (Сталін ще був за лаштунками). Але це не змінило

* Див. док. № 3, 67, 107, 132, 151.

** Одне слово нерозбірливе.

справи. Бряжчали по-старому тюремні ланцюги, ще за Петра I-го ковані, свистіла, в'ючись, як гадина, дротяна нагайка, сплетена в хвилину на-тхнення давнім предком більшовицького імперіялізму – садистом Іваном Лютим, ну й виконував своє завдання в руках чекістів, а згодом енкаведистів, несхибний тульський наган, щоденно наново забарвлюючи сірі стіни катівні яскравою барвою державного прапору. 1935 р. в'язням урочисто оголошено, що в країні Рад у відміну від буржуазних країн, світитиме не одне, а два сонця, з них одне повік не заходитиме – сонце Сталінської Конституції. (Від щедрого палючого сонця не один із в'язнів зазнав сонячного удару).

Ця ганебна і водночас яка ж трагічна правда звучить просто неймовірно. Однак це правда і та іронія, з якою ми її змальовуємо, нітрохи не передає куті меду. Ось, зрештою, і докази. Перед нами уряд радянської України. Приглянемося добре, чи це не жалюгідний вертеп, де бездушні ляльки залежно від того, як їх смикне рука кремлівського кудесника, встають, плещуть в долоні, співають піднебесні дифірамби, завжди двічі повсякчас по-рабському усміхнені. Ось всім перша така московська «Ванька-Встанька», вірний холоп червоного царя “батьошки” тов.Корнійчук, наприклад, це [не] абинецо, а сам Наркомзак справ УРСР, державний муж другої за величиною республіки СРСР. Однак гірко розчаровується той, хто у цьому бучному титулі, який, до речі, так глузливо звучить у стінах келії тюремної – УРСР, шукав би хоч зерна правди, хоч окрушину відповідного назви змісту: державний муж, про якого мова і про якого кожна хвилина повинна бути сповнена невинним піклуванням про кордони сливе доценту зруйновані України, знаходить час ще за війни писати гнилі, як і сам, рабським духом провикнуті драми про “партизанів” у степах України, тих партизанів, що їх Сталін вислав для приборкання визвольного Українського руху. А другий пахолок, тов. Гречуха, дозволяє собі прохати тов.Сталіна врахувати при встановленні кордонів СРСР потреби українців Холмщини. Отже, не він, а Сталін вбиває стовпи на кордонах України. І говорити голосно про українців Холмщини Гречуха дозволяв собі не самовільно, але з наказу тов.Сталіна, що хоче підлеститись під український нарід, що його “доброчинець”, “батько”. Цуцики, тремтячи від страху, щоб не втратити за всяку ціну довір'я ясного кремлівського різника. Ось хто вони – “державні мужі” УРСР. Захоче різник, кине їм на поглум якусь кістку, а, буває, що й кием поцупить. А скимліти не можна, “СРСР-країна сміху” і в одному і в другому випадкові треба весело махати хвостом.

Або влада Рад! Хто не знає, як відбувається більшовицьке демократичне голосування та вибори? Все спляноване й вирішене заздалегідь. І ніколи не бринять прізвища кандидатів уперше на устах народу, а завжди систематично, завжди їх накидають народові. Уся виборча процедура, кампанія так старанно опрацьована в Сталінській Конституції – це тільки формальність, розрахована на те, щоб одурити ще раз тих, що поза бездоганною формою не вміють побачити злочинного змісту. На вислід вибору воно впливу жод-

ного не має. Адже ж справжні вибори відбулись давно ще перед нею. Нарід на них був не присутній. Більше того, він був там зайвий, бо небезпечний. Вибори відбулися нишком у чотирьох стінах парткабінетів, згідно з інструкцією з центру. Вони були справді “таємні”.

А економічна експлуатація СРСР! Про це багато розповідали б ті, що вночі потайки на своїй ниві стригли колоски, що чверть життя присвятили культурній торгівлі, вистоюючи в безконечних чергах за житнім хлібом, це барвисто змалювали б сини чорнозему, що змагались з маревом голодної смерті 1933 року, тисячі студентів сухітників, хмари безпритульних дітей, що їх в роки голоду підкидали безрадні батьки-селяни посеред гомінких вулиць Харкова, Дніпропетровська, вагітні жінки, над якими в СРСР “спеціальна опіка для матері з боку уряду й партії”, і які вмерли, не почувши радісного для матері крику новонародженого немовляти. Хто з’їдає українську пшеницю, куди, в яку ненаситну прірву котяться вагони українського вугілля, сталі та іншої сировини? Коли хочете про все це знати правду – поспитайте вибійників у шахтах Донбасу, в рудниках Криворіжжя, залізничників на лініях Харків-Москва.

Скільки мови в червоних гнобителів про українську культуру – школу, театр, літературу, мистецтво! Але хіба на цій українській радянській культурі не поклато смертної печати невільництва кремлівське НКВД до справ культури? Хіба ж школа, театр, кіно чи газета не виховує безхребетного криводушного раба, що вдень і вечером перед і після їжі поклоняється сталінському “сонцю праведному”, продаючись за шмат гнилої ковбаси кривавим купцям із півночі? Хіба ж не названою гнилизною відгоняють останні твори підсовітської “української літератури”? Хіба ж не лісорубами працюють в лісах Омська чи Томська українські письменники та вчені, що не каялись? Хіба ж не “партія веде” на мотузку культурне життя сучасної України? Хіба ж не лежать у сирій землі Хвильовий, Коцюбинський, Підмогильний, Литвиненко-Давидович, Фальківський і навіть плановірний визнавець сталінського корану – Любченко, Шумський та інші. Радянська Україна в планах Сталіна – це твір дочасний, на певний період (на зразок п’ятирічок), упродовж якого Сталін хоче зліквідувати українство духовно, і скільки вдасться – фізично. У майбутньому цей твір має розпливтись, як один із ручаїв “в русском море” (за словами “демократа Пушкіна”). І, мабуть, передчуваючи це так, Тичина, Бажан та інші орденоносці та орденопросці дедалі все частіше пишуть свої статті і твори мовою великого Леніна і Сталіна, мовою “великої Росії”.

Відбулась також багатомовна еволюція терміну “СРСР”. Черга така: СРСР, Радянський Союз, “радянська країна”, “Родіна”, “государство”, “отечество свободное” (див. гімн) і врешті “Великая Русь” (див. гімн).

Рекорд здобув “Еренбург у “Правді” статтею “Ми йдемо”. Читаймо: “Вірна своєму слову старша сестра – Росія йде на допомогу змученій Чехословаччині. В селах Верховини пастухи і лісоруби вже чують гуркіт

гармат, це йдуть росіяни”. Чи не за цю статтю тов.Еренбурга відзначено 1 травня орденом Леніна? Запитуємо його, чи й українців називають тепер у Москві “росіянами”, бо ж і вони служать в Червоній армії?

Чим же, після цього всього, змінилась з СРСР ситуація після Жовтневої революції? Може тим, що замість поміщицьких економіч чиряками поросли на народному тілі колгоспи та радгоспи? Що замість прикажчиків на людей погукують бригадири, що замість впасти в ноги колишньому в цьому селі панові, рабині Марії Демченко дозволено вдарити поклону в самій Москві перед Сталіним! Що замість колишньої буржуазії засіла на покуті партія та НКВД! Що замість “байстрюків Єкатеріни” – Потьомкіна у Києві “сараною сіли” сталінські Хрущови! О, Радянська Україна – це не тільки химерний міраж, чарівне плетиво прекрасних ілюзій, кольориста миляна банька, це щось без міри грізніше, злочинніше. Це – жертвний козел, якого найвищий жрець Сталін хоче заколоти для слави своєї тюрми – імперії. Це його спроба методами брехні, облуди, провокації і терору надягнути на тіло й душу небезпечної для нього політично зрілої активної 45-ти мільйонової нації московську “смірительную рубаху”. Найяскравіший приклад політичного бандитизму в світовій історії. Однак Україні і всім поневоленим народам не замовить зубів московська імперіялістична гармонь піснями про “братерство”. Ще ніколи і ніде не здійснено братерство пана і раба, гнобителя і гнобленого, грабіжника і грабованого, братерства канчука і спини. Україна буде Самостійною Державою. До цього прагне і за це до останньої краплини крові боротиметься весь український нарід

Липень 1944 р.

Я. Мова

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 111. – Арк. 5–7. Копія. Машинопис.

ЗАКЛИК-ЛИСТІВКА КОМАНДИ УПА “СХІД” ДО МОЛОДИ ВСТУПАТИ ДО ЛАВ УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ*

За Вільну Соборну
Українську Державу

Липень 1944 р.
Воля народам!
Воля людині!

ЧИ ЗНАЄШ ТИ!

Чи знаєш Ти, український юначе, за що бореться Українська Повстанча армія (УПА), за що в бою віддають своє молоде життя її бійці, такі, як і Ти, українці.

Тобі цього не скаже партійно-сталінський дурисвіт чи душегуб з НКВД. Навпаки, вони залякують Тебе, забріхують** перед Тобою борців з УПА. Вони дрижать з переляку, щоб Ти не прозрів крізь мрак кремлівської брехні та не обернув свого гніву проти брехунів Сталіна.

УПА виступила в обороні українського народу проти імперіялістичних загарбників Москви й Берліну. Вона б'є кровожадних гітлерівців та сталінських посіпак. Надходить вже неминучий кінець імперіялістам. Вже повстали поневолені Гітлером народи Європи, повстав Кавказ й Україна. Ми вже переконались, що нема нам порятунку ні від кого, коли ми самі себе не оборонимо. Тільки у власній державі забезпечимо життя своєму народові.

УПА бореться за створення Самостійної Соборної Української Держави, держави без поміщика, капіталіста і партійного паразита. Не хоче загарбувати чужих земель, але й своїх не віддасть на поталу чужинцеві. Хоче створити державу виключно на українських землях.

УПА стремить до того, щоб створилась російська, білоруська, польська, грузинська і другі національні держави на території, що її заселяють ці народи. Тому співпрацюємо з цими народами в боротьбі проти імперіялістів.

УПА хоче, щоб український народ сам рішив про форму своєї держави, про суспільний і громадський її лад.

Не слухай, юначе, кровопивців Сталіна. Вони оббрехали Тебе, хочуть закинути в “істребительные батальони” та тим способом викликати братовбивчу боротьбу серед українців. Вони яничаром Тебе роблять. Кидай службу, переходи зі зброєю в руках у ряди УПА, ставай до боротьби за Українську Державу. Ми ж брати Твої, а не вороги, і винищувати себе взаємно не хочемо. Биймо ворогів спільними силами, биймо імперіялістів Москви і Берліну!

Геть з кремлівськими і берлінськими поневолювачами!

Слава борцям за Українську Державу!

Липень 1944 р.

Команда

Української Повстанчої Армії “Схід”

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 111. – Арк. 8. Копія. Машинопис.

* Див. док. № 27, 60, 65, 85, 105, 112, 125, 148, 153.

** Одне слово нерозбірливе.

ІНСТРУКЦІЯ СБ ОУН (С. БАНДЕРИ) ДЛЯ ПІДПІЛЛЯ

Листопад 1944 р.

КОНСПІРАЦІЯ ПІДПІЛЬНИКА
(Короткі вказівки)

I. У відношенні до друзів

1. Не розконспіровувати чи то в роботі, чи то в розмові свого посту, якщо цього не вимагає справа. Не розконспіровувати також попередньої своєї роботи.

2. Не розконспіровувати свого місця походження і перебування.

3. Без потреби не знайомитися ближче з іншими підпільниками.

4. Звертати увагу на надмірну цікавість своїх друзів і тих, які зустрічаються в житті (робити висновки).

5. Держати в таємниці знані собі розмови, сховища, місця перебування інших друзів і т.п.

6. Якщо десь трапиться якась пригода, не розказувати про неї друзям, коли при тому розкривається нас самих і нашу роботу.

7. Конспіровувати перед друзями своїх зверхників.

8. Чужі, знані таємниці конспірувати, як свої власні (без огляду, як вони нам попалися).

9. Конспірувати псевда – своє і своїх друзів. Конспірувати клички.

10. Якщо вибираємося в подорож, або на побачення, це треба конспірувати перед посторонніми (люди, час, напрям, дорога, місце, ціль і т.п.).

11. В різних теренах користуватися різними псевдами.

12. При неконспіративній поведінці взаємно звертати увагу.

II. До підвладного

13. Вимагати повищого з розділу “У відношенні до друзів”.

14. Постійно вчити, як треба зберігати таємниці (при тому вважати, щоб самому придержуватися конспірації), при неконспіративній поведінці підвладного звертати йому увагу, при повторенні – карати (при тому треба брати під увагу те, в яких умовах це все доконується).

15. Для зустрічі з підвладними треба мати спеціальні підпункти, а не розконспіровувати перед ними свого перебування.

16. Якщо не вимагає спец[іальна] потреба, не втаємничувати підвладних у справах інших людей або теренів, (підпорядкованих собі).

17. Конспірувати свої псевда і клички, які є поза службовим відношенням до підвладного (прибрані та умовлені для інших теренів та людей).

18. Конспірувати свої плани праці на майбутнє, тим більше, коли це відноситься до цілості своєї роботи.

19. Не змушувати підвладного розказувати зверхникові спеціальні таємниці, про які зверхник мусить конче знати (спец. сховища, спец. домівки, спец. ключики і т.д.).

20. У розмові чи спільному житті з підвладним спостерігати, чи підвладний не має часом злих намірів. Вважати, щоб це не мало нічого спільного з недовір'ям.

21. Уміть конспірувати свої спостереження провокаторської роботи когось із своїх підвладних (але не конспірувати цього перед своїм зверхником).

22. Постійно контролювати стан збереження таємниць своїх підвладних (це, очевидно, при загальній контролі, хоч часом потрібно й спеціально). Щоб належно провести цей контроль і дати оцінку, необхідно приглянутися до дрібної роботи підвладних та до їх приватного життя. Контроль не сміє служити тільки для контролю, але для направи ненормального стану орг. конспірації, тому після контролю давати підвладним лекції конспірації, відповідаючи на завважені факти.

III. До зверхника

23. Коли зверхник приїжджає на терен підвладного, останній в першу чергу повинен познайомити зверхника з умовами перебування і праці та вимогами конспірації до свого терену.

24. Представляючи зверхникові конспіративний стан свого терену, не крити нічого, але говорити правду. В тяжких ситуаціях (і навіть у нетяжких) звертатися до зверхника за порадою.

25. Не розкривати перед зверхником спец. сховищ, місць магазинів, спец. домівок, якщо цього не вимагає зверхник, або справа.

IV. Конспірація домівок (місць постою) і в домівках

26. Домівку вважається не як ласку, але як громадський або національний обов'язок громадянина, (мова йде не про наших симпатиків).

27. Домівку підбирати в людей певних, не п'яниць, не балакунів і т.п. Це передусім відноситься до підбирання спец. домівок та до підбирання домівок взагалі в часі підпілля.

28. Вважати, яких матимемо сусідів, (бо не раз важко скритись перед сусідами). Дбати про добрі взаємовідношення всіх сусідів, передовсім сусідів до господаря і навпаки. Розмовляти зі сусідами і виховувати, (якщо не може цього робити підпільник, положити цей обов'язок на господаря). Проте перед сусідами треба постійно конспіруватись, передусім треба конспірувати те, хто приходить, відходить та що робить.

29. Конспіруватись перед усякими "добрими" і "своїми" людьми, про яких впевняє господар, (хіба, що іншого поступування вимагає справа).

30. Конспіруватись перед усякими свояками і знайомими господаря.

31. Якщо є хтось із родини господаря, перед яким треба критись (балакун, п'яниця і т.п.), і цей “щось” помічає, або може помітити, тоді не конспірувати перед ним своєї особи, але в домівці, де маємо перебувати, треба з ним поговорити, а як потрібно – застрашити.

32. Повчити господарів, як вони мають вести себе у відношенні до різних людей та в різних ситуаціях. Повчити треба також всіх дітей і стариків. Господарів, у яких маємо домівки, постійно треба виробляти політично.

33. Постійно вважати [пильнувати], чи домівка не є розконспірованою. Якщо так, то дослідити, з якої причини, хто про неї знає. Якщо знають про неї непевні ворожі люди, то у тій домівці не можна довше перебувати. Про це треба повідомити господаря. Це не значить, що до цього господаря не можна вже більше заходити, або з ним зустрічатися. (Вважати на засідки).

34. На всипаній домівці перебувати не можна. В першому і другому випадках (при розконспіруванні і “вступі”) повчити господарів, як вони повинні себе вести, коли б ними “заопікувався б ворог.

35. Треба відрізнити домівки загальні від спеціальних. Загальні – це ті, на які даємо прохожих підпільників, (вважати, щоб ці домівки також не були розконспіровані, їх повинно бути більше). Спеціальні – для людей, які постійно або час-до-часу перебувають. Цим говорити, що вони на цих домівках є першими, на це теж треба відповідно наставити господарів (на випадок провокації). Вважати, що це не перейшло в недовір'я до підпільників. Також треба мати запасні домівки для своїх зверхників.

36. Якщо потрібно домівку постачати харчами, треба це робити так, щоб перед ніким не розконспірувати домівки. Краще харчі приносити самому, або тому, хто домівку нам підшукав.

37. Якщо маємо криївку, необхідно перед усіма конспірувати техніку її маскуванню.

38. Коли маємо справу із всякими постоями, наприклад, у лісі, не розконспірувати цього місця перед посторонніми людьми (організованими чи неорганізованими – все одно), а тим більше перед тими, що знаходяться поза межами даного терену і т.п.

39. Підходячи до домівки, вважати, бо там може бути засідка. Тому на віддалі 50–100 м., а навіть і більше перед домівкою, в закритому місці треба задержатися і обсервувати, що діється довкола домівки. Також треба переконатися, чи за нами часом хтось не слідить. Відходити з домівки треба так, щоб цього ніхто не запримітив.

40. З господарями треба умовитися на кличку, навіть тоді, коли вони нас добре знають. Також треба з господарями мати умовний знак оподалік хати, де ми зорієнтувалися б про ситуацію господаря, домівки, а то й села.

41. Під час перебування у домівці треба зорганізувати спец. розвідку (але конспіративно), щоб не бути заскоченим.

42. В присутності господарів не слід розмовляти про справи, це не тому, що ми їм не довіряємо, а тому, що цього вимагає від нас обережність.

43.Лягаючи спати, (якщо це зверху, над землею), конче ставити варту. Коли відпочиває тільки двоє, тоді один спить, другий вартує (ходження одинцем не практикувати). Цінні речі не держати при собі. А перед сном десь добре їх заховати (щоб пізніше можна було їх забрати). Це передовсім відноситься до кур'єрів, тим більше тоді, коли вони є без зброї.

44.Якщо приходитьсь перебувати в домівці, у не своїх, часом у ворожих нам людей, треба вести себе так, щоб по нас ніхто нічого не міг спостерегти (переважно в містах). Тут важливо є вміти послугуватися підробленими документами. Кількістю домівок і станом конспірації міряємо політвироблення села і його провідників.

V. Підпільник у дорозі

45.Підпільник повинен студіювати свій терен і не ходити тою самою дорогою завжди, але різними дорогами і стежками навкругки і т.д. Одною він приходить, іншою вертається. Це особливо важне для кур'єрів.

46.Скрізь треба мати умовлені пункти з остерігаючими знаками, або хати, віддалені від міста чи села, де могли би розпитати про ситуацію в терені, у який направляємося.

47.Вважати на всякі перелази, мости, кущі, пусті хати, вали, роздоріжжя і т.п., де можуть бути засідки на нас. Передусім треба мати це на увазі в загрозованих теренах.

48.Переходячи через село, старатися іти туди, куди якнайменше ходять люди. Вважати і не дразнити собак вночі та голосно не тупотіти. Зброю держати готовою до стрілу.

49.Йдучи лісом, поміж будинками, полем і т.д., абсолютно мовчати. Все вважати, що нас може хтось підслухати.

50.Переходячи дорогою, травою, мокрим ґрунтом і т.д. (тим більше, коли підходимо до домівки, або якогось іншого постою), старатися не залишати за собою слідів.

51.Дорогою, коли переконаємося, що за нами хтось слідить, старатися спіймати його, щоб переконатися, хто це такий. В кожному випадку свій слід знищити.

52.Коли підпільник вибирається в дорогу, не втаємничує всіх, куди, коли і хто має їхати чи йти. Прибуваючи на означене місце, не розказує тим, кому непотрібно про це знати, звідки прибув.

53.Підводами не під'їжджати на місце свого перебування або домівки, але завжди треба або не доїжджати, або переїжджати поза дане місце, причому поступати так, щоб підводчик виніс враження, що підпільник пішов у протилежному напрямі. Підводчик, якщо він взятий з дому, повинен мати умовлене з родиною і ще з кимсь "алібі".

54.Навчитися використовувати ворожі засоби транспорту і зв'язку.

55.Зв'язковий, коли приводить когось по зв'язку, не повинен його втаємничувати в зв'язкові пункти (якщо цього не вимагає справа).

VI. Переписка

56. Писати якнайменше і тільки в необхідності.

57. Писати чітко, дрібними літерами і на тонкому папері.

58. Добре є змінювати характер свого письма.

59. У переписці підписуватися спец. псевдо, а не підписуватися загальноживаним. Не називати себе й адресата по функції.

60. При написанні вважати, що даний лист може попасти ворогові в руки, тому треба писати так, щоб зрозумів тільки той, до кого надсилається письмо.

61. Вживати шифру і коду.

62. Умовитися, як датувати переписку, щоб законспірувати час писання і висилки даного листа.

63. Перевірювати, чи хтось третій не читає наших листів (робити висновки).

64. Конечно занотовувати (шифром) дату висилки і одержання листа. Лист треба доставляти на час, (це рівно ж унеможливить розкривання листів).

65. Не використовувати для приватних справ орг. зв'язку тим більше, коли цим розконспірується зв'язок.

66. Після прочитання листа зробити відповідні висновки і листа знищити.

67. Контролювати службові переписки підвладних.

68. Листи, як і всяку іншу пошту, висилати зв'язковою дорогою, а не принагідними людьми.

VII. В різних випадках

69. Підпільник також повинен конспіруватися в орг. роботі перед своїми родичами, знайомими, свояками, нареченою і т.д.

70. З великою увагою треба відноситися до підбору і перевірки кадрів.

71. В парі з конспірацією підпільників і всього членства дуже вважати на громадську конспірацію.

72. Всякі архівні матеріали, зброю, продукти переховувати треба так, щоб вони не псувались і не попали в руки ворога.

73. Всякі тайні документи переховувати так, щоб вони не тільки не могли попасти в руки ворога, але він навіть не повинен довідатися про їх зміст.

74. Не робити в блокнотах та ін. записниках записок, яких зміст міг би розкрити орг. тайни. Якщо конечно поробити записки, треба їх зашифрувати.

75. Підпільник повинен постійно пам'ятати, коли і де при ньому знаходяться записки, документи і т.п., щоб у випадку загрози можна було їх швидко заховати або знищити.

76. Всіх членів навчити зберігати орг. постанови.

77. Підпільник не сміє здатися в руки ворога.

78. Якщо хтось силою обставин попадеться в руки ворога, (таких випадків у нас бути не може), не сміє розкрити ворогові ані одної орг. тайни. Рівно

ж не підтверджувати деяких тайн, про які ворог знає. Безсильними повинні бути всякі підлески-обіцянки, погрози, тортури, які ворог примінює на слідстві. Не розкрити ворогові таємниць навіть під загрозою смерті. Коли гине підпільник (член), то гине сам, а не тягне за собою своїх друзів, які повинні продовжувати рев. роботу, не валити організації. До цього треба підготувати морально весь кадр і населення. Кадр і населення треба постійно виробляти політично і провірювати.

79. Пам'ятати, що всякі правила конспірації перестають бути конспіративними, коли про них починають говорити. Тому тут в кожному випадку треба проявляти свою ініціативу. Тут треба використовувати свій досвід і інших.

80. Не забувати про конспірацію в легших умовах рев. боротьби. Не дати ворогові приспати чуйності кадрів і наших мас. Пам'ятати, що держава, хоч має до своїх послуг поліцію, військо і т.п., але дуже зберігає свої таємниці перед ворожою розвідкою.

81. Пам'ятати, що вміння зберігати тайну – це одна з найважливіших вимог орг. дисципліни.

82. Прикриваючись фразою “конспірація”, не закривати перед членством орг. постанов і наставлень, які їм необхідно знати. Конспірувати і конспіруватися – це не означає, що не можна з'являтися серед мас і не вести масово-політичної роботи. Масову політроботу треба посилити і посилювати постійно, бо це є найкращий зв'язок нашої Організації з масами. Тоді буде й краща громадська конспірація.

83. Конспірація не сміє ставати перешкодою в розгортанні рев. роботи нашої Організації і народу. Конспірація повинна бути не для конспірації, але для роботи в роботі. Пам'ятати, що від конспірації до страху – лише один крок.

4 липня 1944.

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 230. – Арк.11-14.
Незасвідчений оригінал. Машинопис.*

**ПІДПІЛЬНИКА ОУН (С. БАНДЕРИ) ПРО
ДІЯЛЬНІСТЬ НКВС НА ТЕРНОПІЛЬЩИНІ***5 серпня 1944 р.**Слава Україні!***Діяння енкаведистів**

Енкаведисти найперше стягнули протоколи з голов сільрад і доручили їм слідити за всіма рухами та зголошувати.

Подаю до відома, що большевицьке НКВД розпочало в моєму терені арештування. 1. VIII. 1944 р. до села Таврова прибуло з Кізлова трьох поліцистів-москалів, які перебували в Таврові за нім[ецької] влади як полонені з ЧА. Скоро-но вступили більшовики, вони пішли до району Кізлова і зголосились, щоби дати їм якусь роботу, їм дали роботу в поліції, один енкаведист з ними, того дня вони заарештували в Таврові п'ять осіб, а саме: чотирьох поляків і одного українця, арештованих тримали один день і звільнили, після їх звільнення зараз вечером на 2. VIII. 1944 р. прибуло до села около 30 осіб енкаведистів і поліцистів. На 3. VIII. 1944 р. около години третьої рано розпочали, арештовано одинадцять осіб, арештовані самі українці (симпатики і прихильники). В арештуванні брали участь також поляки, вони ходили з енкаведистами і показували, де мешкали арештовані. Причина арештування — польська провокація.

1. VIII. 1944 р. до села Медови прибуло двох енкаведистів і двох польських міліціантів, енкаведисти і міліціанти прибули з району Козова, вони того дня заарештували в Медові одного симпатика; його закидували, що він вбивав большевиків, як ЧА відступала під натиском нім[ецької] армії.

3. VIII. 1944 р. до села Будилова з Козови прибуло п'ятьох енкаведистів і заарештували сім осіб, а саме: три жінки і чотири чоловіки, арештовані — всі українці організовані, чоловіки — симпатики, а жінки — одна станична розвідки, санітарка і жінка одного арештованого. Енкаведисти мали ще більш заарештувати людей, але більше не заарештували, бо поховались, також ходили за станичним, але він втік. Арештованим закидували, що вони працювали в німецьких урядах, при арештуванні брали участь поляки. Арештування було несподіванкою.

4. VIII. 1944 р. енкаведисти з жидами ходили по Олесені і пізнавали свої речі.

1. VIII. 1944 р. покликало НКВД з Козови таких людей з села Вибудова: Кравець Настя, українка (активістка), Бідун Василь, українець, Борис (фельчер), українець, їх розпитували, хто побив у Вибудові з приходом німців голову сільради, голову сільклуба і ще більше таких комуністів, вони наразі нічого не сказали, але НКВД наразі їм нічого не робило, тільки пустили додому і дали річенець зголоситися на 5. VIII. 1944 р. Цим людям дано пере-

сторогу, якщо з них хтось буде балакати, то загине від нашої кулі. З Олесена також прикликали одного нашого чоловіка на НКВД до Козови і знова дали йому річенець, щоб зголосився НКВД. Енкаведисти по всіх селах в'яжуть собі свою сітку і підшуковують собі таких людей, щоб давали всім звіти з села.

Поляки найбільше причиняються до того, що українців арештують, вони допомагають енкаведистам і пояснюють їм про наші рухи, які відбувались в зимі і на початку весни. В Будилові сидить польський піп з Городища Йонец Казимир і керує всіма польськими рухами.

Енкаведисти оправдують себе тим, що вони не арештують самі, а їх просять і дають списки наші люди, кажуть, що ми не прийшли арештувати, тільки мирне населення визволити і німців прогнати, а поміж дядьків ширять свою пропаганду, що ми націоналістів всіх вичистим, обступим села, а тоді ліси, та зліквідуєм всіх, кажуть, що націоналісти бились із німцями, але ж кілька вони їх побили, що всі були, чому вони німців не прогнали, а ми таки німцям дали раду, то і дамо їм раду. Кажуть, якої вони хочуть України, та тамта Україна за Збручем є більшою, а вона не хоче бути самостійною, тільки разом з нами.

Доходять до нас слухи, що в Тернопільщині переводяться масові арештування та ревізії.

Постій, дня 5 серпня 1944 р.

ГЕРОЯМ СЛАВА!
(ЧАР)

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.188. – Арк. 42.
Копія. Машинопис.*

№ 72

**ІНФОРМАЦІЯ НКВС СРСР ПРО АКТИВІЗАЦІЮ ПІДПІЛЛЯ ТА
ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ ОУН І УПА У ЗАХІДНІЙ УКРАЇНІ
В ЗВ'ЯЗКУ З НАСТУПОМ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ**

5 серпня 1944 р.

Цілком таємно

5 августа [19]44 г.
№ 849/б

Копия

Совершенно секретно

ГКО – товарищу Сталину И.В.

СНК СССР – товарищу Молотову В.М.

ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

По сообщению НКВД-НКГБ Украинской ССР, за последнее время, в связи с продвижением частей Красной армии на Запад и уходом отдельных подразделений войск НКВД, дислоцировавшихся в районах Ровенской области, оуновское подполье и бандформирования УПА активизировали свою деятельность.

Отмечается переход оуновских банд из Польши и Львовской области в районы Волынской, Тернопольской и Ровенской областей.

Через реку Западный Буг перешло в районы Волынской области несколько банд общей численностью до 1000 человек.

За последние две недели возросли случаи убийств советского и партийного актива, членов семей красноармейцев и бывших бандитов, явившихся с повинной в органы НКВД. Имеют место случаи насильственного захвата оуновскими бандами призывников на призывных пунктах и в пути следования.

28-30 июля банды УПА, действующие в районах Волынской области, захватили и угнали в лес несколько команд призывников общей численностью 1 130 человек.

Для принятия мер по пресечению действий оуновских банд на место командирован зам. наркома внутренних дел СССР тов. Круглов. В пораженные районы перебрасываются подразделения войск НКВД.

Для пресечения просачивания банд оуновцев с польской территории в районы Львовской, Волынской и Ровенской областей, принимаются меры к установлению погранотрядов по пограничной линии между СССР и Польшей.

За время проведения чекистско-войсковых операций по ликвидации оуновских банд (февраль-июль) убито 17 550 и захвачено живыми 17 480 бандитов. Явилось с повинной в органы НКВД 3 795 человек. Арестовано активных участников ОУН и УПА – 4 743.

Захвачено оружия и боеприпасов: пушек – 14, минометов – 85, крупнокалиберных, станковых и ручных пулеметов – 600, ПТР – 30, автоматов – 1075, винтовок – 4390, пистолетов и револьверов – 435, гранат – 6567, патронов – 600 000, мин – 6060, снарядов – 6110, изъято 20 радиостанций. Захвачено 158 продовольственных складов.

В результате проведенной работы по задержанию лиц, уклоняющихся от призыва и мобилизации в Красную армию, направлено в райвоенкоматы 270 600 человек.

При проведении операций убито 700 и ранено 562 оперативных работников, офицеров и бойцов войск НКВД и Красной армии.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР (Л.БЕРИЯ)

Верно [підпис] ЧЕРНИКОВ

Основание: «ВЧ» от тт.Круглова, Рясного
№ 1832/сн от 3.VIII-44 г.

Спецсообщение т.Савченко № 1424/с
от 2.VIII-44 г.

*ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.66. – Арк.130-131.
Засвідчена копія. Машинопис.*

№ 73

**НАКАЗ–ЗВЕРНЕННЯ ГРУПИ УКРАЇНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ
ДО ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ С. ЧАЙКОВИЧІ
ДРОГОБИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ІЗ ЗАКЛИКОМ
ПОКИНУТИ СВОЇ ОСЕЛІ ПІД ЗАГРОЗОЮ ЗНИЩЕННЯ**

10 серпня 1944 р.

ПОЛЯКИ!

За зламання фронту поневолених народів, за вислужницьку працю з німцями і більшовиками, за бандитські напади на українське населення команда українських повстанців в рамках відплатної акції наказує:

село Чайковичі:

Всім полякам, які мешкають в селі Чайковичах, до 10 днів опустити українські землі. Всі, що не повинуються тому наказові, згинуть, а їх майно буде знищене. Полякам на українській землі немає місця.

Дня 10.VIII 1944.

УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.927. – Арк.11.

Копія. Машинопис.

№ 74
ПРОТОКОЛ ДОПИТУ ЧЛЕНА УПА
О.С.ПРИХОДЬКА У ВІДДІЛІ НКВС

11 серпня 1944 р.

Дело №*

На Приходько Алексей Степанович

Член УПА

ПРОТОКОЛ ДОПРОСА**

1944 года августа месяца 11 дня.

Я, оперуполномоченный о/отдела Беленьков, допросил гр.Приходько Алексей Степанович, рождения 1923, украинец, образование среднее, уроженец – Киевская область, Броварский р-н, с.Зазимье

Семья проживает там же. Состав семьи: Отец – Степан Павлович, Мать, брат. Происхождения из крестьян. В национал[истической] партии не состоял.

Вопрос: Скажите, гр.Приходько, где вы служили в РККА?

Ответ: В 1940 году был призван Броварским райвоенкоматом и был направлен во 2 Киевское артучилище [підпис] А. Приходько.

В конце мая м-ца 1941 г. досрочно выпустили из артучилища. С присвоением звания лейтенанта, и был направлен в 634 полк, где и служил. Во время войны наш полк был направлен на фронт в смоленском направлении. Наш батальон был потрепан при отступлении, меня, переодев в гражданскую одежду, послали в разведку, на Днестре попал в плен.

По дороге с Духовщины на Демидово сбежал и находился дома. В 1942 г. в июне м-це был забран в Германию на работу, работал [в] Гляйвице на шахте 10–11 месяцев 1942–43. В апреле 1943 м-це сбежал из Германии и находился в партизанском отряде им. Семена. – 3 месяца в селе Ставки был бой с националистами. Я попал в плен к националистам, с месяц они возили [меня] с собой, а потом Андрей Шевчук направил меня работать к своему отцу. Андрей в то время работал при главном начальнике бульбовцев (не знаю кем).

Вопрос: Скажите, Вы находились в рядах УПА?

Ответ: В армии бульбовцев я не был, но был в самообороне.

Вопрос: Сколько времени Вы были в самообороне?

Ответ: В самообороне я был с декабря месяца 1943 г. С винтовкой в руках я охранял села от нападения немцев.

Вопрос: Участвовал ли в боях, с кем и когда?

Ответ: В боях во время моего нахождения в самообороне не участвовал.

* Так у документі.

** Кожна сторінка допиту, як і в цілому протокол, власноручно підписані О. Приходьком. На док. позначка: “Расстрелян во время побега. 12.8.44 г.”.

Вопрос: Где Вы были в октябре м-це 1943 г.?

Ответ: В октябре м-це 1943 г. прибыл ко мне на квартиру старший над всеми, кто был с восточных областей под кличкой «Сокол», настоящая фамилия – не знаю, звать Александр. Забрал с собою в с.Ревушне, был зачислен в ряды УПА. Переговорив с Борисом, областной начальник пропаганды и агитации направил в Локацкий р-н стягивать самооборону, где я в Локацком районе начал проводить агитацию и сколачивал самооборону. В моем подчинении были все села в Локацком районе. За период времени с ноября м-ца 43 г. мною была стянута самооборона в одно место.

Вопрос: Сколько участников было в Вашем районе?

Ответ: Мы ездили по всем деревням, в моем подчинении было два роя.

Вопрос: Какую Вы работу проводили во время переездки из села в село?

Ответ: Находясь в том или другом селе, набирал до 25 человек, и их обучали строевой подготовке, изучению винтовки.

Вопрос: Вы были уполномочены Борисом из с.Ревушки по политической части, почему Вы занимались строевой подготовкой и изучением матчасти винтовки?

Ответ: Я был уполномочен по организации самообороны, а по политической части был «Сокол».

Вопрос: Почему же Вы занимались подготовкой, если вы были организатором?

Ответ: Станичные атаманы собирали людей, а я же обучал, в каждом селе по недели две-три.

Вопрос: На каком промежутке времени Вы работали организатором?

Ответ: С ноября 1943 г. по апрель м-ц 1944 г. (5 месяцев)

Вопрос: Какую Вы агитмассовую работу проводили среди населения?

Ответ: Во время сборов народа по настоянию Сокола я выступал с заранее подготовленным рефератом, также выступал во время открытия [и] посвящения могил в с.Бермешов с речью: «Символ Украинского народа, эта могила, и его борьбы за свое освобождение».

Вопрос: При открытии этого или после торжеств заставляли кого молиться богу комсомольцев на этот крест и могилу?

Ответ: За весь период времени нахождения в Локачевском р-не я не слышал, чтоб кого из села Бермешов заставляли молиться на крест этой могилы.

Вопрос: Выступали Вы с речью где-нибудь еще?

Ответ: В селе Свинюхи этого же р-на выступал во время дня смерти Шевченко.

Вопрос: Скажите, о чем речь была Ваша во время выступления?

Ответ: Рассказывал «Жизнь и деятельность Шевченко», биография и творчество. Высвистливания (выхваливания) Шевченко как националиста.

Вопрос: Кто был на этом вечере, посвященном Шевченко в с. Свинюхи из представителей УПА?

Ответ: Кроме меня не было какого из представителей УПА, был станичной атаман. Поставлен националистами в с.Свинюхе, фамилии не знаю, а называется Пылып. Дьяк руководил хором, а священник перед этим правил панихиду в церкви.

Вопрос: Где Вы были с апреля м-ца по 6 августа 1944 г.?

Ответ: Когда фронт приблизился к нашим селам, где я проводил работу, я переходывался по селянам, а большинство у Шевчука Ивана Федоровича, селянина с.Бермешова.

Вопрос: Почему Вы, как сов[ветский] лейтенант, не перешли на сторону партизан зимою 1943 г., когда в Локачинском р-не были сов.партизаны?

Ответ: занимая должность организатора самообороны от УПА, я боялся, что в сов.партизанах меня могут расстрелять.

Вопрос: Почему Вы не явились к командованию Красной армии, когда был фронт в Локачинском районе?

Ответ: В это время я находился за Бугом, когда Красная армия была в Локачинском р-не.

Вопрос: Что Вы делали за Бугом?

Ответ: За Буг я ушел для того, чтобы скрыться, пришлось потому, что здесь, в Локачинском р-не, все меня знают.

Вопрос: Как Вы попали обратно в Локачинский р-н?

Ответ: Перешел фронт за Бугом и направился в Устилугский район, чтобы связаться с руководителями УПА, которые организовали УПА, и там находились и находятся по настоящее время.

Вопрос: Назовите организаторов и командиров, начальников УПА Устилугского р-на?

Ответ: Пашечко – говорят, убит. Главным начальником сын его Михаил Пашечко, проживает [в] с.Мокрец.

Пасальский – военный начальник, Колик – фамилию не знаю – хозяйственник. Янок – ездил с Коликом разом. «Сосенко» – главнокомандующий отряда [в] 600 человек, «Ворон» – помощник «Сосенко».

Всех вышеуказанных начальников, окромя «Сосенка» [и] «Ворона», знаю в лицо.

Вопрос: Где находится этот отряд «Сосенко» в настоящее время?

Ответ: Этим отрядом в настоящее время командует Голубенко, отряд находится в Свинаринском лесу, под Мокрец и другие.

Вопрос: Где находится Янок и другие начальники УПА?

Ответ: Они в настоящее время проживают [в] Устилугском районе, они сделались честными сов.людьми и работают от соввласти в этом районе и близ граничушем. Я решил пойти и выяснить, где их местонахождение, а поэтому и направился в Устилугский район, а по пути зашел в этот (Локачинский) р-н погостить, где я работал.

Вопрос: Когда Вы пришли в Локачинский р-н?

Ответ: 6-го августа 1944 г.

Вопрос: Назовите руководителей УПА Локачинского района, которые проводили работу в этом районе, и где они находятся в настоящее время?

Ответ: Военными руководителями УПА был “Игорь” (Не знаю откуда и кто, фамилию). Игорь убит. Позже “Зеленый”, проживает в дер. Скирчи Торчинского р-на.

Участники УПА Шевчук Андрей “Рыбачевский”, проживает: с.Луковичи этого р-на, “Тарасов” Миколай, фамилию не знаю, проживает [Бермешов].

Вопрос: Знаете Вы, где находятся базы УПА, находящиеся в Локачинском р-не?

Ответ: Продуктовые и прочие базы я не знаю, где находятся. Знают станичные атаманы в Пермешеве Петро Зиткович, и в каждой станице, по фамилии их не знаю, а только в лицо.

Показание с моих слов записано верно, на шести листах, мною прочитано, в чем и расписываюсь *А.Приходько* [підпис]

Допросил оперуполномоченный
Особого отдела *Беленьков* [підпис]

11.8.44

Луковичи Локачинского р-на Волынской обл.

*ЦДАГО України. – Ф.63. – Оп.1. – Спр.53. – Арк.74-80.
Оригінал. Рукопис.*

№ 75

**ЛИСТ СЕКРЕТАРЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У
ДО М. ХРУЩОВА З ПРОХАННЯМ ДОДАТКОВО
НАПРАВИТИ ДО ОБЛАСТІ БРИГАДУ ВІЙСЬК НКВС
ТА ЗДІЙСНИТИ ІНШІ ЗАХОДИ БОРОТЬБИ
ПРОТИ ФОРМУВАНЬ УПА**

Цілком таємно

12 серпня 1944 р.

г. Киев, секретарю ЦК КП(б)У – тов. Хрущеву Н.С.

Совершенно секретно

Несмотря на ряд проведенных больших операций по ликвидации бандформирований так называемых «УПА», все же Тернопольская область и на сегодняшний день имеет значительное количество бандформирований.

В освобожденном от немецких оккупантов в июле месяце 1944 г. Бережанском районе установлено до 17 бандформирований, насчитывающих около 700 человек. Возле села Рогатин в лесу сконцентрировано крупное соединение «УПА», которое ставит своей задачей нападение на город Бережаны. В 7 селах района руководство «УПА» и «ОУН» организовало так называемые «боевки», численность этих боевок от 5 до 80 человек. В районе также бродят отдельные группы немецких солдат, занимающиеся бандитизмом.

Бандформирование в указанном районе за последнее время значительно активизировались: нападают и разоружают красноармейцев, терроризируют местное население, обстреливают крестьян, производящих уборку хлеба, уводят лошадей, забирают продукты, ведут разведку за продвижением воинских частей.

Активизация бандгруппировок имеет место также в Вишнивецком, Новосельском, Лановецком и других районах области.

Тернопольское облуправление НКВД помимо своих сотрудников располагает лишь одним батальоном войск НКВД, насчитывающим 180 человек, что является крайне недостаточным.

Имеющимся батальоном нач. УНКВД распорядиться по существу не может, так как передислокация батальона проводится только с ведома и согласия командующего Украинским военным округом войск НКВД генерал-майора тов.Марченко.

Сложившаяся обстановка зачастую требует быстрой переброски батальона, а установленный порядок генерал-майором тов.Марченко этого делать не дает возможности.

Санкция на переброску батальона иногда занимает 5-7 дней и получается тогда, когда минает надобность в подобной переброске.

Прошу Вас, Никита Сергеевич, дать указание наркому НКВД и командующему Украинским военным округом войск НКВД:

1. Направить в Тернопольскую область бригаду войск НКВД для ликвидации бандформирований.

2. Подчинить в оперативном отношении нач. УНКВД войска НКВД, командируемые в нашу область для борьбы с бандформированиями.

Секретарь Тернопольского
обкома КП(б)У [підпис] *И. КОМПАНЕЦ*
12/VII- 1944 г.

*Державний архів Тернопільської області. – Ф.П.-1. – Оп. 1. – Спр. 101.
Арк. 110–111. Оригінал. Машинопис.*

№ 76
ВКАЗІВКА
НАЧАЛЬНИКА УШПР Т.СТРОКАЧА КЕРІВНИКУ РАДЯНСЬКИХ
ПАРТИЗАНІВ ЯКОВЛЕВУ ПРОДОВЖУВАТИ БОРОТЬБУ З
УКРАЇНСЬКИМИ НАЦІОНАЛІСТАМИ

18 серпня 1944 р.

УКРАИНСКИЙ ШТАБ ПАРТИЗАНСКОГО ДВИЖЕНИЯ

Снятие копий воспрещается

Совершенно секретно

Шифротелеграмма исх. № 6319

Из Украинского штаба партизанского движения поступило на зашифрование [в] 2 час. 40 мин. 18(8) 1944 г.

ЯКОВЛЕВУ (531)

Сообщите, где Вы находитесь.

Отряд не расформировывайте, получите задачу борьбы [с] бандами националистов.

СТРОКАЧ

18 августа 1944 г.

№ 3679

ЦДАГО України. – Ф. 62. – Оп.1 . – Спр.1477. – Арк. 71.

Оригінал. Рукопис.

№ 77

ЛИСТ Л.БЕРІЇ ДО Й.СТАЛІНА ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Цілком таємно
19 серпня 1944 р.

№ 900/б

Копия
Совершенно секретно
Государственный комитет обороны
товарищу Сталину И.В.

В связи с поступившими на Ваше имя телеграммами тт.Конева и Мехлиса о действиях банд украинских националистов в районах Львовской области, НКВД СССР докладывает, что в настоящее время органами и войсками НКВД во вновь освобожденных районах Львовской, Волынской и Тернопольской областей проводятся необходимые меры по поимке и ликвидации бандитов.

На месте находится первый зам.наркома внутренних дел СССР тов.Круглов; районы, пораженные бандитизмом, усилены войсками НКВД и чекистами. Для ликвидации банд используются также пограничники, приступившие к охране границы с Польшей.

Представляю при этом информацию о положении во Львовской области*.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР *Л.БЕРИЯ*

Верно: [підпис] *В.Попова*

Основание: Инд. 1-83 б/№ 13.VIII. 44 г.
ш/ш вх.№ 1610 15.VIII. 44 г.

ДАРФ. - Ф.9401. - Оп.2. - Спр.66. - Арк.233.
Засвідчена копія. Машинопис.

* Див. Додаток.

**ПОВІДОМЛЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л.БЕРІЇ ДКО Й ГЕНШТАБУ ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ПРО
ДІЯЛЬНІСТЬ ОУН ТА ЇЇ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ
НА ТЕРИТОРІЇ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

19 серпня 1944 р.

Цілком таємно

Копія

Совершенно секретно

Додаток до № 429, № 901/б

№ 429/а

ГКО – товарищу Сталину І.В.
СНК СРСР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.
ЦК КП(б)У – товарищу Хрущеву Н.С.
Генштаб КА – товарищу Антонову

НКВД УССР сообщает следующие данные об обстановке в[о] Львовской области

По мере удаления линии фронта на запад и ухода передовых частей и тылов Красной армии, в 18 районах Львовской области, главным образом имеющих крупные лесные массивы, за последнее время имеет место усиление бандитских проявлений со стороны оуновцев.

За время немецкой оккупации существовавшая в Львовской области контрреволюционная националистическая организация ОУН значительно возросла. В ряде мест при поддержке немцев оуновские бандиты приобрели значительное количество оружия и в данное время имеют на вооружении не только винтовки и пистолеты, но также и автоматическое оружие, минометы и противотанковые ружья.

Органами НКВД перехвачены листовки руководства ОУН с призывом к бандам выходить из лесов и приступать к активной работе против советской власти и физическому уничтожению партийных и советских работников, работников НКВД и советских активистов из числа местного населения.

В лесных районах области – Радеховском, Камень-Струмиловском, Мостовеликовском, Милятинском и других за последнее время зарегистрировано появление банд численностью от 300 до 500 человек. Бандиты нападают на отдельные воинские повозки, автомашины, пытаются отбить колонны призывников, направляющихся на призывные пункты, терроризировать местное население и производят обстрелы из засад отдельных военнослужащих.

С 26 июля по 11 августа с.г. бандитами убито и ранено 143 человека, в том числе: мирных жителей – 96, военнослужащих – 41, работников НКВД-НКГБ – 6 человек. За это же время пропало без вести 60 человек.

На участке Радехов – Камень-Струмиловка и на участке Камень-Струмиловка – Костынополь имели место два случая обстрела бандитами из лесов ружейно-пулеметным огнем железнодорожных эшелонов. Один эшелон был подорван на минах.

В лесах Львовской области скрываются остатки сформированной немцами в 1943 году из украинцев Львовской, Дрогобычской и Станиславской областей дивизии СС «Галиция». Фактически количество мобилизованных украинцев значительно превышало численность дивизии. Во главе военных формирований стояли, видимо, военные представители Украинско-галицкой армии 1914-1918 гг.: полковник Альфред Бизанец, доктор Василий Лоба, Иосиф Лавроцкий, Андрей Полит, Любомир Макарушка и другие. Бывший генерал украинско-галицийской армии Курманович являлся почетным председателем военных управлений этих украинских соединений.

Часть состава дивизии СС «Галиция» была направлена немцами на итальянский и западный фронты, другая часть дивизии была направлена немцами под Тернополь, где она была разгромлена наступающими частями Красной армии.

В июле с.г. части этой дивизии были брошены немцами на Львовское направление, где также были разгромлены частями Красной армии. Значительная группа из бывших солдат и офицеров дивизии, разбежавшаяся под ударами Красной армии в местные леса, в настоящее время занимается бандитизмом вместе с бандитами УПА.

Для пресечения бандитизма и разгрома имеющихся на территории Львовской области бандитских групп оуновцев НКВД УССР приняты следующие меры:

В области концентрируется необходимое количество внутренних войск НКВД. Прибывшими частями войск НКВД в наиболее пораженных бандитами районах – Бродском, Лопатинском, Подкаменском, Золочевском и других выставлены гарнизоны внутренних войск НКВД ротного состава, усиленных отделением станковых пулеметов. Эти войсковые гарнизоны совместно с территориальными органами НКВД приступили к проческе лесов и проведению оперативно-чекистских мероприятий по ликвидации бандитизма.

В районы Львовской области направлено 230 оперативных работников для оказания необходимой помощи в проведении оперативной работы по борьбе с бандитами.

Для усиления боевой силы в районы Львовской области посланы милицейские вооруженные отряды численностью 50-70 человек.

Особенно сильно поражены бандитизмом западные районы Львовской области, непосредственно примыкающие к пограничной линии между

СССР и Польшей. С выходом на эту линию пограничных отрядов последние приступили к проческе всех лесов этих районов и проведению операций по уничтожению имеющихся в них банд УПА.

В результате проведенных 10-12 августа чекистско-войсковых операций в трех районах области убито 82 и захвачено живыми 56 бандитов. В местах боевых столкновений с бандами подобрано: винтовок – 71, пулеметов – 16, автоматов – 5, минометов – 2 и другое вооружение.

Органами НКВД, по неполным данным, по состоянию на 11 августа арестовано 209 бандитов.

В ближайшее время будут проведены операции по окружению и проческе лесов и мест концентрации бандитов.

О положении в гор. Львове

В период немецкой оккупации во Львове работали некоторые предприятия легкой промышленности, выпускавшие, главным образом, товары широкого потребления. Начиная с марта с.г., немцы начали усиленно вывозить как с предприятий, так и из магазинов и складов города товары и материальные ценности.

Город Львов в основном сохранился. Из имеющихся в городе 16 тысяч домов разрушено 1 007. В городе уничтожен главный вокзал, выведен из строя водопровод, взорваны три водонапорных станции. В районе города взорваны 8 шоссежных и железнодорожных мостов, уничтожено и разрушено 95% контактной трамвайной сети. Выведен из строя нефтеперегонный завод, полностью уничтожена Львовская радиостанция.

Принятыми местными организациями мерами значительной части города уже подается вода, а также смонтирован и пущен один генератор электростанции мощностью 5 000 киловатт.

По данным только 16 районов, немцы расстреляли и замучили свыше 42 000 человек, в большинстве евреев; угнали в Германию около 19000 человек. Еврейское население в районах области почти полностью истреблено. Например, в Немировском районе из 2480 человек евреев осталось живых 9 человек; в Лопатинском районе из 431 че[овек] осталось в живых 30 человек.

С изгнанием немцев из гор.Львова, большая часть львовской буржуазии, торговцев и спекулянтов бежала с немцами.

По предварительным данным, в настоящее время в[о] Львове проживает 134 500 человек взрослого населения, в том числе: русских – 6950 человек (из них 4000 человек прибыло после освобождения города); украинцев – 43 000 человек (из них 3000 человек прибыло после освобождения города); поляков – 71 000; евреев – 2 000 (из них 1000 человек прибыло после освобождения города).

В период немецкой оккупации в гор.Львов прибыло свыше 40 000 жителей. Из этих 40 000 свыше 30 000 составляют поляки, проживавшие ранее в большинстве своем в Кракове, Варшаве и других городах Польши.

Преобладание польского населения в городе, а также националистические настроения поляков проявились при вступлении частей Красной армии в гор. Львов. На улицах города и на домах были вывешены польские национальные флаги. Существовавшие при немцах подпольные польские националистические организации вышли из подполья и имели намерение приступить к организации польской администрации, полиции и самоуправления.

В настоящее время наиболее активная националистическая часть поляков ушла в подполье и продолжает свою антисоветскую деятельность.

Народный комиссар внутренних дел

Союза ССР

Л.БЕРИЯ

Основание: Инд. 1-83 б/№ 13.VIII.44 [підпис] *В.Попова*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.66. – Арк.233-238.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 78
ТЕЛЕГРАМА
СЕКРЕТАРЯ ЛЬВІВСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У І. ГРУШЕЦЬКОГО
СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(Б)У М. ХРУЩОВУ
З ПРОХАННЯМ ДОПОМОГИ В ОДЕРЖАННІ ТРЬОХ ТИСЯЧ
АВТОМАТІВ ДЛЯ ОЗБРОЄННЯ ПАРТІЙНО-РАДЯНСЬКОГО
АКТИВУ ОБЛАСТІ*

22 серпня 1944 .

ПРАВИТЕЛЬСТВЕННАЯ

Серия Г

Київ Секретарю ЦЕКА КАПЕБЕУ
товарищу ХРУЩЕВУ

Из Львова 3147 22/8 9-25. Исходя из обстановки, имеется необходимость вооружения партийно-советского, комсомольского и хозяйственного актива, а также председателей сельсоветов зпт для чего требуется три тысячи автоматов тчк Обкомпарт просит содействия и помощи получения оружия тчк Товарищ Круглов согласен с нашим мнением.

ГРУШЕЦКИЙ

Копия послана
т. Рясному 28.8.44 г.

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 23. – Спр. 889. – Арк. 28.
Оригінал. Телеграфна стрічка.*

* Див. док. № 89, 127, 133, 137, 140, 148.

№ 79

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА ЗАСТУПНИКА НАРКОМА
ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР КРУГЛОВА
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ БОРОТЬБИ З УЧАСНИКАМИ ОУН
НА ТЕРЕНІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

Копія
Совершенно секретно
24 серпня 1944 р.

Разослать:

т.Сталину

т.Молотову

т.Маленкову

т.Антонову

Л.Берия. 24.VIII-44 г.

Из ЛЬВОВА

МОСКВА, НКВД СССР – товарищу БЕРИЯ Л.П.

**ДОКЛАДНАЯ ЗАПИСКА
О РЕЗУЛЬТАТАХ БОРЬБЫ С ОУНОВСКИМ БАНДИТИЗМОМ
НА ТЕРРИТОРИИ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ**

На территории Львовской области, в результате проведенных операций включительно по 22 августа, убито 1 252 бандита, из них 100 человек немцев, захвачено бандитов 1 316 человек, в том числе 86 человек раненных, задержано уклонявшихся от призыва в Красную армию 1 828 человек, задержано бандпособников 195 человек и немцев 26 человек.

За это же время органами НКВД арестовано 720 человек участников ОУН.

За время проведения чекистско-войсковых операций, с 5 по 22 августа, захвачены следующие трофеи: противотанковых орудий – 1, станковых пулеметов – 18, ручных пулеметов – 50, минометов – 8, противотанковых ружей – 4, автоматов – 89, винтовок - 370, пистолетов разных – 34, ручных гранат – 658, противотанковых гранат – 12, мин и артиллерийских снарядов – 1931, винтовочных патронов – 137662, тола – 90 кг, динамита – 30 кг, милемиту – 60 кг, ручная типография – 1, радиоприемников – 9, лошадей – 10. Кроме того, захвачено 14 складов с продовольствием и снаряжением. Продовольствие и снаряжение изъято и оприходовано войсковыми частями, а сами склады уничтожены.

Наши потери за время проведения операций и при бандитских налетах за это время составили: убитыми офицеров и младшего начальствующего со-

става – 26 человек, рядовых красноармейцев – 72 человека, сотрудников НКВД-НКГБ – 12 человек.

Проведенные чекистско-войсковые операции, в результате которых нанесены значительные потери установленным бандгруппам, в ряде районов положительно воздействовали на местное население.

После проведения чекистско-войсковой операции в районе сел: Новая Скважена и Старая Скважена Золкевского района, 16 августа в районные центры явилась делегация от населения во главе со священником ГАЙДА Степаном, с просьбой в их селах больше операций не проводить, гарантируя при этом, что скрывававшаяся молодежь из лесов возвратится домой, и в селах никаких банд не будет.

В Яворовском районе в результате проведенных чекистско-войсковых операций за последнее время отмечается значительное увеличение явки в военкомат призывного контингента.

Одновременно с этим имел место случай провокационного характера, совершенный оуновскими бандитами:

17 августа с.г. в селе Екимово Ново-Милятинского района при проведении операции было убито 2 бандита, которые были зарыты в землю. На второй день бандитами эти трупы с целью провокации были выкопаны, обезображены и показывались местным жителям как факт издевательства сотрудников НКВД над трупами.

Несмотря на проводимую оуновцами усиленную антисоветскую агитацию, среди населения со строгим предупреждением уклоняться от призыва в Красную армию, прекратить уборку хлеба и т.п., все же мобилизация в Красную армию в районах области проходит сравнительно удовлетворительно.

Из числа подлежащих призыву в Красную армию по области 45 996 человек на 20 августа с.г. призвано 27 244 человека. Из этого количества 6000 человек взяты в армию проходившими передовыми частями Красной армии. Мобилизация по области продолжается.

Уборка урожая по области подходит к концу. Колосовые культуры на полях в основном убраны.

В целях ликвидации оперирующих оуновских бандитов и очистки области от бандитского элемента, намечено проведение ряда крупных чекистско-войсковых операций в пораженных районах области.

22 августа с.г. пограничными войсками Управления пограничных войск Украинского округа, охраны тыла 1-го Украинского фронта при участии специально выделенных 1-м Украинским фронтом двух мотоциклетных и одного кавалерийского полка, начата операция в Сокольском, Мостовельском, Магеровском, Городецком, Краковецком, Немировском, Яновском и Золкевском районах области.

Задача операции: ликвидировать в этих районах оперирующие оуновские банды, изъять и направить в военкомат призывной контингент, уклоняю-

щийся от службы в Красной армии и проведение по ходу операции разных мероприятий среди населения, в свете обращения правительства Украинской ССР к участникам так наз. УПА, УНРА.

Одновременно подразделениями 17 и 25 бригад и 18 кавалерийского полка внутренних войск НКВД при участии милицейских отрядов и опергрупп УНКВД, начата аналогичная операция в Родзеховском, Каменка-Струмиловском, Ново-Ярычевском, Ново-Милятинском, Бусском, Глинянском и Красненском районах области.

О результатах этих операций донесу дополнительно.

ЗАМ. НАРКОМА ВНУТРЕННИХ ДЕЛ СССР – *КРУГЛОВ*

Верно: [підпис]*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.66. – Арк.246-248.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 80

**НАКАЗ № 2/44 ВІЙСЬКОВОГО ШТАБУ УКРАЇНСЬКОЇ
ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ – ЗАХІД (УПАЗ) ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ
РЕФЕРЕНТУРИ НА ТЕРЕНАХ СТАНІСЛАВСЬКОЇ,
ДРОГОБИЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ І М.ПЕРЕМИШЛЯ**

27 серпня 1944 р.

Постій.
ВШ УПАЗ

Постій 27.VIII.1944.

**Н А К А З Ч.2/44
ДО ТЕРЕНОВИХ ПРОВІДІВ ОУН ОБЛАСТЕЙ:
СТАНІСЛАВ, ДРОГОБИЧ І ПЕРЕМИШЛЬ**

Терен мусить в якнайкоротшому часі приготувитися на зміну окупанта. Негайно зорганізувати й скомплектувати теренові проводи ОУН на терені Карпат. Відновити вповні працю, де було занедбано.

1.Військовий референт (орг.мат.) переведе мобілізацію до відділів; а) старшин, підстаршин та людей. Взяти під увагу в першу чергу бойовий елемент із теренів, зайнятих большевиками. Число мобілізованих устійнити в к[оманди] УПА на даних теренах. Порозумітися із провідником терену та жіночою референтурою (Червоний хрест) й подбати, щоби в терені, де знаходяться відділи, були зорганізовані шпиталі з відповідним медичним персоналом і медикаментами.

2.Організаційний референт: а)охопити сіткою організації всі села й міста під німецькою окупацією; б)охопити всіх людей, що вийшли із теренів, зайнятих більшовиками, мати їх перегляд та відповідно ними керувати; в)зорганізувати цивільну адміністрацію терену, опираючись на дотеперішніх адміністративних працівників і працівників бувшого УДК. Нею тихо керувати та співпрацювати; г)нав'язати зв'язки для переходу фронту; д)підреферентура зв'язку стягне від цивільного населення всякі технічні середники зв'язку, як радіоапарати, телефонічні і телеграфічні апарати, дроти і технічне приладдя; е)допомогти в праці військовим і іншим референтурам.

3.СБ: Прослідити всі ворожі нам елементи. Виготовити і додати їх списки до команди УПА. Разом з відділами УПА знищити ті елементи.

4.Господарчий реф[ерент]: а)приготувити в терені магазини; а)заосмотрювати відділи УПА в: 1) харчі, 2)одяг і обуву; 3) виряд і інші потрібні речі; в)зайнятися лігеншафтами та господарствами, що не мають власників. З тих піль все зібрати та замагазинувати; г) зтягнути з терену від цивільного населення для потреб УПА всякі військові речі і приладдя, як зброю, виряд, одіж і т.п.; д)користаючи з того, що в терені є багато господарських фахівців – утікачів із-під більшовиків, зорганізувати й розбуду-

вати господарську референтуру; е) співпрацювати із цивільною адміністрацією терену.

5. Жіноча реф[ерентура]: 1. сус[пільна] опіка (Червоний хрест) в порозумінні із провідником терену й військовим референтом займається: а) організацією шпиталів в терені; б) змобілізуванням медичних і фармацевтичних кадрів; в) збиранням лікарств та приладдя, потрібних у шпиталях; г) в порозумінні із господарським референтом організує суспільну спілку для утікачів.

6. Пропаганда: 1) переконувати українців, що не слід їм утікати на еміграцію, а противно треба працювати на рідних землях. 2) Запізнати українське населення із внутрішньо-політичним станом: а) (УГВР) – Українська Головна Визвольна Рада – уряд і адміністрація України; б) УПА (військо України).

Цей наказ виконати до дня 15/9-44 г.

Слава Україні – *В.А.Богун*.

в.о.к[омандира] УПАЗ Карпати.

Верно: ст. оперуполномоченный 2-го отдела УКГБ

Капитан *Порубай* [підпис]

ДА СБУ. – Спр.372. - Т.3. – Арк.130-131.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 81
ВКАЗІВКА
НАЧАЛЬНИКА УШПР Т. СТРОКАЧА
КОМАНДИРОВІ ПАРТИЗАНСЬКОГО ЗАГОНУ КУНИЦЬКОМУ
ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЛЯКІВ ДЛЯ БОРОТЬБИ
ПРОТИ ОУН (С. БАНДЕРИ)

28 серпня 1944 р.

УКРАИНСКИЙ ШТАБ ПАРТИЗАНСКОГО ДВИЖЕНИЯ
Снятые копии воспрещается

Совершенно секретно

ШИФРОТЕЛЕГРАММА

исх. № 6515

Поступило на зашифрование 16 час. 30 мин. 28.8.1944 г.

КУНИЦКОМУ

На № 179. Боеспособных поляков организуйте на борьбу [с] бандеровцами. Их семьи укрывайте в безопасных местах.

СТРОКАЧ

[28] августа 1944 г.

№ 3738

ЦДАГО України. – Ф.62. – Оп.1. – Спр.1479. – Арк.75.
Оригінал. Рукопис.

НАСТАНОВИ ОУН (С.БАНДЕРИ) ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНІ СТРУКТУРИ, ЗАВДАННЯ, КОНСПІРАТИВНІСТЬ І ЗВ'ЯЗКИ ВСІХ ЛАНОК ОРГАНІЗАЦІЇ

*Серпень 1944 р.
Цілком таємно*

Постій

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ВКАЗІВКИ

1) Найнижчою клітиною в Організації залишається підрайон. Він складається з керівного підрайонного звена (в складі підрайонного, його заступника, господарського і зв'язкових) і підрайонного самооборонного відділу (в числі 15-35 людей). Коли число людей є більше як 35, підрайон працює також і тою надвишкою людей, доки вона не буде зорганізована в інші організаційні форми. Завданням підрайону на сьогодні є реалізувати інструкції, видані горою.

2) В дотеперішній станиці проводять деякі праці жінки і ті, що не підлягають мобілізаційному законові. Всі вони підпорядковані через зв'язкових підрайоновому, який кермує їхньою працею. В обсяг їх праці входить передовсім зв'язок, господарства, заготівля, санітарна служба і розвідка.

3) Санітарну працю жінок у вищих організаційних осередках очолюють референтки санітарної служби. Крім цього, ангажувати жінок до праці в інших ділянках, залежно від їхніх здібностей нарівні з мужчинами.

4) Село вдержує зв'язок зі всіма сусідніми селами і з підрайоном. До кожного сусіднього села, а спеціально підрайону є призначений один, а найвище двох зв'язкових, що постійно полагоджують цей зв'язок. Строго перестерігати конспірацію. Не умовляти стріч в хатах, а на мертвих пунктах, по можності, нічю. Вищі організаційні райони, повіт вдержують зв'язок з горою, з долом і з сусідами при помочі окремих постійних зв'язкових, які знають тільки свій один зв'язок.

5) Розвідочні дані подає село підрайонові. У випадках тривожних відомостей повідомляти також сусідні станиці. Розвідка працює так само, як зв'язок.

6) Підрайон копає негайно магазини для забезпечення харчових припасів, які організує при помочі свого відділу.

7) Санітарна ланка села (жінки) підготовляють принайменше дві криївки для раних, заготовляють медикаменти, вдержують зв'язок з вищою клітиною санітарної служби.

8) Нових членів до Організації не приймати. Розконспірованим членам легалізуватись не вільно.

9)Звернути максимальну увагу на конспірацію. Побудувати нові конспіративні криївки (по селах і лісах для переховання людей і магазинування харчів). Будувати криївки малі, конспірувати вхід до них і викидану землю. Особливо конспіративно організувати зв'язки.

10)*

11. Магазиновати й переховувати зброю й амуніцію. Це одинокі засоби, якими нам доведеться вести збройну боротьбу. Обов'язана це робити ціла Організація у всіх її формах, підрайонові відділи, УПА, поодинокі члени.

Місце постою, серпень 1944 р,

ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр.4 б. – Арк. 18.

Копія. Машинопис.

* Так у документі.

№ 83
**ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ СТРУКТУР СЛУЖБИ
БЕЗПЕКИ ОУН (С. БАНДЕРИ)**

Серпень, 1944 року

*Серпень 1944 р.
Строго довірно!!!**

ЗАГАЛЬНИКОВА ІНСТРУКЦІЯ

У загальному понятті розвідка має за ціль здобути і достарчити загальні і спеціальні відомості про ворога. Щоб ближче очеркнути, що це є розвідка, то у відповіді скажемо, що розвідка - це є таємна армія, яка надслухує і стежить за всіма ворожими рухами назовні, як і внутрі держави. В подробицях показує вона нам ті необхідні способи і середники, при помочі яких відповідні розвідчі органи можуть одержати різного роду відомості про ворога. І кожний розвідчик буде старатися пізнати ґрунтовно ворога у відносинах військових, політичних, економічних і технічно-промислових. Кожний розвідчик повинен взяти собі за завдання зібрати всі відомості з різних джерел більш і менш вартісних, докладно їх перевірити та з цього робити позитивні висновки.

Треба нам знати, що розвідка – це не є нововидумана ділянка, але історія її сягає біблійних часів. Вже в часах старинних великі імператори, вожді й цісарі послуговувалися нею, бо знали, що кожна виграна битва залежить від розвідочних даних про ворога, а щойно в дальшому від власної збройної сили. І в старинних часах не було такої можливості розвідувальної, як тепер. І коли котрийсь з імператорів хотів знати про настрої сусідніх держав, то вислав своїх послів-емісарів, яким приділював старшин у формі особистих слуг, а в ґрунті речі, ці старшини мали розвідати про настрої і почування в даній державі. В парі з різними винаходами, як летунство, радіо й телеграфи, телефони, доходила розвідка свого удосконалення так, що в новіших часах у війнах при модерній зброї розвідка є на услугах, крім кавалерії, летунства, радіотелеграфів на підслуханні телефонних розмов ворога. Надзвичайні успіхи дають розвідочні дані на час одержання. Вище подані методи в осягненні розвідочних даних в таких умовинах, в яких ми зараз знаходимося, нам тепер відпадає. Ми можемо послуговуватися лише ролями розвідчиків піших і кінних. Тут мусимо виказати свою вправність до того ступеня, щоб нас подивляля всі наші ворожі чинники, що ми в таких умовах і при нами здобутих технічних засобах виробили собі те, за що віками боремося – Українську Державу.

Тому апелую до всіх військових розвідчиків виконувати розвідчі завдання серйозно та на час повідомляти своїх зверхників та командирів відділів, що стаціонують в наших теренах, щоби ці слушно їх використовували.

* Напис «Строго довірно» зроблено олівцем.

Всі розвідчики, які є до цієї праці покликані, проводять розвідку не тільки на коротку віддаль, забезпечують тим перед ворожим заскоченням, оточенням чи іншою несподіванкою, але також проводять розвідку на дальшу мету. Слідять ворога не тільки біля себе, але на кожному клаптику своєї і ворожої землі. Військового розвідчика не тільки цікавить, чи військо НКВД є близько постою його відділу і чи приготовляють облогу на його відділ, а його мусить цікавити, і він мусить розвідати військову силу ворога та моральний стан війська. Військовий розвідчик використовує кожную нагоду, щоб збільшити своє знання про ворога і здобути найбільше документів ворога. Переслухує полонених різних національностей, усяких придержаних прохожих людей, стрільців. Вістки, які почув, виучує напам'ять, записує та сортує, а звідомлення з документами та запискою відсилає своєму безпосередньому зверхнику. При переслуханні послуговується картою, а в звітах подає масштаб карти та рік її видання. В звітах не уживати слів: багато, мало, повно, близько, недалеко, а подавати (якщо не знає точно): від сто до десять, два кілометри на схід похибка двісті п'ятнадцять, або чотири кілометри на північ від села Незнане. Дуже часто звітується про копання окопів, уставлення артилерійських гармат та про транспортування війська, а не подається у звітах детально, по якій стороні (північ, полудень [південь] і т.д.) ріки копається окоп та в якому напрямі; те саме діється і з іншими справами. Звертаю увагу, щоби наступні звіти були оформлені з вищенаведеними заввагами.

Працю в тому напрямку посилити до максимуму. Щоби роздобути розвідочні дані, не дивитися на зв'язки, а уживати всіх засобів, всіх середників до здобуття, причому поширювати клич, що кожний свідомий українець-українка, якому на серці лежить добро справи народу, є розвідчиком.

Слава Україні!

АРКАС

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 229. – Арк. 18.

Копія. Машинопис.

№ 84

ДОДАТОК ДО НАКАЗУ № 7/44 КОМАНДУВАННЯ УПА
ПРО ЦЕРЕМОНІЮ ПРИЙНЯТТЯ ПРИСЯГИ ВІЙСЬКОВИКАМИ*

Не раніше 1 вересня 1944 р.

До наказу ч.7/44 з 1.IX.1944 р.

ЦЕРЕМОНІЯ ПРИСЯГИ ВОЯКА УПА

1)Присягу підвідділів УПА переводить уповноважений начальник відділу КВШ згідно ВШВО (по можності в прияви священника, що відправляє відповідний молебен в інтенції** присягаючих).

2)День присяги вважати святочним.

3)Присягу складають відділи зімкнено на державний герб (знамя) – Тризуб (принести, або виплести з чатиння).

4)Текст присяги як наказ ч.7/44 з 1.IX.1944 р.

5)До присяги стає відділ в каре, святочно одягнений.

6)Команди і перебіг: почесть дай – на право глянь – Знамя до присяги – виступи. Трьох підстаршин виступають з тризубом і стають посередині каре на струнко – один держить тризуб, два стоять з боків. Прямо глянь! – на плече кріс! – до стопи кріс – спочинь! – До присяги – виступи. Виступають по одному стрільцеві з чоти і, стають перед тризубом. Підходить старшина, що відбирає присягу і священник. До присяги. Вояки на струнко, кріси, не рушаючи, з місця, опирають на ліве передрам'я, правою знімають з голови накриття до лівої руки, два пальці правої руки підносять догори. Ці, що виступили до присяги, кладуть два пальці на тризубі. Уповноважений старшина говорить слова присяги поволі і виразно, вояки повторяють. По присязі. Відділ вертає до попередньої постави. В лаву вступи. Знамя відійди.

7)По присязі коротка промова про її значення і закінчення свята.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.48. – Арк.24.

Копія. Машинопис.

* Див. док. № 66.

** намірі

ЗВЕРНЕННЯ УПА ДО РАДЯНСЬКИХ ПАРТИЗАНІВ ЩОДО СПІЛЬНОЇ БОРОТЬБИ ПРОТИ ГІТЛЕРИЗМУ ТА СТАЛІНІЗМУ ЗА САМОСТІЙНІСТЬ ДЕРЖАВ ПОНЕВОЛЕНИХ НАРОДІВ*

2 вересня 1944 р.

Постій.

За самостійні держави
поневолених народів!

Воля народам!
Воля людині!

ЧЕРВОНІ ПАРТИЗАНИ!

Імперіялістична війна клік Берліна і Москви за новий поділ світу зближається до свого кінця. Кровожадний імперіялізм Берліна доживає свої останні хвилини. Його задусила питома йому захланність і ненаситність. Імперіялісти Берліна пішли на Україну по колонію, сплюндрували наш край, купалися в крові невинних селян, вивезли на каторжні роботи в Німеччину молодь, масовими розстрілами й голодовою смертю полонених в лагерьх і концтаборах і ще багатьма іншими способами винищували український нарід і всі ті народи, що по них перекотився німецький варвар. То на тій таки Україні знайшли вони свій гріб.

Не іншим шляхом і методами прямує імперіялізм кремлівської кліки Сталіна. Довголітня війна виснажила обидві воюючі сторони. Методи боротьби Сталіна нічим не різняться від гітлерівських метод винищування народів. Сталін і його кліка аж ніяк не щадять людського матеріялу, й горами трупів невинних жертв наших братів вкриваються побоєвища. На боротьбу за інтереси своєї кліки гонить він під наганом енкаведиста-політрука міліонні маси голодних і босих бійців, синів закріпощених його режимом селян і робітників. І Вас, брати, післяв кремлівський кат на безвиглядну боротьбу проти волі українського народу.

Український народ від віків боровся за право на вільне і незалежне життя. Цю священну боротьбу веде він з неменшою силою і зараз. В ім'я чого Ви проливаєте свою кров? Вже кожному тепер ясно, що між режимами націонал-соціалістичної Німеччини й соціалістичної Москви немає ніякої різниці. Це два подібні світи, що [в] ім'я інтересів капіталістичної Англії та Америки виснажують себе взаїмно. Доля їх пересуджена!

Конфлікт англо-большевицький неминучий. Не СРСР й Німеччина протилежні полюси, а якраз СРСР і Англія противорічать собі, й до зудару між ними дійде вже невдовзі. Чи ж Гітлер не при помочі Сталіна розпочав війну за панування над світом? Кліка Берліна й Москви в 1939 р. заключили між собою союз і виступили проти народів Європи. Це ж Сталін, виголюджуючи

* Див. док. № 27, 60, 65, 69, 105, 112, 125, 148, 153.

народи СРСР, забезпечував гітлерівські армії хлібом, вуглем, нафтою й іншими сировинами. Коли в 1941 р. кліки Берліна й Москви не могли поділитися загарбаними краями, кинулися один на другого.

ЧЕРВОНІ ПАРТИЗАНИ! Війна кровожадних диктаторів Гітлера – Сталіна добігає кінця, а країни Європи й Азії розгорілись полум'ям національних революцій. У великому революційному фронті йде український народ, – йде УПА. Горять вогнем революції Кавказу і країни Надкаспія. Ціла Україна палає повстанням. Кремль тріщить в основах, і день його упадку вже близький.

ЧЕРВОНІ ПАРТИЗАНИ! За що Ви боретесь? Чи не бачите, що за Вашими плечима продовжують своє плюгаве діло кати НКВД. Не продовжуйте ціною своєї крові вже й так порахованих днів життя сталінської зграї. З'єднуйтеся з українським народом і включайтеся в революції.

Українські повстанці, борці за священні права українського народу, борці за новий і справедливий лад у світі, за побудову вільних самостійних держав усіх народів у своїх етнографічних границях, звивають Вас, брати, включатися у спільний революційний фронт поневолених народів, за краще нове життя без насильства і грабежі, без експлуатації народних працюючих мас панівною клікою Москви й Берліна.

ПАРТИЗАНИ! Перестаньте грабити наші села! Переходьте в ряди УПА! Скріплюйте революційний фронт усіх поневолених народів. Стріляйте енкаведистів, членів партії, спричинників людського горя.

Відділи УПА на Лемківщині звивають Вас заперестати грабежі наших сіл. В противному разі відділи УПА на цьому терені підуть на повну Вашу ліквідацію!

ПАРТИЗАНИ! Завертайте з мильного шляху! Не допустіть до непотрібного проливу крові.

Смерть Гітлеру і Сталіну!

Смерть імперіалістичним клікам Берліна і Москви!

НКВД на фронт!

Хай живе національна революція поневолених народів!

Хай живуть самостійні держави поневолених народів!

УКРАЇНСЬКА ПОВСТАНЧА АРМІЯ

Постій, 2.9.1944 р.

ЦДАГО України. – Ф.88. – Оп.1. – Спр.19. – Арк.34.

Копія. Машинопис.

№ 86
**НАСТАНОВИ КРАЙОВОГО ПРОВодУ ОУН
МІСЦЕВИМ ПРОВІДНИКАМ ПРО ЗАВДАННЯ БОРОТЬБИ
З БІЛЬШОВИКАМИ В ГОСПОДАРСЬКІЙ,
ПРОПАГАНДИСТСЬКІЙ І ВІЙСЬКОВІЙ СПРАВІ**

4 вересня 1944 р.

Постій

**АКТУАЛЬНІ ВКАЗІВКИ
ЧЛЕНАМ ОБЛАСНОГО ПРОВодУ Й ОКРУЖНИМ
ПРОВІДНИКАМ ДО ВИКОНАННЯ:**

Сітка

На чоловий удар з більшовиками не йдемо. Тому всю роботу в терені про- водимо строго конспіративно. Всякі ширші акції й рух в терені проводити ніччю. Заборонити днем вештатися по селах з довгою зброєю. Неоправда- ними акціями не провокувати передчасних репресій на українське насе- лення. На випадок репресій вести активну самооборону.

Добре поставити організацію самої роботи. Відділи, боївки, самообо- рони, як і поодинокі організаційні працівники – не сміють дармувати! Без- ділля людей деморалізує. Провідник кермує цілістю, дає директиви, наглядає над виконанням, і ніколи не занімається дрібничковими справами, бо в них загубиться. Над кожною більшою роботою мусить хтось наглядати і за неї відповідати. В нас часто відчувається не брак працівників, а пляно- вості й послідовності в роботі.

Відділи УПА

Першим, на кого звернуть свою увагу більшовики, будуть відділи. Тому командири вже сьогодні мусять примінити відповідну до цього тактику:

1. Відділ не повинен довго стаціонувати, а постійно бути в рейді.
2. В бої з більшовиками входити не тоді, коли вони хочуть, а коли нам треба. Держати ініціативу в руках – це половина виграної [позиції].
3. Удари на більшовиків мусять бути політично доцільні та оправдані ко- нечністю (звільнення в'язнів, розгромлення карно-експедиційного відділу і т.д.). Часом навіть ліквідація кількох НКВДистів не дасть нам більших ося- гів. Не допустити через неоправдані акції до загострення відносин, бо це:
 - а) унеможливить чи сильно утруднить організаційно-підготовчу роботу в терені;
 - б) викличе зайві репресії на населення.

4. Постійно дошколювати відділи, використовуючи підхожий до цього час.

Під час рейдів відділи обов'язані вести пропагандивну роботу. Це зав- дання політвиховників, тому політвиховні сили в УПА слід посилити. Від- діли мусять диспонувати* запасами нашої актуальної літератури, летючок та поширювати їх серед мас.

* розпоряджатися

Під час рейду, в боротьбі з ворожим нам елементом, звертати особливу увагу на задержання нашої генеральної політичної лінії. Не дозволяється вбивати червоноармійців. Навпаки, зі зловленими треба добре обійтися, нагодувати, пояснити хто ми, за що боремося – та відпустити. Такий червоноармієць, в запіллі чи на фронті, ширитиме пропаганду для нас тільки корисну. Наша пропаганда, ширена серед червоноармійців самими ж таки червоноармійцями, матиме найкращі успіхи. Усі мусять знати, що ми не боремося проти ЧА, а проти режиму.

В сьогоднішній ситуації ми йдемо на побільшення наших відділів. Однак кількісний стан мусить підвищуватися в парі з якісним ростом. Інакше новостворені групи будуть наражені на поразку. Проблему цю дасться розв'язати бодай почасті через:

- 1)Добір до відділів дійсно найкращих одиниць;
- 2)Інтенсивний вишкіл відділів;
- 3)Політвиховну роботу;
- 4)Підготовку нового підстаршинського складу.

Мобілізацію в УПА робити обережно. Це лежить виключно в компетенції теренових проводів, ніколи самих відділів. Певним є, що НКВД поробить всякі можливі заходи, щоби до наших груп вислати своїх агентів, у виді всяких дезертирів, чи навіть місцевих сексотів. Тому східняків, охочих вступити до наших груп, не приймати, а вислати на схід. УПА чекають ще важкі дні боротьби, тому в її рядах повинні знайти місце лише найкращі; найбільш характерні й випробовані одиниці. Слід сподіватися, що більшовики в поборюванні нашого партизанського руху примінять тактику 1920-21 рр.: з одної сторони сильно вдарять по відділах, репресуватимуть рідню, з другої – оголосять амністію всім тим, що “покаються”. Це заздалегідь політвиховники нап'ятнують в своїх політгутірках, щоб відтак не було запізно. Удар знутри може перерішити долю цілих відділів, що матиме далеко йдучі наслідки на успіх нашої боротьби.

Самооборона.

Самооборонні відділи досі себе не виправдали. Вони в більшості представляють собою групи цивільних людей зі зброєю, що або зовсім не діють, або ведуть безвідповідальну роботу, незгідну з нашими напрямними, а це накликає передчасні репресії на села. Виказалось також, що дії самооборони у відкритих теренах скоро можуть бути спаралізовані, а така групка скорше чи пізніше наражена на ліквідацію. В зв'язку з цим належить повести повну реорганізацію самооборонних груп:

1.З відкритих теренів стягнути самооборони та сформувати з них більші військові одиниці (сотні або чоти – залежно від умовин терену, приміщення, вироблення населення, командного складу і т.д.). Ці відділи належать виключно до диспозиції теренових проводів.

2.Негайно приступити до вишколу тих відділів, даючи стрільцеві в першу чергу практичний матеріал, потрібний в партизанській боротьбі. Частину

перешколених відіслати відтак знова в терен на командантів самооборонних груп.

3. В самооборонних групах можуть знайтися тільки люди, гідні довір'я, такі, що зуміють стати на висоті своїх завдань. Групи творити так, щоб там були люди з різних сіл. Щойно у відірванні від хат, самооборонні групи будуть активні.

4. Негайно подбати про командантів самооборонних груп. Команданти мусять бути свідомі своїх завдань та компетенцій. Вони обов'язані постійно вести вишкіл своїх людей.

5. Кожна самооборонна група мусить мати політвиховника, якому були б відомі наша політична лінія, пропагандивне ставлення та організаційна тактика. Якраз самооборона має найбільше нагоду стрічатися з усякими дезертирами з ЧА, з групами, що йдуть на фронт, робочими баталіонами, з органами адміністрації – і своєю акцією супроти них може принести багато добра чи зла справі – залежно, яку тактику примінить, та як цю акцію проведе.

6. Самооборона перебуває весь час в таборі (в одному приміщенні), використовуючи час на вишкіл. (Сьогодні має на це кращі умовини, чим відділ).

7. При повних проводах настановити відповідних людей, що регулювали би та контролювали хід дій самооборонних груп.

Пропаганда.

Пропаганда має зараз особливе значення і ще більші завдання. Їй приходить сьогодні не тільки ширити ідею, розповсюджувати наші кличі, пропагувати боротьбу, але й змагатися з дуже вирафінованою більшовицькою пропагандою, яка в засобах не розбирає. Тому й пропаганду зараз слід ставити не методами від німецької окупації, але більш життєво. Пропагандивні осередки повинні організувати всю свою роботу під охороною війська – пропагандивні акції на військових відділах опирати. Практично це питання можна розв'язати так: віддати до диспозиції осередка пропаганди військовий відділ, під охороною якого осередок міг би розвивати працю. Незалежно від цього, потворити летючі групи (в силі роя), що оперуватимуть у визначеному їм терені (прим. район), переводячи мітинги, збори, політогляди, кольпортуючи літературу і т.п. Кожну таку групу очолює добрий пропагандист-агітатор. Летючими групами диспонують повітові осередки (можуть також і окружні осередки). Вони розробляють план акцій та за них відповідають. Не можна обмежитися лише до видання інструкції, але керівні частини пропаганди мусять мати контроль над виконанням завдань. Всяка навіть найкраща інструкція, оскільки вона не зреалізована, не має найменшої практичної вартості.

Служба Безпеки.

Органи безпеки підсилити людьми та відповідно скріпити. Добирати людей, які не тільки знатимуть цей діл роботи, але також буде в них хотіння

та моральна снага цю роботу вести. Особливо скріпити ці осередки СБ, що в обсягу дій покриваються з більшовицьким адміністративним поділом (район).

Повести рішучу боротьбу з донощицтвом, ліквідуючи сексотів навіть явно.

Господарчі справи.

Вести широкозакроєну підготовку на зиму. Посилити акцію копання криївок для людей і збереження майна. Криївки мусять бути прецизно виконані, добре законспіровані. Втаємничити цю роботу [може] лише обмежене число довірених людей! Зайнятися негайно підготовкою збіжєвих та харчевих магазинів. Харчеві припаси дозволяються магазинувати тільки в добре підготовлених до цього приміщеннях. Визначити по повітах відповідних людей, які мали би нагляд за підготовкою магазинів та магазинуванням товарів. Дати їм до розпорядимості потрібну кількість працівників та зробити відповідальними за якість і безпеку магазинів. В наших магазинах магазинувати в першу чергу всі ці харчеві матеріяли, які окупант намагається вивезти з наших земель. Тому у відповідний момент провести акції на більшовицькі збіжєві пункти та забране збіжжя заховати в задалегідь підготовлені магазини. Оскільки би стан здобутого збіжжя не відповідав нашим потребам, доповнити запотребування збірками поміж українським громадянством.

Постій, дня 4 вересня 1944 р.

Слава Україні!

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.47. – Арк.13-15.

Копія. Машинопис.

ТИМЧАСОВІ ІНСТРУКЦІІ КРАЙОВОГО ПРОВІДУ ОУН (С.БАНДЕРИ) ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ УПА НА ЗУЗ*

7 вересня 1944 р.
Довірочне!

ТИМЧАСОВІ ІНСТРУКЦІІ

1. Мобілізація в ЧА

На мобілізацію в ЧА не йдуть члени ОУН, юнаки та розконспіровані симпатизи, цебто ті, що повинні опинитись у існуючих і новозорганізованих відділах УПА, кушевих самооборонних відділах чи в самооборонному підпіллі. Інші повинні шляхом мобілізації йти в Червону армію. Не дозволити на нагромадження нереволюційного балясту по селах та лісах.

Деякі люди підуть в ліс в тій вірі, що більшовики вже не зможуть нас вдарити. Коли ж прийдуть удари – а їх треба сподіватися у ближчому і дальшому майбутньому – ці люди нас проклинатимуть, вони не зможуть зносити всіх невгод твердого бойово-підпільного життя, заламлюватимуться фізично і морально і в той спосіб не помагатимуть справі, а будуть зайвим тягарем. А до того нам треба мати людей в ЧА, беручи до уваги те, що ми обов'язані вести відповідну роботу серед українців з ОіСУЗ, о[бластей] і східноукраїнських земель, яких багато в ЧА.

2. Підбільшовицька дійсність

В умовах нової підбільшовицької дійсності ми зустрічаємося з новими методами роботи НКВД. Є серед НКВДистів типи, які грають ролю “прихильників” українського народу та його національно-визвольної боротьби. Щоб прикрити своє справжнє обличчя та вкратись у довір'я народу, ці типи навіть дораджують подекуди насильно мобілізованим в ЧА чи арештованим утікати і втечі де-не-де уможливають. Серед населення поширюються вістки, мо-вляв, у районі не хочуть приймати доносів, проганяють донощиків, усіх без розбору приймають до праці тощо. Серед деяких наших людей зродились думки, що “прихильному” нам елементові, в НКВД треба підсунути наших розвідників, головним чином, жінок, які для нас працювали б. Такій “прихильності” не можна вірити і забороняється поширювати вістки про таку “прихильність”. Це свідомо більшовицька пропагандивна гра. Більшовики ведуть її на те, щоб приспати нашу чуйність. В той самий час послідовно підготовляють вони удари по нас. Найкраще про це свідчить підготовлювання списків підозрілих людей та інтенсивне організування сітки сексотів. Бувають випадки, що більшовицькі відділи НКВДистів маскуються як відділи УПА, роз'їжджають по селах, розшукують іншими відділами УПА та шукають зв'язків. Тому не сміємо присипляти чуйності народу; на удари більшовиків по нас мусимо підготовляти організацію і весь народ. З НКВДистами не йдемо на ніяку гру, бо одиноко дозволена з ними гра – це гра кулеметів!

* На документі позначка: “Таку інструкцію я видав і розіслав”. Підпис нерозбірливий.

3. Відношення до більшовицької адміністрації і сексотів

Більшовицьку адміністрацію можна поділити так: 1) властива адміністрація (районні й обласні виконкоми і сільради); 2) поліція (НКВД, НКГБ, міліція, зокрема польська і т.д.); 3) інші більшовицькі інституції в районі та області (освітні, фінансові, господарські й інші).

Наші всі акції мають самооборонний характер, тому не слід противника проковувати, треба натомість відбивати його удари. Найбільш активна на протиукраїнському відтинку є поліція. Найкрізніші для нас сексоти – як ті, що діють серед нас, знають терен і людей. Тому сексотів треба бити негайно і поголовно і то навіть явно. Це значить – можна повісити серед села, та ще й таблицю почепити. Сексотам виповідаємо безоглядну боротьбу. До акції приступити негайно. Звернути увагу на те, що більшовики найчастіше організують сексотів з-поміж своїх працівників (урядовців) – учителі, працівники господарських і фінансових інституцій, у містах – сторожі, трамваярі, залізничники і інші.

Другим небезпечним для нас противником є польська міліція (знає терен, людей, робить найбільше доносів, бере участь у протиукраїнських акціях більшовицької поліції. Ту польську міліцію, яка явно співпрацює з більшовиками проти нас, б'ємо. Але удари по ній мусять бути настільки сильні, щоб поляки мусили застановитися, чи це їм рентується. Дальше відповідаємо на всі удари НКВД по нас. Не провокуємо їх, не робимо нападів на райони (хіба за окремим дозволом), але відбиваємо всі удари по нас, нищимо їх висланників на села, зокрема організаторів і сексотів. Акцію проти НКВД (чи НКГБ) ведемо тихо, без зайвого шуму. В міліцію українці не повинні йти. Вияснення непотрібне. Міліція – це все одно, що НКВД.

Властивої адміністрації не зачіпати, хіба що хтось надто агресивно вступає проти нас (сексот, активіст). Розпорядження адміністрації населення виконує, отягаючись, без запалу. Коли йдеться про поставку харчів, то треба давати, але пиняво. Тут-то-там УПА може конфіскувати транспорти харчів. До освітніх, фінансових та господарських інституцій піде багато наших симпатиків (їх силою притягнуть), можна навіть свідомо тут людей післати. Треба з такими вдержувати сталий контакт, вони мусять стало давати звіти.

4. Польське питання

Поляки знайшлися в дуже подібній ситуації, як і ми. Більшовики визволяють їх з-під німецького гніту і творять Радянську Польщу. Це змушує нас змінити наше ставлення до поляків. Ми за ліквідацію конфлікту з поляками та спільну акцію проти спільного окупанта. Треба вести між поляками (тими, що настроєні проти більшовиків) пропаганду за співпрацю. Зазначається, що пропаганду треба вести між поляками, а не українцями, зокрема, не між членами. Це тому, що ми часто себе переконуємо та розпропагуємо в якійсь справі, а з іншими народами не вміємо говорити. Зараз треба перевести пропагандивну акцію у польському середовищі за співпрацю. Б'ємо тих поляків, які пішли на співпрацю з більшовиками проти нас (донощики, польська міліція).

5. Жидівське питання

Проти жидів не вести ніяких акцій. Жидівська справа перестала бути проблемою (їх остало[ся] дуже мало). Це не відноситься до тих, що виступають проти нас активно.

6. Самооборона

Допильнувати, щоб додаток до інструкції з січня 1944 р. точно виконано, зокрема відносно перебудови організації. Мусять скоро повстати і діяти кущові самооборонні відділи. Як виказує практика, лише такі (кущові) самооборонні відділи можуть себе виправдати, бо не кожна станиця має відповідних людей, озброєння, командира. Також одною з найважливіших причин є те, що член самооборони на терені свого села не є активний; далеко більше активності він проявив би серед чужих людей. Кущеві відділи мусять військово вишколюватися. Командні становища обсадити в порозумінні з військовими референтами даних теренів. Завести у відділах строго військову дисципліну.

7. Зауваження до пропагандивної роботи

В кожний самооборонний кущ призначити пропагандиста та його заступника. Це повинно бути політично розвинений член ОУН, рішучий, ініціативний, повинен мати прикмети бойовика.

Завдання пропагандиста:

1) Провадити політично-виховну роботу серед бійців самооборонного куща: виробляти в них ненависть до ворогів України, гартувати бойовий дух, підтримувати сувору дисципліну; систематично інформувати кущ про нашу боротьбу, про політичну лінію і тактику організації, знайомити з положенням на фронтах імперіялістичних та визвольних війн, знайомити з міжнародним становищем. На політично-виховну роботу в кущі щодня виділяти 1-2 години.

2) Провадити політично-виховну роботу серед цивільного населення: систематично інформувати про нашу боротьбу, вселяти надію на перемогу нашої справи, підносити бойовий дух і витривалість народу. Підтримувати в народі довір'я до наших політичних і збройних сил. Пояснювати народові всі більшовицькі підступні методи, при допомозі яких вони намагаються поневолити український народ. Гуртувати народ навколо нашого руху, паралізувати всякі ознаки заломання.

3) Провадити пропагандивну роботу серед бійців і командирів Червоної армії: розповсюджувати нашу літературу. Коли бракує літератури – множити її на цикльостилі, друкарській машинці, переписувати від руки. Інформувати бійців і командирів ЧА з ким ми боремося, кого стріляємо, пояснювати наше становище до них. Звичайних бійців – кадровиків та командирів ЧА, відпускати з нашого полону, радити їм повертатись додому.

4) Провадити пропагандивну роботу серед наших ворогів: розкидати і підкидати їм провокативні листівки. Надсилати їм нашу літературу в листах (поштою) але з віддаленого міста чи району. Широко розголошувати про

знищення сексотів (оголошувати, скільки такий сексот людей видав, розказати про всю його зрадницьку роботу).

5) Систематично в час рейдів і постою поширювати нашу пропагандивну літературу. Коли самооборонний куш недалеко від міста – розкидати літературу по вулицях, розклеювати по парканах, громадських будинках, школах, церквах, підкидати в шпиталі раненим бійцям.

Кушовий пропагандист підпорядкований районному пропагандистові, який перебуває в одному з самооборонних кушів району. Він відповідає за політичну лінію самооборонних кушів у районі. Він інструктує і перевіряє роботу кушових пропагандистів. Районний пропагандист систематично роз'їжджає по кушах, буває присутній на політгодинах і дає живу допомогу та усні інструкції кушовим пропагандистам. Він відповідає за пропагандивні рейди самооборонних кушів та політичну лінію їх.

Районний пропагандист підпорядкований повітовому пропагандистові, повітовий – окружному, а окружний – обласному.

8. Література для УПА

Подбати про те, щоб в кожному відділі УПА був політвиховник. Політвиховника призначати в порозумінні з політвиховником при штабі військового округу. На політвиховників підбирати ідейно сильних та найкраще політично вироблених членів ОУН.

Забезпечувати відділи УПА та самооборонні кущі всякою літературою, що у нас появляється (листівки, преса, інформація про міжнародні політичні та воєнні події). В зв'язку з тим, що дотепер деякі відділи від початку свого існування не бачили майже жодної нашої літератури – справі розподілу літератури в області присвятити дуже пильну увагу. Не менше половини (а то й більше) всякої літератури призначувати постійно для відділів УПА і через політвиховників поодиноких відділів її зміст доводити до відома всім стрільцям і командирам. Літературу після використання (познакомлення з нею) у відділах відділи обов'язані розповсюджувати в часі рейдів між населення, а призначену для ЧА – розповсюджувати по шляхах, якими проходять червоноармійці.

9. Хто має право мобілізувати в УПА?

Командири відділів не мають права переводити самовільно насильної мобілізації в УПА. Мобілізацію в УПА, в залежності від потреби, переводять теренові проводи.

10. Всі стрільці, які з яких-небудь причин опинилися поза своїми відділами, мусять негайно їх відшукати. Не дозволяти самовільно ангажувати стрільців УПА до самооборонних відділів, без окремого дозволу компетентних військових органів. Не притримуватись цього доручення – це значить сприяти дезерції і не порядку в УПА, а це не лежить в нашому інтересі.

11. Розміщення відділів УПА

Відділи УПА мусять бути розставлені по цілому терені рівномірно і всюди бити більшовиків. Більших провокативних акцій не дозволяється

влаштувати, зокрема, поблизу місця постою відділів і осередків. Бити більшовиків не тільки в прилісних околицях, але і у безлісних. На прилісні села більшовики звертають велику увагу. Там часто приміщують своїх сексотів, а то й окремі відділи, складені з бувших червоних партизан[ів].

12. Господарські справи

Господарські референтури розпрацюють план і переводять заготовку різних господарських матеріалів, необхідних для існування відділів УПА і самооборони. Треба не забувати, що більшовики, намагаючись нас знищити, будуть вести спеціальну акцію вишукування наших магазинів і господарських баз. Будовання добрих криївок далі актуальна.

13. Зв'язок

Усі дотеперішні зв'язкові лінії і пункти зв'язку змінити. Зв'язкову роботу доручити вести найбільш перевіреним членам. До кур'єрської роботи можна і треба заангажувати жінок, відповідно їх перед тим вишколивши. З осередка до осередка висилати безпосередніх кур'єрів, найменше по 2. В організаційних переписках вживати шифрів і кодів.

14. Звітування

Звіти опрацьовувати точно і без зайвих описів маловажних подій та без зайвих слів. Звіт мусить бути вичерпним і представляти правдивий образ даного терену.

7.9.1944 р.

Організаційна референтура Краєвого проводу ЗУЗ

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.45. – Арк.5-8.

Копія. Машинопис.

№ 88

**ПОВІДОМЛЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л.БЕРІЇ
ДКО, РНК СРСР І ЦК ВКП(Б) ПРО ПРОВЕДЕННЯ ЧЕКІСТСЬКО-
ВОЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЙ З ЛІКВІДАЦІЇ ФОРМУВАНЬ
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ У ЛЬВІВСЬКІЙ, ПРИКАРПАТСЬКИХ
РАЙОНАХ СТАНІСЛАВСЬКОЇ, ДРОГОБИЦЬКОЇ Й ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ
ОБЛАСТЕЙ З 10 СЕРПНЯ ПО 5 ВЕРЕСНЯ 1944 р.**

Цілкою тасмно

17 вересня 1944 р.

№ 986/б

Копія

Совершенно секретно

ГКО – товарищу Сталину И.В.

СНК СССР – товарищу Молотову В.М.

ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 10 августа по 5 сентября с.г. проведено 853 чекистско-войсковых операций. Во всех районах Львовской области и прикарпатских районах Станиславской, Дрогобычской и Тернопольской областей была проведена сплошная проверка населенных пунктов и проческа лесных массивов. Операции проводились силами внутренних и пограничных войск НКВД, войск НКВД по охране тыла 1-го и 4-го Украинских фронтов, милиции и оперативного состава НКВД.

В результате проведенных операций убито 11 076 и захвачено живыми 10 892 бандита. В числе убитых и раненных 126 немцев.

Задержано уклоняющихся от призыва в Красную армию 9304 человека.

В связи с тем, что в бандах имеется известное количество офицеров разгромленных немецких частей, а также офицерского состава украинской дивизии “Галиция”, бандиты ведут пулеметный и винтовочный огонь, а также огонь из минометов организованно и продуманно. Банды организуют оборону, отрывают окопы и ходы сообщения в полный профиль и в ряде мест сооружают дерево-земляные укрытия.

Участники большинства разгромленных банд одеты в немецкую форму обмундирования, а также в красноармейскую форму.

Имеющиеся крупные бандитские формирования разбиваются на более мелкие банды, скрываются в лесах и редко появляются на дорогах и в населенных пунктах.

Уменьшилось количество бандпроявлений. Значительное количество бандитов является за последнее время с повинной в органы НКВД, увеличилась явка призывников на призывные пункты. Мобилизация в западных областях Украины проходит удовлетворительно.

Несмотря на противодействие бандитов, уборка зерновых в основном закончена, и население выполняет план поставок хлеба и мяса государству.

В целях ликвидации бандитских формирований, скрывающихся в отдельных горно-лесистых районах, проводятся чекистско-войсковые операции в западных и южных районах Львовской области, в южных районах Тернопольской области и в прикарпатских районах Станиславской и Дрогобычской областей.

По имеющимся агентурным данным, в районах Восточной Польши, прилегающих к пограничной линии между СССР и Польшей, отмечается усиление активности оуновцев. Оуновцы производят мобилизацию в УПА, начиная с 17-летнего возраста, и формируют банды для последующего выезда их на территорию Западной Украины.

Пограничными войсками Украинского округа и войсками НКВД по охране тыла 1-го Украинского фронта проводятся операции по разгрому формирований ОУН в этих районах.

* * *

Всего за время проведения чекистско-войсковых операций по ликвидации оуновских банд (февраль-август) убито 24 928 и захвачено живыми 25616 бандитов. Явилось с повинной в органы НКВД 6634 человека.

Захвачены следующие трофеи: орудий – 21, минометов – 90, крупнокалиберных, станковых и ручных пулеметов – 817, противотанковых ружей – 33, автоматов – 1 398, винтовок – 5 830, ре-*

Значительное количество оружия уничтожено при боевых столкновениях с бандами.

В результате операций по разгрому действующих банд и подпольных националистических формирований, а также в результате проведенной органами НКВД работы по выявлению и задержанию лиц, уклонившихся от призыва и мобилизации в Красную армию, всего явилось добровольно и передано в райвоенкоматы 276 716 человек призывников.

При проведении операций убито 883 и ранено 732 оперативных работников, офицеров и бойцов войск НКВД и Красной армии.

Основание: докладные записки тов. Круглова из г.Львова № 5 от 8 сентября, 2 сентября, № 2085/сн от 25 августа, ВЧ НКВД УССР № 1893/сн от 12 августа, без номера от 15 августа, № 2084/сн от 22 августа, без номера от 24 августа**.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР (Л.Берия)

Верно: [підпис]***

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.66. – Арк.285-287.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Частина тексту пошкоджена.

** Ця частина тексту (“Основание”) дописана від руки.

*** Підпис нерозбірливий.

№ 89

**ДОВІДКА НАЧАЛЬНИКА УШПР Т. СТРОКАЧА ПРО
МОЖЛИВІСТЬ ПЕРЕДАЧІ ОБКОМАМ КП(б)У ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЕЙ СТРІЛЕЦЬКОЇ ЗБРОЇ ТА БОЄПРИПАСІВ***

18 вересня 1944 р.

СПРАВКА

о возможности выдать стрелковое вооружение и боеприпасы со склада
Украинского штаба партизанского движения для
обкомов КП(б)У западных областей Украины

Винтовок русских	–	1 338
– « – иностранных	–	1 128
Пулеметов ручных русских	–	179
Пулеметов ручных иностр.	–	161
– « – станковых русских	–	7
Автоматов русских	–	670
Минометов 50 м/м	–	284
Патронов винтовочных	–	1 000 000
Патронов иностр. винтовочн.	–	300 000
Мин 50 м/м	–	9 200
Гранат	–	14 000

Примечание: По договоренности с тов.Рясным все это вооружение передается НКВД УССР для распределения по областям.

Начальник Украинского штаба партизанского
движения генерал-лейтенант
(Т. СТРОКАЧ)

№ 0056203

18 сентября 1944 г.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 889. – Арк. 23.
Оригінал. Машинопис.*

* Див. док. № 78, 134, 138.

**ЗВІТ ВІДДІЛУ “ДНІПРО” ГРУПИ УПА-ПІВДЕНЬ
ПРО РЕЙД В КАМ’ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКУ ОБЛАСТЬ**

25 вересня 1944 р.
Постій, 25.IX.1944 р.

Постій.
УПА-Південь
Відділ “Дніпро”

ЗВІТ З БОЙОВИХ ДІЙ ВІДДІЛУ “ДНІПРО”

I.

Відділ з наказу команди Юди з місця постою 3.IX.44 р. з завданням зробити рейд у південно-східньому напрямку, з метою зворушити терен, одягнутися та запізнатися з діями більшовиків на сході.

5.IX.44. Відділ брав участь в обстрілі більшовиків в с.Антонівцях. Знищено більшовицьку заставу. Наші втрати – 2 легко ранених.

7.IX.44. Забрано папери з сільради М.Садки й передано місцевим органам СБ.

9.IX.44. Підвідділ в силі 20 осіб з командиром Атосом знищив молотарку в с.Брикові.

II.

10.IX.44. Я розділив відділ на дві частини по 24 особи. З однією я пішов на південь (чотовий Ярош), друга – на схід з політвиховником Тарасом та командиром Атосом.

Південь:

12.IX. Знищено спостережний пункт в с.Загірцях. Здобуто: 1 автомат, 3 кріси, 1 000 штук амуніції, 10 гранат, 2 пари уніформи. Полонених по допиті звільнено.

13.IX. Підвідділ ходив на засідку, яку більшовики оминули. Зловлено 6 активних працівників Велико-Дедеркальського району і передано місцевим органам СБ.

14.IX. Зліквідовано в с.Биківці сільраду, молочарню, кооперацію. В с.Брикові знищено сільраду, кооперацію та одну жінку – сексотку.

15.IX. Підвідділ зробив засідку на більшовиків, що верталися з села Бележівки, де гонили людей, щоб везли поставку. Ворог втратив 14 убитих (один утік). Здобуто 9 крісів, 3 автомати і пістоль і взуття. З нашої сторони легко ранений Малий (ройовий).

16.IX. Зліквідовано молочарню в с.Ходаках.

Схід:

10.IX. Знищено в с.Перерослому сільраду, кооперацію, молочарню, телефон, аптеку, нафтобазу МТС. Після перестрілки вбито директора МТС.

11.IX.Знищено в с.Дрижаках комбайн та пальне.

13.IX.Зловлено агента НКГБ, якого після допиту передано органам СБ.

15.IX.Знищено в с.М.Колотинці комбайн та пальне. Знищено в с.Хорошеві комбайн та пальне.

16.IX.Змобілізовано 10 людей з с.Бележівки, їх озброєно.

Під час повороту із східних земель дезертирувало 6 східняків та 9 новозмобілізованих із с.Бележівки. Причиною дезерції вважаю поворот на захід, нехить місцевих іти в УПА та близькість своїх домів.

Оба підвідділи злучились 18.IX.44.

Стан [відділу] до рейду – 48, по рейді – 42.

Слава Україні!

Тарас

(політвиховник)

Ягур

(командир відділу)

ЦДАГО України. – Ф.57. – Оп.4. – Спр.339. – Арк.290-291.

Копія. Машинопис.

№ 91

**З НАКАЗУ № 9 КЕРІВНИЦТВА УПА «ЗАМОК»
ПРО ПЕРЕХІД ДО КОНСПІРАТИВНИХ
ТА ПАРТИЗАНСЬКО-ДИВЕРСІЙНИХ МЕТОДІВ БОРОТЬБИ**

2[5] вересня 1944 р.

Копія

Сов[ершено] секретно

экз.единственный

ПК-1

ВЫПИСКА

из приказа № 9 «Замок» от 25/IX-1944 года, точка 2

а)Провести необходимую реорганизацию отделов УПА, выделить им территорию действий и задания на территории;

б)на территориях отделы действуют под руководством проводника территории, получая основные задания от своих высших руководителей. Действовать путем засад отдельных подотделов, взводов. Право дачи заданий каждому отделу и подотделу УПА предоставлялись проводником районов и выше, на территории которых подотдел находится;

в)с регулярно-военных форм перейти на боево-партизанско-диверсионные формы;

г)боевые удары направить против вражеских опорных пунктов и в первую очередь их руководящих лиц;

д)применять как засаду только «зачепки» операции. Широко применять (под советской формой) налеты, засады;

е)в УПА повести воспитательную работу, всех бойцов подготовить к политическо-пропагандистским операциям и там их использовать. Тесно увязывать все боевые действия с политическо-пропагандистской работой;

ж)нахождение отделов или одиноких бойцов УПА на территории, передислокация, боевые операции и т.п. ни в коем случае не расконспирировать сетки пунктов связи, законспирированных домов и т.п., для этого действовать только ночью как засада. Строго беречь военную тайну, состояние отдела, вооружение, клички командиров, место расквартирования, направление марша, намерения и т.п. Необходимую отделу помощь организовать скрыто, конспиративно;

з)на территории везде пополнять свой военный аппарат (округа, надрайона), которые кроме основных заданий должны заняться подготовкой территории к размещению, расквартированием и снабжением отделов на время зимы;

и)использовать все возможности для дальнейшей подготовки военных кадров, в особенности подстаршин и старшин.

«ГРОМ» в-о командир «Говерлы».

Перевел с украинского:

Секретарь зам.наркома внутренних дел УССР (*Везниченко*)

Верно: подполковник (*Махов*)[підпис]

ДА СБУ. – Спр.372. – Т.3. – Арк.141-142.

Засвідчена копія. Переклад з української. Машинопис.

**З ПОСТАНОВИ ОРГБЮРО ЦК ВКП(Б) “ПРО НЕДОЛІКИ
У ПОЛІТИЧНІЙ РОБОТІ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ
ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР”***

№ 175/3

27 вересня 1944 р.

Заслушав доклади заведуючого відделом пропаганди і агітації ЦК КП(б)У т. Литвіна про стан політичної роботи серед населення західних областей УСРС, секретаря Львівського обкому КП(б)У т. Грушецького і секретаря Тернопільського обкому КП(б)У т. Компанца про політичну роботу серед населення Львівської і Тернопільської областей УСРС і повідомлення начальника Управління пропаганди і агітації ЦК ВКП(б) т. Александрова, ЦК ВКП(б) встановлює наявність великих недоліків у політичній роботі серед населення західних областей Української ССР.

Серьйозною помилкою партійних організацій західних областей УСРС є недооцінка політичної роботи в масах, медлительність і організаційна слабкість у розкритті масово-політичної роботи серед населення, особливо на селі. Партійні організації не забезпечили проведення систематичної інформації населення про воєнно-політичних і міжнародних подіях, слабо ведуть роботу по роз'ясненню трудящимся основ радянського ладу. Абсолютно незадовільно поставлена політична робота серед молоді. ... Серед населення міст і сіл західних областей УСРС проводиться мало політичних бесід і доповідей, населення цих областей незадовільно забезпечується політичній, художественній і науковій літературою, для політичної роботи серед населення, погано використовується радіо, населення рідко бачить наші фільми. Партійні організації західних областей УСРС не враховують, що тепер, коли необхідно швидко ліквідувати наслідки німецько-фашистської окупації, слабкість політичної роботи серед населення і інтелігенції особливо нестерпима...

Партійні організації недостатньо використовують у своїй політичній роботі з населенням факт повернення трудящимся землі, якою наділила їх до війни радянська влада і яку отримали у селян німецькі загарбники. В друку і в усній пропаганді дуже слабо освітаються заходи радянського ладу по створенню нормальних умов життя для населення звільненого від німецької окупації районів.

Серьйозним упущенням партійних організацій західних областей України є їх недостатня робота по розкритті фашистської ідеології і ворожої до народу діяльності агентів німецьких загарбників – українсько-німецьких націоналістів, які в останнє час проявляють активність, поширюють велику кількість антирадянських газет,

* Див. док. № 96.

брошюр и листовок, распускают среди населения провокационные слухи. Во многих сёлах не проводятся доклады и беседы об антинародной фашистской деятельности националистов, в ряде районов в последнее время ослаблена работа по разъяснению населению обращения правительства Украины к участникам УНРА и УПА. Плохо организовано инструктирование коммунистов, комсомольцев, интеллигенции и агитаторов по вопросам идейно-политической борьбы против украинско-немецких националистов. У части партийных и советских работников сложилось ошибочное мнение, будто борьба против подрывной деятельности украинско-немецких националистов есть дело лишь военных и административных органов. Обкомы и райкомы не учитывают в своей работе, что в условиях западных областей Украины, где население и интеллигенция десятилетиями воспитывались в духе буржуазной идеологии и лишь полтора года жили при советской власти, особенно недопустимо недооценивать идейно-политическую борьбу против национализма.

Обкомы, горкомы и райкомы КП(б)У западных областей Украины неудовлетворительно ведут политическую работу с интеллигенцией. Плохо организована работа по марксистско-ленинскому воспитанию интеллигенции, ...лучшая часть интеллигенции недостаточно привлекается к политической работе среди населения, к идеологической борьбе против фашистской националистической идеологии. Партийные организации западных областей Украины упустили из виду, что без воспитания интеллигенции в советском духе, без привлечения её к активному участию в государственном и культурном строительстве нельзя успешно решить задачи, стоящие перед партийными и советскими организациями западных областей УССР.

Партийные организации западных областей Украины допустили крупную ошибку, недооценив роль газет, как важнейшего центра политической работы в массах...

Особенно неудовлетворительно поставлена газета Львовского обкома КП(б)У «Вильна Украина». Таким образом, печать совершенно неудовлетворительно используется как мощное средство идейно-политического воспитания трудящихся.

Отдел пропаганды и агитации ЦК КП(б)У проявляет медлительность в деле восстановления пропагандистского аппарата обкомов и райкомов, возобновления выпуска газет ...

ЦК ВКП(б) постановляет:

1. Предложить ЦК КП(б)У и обкомам КП(б)У принять необходимые меры к устранению отмеченных в настоящем постановлении серьёзных недостатков в идеологической и массово-политической работе партийных организаций западных областей УССР.

Считать первоочередной и важнейшей задачей партийных организаций западных областей Украины всемерное развёртывание политической работы в массах и, особенно на селе, повышение политической активности коммунистов...

[2.] Партийные организации обязаны использовать все средства политической работы для дальнейшего сплочения трудящихся западных областей Украины вокруг советской власти и воспитания широких слоёв советского актива...

3. Обязать партийные организации западных областей УССР усилить политическую и идеологическую борьбу против украинско-немецких националистов.

Партийные организации должны разоблачать идеологию и деятельность украинско-немецких националистов как злейших врагов украинского народа, как цепных псов гитлеровских империалистов и показать населению, что именно эти враги украинского народа срывают восстановление нормальной жизни населения в западных областях Украины.

Партийные организации обязаны широко использовать в печати и во всей агитационно-пропагандистской работе факты злодеяний немецко-фашистских захватчиков и их лакеев – украинско-немецких националистов, разъяснять населению, что только Советское государство, основанное на дружбе народов, обеспечивает трудящимся западных областей Украины подлинную свободу, материальное благосостояние и быстрый культурный подъём...

[4.] Организовать идейно-политическую работу среди городской и сельской интеллигенции ... Систематически проводить собрания интеллигенции с постановкой на них докладов ... Организовать для интеллигенции лекции и консультации ...

Для успешного проведения идейно-политической работы среди интеллигенции западных областей Украины направить из восточных областей УССР на постоянную работу ... необходимое количество политически проверенных и подготовленных работников в области науки и культуры.

5. Предложить ЦК КП(б)У, обкомам, горкомам и райкомам КП(б)У западных областей Украины принять меры к решительному улучшению политической работы среди молодёжи, усилению воспитательной работы в комсомоле, к созданию новых комсомольских организаций ... Партийные и комсомольские организации западных областей Украины обязаны привлечь молодёжь к активному участию в борьбе против украинско-немецких националистов...

6. Обязать ЦК КП(б)У и обкомы партии западных областей УССР восстановить регулярный выпуск областных газет...

8. Предложить ЦК КП(б)У оказать партийным организациям западных областей УССР серьёзную помощь в развёртывании массово-политической и идеологической работы, в кратчайший срок укомплектовать обкомы, горкомы и райкомы КП(б)У кадрами партийных работников, пропагандистов и редакторов газет, принять необходимые меры к восстановлению работы радио, кино и культурно-просветительных учреждений.

*РДАСП. – Ф.1. – Оп.116. – Спр.175. – Арк.4-5, 6, 7, 8, 9.
Копія. Машинопис.*

**ПОСТАНОВА ОРГБЮРО ЦК ВКП(Б) “ПРО ЗАХОДИ
ДОПОМОГИ УКРАЇНСЬКІЙ РСР У СПРАВІ
ПОЛІПШЕННЯ МАСОВО-ПОЛІТИЧНОЇ
І КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ РОБОТИ”**

№ 175/4

27 вересня 1944 р.

1. В целях развёртывания подготовки и переподготовки кадров партийных работников, пропагандистов и газетных работников в УССР:

а) разрешить ЦК КП(б)У организовать с 1 февраля 1945 года при ЦК КП(б)У для подготовки и переподготовки секретарей горкомов и райкомов годичную республиканскую партийную школу с контингентом слушателей 700 чел[овек]. Создать при школе комсомольское отделение для переподготовки секретарей обкомов, горкомов и райкомов ВЛКСМ на 150 чел.;

б) разрешить ЦК КП(б)У организовать годичную республиканскую пропагандистскую школу при ЦК КП(б)У для подготовки и переподготовки районных пропагандистов и газетных работников с контингентом слушателей 600 чел.;

в) разрешить ЦК КП(б)У организовать во всех областях шестимесячные областные партийные курсы по подготовке секретарей партийных организаций и комсомольских работников с общим контингентом 2400 чел.

2. Поручить Управлению кадров и Управлению пропаганды и агитации ЦК ВКП(б) подобрать и направить в распоряжение ЦК КП(б)У на постоянную работу в УССР 10 квалифицированных пропагандистских работников, 8 зав. кафедрами марксизма-ленинизма в вузах и 10 газетных работников из числа оканчивающих Центральные газетные курсы при ЦК ВКП(б).

3. Разрешить ЦК КП(б)У:

а) создать при отделе пропаганды и агитации ЦК КП(б)У 5 штатных пропгрупп в составе 16 пропагандистских работников;

б) образовать в составе отдела пропаганды и агитации ... 3 сектора подготовки и переподготовки партийных кадров, политпросветучреждений, вузов и науки;

в) увеличить штат отдела пропаганды и агитации ЦК КП(б)У на 15 работников, в том числе на 5 лекторов.

4. Разрешить ЦК КП(б)У ввести должности секретарей Львовского и Одесского горкомов КП(б)У по пропаганде.

5. Предложить Управлению пропаганды и агитации ЦК ВКП(б) в дополнение к пропгруппам Управления пропаганды, работающим во Львовской, Тернопольской, Дрогобычской и Измаильской областях УССР, направить в ноябре 1944 года, сроком на 3 месяца, пропгруппы ... в Черновицкую, Ровенскую, Волынскую, Станиславскую и Одесскую области УССР.

РДАСП. – Ф. 1. – Оп. 116. – Спр. 175. – Арк. 10-11.

Копія. Машинопис.

№ 94

**ІНФОРМАЦІЯ Л.БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР ПРО
ХІД ОПЕРАТИВНИХ ДІЙ НКВС УРСР ПРОТИ ФОРМУВАНЬ
ОУН-УПА В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ**

*Цілком таємно
30 вересня 1944 р.*

№ 1042/б

*Копия
Совершенно секретно*

ГКО – товарищу Сталину И.В.
СНК СССР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 5 по 20 сентября с.г. проведено 596 чекистско-войсковых операций. В результате боевых столкновений убито 6 092 и захвачено живыми 3 467 бандитов. Задержано 178 дезертиров и 3 018 уклоняющихся от призыва в Красную армию.

Захвачены следующие трофеи: бронемашина – 1, пушек – 6, минометов – 14, гранатометов – 5, огнеметов – 1, ПТР – 25, станковых и ручных пулеметов – 386, автоматов – 304, винтовок – 1 960, пистолетов и револьверов – 129, гранат – 13 278, снарядов и мин – 3 417 и 83 ящика, патронов – 423 000, взрывчатки – 385 кг., складов с оружием и боеприпасами – 22, продовольственных и вещевых складов – 15, типографий – 16, радиостанций – 6, радиоприемников – 8, радиопередатчиков – 3.

Арестовано 62 активных членов ОУН и руководящего состава УПА. В числе арестованных: командир сотни УПА – КИЮК Б.И.; заместитель командира куреня “Гамалий” по войсковой части – Шабаровский Адам; полковник УПА – ВАСЮК Е.М., бывший секретарь окружного комитета УЦК – КУЗНЯК.

Явилось 3 повинной бандитов и лиц, уклонявшихся от службы в Красной армии, 1 694 человека.

В сентябре с.г. имели место следующие наиболее серьезные бандпроявления:

Львовская область

3 сентября бандой неустановленной численности совершено нападение на села Великий и Малый Жалихов Ново-Милятинского района. Бандитами убиты и ограблены 7 польских семей.

В ночь на 6 сентября до 100 бандитов, одетых в форму бойцов Красной армии и в форму немецких солдат, совершили нападение на мельницу в селе

Гай. Бандиты были вооружены 4 ручными пулеметами, винтовками и гранатами. Погрузив на подводы 2 тонны пшеницы и 16 тонн муки, бандиты скрылись.

В ночь на 11 сентября из села Стрептов Ново-Милятинского района бандой численностью до 50 человек уведены 14 мужчин призывного возраста. Днем того же числа в Желеховском лесу бандитами перехвачена группа мужчин в количестве 18 человек, следовавших в райвоенкомат.

В ночь на 9 сентября в гор.Каменка-Бугск бандитами были разбросаны и расклеены контрреволюционные оуновские листовки.

В ночь на 10 сентября банда численностью свыше 100 человек совершила нападение на село Гжейда Львовского района. В 24.00 по сигналу ракет бандиты стали бить в рельс и с криками «варта» начали разбой, продолжавшийся до 3 часов ночи. Во время нападения бандитами были убиты 25 местных жителей, из них 24 поляка и 1 украинец, и 4 человека ранены. Разграбив имущество, бандиты на подводах и пешком ушли из села. Принятыми мерами банда была настигнута и полностью разгромлена.

Дрогобычская область

2 сентября с.г. близ села Лешки-Горины Ходоровского района бандой численностью 50 человек из засады обстреляна оперативная группа НКВД в количестве 10 человек, конвоировавшая двух бандитов. В результате обстрела ранены оперуполномоченный РО НКВД, милиционер, два бойца истребительного батальона и два бойца истребительного батальона пропали без вести.

5 сентября с.г. в селе Высокичи Острийского района неизвестными бандитами убит командир батальона 18-й армии 1-го Украинского фронта старший лейтенант Габардиев.

Тернопольская область

4 сентября с.г. в село Пташки Дремайловского района зашла банда численностью до 100 человек, вооруженная автоматами и винтовками. За 3 часа пребывания в селе бандиты ограбили 12 польских семей и скрылись.

15 сентября с.г. из села Талашевка в гор.Шумск возвращалась группа работников совпартактива в количестве 12 человек, проводившая работу по хлебопоставкам. В пути группа была окружена бандой численностью до 100 человек. В завязавшейся перестрелке из состава группы убито 11 человек.

17 сентября в селе Митьковцы Гусятинского района 12 бандитов, одетых в форму офицеров Красной армии, разгромили помещение сельсовета, сожгли документы, ограбили магазин сельпо и увели в лес старшего зоотехника совхоза.

19 сентября с.г. в селе Гайяковка Подволочиского района убит секретарь райкома партии Могрянцев.

Ровенская область

6 сентября с.г. в селе Барбино Острожецкого района бандой неустановленной численности было совершено нападение на группу работников райисполкома, выехавшую в село для проверки хода выполнения хлебопоставок. Бандитами зверски замучены зав.торготделом Ершов и зав. отделом гособеспечения Мельник. 5 бойцов истребительного батальона после избиения шомполами были отпущены.

13 сентября в селе Конюшки Дубновского района банда неустановленной численности напала на группу работников райисполкома, выезжавших в село для проведения работы по хлебопоставкам. Бандитами убиты директор МТС Струч, зав.райзо Доринский, председатель райпотребсоюза Колубков, председатель сельсовета и 8 других работников. Бандитами захвачено 3 автомата, 2 винтовки и 3 револьвера. Кроме этого, в селе Конюшки бандитами сожжено 12 крестьянских домов.

13 сентября с.г. по дороге из м.Млынов на село Демидовку прошла конная банда численностью 50 человек, именовавшая себя «партизанами-ковпаковцами». По пути своего продвижения бандиты проверяли в селах документы у граждан и всех задержанных направляли в хутор Поляны Демидовского района, откуда уводили в лес и зверски их убивали. Замученных, а затем убитых бросали в колодец.

Высланной в район происшествия опергруппой из колодца были извлечены и опознаны трупы убитых бандитами: ст.лейтенанта Красной армии Зозули, его жены, техника-лейтенанта воинской части № 14272 Харченко, бойца той же части Васильева, председателя сельсовета Рутковской и ее дочери, начальника Демидовской конторы связи Иванова, инструктора РК ЛКСМУ Тарасюка, участкового уполномоченного милиции Чернеева, милиционера Зайцева, фельдъегеря Калинниковой и почтальона Стильник.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР (Л.БЕРИЯ)

Верно: [підпис] В.Попова

*ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.66. – Арк.356-359.
Засвідчена копія. Машинопис.*

№ 95
З В І Т
ІНФОРМАТОРА ОУН ПРО РАДЯНСЬКУ
ОБЛАВУ НА МИКОЛАЇВСЬКІ ЛІСИ

Вересень 1944 р.

НАДЗВИЧАЙНИЙ ЗВІТ З ОБЛАВИ НА МИКОЛАЇВСЬКІ ЛІСИ

Рівночасно з облавами на ліси в інших теренах відбулась і облава на Миколаївські ліси. Розвідка донесла пополудні 9.IX.44., що більшовики починають обкладати дооколишні села: Веринь, Прийму, Крупсько, Малехів, Лів, Стільсько, а на Волі Великій копають окопи. Дехто думав, що це відступаючі більшовицькі фронтові частини, бо в ті дні було чути дуже близько канонаду з фронту. Багато війська було в Миколаєві і в Роздолі. Наразі не можна було встановити їхньої кількості. В лісі перебувала в той час сотня Явора, командир воєнної округи, рій боївки СБ, два рої пропаганди та місцева самооборона.

Тому, що ліс коло Миколаєва малий, рішено перейти в більший в напрямі Поляни (Львівщина). По дорозі стрінули більшовицьку заставу коло Волі Великої. Вив'язалась стрілянина з нашою заставою. Відділ тим часом перейшов заставу, а наша, відбиваючись, згубила в пітьмі напрям і долучила до відділу щойно за три дні. Відділ став табором коло Поляни. Тим часом більшовики робили ревізії по селах. В кожному з зайнятих сіл було коло 500 більшовиків. Перешукували дуже докладно, головно по stodолах, пхаючи в сіно довгі дроти. В ліс пішли на другий день, але переходили тільки лініями і стежками. Стріляли, накликували, щоб бандерівці виходили. Старались викликати з гушавини людей підступом. Жінки, які також брали участь в облаві, накликували: "Миколо, Іване, виходи, я принесла тобі їсти" і т. п. Облава скінчилась пополудні, і всі більшовики виїхали, як самі говорили, рятувати ситуацію на фронті.

Загально в ліс пішло дуже мало, кілька сотень. Вислід тої вступної облави був дуже малий. Зловили двох з самооборони і кілька, які крились на власну руку. За два дні війська вернулись і зайняли ті самі села. Тепер розпочалась правдива облава. Села перетрясено ще раз. Досвітком пішло в ліс коло 4000 червоноармійців і весь НКГБ. Наступали від Роздолу і Ілева. Проходили у віддалі один від одного 5 м навіть найбільші гущаки. В лісі були в той час дві малі переходячі групи (охорона д.Перебийноса і д. Шпака), які заховались в недоступні гущаки. Більшовики проходили побіч них у віддалі 2-х метрів. Чому їх не завважили — це дуже дивне, або це було якесь чудо, або прямо не хотіли бачити.

В лісі вернулась з Поляни самооборона, яка перейшла облаву в подібний спосіб. По облаві знайшли селяни в лісі 6 трупів, яких, не розпізнавши, поховали. 2 ранених забрало НКВД до Миколаєва. Знайшли також одну більшу криївку з папером.

Відділ таборував коло Поляни. 12.IX більшовицькі стежі підійшли і туди. Відділ відійшов глибше в ліс. Рівночасно було чути стріли з гранатометів зі сторони Лопушної. Це була облава на ті ліси. Наш відділ злучився з одною львівською сотнею (Січовика) і місцевою самообороною. Злучений відділ начисляв приблизно 250 стрільців.

В полудне 13.IX. підійшли більшовицькі стежі аж під табір. Командир дав був приказ правильно відступати, але було запізно, бо більшовики заатакували цілу групу. Наша група прийняла бій; витворилася густа стрілянина. Слід завважити, що найбільше гуку наробила самооборона, яка стріляла навмання. Добре держалася сотня Явора, два рої з сотні Січовика і два рої з пропаганди, на які був звернений найбільший вогонь ворога. Діставши сильний вогонь, більшовики почали утікати, забираючи за собою ранених. Командир дав наказ відступати. При цьому витворився сильний балаган, який спричинила самооборона. Провідника самооборони не можна було знайти, а стрільці втікали, забувши про всі правила відступу. Також не по-військовому повівся сотенний Січовик, який замість зробити заставу, втік перший разом зі своїми чотівими. Ситуацію рятував сотенний Явір, який зробив з двох роїв пропаганди і одного свого роя заставу, які спинили поновлений наступ червоних. Відв'язуючись в той спосіб від більшовиків, пішла наша група без львівської сотні і самооборони в напрямі на Гутиська. Більшовики не важились її переслідувати, а задовольнились здобутим табором, який залишила львівська сотня. (Було це кілька возів, 75 кг масла, хліб і трохи цукру). Вночі перейшла наша група попри Полянну і Стільсько назад в Миколаївські ліси, де попереднього дня якраз скінчилась облава. По нашій стороні був один вбитий, по більшовицькій 17. Кілько ранених – невідомо.

*ЦДАВО України. – Ф. 3833. – Оп. 1. – Спр. 188. – Арк. 51.
Копія. Машинопис.*

№ 96
ПОСТАНОВА ПОЛІТБЮРО ЦК КП(Б)У
“ПРО ЗАХОДИ З ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ЦК ВКП(Б)
ВІД 27 ВЕРЕСНЯ 1944 р.
“ПРО НЕДОЛІКИ У ПОЛІТИЧНІЙ РОБОТІ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ
ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР”*

№ 47/36-оп.

7 жовтня 1944 р.

Центральный Комитет ВКП(б) в своем решении от 27 сентября 1944 года указал на недостатки в политической работе партийных организаций среди населения западных областей Украины, заключающиеся в недооценке политической работы в массах, медлительности и организационной слабости в развертывании массово-политической работы среди населения, особенно на селе, в недостаточной и несистематической информации населения о событиях на фронтах, и международной жизни, слабом разъяснении трудящимся основ советского строя, неудовлетворительно поставленной политической работе среди молодежи, недостаточном использовании всех имеющихся в руках партии и советского государства средств идейно-политического воспитания трудящихся, плохом использовании радио, кино, неудовлетворительном снабжении населения политической, художественной и научной литературой.

Партийные организации “слабо развертывают политическую работу вокруг мероприятий советского государства по восстановлению советских порядков и законов на их территории, освобожденной от фашистских захватчиков”.

Серьезным упущением партийных организаций западных областей Украины является “недостаточная работа по разоблачению фашистской идеологии и враждебной народу деятельности агентов немецких захватчиков – украинско-немецких националистов”, проявляющих в последнее время активность.

Особо недопустимым является недооценка частью партийных и советских работников идейно-политической борьбы против украинско-немецких националистов.

Партийные организации западных областей Украины не ведут достаточной работы по марксистско-ленинскому воспитанию интеллигенции, не привлекают ее к активному участию в государственном и культурном строительстве.

Крупной ошибкой партийных организаций западных областей Украины является недооценка роли газет, важнейшего центра политической работы в массах.

* Див. док. № 92.

Указанные в решении ЦК ВКП(б) серьезные недостатки в идеологической, массово-политической работе партийных организаций западных областей УССР требуют от обкомов, горкомов, райкомов КП(б)У немедленного принятия мер к устранению этих недостатков.

В целях полного выполнения решения ЦК ВКП(б) от 27.IX.1944 года “О недостатках в политической работе среди населения западных областей УССР” ЦК КП(б)У постановляет:

1. Провести 10-11 октября 1944 года в западных областях Украины областные партийные активы, на которых заслушать и обсудить доклады первых секретарей обкомов КП(б)У о состоянии политической работы среди населения и о мероприятиях по выполнению решения ЦК ВКП(б) от 27.IX.1944 года.

2. Командировать в помощь обкомам КП(б)У для проведения областных партийных активов группу руководящих партийных работников:

Львовская – тов. Хрущев Н. С.
Волынская – тов. Коротченко Д. С.
Ровенская – тов. Кириченко А. И.
Станиславская – тов. Гречуха М. С.
Черновицкая – тов. Мануильский Д. З.
Дрогобычская – тов. Корниец Л. Р.
Тернопольская – тов. Литвин К. З.
Измаильская – тов. Зленко А. Н.

3. ЦК КП(б)У обязывает областные комитеты КП(б)У положить в основу всей массово-политической работы в западных областях Украины указания, данные решением ЦК ВКП(б)У от 27.IX.1944 года по широкой организации политической информации населения о текущих военно-политических и международных событиях, разъяснению населению основных этапов Великой Отечественной войны Советского Союза, а также Конституции СССР и УССР, прав и обязанностей советских граждан, разъяснению населению обращения Советского правительства Украины к участникам УПА и УНРА, широкое разъяснение о том, что украинско-немецкие националисты – злейшие враги и палачи украинского народа, цепные псы немецких захватчиков, срывающих дело создания нормальных условий жизни для трудящихся западных областей Украины.

4. ЦК КП(б)У обязывает обкомы КП(б)У обратить особое внимание на организацию массово-политической работы на селе, систематически разъясняя трудящимся советские законы, особенно законы о земле, о том, что дала советская власть трудящимся, о советском украинском государстве, о росте материального благосостояния и культуры советского народа, о роли социалистической системы хозяйства нашей страны, дружбы народов и советского государства в ведении войны против гитлеровской Германии и в решении послевоенных проблем.

Обкомам, горкомам и райкомам КП(б)У использовать для разоблачения украинско-немецких националистов выступления в печати (журналы, газеты, листовки) и по радио наиболее преданных советской власти представителей украинской интеллигенции.

5. Предложить обкомам, горкомам КП(б)У усилить работу среди женщин, особенно на селе, организовать работу по ликвидации неграмотности и малограмотности, проводить беседы и лекции по вопросам положения женщины в СССР, о ее правах, гарантированных советским законодательством.

6. Рекомендовать горкомам и райкомам КП(б)У созывать не реже одного раза в месяц в районных центрах совещания сельского актива для обсуждения политических и хозяйственных вопросов.

ЦК КП(б)У обращает внимание, что агитационно-пропагандистская работа должна быть неразрывно связана с практическим решением вопросов ликвидации украинско-немецких националистов, укрепления органов советской власти, создания актива из наиболее преданного советской власти населения, мобилизации всех трудящихся на быстрейшее восстановление хозяйства и культурно-просветительных учреждений, на выполнение обязательств перед государством и усиление помощи Красной армии.

7. В целях оказания практической помощи партийному активу западных областей в проведении политических докладов среди трудящихся, организовать при отделе пропаганды и агитации ЦК КП(б)У группу докладчиков из числа республиканского партийно-советского актива. Поручить отделу пропаганды и агитации ЦК КП(б)У проводить ежемесячно семинары с группой докладчиков ЦК КП(б)У и направлять их для выступлений в западные области не реже одного раза в месяц. Представленный отделом пропаганды и агитации ЦК КП(б)У персональный состав группы докладчиков утвердить (см. приложение 1*).

8. Предложить обкомам, горкомам и райкомам КП(б)У не позже 1-го ноября 1944 года создать группу докладчиков из числа руководящих партийно-советских и комсомольских работников и проверенной части интеллигенции, организовать их выступления перед населением с докладами о военно-политическом и международном положении СССР.

Обеспечить проведение политических докладов в каждом селе, на каждом предприятии и учреждении не реже одного раза в месяц.

9. Поручить отделу пропаганды и агитации ЦК КП(б)У подготовить и издать для агитаторов и пропагандистов материалы: об Отечественной войне народов СССР против немецких захватчиков, о восстановлении советских порядков и законов в освобожденных областях Украины, о разбойничьих планах и злодеяниях фашистских захватчиков и их пособников – украинско-немецких националистов, о дружбе народов Советского Союза,

* Додаток відсутній.

об основах Советского государственного строя СССР и УССР, о правах и обязанностях граждан Советского Союза, о руководящей и организующей роли большевистской партии, о революционной бдительности, о работе советского тыла и его роли в освобождении Советской Украины, об истории Украины и совместной борьбе русского и украинского народов против чужеземных захватчиков.

10. Утвердить тематику брошюр (см. приложение 2*). Установить для каждой брошюры тираж 20-30 тысяч экземпляров. Издание брошюр поручить Укргоксиздату.

11. Обкомам, горкомам и райкомам КП(б)У систематически созывать собрания интеллигенции с постановкой на них политических докладов, организовать для интеллигенции лекции и консультации по вопросам марксистско-ленинской теории. Создать кружки по изучению марксистско-ленинской теории для учителей и других групп интеллигенции, поручив руководство кружками наиболее подготовленным членам партии.

12. Утвердить тематику лекций, разработанную лекторской группой ЦК КП(б)У для партийно-советского актива и населения западных областей Украины (см. приложение 3*).

13. В городах Львове и Черновцах организовать для интеллигенции университеты марксизма-ленинизма. Обязать Тернопольский, Дрогобычский, Станиславский, Волынский, Ровенский, Измаильский обкомы КП(б)У организовать для интеллигенции областных городов циклы лекций по вопросам истории большевистской партии, истории СССР и УССР, философии и экономики, литературы и искусства.

14. Предложить обкомам КП(б)У западных областей УССР до 1 декабря 1944 года организовать издание всех районных газет периодически два раза в неделю и обеспечить ежедневный выпуск сводок Совинформбюро.

15. Отделу кадров ЦК и обкомам КП(б)У до 1 ноября 1944 года закончить подбор политически подготовленных и способных к журналистской работе товарищей для работы в качестве редакторов и ответственных секретарей редакций газет. Организовать при редакциях республиканских и областных газет до 1 декабря 1944 года практику для редакторов районных и городских газет.

16. Обязать бюро обкомов, райкомов КП(б)У систематически заслушивать на своих заседаниях планы работы и отчеты редакторов газет; ввести в практику отчеты секретарей райкомов партии на заседаниях бюро обкомов о руководстве газетами.

17. Ввести в практику работы редакций республиканских и областных газет печатание не реже одного раза в неделю на страницах газет бесед и материалов в помощь агитаторам и пропагандистам по текущим политиче-

* Додаток відсутній.

ским вопросам, по вопросам марксистско-ленинской теории и истории СССР и УССР. Обязать РАТАУ организовать передачу по радио этих материалов для областных и районных газет.

18. Обязать Уполнаркомсвязи СССР при СНК УССР (т. Садовничий) обеспечить прием всеми радиоузлами материалов ТАСС и РАТАУ для городских и районных газет.

19. Обязать отдел пропаганды и агитации ЦК КП(б)У и обкомы КП(б)У повседневно наблюдать за содержанием газет, обобщать их положительный опыт и вскрывать недостатки, рассылая редакциям не реже раза в 1–1,5 месяца закрытые и открытые обзоры и письма по вопросам содержания и технического оформления газет. Обязать республиканские и областные газеты не реже 3–4 раз в месяц публиковать обзоры областных и районных газет.

20. В целях развертывания марксистско-ленинской подготовки и переподготовки партийных и советских кадров в западных областях УССР:

а) организовать самостоятельное изучение истории и теории большевистской партии, в первую очередь “Краткого курса истории ВКП(б)” и книги товарища Сталина “О Великой Отечественной войне Советского Союза”. Широко практиковать в помощь изучающим марксистско-ленинскую теорию проведение лекций и консультаций по истории ВКП(б), экономике, истории СССР и УССР, по вопросам философии, литературы и искусства;

в) организовать с 1 декабря 1944 года в районных центрах 6–8-месячные вечерние районные партийные школы для районных партийно-советских работников, секретарей первичных партийных и комсомольских организаций.

Утвердить примерный учебный и тематический планы вечерних районных партийных школ (см. приложение 4*);

г) организовать с 1 декабря 1944 года при первичных партийных организациях политшколы для низового актива (по 2–3 на район), с 3–4-месячным сроком обучения. Утвердить представленный учебный план и программы для политшкол (см. приложение 5*);

д) возложить руководство школами на штатных пропагандистских работников райкомов и горкомов КП(б)У. Отделу пропаганды и агитации ЦК КП(б)У до 1 января 1945 года организовать на курсах пропагандистов подготовку руководителей для районных партийных школ и сельских политшкол. Утвердить учебный план месячных курсов пропагандистов.

21. В целях развертывания политической и культурно-просветительной работы среди молодежи западных областей Украины:

а) обязать ЦК ЛКСМУ, обкомы, горкомы и райкомы КП(б)У принять меры к усилению деятельности и созданию новых комсомольских организаций, добиваясь повышения идейного влияния комсомольских организа-

* Додаток відсутній.

ций на массы молодежи, активного участия молодежи в борьбе против украинско-немецких националистов, в работе по восстановлению и налаживанию работы школ, детских домов и внешкольных учреждений.

Выделять подготовленных членов партии для проведения лекций, докладов и бесед среди молодежи и для руководства комсомольскими политкружками;

б) учитывая, что в период немецкой оккупации большинство молодежи и подростков не имело возможности учиться в школах, предложить обкомам, горкомам и райкомам КП(б)У западных областей приступить к организации вечерних школ рабочей и сельской молодежи;

в) до 1 января 1945 года восстановить работу украинского издательства детской и юношеской книги. Отделу пропаганды и агитации ЦК КП(б)У представить подробные мероприятия по организации Детиздата.

22. В целях восстановления культурно-просветительной работы среди населения:

а) обязать обкомы и облисполкомы до 1 декабря 1944 года восстановить работу политпросветучреждений, предусмотрев в планах восстановления строительство и создание новых политпросветучреждений, а также ремонт и оборудование хат-читален, библиотек, районных домов культуры и сельских клубов.

Обкомам КП(б)У через органы Союзпечати обеспечить каждую хату-читальню центральными, республиканскими и областными газетами и журналами.

Привлечь к руководству культупросветучреждениями проверенные кадры интеллигенции;

б) разрешить Наркомпросу УССР организовать постоянно действующие 6-месячные курсы по подготовке и переподготовке работников политпросветучреждений с контингентом слушателей 300 человек;

в) обязать обкомы КП(б)У и органы Наркомсвязи организовать в западных областях УССР городское и районное местное радиовещание. Местное радиовещание возложить на редакции районных газет;

г) обязать обкомы КП(б)У и облисполкомы, а также управление кинофикации при СНК УССР в течении IV квартала 1944 года и первого полугодия 1945 года восстановить кинотеатры в городах: в Тернополе – один кинотеатр на 500 мест, в Чорткове – два кинотеатра на 1000 мест, в Станиславе – один кинотеатр на 600 мест, в Стрые – один кинотеатр на 400 мест, в Измаиле – один кинотеатр на 500 мест, в Бродах – один кинотеатр на 400 мест, в Луцке – один кинотеатр на 600 мест, в Ровно – один кинотеатр на 400 мест, в Золочеве – один кинотеатр на 400 мест, в Городке – один кинотеатр на 400 мест, в Поморянах – один кинотеатр на 400 мест.

23. Выделить для кинофикации западных областей Украины из запланированной в IV квартале киноаппаратуры 200 комплектов передвижной киноаппаратуры и 50 комплектов стационарной аппаратуры.

24. Обязать Управление по делам искусств при СНК УССР:

а) восстановить в 1945–1946 гг. здание областных театров в городах: Тернополь, Ровно, Станислав;

б) восстановить до 1 января 1945 года здание оперного театра в гор. Львове;

в) восстановить в течение 1-го полугодия 1945 года здание театра юного зрителя в гор. Львове.

Поручить Госплану УССР рассмотреть сметы по восстановлению вышеуказанных театров.

25. Поручить отделу кадров и отделу пропаганды и агитации ЦК КП(б)У подобрать и направить в распоряжение обкомов КП(б)У на постоянную работу группу преподавателей вузов, пропагандистских, газетных работников и работников культпросветучреждений.

26. Отделу пропаганды и агитации и отделу кадров ЦК КП(б)У не позже 15.X.1944 года укомплектовать и направить во Львовскую, Тернопольскую, Ровенскую, Станиславскую, Дрогобычскую, Черновицкую, Волынскую и Измаильскую области пропгруппы ЦК КП(б)У сроком на два месяца.

27. Провести 15.XI.1944 года пленум ЦК КП(б)У, на котором заслушать доклады первых секретарей обкомов КП(б)У западных областей о ходе выполнения решения ЦК ВКП(б) от 27.IX.1944 года.

28. В целях быстрого восстановления и обеспечения работы культурно-просветительных учреждений западных областей Украины обязать: Уполнаркомсвязи (т.Садовниченко), Управление по делам искусств при СНК УССР (т.Корнейчука), Управление по делам высшей школы при СНК УССР (т.Бухало), Наркомпрос УССР (т.Тычину), Укркнигокультторг (т.Головащенко), Союзпечать (т.Данилина), Наркомторг УССР (т.Дрофа), Укрриздат (т.Дубина), Госплан УССР (т.Валуева), Управление по делам кинематографии при СНК УССР (т.Воскобойникова), Укропромсвет (т.Филиппова), Наркомместпром УССР (т.Онищенко), Управление по делам полиграфии и издательств при СНК УССР (т.Пивоварова) провести мероприятия, согласно приложению*, в утвержденные настоящим постановлением сроки.

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.6. – Спр.739. – Арк. 31-39.

* Додаток відсутній.

**РОЗПОРЯДЖЕННЯ ПРОВОДУ ОУН (С.БАНДЕРИ)
ТЕРИТОРІАЛЬНИМ ПІДРОЗДІЛАМ ПРО УДОСКОНАЛЕННЯ
МОБІЛІЗАЦІЙНОЇ ТА ВІЙСЬКОВОЇ СПРАВИ НА МІСЦЯХ**

9 жовтня 1944 р.

Цілком таємно

“Сад” 123.

№ 4/44 Б.

Постій, дня 9.Х.1944 р.

Тереновим провідникам та оргмобам до відома

I. Теренові провідники звернуть більшу увагу на військові справи в своїх теренах. Оргмоби займаються своєю властивою роботою, це є організацією та мобілізацією нових відділів УПА та самооборонних кущів, як також працею цих останніх. Оргмоби охоплюють своєю працею цілість справ у своїому терені.

II. Опанувати та упорядкувати всі самочинно створені відділи, організувати нові відділи УПА до максимуму. Не допустити до діяння анархістичних відділів, як також з другого боку охоронити перед анархією всіх українців, які опинилися поза рямцями легального життя.

III. Подбати про військовий вишкіл всіх тих, що ухиляються від мобілізації в ЧА, а з браку зброї не можуть бути під теперішню пору включені в рямці УПА, а саме в цей спосіб, що командири самооборонних кущів переведуть окремий вишкіл цих людей, не включаючи їх в склад самооборонних кущів.

IV. Оргмоби з хвилиною передання змолібізованих людей до УПА тратьте до них всякі компетенції.

V. У відношенні до самооборонних кущів теренові провідники і оргмоби залишаються у повних компетенціях.

VI. Теренові провідники працюють у тісній співпраці з командиром відділів УПА, що стаціонують у їхньому терені, та подбають про харчеве забезпечення.

VII. Теренові провідники відповідальні за те, щоб командири і їх стрільці знали свої обов'язки та були ознайомлені з напрямними та інструкціями проводу, та згідно з цими інструкціями діяли.

VIII. Теренові провідники та оргмоби переведуть та перешлють точний виказ стану зброї, амуніції і виряду та їхнього вжиткового стану.

IX. Скасувати всяке приватне посідання зброї !!!

X. Командири кущів приступлять негайно до магазинування харчів, з метою повного харчевого забезпечення куща до місяця серпня 1945 р. (інструкцію про спосіб магазинування і консервацію залучую)*.

* Не публікується.

XI.Звернути пильну увагу на скорий та інтензивний вишкіл, в якому головно узглиднити підготовку до партизанського діяння.

XII. Теренові провідники подбають про виховання і політпідготовку самооборонних кущів.

XIII. Строго заборонити стаєнних висловів при військових вишколах.

XIV.Оргмоби та підлеглі їм самооборонні кущі негайно перешлють звіти про дотеперешню діяльність на пункт 123, крім того, щомісяця кожного 5-го пересилають про діяльність продовж місяця, як різно надзвичайні звіти про бої, сутички до 48 годин від інциденту.

Слава Україні!

Героям Слава!

За Провід

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.46. – Арк.9.
Копія. Машинопис.*

№ 98
ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ КЕРІВНИЦТВА ГЕНЕРАЛЬНИХ
ОКРУГІВ ЦК НАРОДНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ
ОРГАНІЗАЦІЇ (НВРО)*

Цілкою таємно

*10 жовтня 1944 р.
Совершенно секретно
10/X –1944 г.*

ал-4
ЦК НВРО

ІНСТРУКЦІЯ
ДЛЯ РУКОВОДСТВА ГЕНЕРАЛЬНИХ ОКРУГОВ

Исходя из оценки международного положения и принимая во внимание возможность окончания войны с Германией и установления временного перемирия в Европе – в основу освободительно-революционной борьбы украинского и других угнетенных народов кладем подготовку к долговременной, затяжной борьбе с оккупантами.

Не исключена и такая возможность, что между сегодняшними союзниками, после своего краха, Германия может дойти до непосредственного столкновения, и этот решительный и последний бой значительно ускорил бы создание Украинского государства.

К этому мы должны быть готовы и сейчас, для чего необходимо создать прочные основы для длительной борьбы.

Задачами, стоящими перед НВРО на сегодняшний день, являются:

1. Закрепиться на достигнутых позициях.
2. Подготовиться к дальнейшей затяжной борьбе, особенно к борьбе в зимних условиях.

Чтобы закрепить на достигнутых позициях необходимо:

- а) очистить организацию от всех шатких, неустойчивых, неревolutionонных элементов;
- б) провести персональную проверку всех кадров как руководящих, так и рядовых;
- в) упорядочить дела членских, кандидатских кадров и симпатиков (смотри статут НВРО);
- г) всеми способами укрепить дисциплину и добиться точного выполнения всех приказов, инструкций и поручений. Полностью выкорчевать бюрократизм, легкомыслие, халатность и расхлябанность в революционной борьбе;

* Див. док. № 122.

д) в основу каждой работы положить конспирацию – сохранение революционной тайны, особенно ограничить служебную переписку, доведя до минимума заметки и записи; Требуется все шифровать. Обязательно проверять почту и отдельные записки подчиненных;

е) в важных делах пользоваться непосредственными делегатами, людьми наиболее доверенными и стойкими;

ж) упорядочить и наладить нормальную работу станицы – как основу организационного построения;

з) приблизить высшие руководящие органы к непосредственной жизни масс путем непосредственной работы в первичных (низовых) клетках организации;

и) использовать все меры к тому, чтобы обеспечить кадрам максимум безопасности от уничтожения врагом, а именно:

Выработать у кадров чуткость и настороженность по отношению к врагу и его агентуре, побороть легковерие, самоуспокоенность, разумное отношение к вопросу безопасности работы кадров и понимание подступов врага.

Кадры – основа всего. Враг любой ценой хочет уничтожить революционные кадры. Не имеем права допустить до этого!

Запретить подпольным кадрам находиться поодиночке. Каждый должен находиться в подобранной боевке, готовой к бою до конца, знать, что никто не смеет попасть живым в руки врага. Не засиживаться в одном месте, постоянно менять место пребывания, быть в постоянном движении. Не расконспирировать стоянок, подпольных квартир и направлений маршей. Постоянно иметь обеспечение как на постоях, так и на марше и тщательно разведывать врага и его намерения. Перейти полностью на ночное выполнение всей работы. Не ходить дорогами, известными тропами, не находиться в местах, известных врагу.

2. Для подготовки к дальнейшей борьбе и особенно на зимнее время необходимо:

а) повысить идейно-политический уровень кадров и усилить воспитательную работу путем личных встреч, собраний, докладов и систематического обучения;

б) развернуть широкую массовую организационно-пропагандистскую работу среди народа так, чтобы привить массам веру в победу революции и неминуемое поражение врага;

в) настроить организованные кадры и широкие массы на беспощадную борьбу с врагом и с НКВД и НКГБ и их провокационными методами;

г) провести реорганизацию по линии деконцентрации сил и наиболее широкого охвата территории;

д) привлечь к агитационно-пропагандистской работе, главным образом, женщин.

В военном деле

а) От регулярно-военных форм борьбы перейти к боевым диверсионным формам;

б) провести необходимую реорганизацию частей УПА, выделить им участки действий и задачи на участке;

в) боевые удары направить против вражеских опорных пунктов и их руководителей в первую очередь;

г) применять как метод только активные операции. Широко применять наступление (в советской форме) налеты, засады и маневр;

д) создать в УПА сильную политическую организацию, подготовить всех бойцов политически-пропагандистским действиям и в таких операциях их использовать; объединять все боевые действия с политико-пропагандистской работой;

е) части УПА на участке действуют под руководством руководителей участка, получая основные задания от своих высших начальников;

ж) пребывание частей или одиночных бойцов УПА на участке, переходы, боевые операции и т.п., во всех случаях не должны расконспирировать организационную сетку, пункты связи, конспиративную квартиру и т.п., для этого действовать, как правило, ночью;

Строго хранить военную тайну: состояние части, вооружение и снаряжение, псевдонимы кадров, места расквартирования, направление марша, намерения и т.п.

Необходимую помощь частям УПА (пункты, фураж, квартиры и т.п.) организовывать через председателей сельсоветов и население и при необходимости через организационные сетки, но скрыто, конспиративно;

з) организовать везде на участках военные комендатуры, которые кроме обозначенных задач, должны заняться подготовкой участка для размещения, расквартирования и обеспечения частей на зимнее время;

и) использовать все возможности для обучения военных кадров, особенно подстаршин и старшин.

В отношении службы безопасности

а) Известить и привлечь к борьбе с вражеской агентурой максимум наиболее стойких, способных кадров организации;

б) подготовить к борьбе с агентурой народ;

в) очистить участок от известных секретных сотрудников и пособников советских оккупантов, которые противодействуют революционному движению или интересам народа (администрация, милиция и т.п.);

г) в основе борьбы с вражеской агентурой лежит строгое хранение революционной тайны всех кадров организации и в первую очередь – общую конспирацию народных масс;

д) руководители СБ полностью распоряжаются своими частями ВОП;

е) использовать все возможности для постоянного обучения специальных следователей и переподготовки всех руководящих кадров организации в соответствии с требованиями работы СБ.

По вопросу организации

а) Равномерно разместить кадры на участке и не допускать их скопления;
б) под различными предлогами послать часть кадров в города и рабочую среду (особенно женщин);

в) кроме подпольных кадров организовать также людей, находящихся на легальном положении, создавая из них отдельно организационную сетку, как можно лучше законспирировать;

г) втянуть все организованные кадры в непосредственную революционную борьбу, борясь с разными нездоровыми формами, так называемым самосбережением или так называемой конспирацией страхом в лесу и в укрытии;

д) привлечь к революционной борьбе всех тех, которые очутились в вынужденном положении борьбы против режима (избегающие мобилизации, работы, выселения и т.п.).

Наладить работу всех руководящих органов организации и теснейшее сотрудничество между референтурами путем:

а) общего решения важнейших вопросов;

б) повышения авторитета всех членов руководства в отношении подчиненных организационных органов;

в) двойные адреса служебных писем и руководителю и референту или дублированные устные служебные разговоры с руководителем и ответственным референтом;

г) постоянно контролировать и проверять данные поручения в станицах и четко подчеркивать ответственность всех организованных кадров;

[д]*

е) постоянная, скорая и верная информация всех подчиненных должна лечь в основу организационной работы. Запрещается письменно информировать об организационных персональных делах;

ж) постоянно менять псевдонимы людей, местности, обязательно каждые два месяца;

з) всех расконспирированных, которые являются балластом в дальнейшей революционной борьбе, отсылать на работу в рабочие коллективы;

и) всех тех, которые были арестованы, задержаны и снова очутились на свободе, безразлично каким образом (сбежали, освобождены и т.п.) не разрешается снова вербовать к революционной работе без основательной проверки СБ (минимум в районе). Ответственность за это несут все начальники, а на участке – районные руководители; в тех случаях, когда освобожденный дал подписку на сотрудничество с органами НКВД и есть уверенность, что злых намерений в отношении к революционному движению у него нет, то можно в некоторых случаях разрешить таким лицам реабилитироваться;

* Пункт “д” у тексті пропущено.

к) не принимать новых членов и кандидатов в члены организации до получения отзыва;

л) высылать на участок контрольные боевки по проверке состояния конспирации с правом выносить строжайшие наказания за легкомысленное отношение к делу конспирации;

м) финансовые отчеты и деньги передавать через районное руководство.

Организация юнацтва

а) Юнацкую организационную сетку в первичных низовых клетках создавать отдельно от уже существующей организационной сетки кадров;

б) при подборе юнацких кадров решающим моментом должно быть качество:

в) не использовать юнацкие кадры для таких действий, которые могут их расконспирировать;

г) юнацкую организационную сетку создавать везде там, где имеется скопление молодежи (школы, комсомол, заводы);

д) основной работой среди юнацтва является воспитание и обучение новых молодых кадров;

е) общую воспитательную и пропагандистскую работу среди молодежи проводят организованные кадры.

Верно: [підпис]*

*ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.92. – Арк.51-57.
Засвідчена копія. Переклад з української мови.*

* Підпис нерозбірливий.

**ЗІ СТЕНОГРАМИ ВИСТУПУ М. ХРУЩОВА
НА ЗБОРАХ ОБЛАСНОГО ПАРТАКТИВУ
ЛЬВІВСЬКОЇ ПАРТОРГАНІЗАЦІЇ**

11 жовтня 1944 р.

...Теперь, товарищи, о борьбе с ОУНовцами. Это важнейший вопрос, и партийно массовая работа – одно из средств и главных средств в борьбе с ОУНовцами, с польскими националистами...

Товарищи! Я хочу сказать в отношении ОУНовцев, как вести с ними борьбу. Тут правильно сказал товарищ о том, что нам нужно знать хорошо их лозунги, их программу для того, чтобы мы могли с ними бороться во всеоружии.

Главный лозунг ОУНовцев – “Борьба за независимую Украину”. Надо разъяснить этот лозунг ОУНовцев, надо показать, что они подразумевают под этим лозунгом, и что такое из себя представляет это “незалежна Україна”.

В наших условиях, когда идет смертельная борьба с немцами, что представляет собой этот лозунг. Нужно рассказать населению о жизни советской Украины, показать, как живет украинский народ, его благосостояние.

Надо все это разобрать по элементам: ОУНовцев, петлюровцев показать, что это немецкие агенты – Герасимов, Клима Савур* и многие другие. Что они являются все агентами немцев, что они работают непосредственно для немцев.

Надо рассказать нашим молодым партийным работникам, которые по всей вероятности не знают всего про этих националистов, про мельниковцев, про Клима Савура* и друг[их], тогда им легче будет разобраться во всем этом, легче будет вести борьбу с ними, видя, кого они имеют перед собой.

Еще в 1917 году, когда мы завоевали советскую власть, мы выступили против эсеровцев. Когда я был на Донбассе, я помню, мы там вели с ними борьбу. У них было так, [что] для того, чтобы вступить к ним в партию полагалось платить один рубль деньгами, а потом уже они обещали крестьянам землю и проч. Так вот, мы против них выдвигали другой лозунг – мы давали землю крестьянам и за это не требовали никаких денег.

В Киеве был такой инженер Мельников, один раз ему пришлось выступить на одном собрании эсеровцев, на этом же собрании присутствовал глава эсеровцев, такой Тура, так вот, этот Мельников сражался с этим Турой. Так он так распластал его, что тому еле ноги пришлось унести. Сами эсеровцы стали кричать: “Долой эсеровцев”, “Долой Тура”. А чем он этого достигал? Он этого достиг умелым подходом к массе, тем, что он разъяснил

* В тексті: Клима Соур.

лозунги, какие выставляет советская власть, и лозунги, какие выставляли эсеровцы, он их рублем и побил. Когда он выдвинул наш лозунг, лозунг советской власти, что она дает землю, и что не надо платить рубля, а мы даем землю даром, то масса, конечно, пошла за ним, а не за Туром, не за эсеровцами. И сами же кричали: долой эсеровцев.

Мы повели реальную политику, доступную пониманию широчайших масс, повели народ за нашей партией. Какой крестьянин откажется от земли, чтобы крестьянин не хотел получить землю – не поверю. Надо это дело использовать, нужно вернуть крестьянину землю, там, где земли еще не вернули, нужно проверить и виновных наказать.

Я разговаривал в Киеве, шли по улице наши, как их называют “братья” (в зале оживление) западники, шли они с вещами, не одеты. Вы знаете, раз крестьянин идет в армию, то если у него есть сапоги новые, он одевает дырявые – в армии дадут. Я у них спрашиваю, кто у Вас бандеровцы, они говорят, нет у нас, нету. Из какой области, спрашиваю. Из Ровенской говорят. И чтобы у вас не было бандеровцев, не верю. (В зале оживление) Они говорят – у нас бандеровцев нет, есть “сокирники”, они, оказывается, называют их сокирники. Я спрашиваю, а среди вас есть? Нет, нету. Они, конечно, врут, среди них есть. (В зале смех). Действительно, многие из них не связаны с этими, слишком много чести для ОУНовцев, чтобы отдать всю массу крестьянства, ничего подобного, это не будет так. Поэтому, товарищи, надо вести работу, вести работу воспитательную, наступательную работу.

Если большевик, имеющий собственный большевистский огонек, он может и должен найти ключи к каждому в отдельности крестьянину и в целом к массе села. На нашей стороне сила, на нашей стороне правда.

Что может обещать “незалежна Україна”, чтобы учились в школах на украинском языке, а на каком у нас учатся? Чтобы Украина развивала свою культуру, а у нас как поставлена эта работа? Все то, что нужно для раскрытия человека, чтобы этот человек мог быть свободным и независимым, для того, чтобы народ развивал свою культуру, национальную по форме и социалистическую по существу – у нас все условия созданы. Все условия созданы для существования человека, а такую “незалежность”, какую понимают бандеровцы, она никому не требуется, а для того, чтобы это было понятно для каждого крестьянина и рабочего, надо трудиться. Мы должны поработать, мы должны создать условия, мы должны поработать. Надо больше упорства и упорства.

Если в селах не будем проводить собраний, бесед, не будем с крестьянином работать - мы не будем иметь актива и не будем иметь своих людей. Мы безобразно относимся к учительству, а среди учителей очень много бандеровцев. Эту болезнь мы пережили в восточных областях. Сколько там среди учителей было петлюровцев, но упорно и долго партия трудилась, и теперь мы создали свои кадры агрономов, учителей.

В 1928–29 гг. я работал в Киеве в окружном комитете партии и тогда, я помню, институт народного образования, сельхозинститут и мед[ицинский] институт были твердынями петлюровцев, но мы тогда упорной работой сумели иметь свои кадры.

Смотрите, мы изгнали немцев из Украины, и как прекрасно уже теперь Украина выходит с выполнением государственных обязательств. Сегодня опубликовано обращение украинских колхозников закончить выполнение хлебопоставок к 25 октября и взято дополнительно обязательство сдать в фонд Красной армии 15 миллионов пудов хлеба.

Мы, безусловно, эту цифру перевыполним и хлеба дадим больше. Украина дает 300 мил[лионов] пудов хлеба, это помощь довольно реальная. Это только хлеб, а еще картофель, масляничные и другие сельскохозяйственные продукты. Кто все это создал – украинское крестьянство, советское крестьянство руководимое партией, специалистами- агрономами, учителями, все помогают, чтобы поднять колхозы и сельское хозяйство, поднять нашу промышленность, наладить нашу советскую жизнь в советской Украине.

А здесь пришлось мало работать, но некоторые хотят легко жить, нет, так не выйдет.

Я не хвастаюсь. (В зале оживление). Но товарищи, которые работают со мной много лет, знают, я хорошо знаю работу секретаря райкома партии, сам много лет работал секретарем, и у меня и сейчас еще на юге Украины много осталось знакомых крестьян, и я не могу не заехать к своим старым знакомым колхозникам. И вот тогда я все узнавал. Я знал каждого крестьянина, и мне всегда говорили, кто на общем собрании из крестьян будет выступать против колхозов. Без этого нельзя, товарищи. Я всегда выступал последним, когда уже высказывались недовольные, тогда можно вести борьбу. А если бюрократический человек раз-другой заглянет в село, станет как псалом в церкви, отзвонит от сия до сия, своих крестьян не знает и врагов не знает, сам провалится и дело провалит.

Не сразу это дается, надо работать, завоевывать, не обижаться, а то дайте ему на собрание 400 человек (в зале оживление), будьте довольны и 40, начнете работать, придут 80, а будете систематически работать – придут и 400, конечно, если поставите хорошо работу.

Я бы считал, обкому нужно завести такой учет, какие общие собрания проводятся, какие темы, как доклад был сделан, какие вопросы задавались и как отвечали и отвечали ли, а то ведь у нас бывает, не умеет ответить и говорит, ответу через газету, а сам, конечно, и [не] думает отвечать. (В зале смех).

Надо поставить работу, и тогда вы узнаете, если бюрократ попал на работу, освободить, толку не будет, некоторые в этих условиях могут напяливать бюрократическую пленку, чтобы уйти от работы, таких надо совсем освободить и от партийного билета, если партийный билет является для них

бременем, и вы тогда посмотрите – работа пойдет. Актив во Львовской области хороший, много новых молодых работников, с ними нужно поработать больше. Люди знакомятся, освоятся, и дело пойдет, надо больше создавать актива.

Надо сделать проверку, кого знают райкомы. Я завтра, наверно, уеду, но через недельку приеду и побуду в районах и тогда я проверю, кого вы знаете. Надо пойти на квартиры, конечно, не так, как некоторые секретари приехали в бандитские села, их там схватили, и они там погибли. Этого делать не нужно, это беззаботность, но знать людей нужно.

Нужно иметь связь с интеллигенцией, тогда будет работа, а без этого у вас ничего не выйдет.

О комсомоле. Здесь тов. Алексеенко правильно говорил и дельно, надо помочь молодежи. Ее легче повести за собой, а молодежи здесь много, и она неплохо расположена к нам, надо сейчас же заняться молодежью, надо использовать ее силы.

О борьбе с бандеровцами. Надо, с одной стороны, усилить партийную работу, с другой стороны, усилить административный удар по врагу, надо обязательно громить и тех, кто укрывает бандитов. Бандитов мало, и население, абсолютное большинство, против бандитов, но там, где председатель сельсовета сам связан с бандитами, и тех, кто сдает хлеб нам, и везет бандитам, надо арестовывать тех, у кого ночевали бандиты, тоже надо арестовывать. Надо создать такие условия, чтобы как только постучал бандит в окно, а перед ним и ставни закрыли, нужно кое-кого хорошенько припугнуть, это государственное дело, а у нас либеральное отношение, ночевал, ну это не подсудное дело. Посмотрите села некоторые, надо выделить целые села. Давайте действовать по всем линиям, надо сделать нажим на врага организационно-пропагандистской работой и непосредственной борьбой через органы НКВД, НКГБ и военные организации.

Теперь, товарищи, относительно других сил – попы и прочие, Шептицкого здесь называли. Я недавно принимал некоторых товарищей, они поднимали вопрос (а я уверен, что они это делали по заданию Шептицкого). Шептицкий хочет написать письмо-обращение ОУНовцам, а наши некоторые коммунисты, так называемые “чистоплюи”, мол, как можно пользоваться услугами врагов, вы с врагом не вступайте в сделку по вопросам партийной и принципиальной борьбы, но если Шептицкий хочет написать, другое дело, мы к нему обращаться не будем, и я, как председатель Совета Народных Комиссаров Украины, к Шептицкому обращаться не буду, мы достаточно сильная сила, у нас есть войска, НКВД и есть другие средства, мы будем бороться другими средствами, но если Шептицкий говорит, что проливается кровь, и мне тоже жалко, пусть он обращается, что здесь плохого.

Наладить настоящую советскую жизнь на территории западных областей Украины, все условия к этому есть. Народ в абсолютном большинстве за нас, за советскую власть, надо только умело организовать его.

Враги стремятся контрреволюционной организацией сплотить вокруг себя больше людей, крестьян. Надо более решительно повести наступление против врагов – ОУНовцев и бандеровцев, этим мы, безусловно, побьем их, и это займет не такой длительный процесс, но не нужно ожидать, пока делают войска, повторяю, чтобы партийные органы, секретари партийных организаций взялись за эту работу, это с одной стороны, с другой стороны, надо улучшить советскую работу по обслуживанию населения, больше уделять внимания нашей интеллигенции. Надо это сделать, и я убежден, что мы большое количество интеллигенции поставим на службу нашей партии.

Молодежь надо взять под свое наблюдение, помочь комсомолу, надо поставить работу с молодежью. Надо налаживать связь.

Хозяйство надо налаживать скорее и в городах и в сельских районах, помогать скорее окрепнуть нашему хозяйству, это будет способствовать укреплению советской власти, будет привлекать больше людей на сторону советской власти.

Самое сильное средство для агитации населения – газеты, кино, подбор хороших картин, это очень сильное средство для ведения агитации среди населения.

Нужно рассказывать, информировать народ о событиях на фронтах, о положении в нашей стране, рассказывать о жизни наших народов в восточных областях Украины, как и во всей республике. Надо подумать, может быть, стоит организовать делегацию, как в 1941 году, когда мы посылали делегацию, и она сыграла большую роль, много узнали, а это способствовало большому пониманию всех процессов жизни, которые имеем в советском государстве. Это нужно делать.

Если будут использовать все средства, мы справимся с бандитами, поведем за собой массы, более широкие массы...

*Державний архів Львівської області. – Ф.П.-3. – Оп.1. – Спр.53.
– Арк. 95, 99-105. Копія. Машинопис.*

№ 100

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л.БЕРІЇ ДКО, РНК СРСР, ЦК ВКП(Б) ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ
НКВС-НКДБ У ПЕРЕСЛІДУВАННІ АНТИРАДЯНСЬКОГО
ПІДПІЛЛЯ І ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ
УКРАЇНИ, БІЛОРУСІЇ, ЛИТОВСЬКІЙ РСР
У ПЕРІОД ЛЮТОГО–ВЕРЕСНЯ 1944 р.**

*Цілком таємно
14 жовтня 1944 р.*

№ 1093/б

*Копия
Совершенно секретно*

ГКО – товарищу Сталину И.В.
СНК СССР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

После освобождения западных областей Украины и Белоруссии, а также районов Литовской ССР, органами НКВД-НКГБ проведена значительная работа по ликвидации созданных и оставленных германскими разведывательными органами антисоветских организаций и вооруженных банд.

Приводим некоторые цифровые данные, характеризующие оперативную деятельность органов НКВД-НКГБ и войск НКВД по преследованию антисоветского подполья и вооруженных банд в этих районах.

По западным областям Украины. В период февраль-сентябрь т.г. при проведении операций по ликвидации оуновских банд убито 38 037 и захвачено живыми 31 808 бандитов; явилось с повинной – 11 518; арестовано участников антисоветских организаций – 7 968.

По западным областям Белоруссии. При проведении операций по ликвидации белопольских банд убито 444 и захвачено живыми 927 бандитов; арестовано антисоветского элемента и дезертиров из Красной армии – 9 670.

По Литовской ССР. Убито в результате преследования 415 и захвачено живыми 1 533 бандита; изъято антисоветского элемента – 4 561 человек.

При проведении этих операций у бандитов изъято: пушек – 30, пулеметов – 2 991, противотанковых ружей – 283, винтовок – 33 871, автоматов – 10 495, пистолетов – 1 583, минометов – 257, гранат – 32 740, боепатронов – около 4 млн, мин – 14 074, артснарядов – 7 941, радиостанций – 73; разгромлено продовольственных баз бандитов – 532. При столкновениях с бандами убито сотрудников НКВД-НКГБ, офицеров и бойцов войск НКВД – 1 226 человек и ранено – 1 038 человек.

Положение в западных районах Украины и Белоруссии в настоящее время значительно улучшилось, что подтверждается успешным проведением призыва в Красную армию, хлебозаготовок и других хозяйственных

и политических кампаний. Улучшению общего положения способствовали также мероприятия по изъятию и выселению в Сибирь членов семей активных оуновцев и участников бандитских шаек.

Однако, бандитские проявления, в особенности попытки срыва призыва в Красную армию, террористические акты против партийно-советского актива, военнослужащих Красной армии и чекистов, отдельные диверсии на железных дорогах, совершаемые оуновскими бандами и белополяками, все еще продолжают иметь место.

НКВД СССР, в дополнение к ранее принятым мерам, разработаны и проводятся мероприятия по обеспечению окончательной ликвидации антисоветского подполья и вооруженных банд в западных областях Украины и Белоруссии, а также в Литве.

Усилены и укреплены районные и областные аппараты НКВД-НКГБ; районные отделения НКВД реорганизованы в районные отделы с созданием при них отделений по борьбе с бандитизмом; областные аппараты НКВД пополнены опытными работниками по борьбе с бандитизмом; в наркоматах внутренних дел Украины и Белоруссии вместо отделов созданы управления по борьбе с бандитизмом, во главе которых поставлены руководящие работники; в наиболее пораженных бандитизмом областях начальники УНКВД-УНКГБ заменены более сильными товарищами; для укрепления районных органов направлены на места из восточных районов Советского Союза 3 800 оперативных работников; дополнительно переброшено в эти районы необходимое количество войск НКВД; приняты меры по очистке пограничной зоны от шпионских и бандитских элементов; организованы необходимые мероприятия по усилению охраны и противодиверсионной работы на Белостокской, Брест-Литовской и Виленской железных дорогах.

Работа органов НКВД-НКГБ и войсковых частей НКВД по борьбе с бандитизмом и антисоветским подпольем в западных областях Украины, Белоруссии и по Литве объединена и возглавлена: народным комиссаром внутренних дел Украинской ССР комиссаром госбезопасности 3-го ранга тов. Рясным (по Львовской, Станиславской, Дрогобычской и Черновицкой областям УССР), заместителем наркома внутренних дел УССР генерал-лейтенантом тов. Строкач (по Ровенской, Волынской и Тернопольской областям УССР), народным комиссаром внутренних дел Белорусской ССР комиссаром госбезопасности тов. Бельченко (по Барановичской, Молодечненской, Гродненской, Пинской и Брестской областям БССР) и народным комиссаром внутренних дел Литовской ССР комиссаром госбезопасности тов. Барташунас (по освобожденным районам Литвы).

В связи с тем, что в предстоящей работе по выкорчевыванию бандитско-повстанческого подполья органам НКВД-НКГБ придется опираться на сельский партийно-советский актив и местное население, наряду с проводимой органами НКВД-НКГБ работой необходимо провести меры по еще боль-

шему укреплению руководства сельских, районных и некоторых областных партийно-советских органов западных областей Украины, Белоруссии и пораженных бандитизмом районов Литвы, а также принять меры по усилению и улучшению партийно-политической работы на селе (газеты, радио, кино, распространение советской литературы и др.).

Учитывая ограниченные возможности выдвижения новых кадров партийно-советских работников на месте, считаем, что следовало бы пойти хотя бы на временную переброску опытных работников из восточных областей Украины и Белоруссии.

Укрепление партийно-советского аппарата и усиление политической и культурной работы на селе создаст необходимые условия для закрепления результатов оперативной работы органов НКВД-НКГБ по ликвидации антисоветского подполья и вооруженных банд оуновцев и белополяков.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР

Л.БЕРИЯ

Верно: *Черникова* [підпис]

Основание: Цифровой материал в/я III из справок ОББ НКВД СССР.

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.66. – Арк.391-394.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 101

ЗВІТ № 1 КОМАНДУВАННЯ 2-Ї СОТНІ “ДРУЖИННИКІВ” УПА ПРО РЕЙД ПО МІСЦЯХ ДИСЛОКАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ ТА РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬК З 26 ЛИПНЯ ПО 15 ЖОВТНЯ 1944 р.

Не раніше 15 жовтня 1944 р.

Постій

З В І Т Ч.1

з рейдів II-ої сотні “Дружинників” під командуванням сот. бул. Чорного
за час від 26.VII.1944 – 15.X.1944 р.

Дня 26.VII.1944 р. на наказ Проводу долучує до села Тростянця сотенний булавний Чорний ще з двома чотами (чотових: Сокола та Кармелюка) й сполучується з чотою чотового булавного Підкови, де остання вже кватирувала та комплектується 2-а сотня “Дружинників”. Через три дні до другої сотні “Дружинників” долучує ще чота чотового Байди. Під час дводенного перебування в Тростянці роззброєно групу з 20 німецьких вояків, які панічно відступали під напором большевиків.

Внаслідок того, що фронтова лінія підсувалася до околиць нашого postoю, команда сотні рішила розкинути поодинокі чоти по селах де, прийнявши зовнішню форму місцевого населення та добре законспірувавшись, переждати просунення фронтових застав, що й було згідно наших завдань. Чоти розподілено по таких селах: 1-а чота-село Лодина й Дзвіняч, де теж примістився штаб сотні; 2-а чота с. Ліщовате; 3-я чота – с. Середниця та 4-а чота – с. Ліщовате, однак обставини не дозволили, й остання закватирувала в с. Ліщоватому.

Чоти по згаданих селах розмістились. Однак фронт, дійшовши до сіл в котрих закватирувала наша сотня, почав стабілізуватись. Всі чоти знайшлися в піднімецькій дійсності за винятком чоти 4-ої, яка була поміж німецьким та більшовицьким фронтом. В такому стані ми були від 7.VIII. [до] 22.VIII ц.р. Під час нашого перебування в підпіллі роблено заходи, щоб нав’язати зв’язки з іншими відділами. Для цього часто висилав я на різні сторони зв’язкових. Однак запобіги увінчувались безуспішно. Щойно, виславши на розвідку шефа розвідки Богуна та сотенного політвиховника Гонту, вдалося згаданим налагодити зв’язок з курінним Реном та сотнею Осипа. Це було 21.VIII ц.р.

22.VIII ц.р. дістаю повідомлення від окружного провідника Сянїччини Хмеля про те, що він домовився з німцями, й що наша сотня могла вказатися на денне світло. В цій справі я від’їжджаю до дивізійного німецького штабу, й, поговоривши про місце, час і спосіб стягнення, вже 23.VIII. стягаю цілу сотню з підпілля. Далше скеровую свій напрям до с. Березки (Сянїччина). 25.VIII. ц.р. переходимо до с. Жерниці Вижньої, й тут починається щоденний військовий вишкіл, який тривав аж до 20.IX. ц.р. При

тому особлившу увагу звертано на новопробувших. Для поширення нашої ідеї серед малосвідомих кругів громадянства Лемківщини в неділі та святочні дні на села, з стрільцями в кількості 1-ї чоти або 2-х чи 3-х роїв, йдуть виховники та під церквою виголошують принагідні промови. Такі пропагандивні рейди відбуваються до таких сіл: Жерденка, Стежниця, Воля Матюшева, Мхава, Балигород, Жерниця Вижня і Нижня, Загочев, я і ін. Того рода рейди мали великий вплив на населення, бо через них вплинулося на піднесення національної свідомості, підтримка на душі, одним словом сказавши – дано малосвідомому Лемкові до розуміння, для чого, на що й пощо він живе та [на] що він повинен скерувати плоди щоденних трудів для добра України.

На день 31 серпня приготовано відсвяткування “Свята зброї”. Свято відбулося дня 2 вересня (неділя) в с.Жерниця Вижня, де станціонувала наша сотня, та в с. Бережниця Вижня, на місці постою сотні Громенка. В програму свята входили:

- а)вступне слово – сотенний булавний Чорний;
- б)привітне слово від Проводу з-за фронту – шеф розвідки Богун;
- в)реферат – сотенний політвиховник Гонта;
- г)стрілецькі пісні – виконував стрілецький хор під диригентом чотового Кармелюка;
- д)деклямації – виконували стрільці;
- е)на закінчення мав слово до стрільцтва нашого відділу окружний провідник.

Хмель. (Свято почато відправою служби Божої в місцевій церкві). Під час свята брала участь ціла наша сотня, як теж сотня Громенка та цивільне населення із дооколишніх сіл. Учасників свята – 1200-1400 [чоловік].

Дня 7.IX. зліквідовано в Жерниці Вижній: 9 ляхів, походженням із Ліска. Причини: доносили на українців, мали зв’язок з червоними партизанами (ЧП), з якими співпрацювали проти українців. (Вище згадані належали теж до польської підпільної організації); та 3-х дезертирів з німецької армії, по національності руські, які хотіли долучити до ЧП.

Під час постою в с. Терці, до якого прибули 13.IX. о год. 13.30 дня 15.IX. біля години 5.30 рано йде майже ціла сотня на “Айнзац” проти ЧП в околиці с.Лопінки. Наблизившись до лісу, у місця постою табору большевиків, про що донесла місцева розвідка, свій наступ ми започаткували гранатометними стрільцями (ок.23). Опісля ми подались розстрільною по чотах на перевірку певного участка лісу. Після проведення перевірки переконались ми про цільність наших стрілен в сам табор, в висліді чого було багато трупів, та полишили багато різних речей на місці постою табору. Без сумніву можна сказати, що були теж і ранені, але їх забрали (зі) собою й щось конкретного сказати годі.

18.IX. у Терці ліквідується 2-х німаків, які, найшовши на нашу заставу, не хотіли підпорядкуватись її наказам.

19.IX. наша розвідка донесла, що появилася большевицька стежа. Було це о годині 14.30. Вив'язався між нашою заставою, а большевицькою стежою бій, який тривав понад півтори години. Бій цей зведено з кількакратно переважаючими силами ворога. Відтак на нас посипались гранатометні стрільні, не від даних по нашій стороні зістає один убитий, а два легко ранені. З Терці відходимо до с.Кривого, де похоронюємо вбитого стрільця, а відтак йдемо до Гільська. Користуючи з нагального та панічного відступу німецьких та мадярських військ, які в тому хаосі кидали все – зброю, коци, шинелі і т.д., доповнилось в сотні узброєння та забезпечено стрільців теплим одягом на зиму, як рівно ж багато різної зброї та інших військових речей замагазиновано.

На підставі відомостей з радія*, що знаходилося в сотні, та самих спостережень передбачалось скорий хід большевиків, а що нашим завданням було продертись в большевицьке запілля, ми рішили відступити в лісовий масив, де б фронт перепустили понад голову. Щоб оминати заскочення фронту неприготованими, ми 22.IX. ц.р. в пополудневих годинах відходимо в напрямі сіл: Насічна, Дверник, Сухі Ріки, Затварниця. Тут закватиронуємо на горі Яворець (1042 м.), де задержуючи всі засади конспіраційного поступовання, перебуваємо до 27.IX. ц.р. За цей час большевицький фронт проходить вперед. При пересуненні частин ЧА сильно обстрілювали гранатометами лісові масиви. Це не минуло й місця нашого постою, й коли посипались сильні стріли при відступі з одного місця на друге, через свою нетактовність, відлучилось дві чоти на чолі з ад'ютантом сотенного вістуном Зенком.

Тому, що ми знайшлися поза тереном нашої ВО, й щоб уникнути можливих конфліктів з фронтовими частинами дня 27.IX. о годині 13.00 відходимо в північному напрямі й переходимо попри такі села: Сухі Ріки. Затварниця, Руське, Росохате, Скорodne, Лип'я та Бандрів. Під час постою в Бандрові (1.X.) знищено: 1 особове авто та три особи, з того два майори “6-го отдельного моторизованного понтонно-мостового батальона” та шофер, які, попавши на нашу заставу, не здержались та втікали; два вояки з ЧА по національності руські, які втікали перед нашою стійкою, та одне авто тягарове з провізачійними продуктами, як: консерви, смалець, цукор, мука і т.п., які забрано із собою.

Дальше 3.X. переходить сотня в с.Тиха, де зліквідовано НКВДистів, з того – 2 лейтенанти, а теж голову сільради з Нанчівки Великої, який перейшов на службу НКВД як донощик. Під час сутички зістав один наш стрілець тяжко ранений так, що через пару днів помер.

Дня 5.X. покарано через повішення голову сільради с. Волошинова, який був на службі НКВД як донощик. Як він сам признався нашим жандармеристам, то вже був видав 17 свідомих українців, членів ОУН, або симпатиків.

* Так у тексті, йдеться про радіозв'язок.

Перебуваючи 7.Х. в селі Білічу, до нас долучує група селян, які скривалися від большевиків перед мобілізацією. З останніх доповнюється поодинокі чоти (в рою 1+12) та створено ще одну соту на чолі з четовим Полянським.

На ніч з 8-9.Х. сходимо до села Сушиці Великої, де й заночуємо. Та світанок приносить змінну ситуацію. Большевики хотіли робити чергову облаву на ліс, а, ідучи в село маршовою колоною, найшли на наші кулеметні гнізда. Вив'язався бій, який тривав недовго. Висліди: по нашій стороні один тяжко ранений так, що за 17 хв. помирає, знову ж большевики мали около 23 убитих та тяжко й легко ранених.

З Сушиці Великої дальше прямуємо на терен нашої ВО. Доходимо до села Тарнави, яке лежить на окраїнах ВО Ч.6. Звідтіля йдемо через села: Поляну й Велике, а дня 12.Х переходимо через новостворену границю між т.зв.УРСР та Рад. Польщею й почерез Арламів доходимо до с. Ямної Долішньої.

Постій 15 жовтня 1944 р.

Сотенний булавний *Чорний* [підпис]

ЦА МВС і АРП. – Спр. X/31. – Арк. 1-3. Копія. Машинопис.

№ 102

**ІНФОРМАЦІЯ Л.БЕРІЇ ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР ПРО
РОЗКРИТТЯ ТЕРОРИСТИЧНОЇ ГРУПИ ОУН У м. ЧЕРНІВЦІ**

*Цілком таємно
25 жовтня 1944 р.*

№ 1136/б

Копия

Совершенно секретно

Государственный комитет обороны - товарищу Сталину И.В.
СНК Союза ССР - товарищу Колотову В.Н.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

15 октября с.г. в городе Черновцы во время демонстрации в честь освобождения Украины от немецких захватчиков оперативными работниками Управления НКВД задержан Филатов Валентин, одиннадцати лет, одетый в военную форму, в кармане которого была обнаружена и изъята граната «Ф-2».

Допросом Филатова установлено, что он имел задание от директора углекислородного завода Садовник Василия Трофимовича, 1907 года рождения, уроженца села Городеуты Хотинского района Черновицкой области бросить эту гранату в голову колонны железнодорожников.

Арестованный Садовник после долгих запирательств сознался в принадлежности к террористической группе и показал, что он действительно направил Филатова для совершения террористического акта над руководителями колонны железнодорожников. Гранату, врученную им Филатову, он получил от члена Организации украинских националистов Ткачука, ныне находящегося в Красной армии. Кроме Ткачука, Садовник назвал еще четырех участников террористической группы.

Следствие продолжается. Приняты меры к аресту остальных террористов.

Основание:

До п.ВЧ от 22.Х.44 г.

Инд.83.

Народный комиссар внутренних дел

Союза ССР

(Л.БЕРИЯ)

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.67. – Арк.99. Копія. Машинопис.

№ 103

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ДКО, РНК СРСР І ЦК ВКП(б) ПРО ХІД БОРОТЬБИ
З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ ОУН В ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ З 1 ПО 15 ЖОВТНЯ 1944 р.**

*Цілко́м таємно
26 жовтня 1944 р.*

№ 1151(б)

*Копия
Совершенно секретно*

ГКО – товарищу Сталину И.В.
СНК СССР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 1 по 15 октября с.г. проведено 688 чекистско-войсковых операций, в ходе которых убито 2 946 и захвачено живыми 2 723 бандита. Задержано 433 дезертира и 2 028 уклоняющихся от службы в Красной армии.

Захвачены следующие трофеи: минометов – 17, пулеметов – 202, ПТР – 14, автоматов – 245, винтовок – 1 371, револьверов и пистолетов – 126, гранат – 2 394, патронов – 297 483, складов с оружием, боеприпасами и продовольствием – 42.

Арестовано 42 активных члена ОУН и руководящего состава УПА. Явилось с повинной 465 бандитов и 104 уклоняющихся от службы в Красной армии.

Наши потери: убито – 39, ранено – 43 человека.

За последнее время имели место следующие наиболее серьезные бандпроявления:

Львовская область

В ночь на 22 сентября в селе Чехи Паниковецкого района бандгруппой численностью 40 человек совершено убийство шести местных жителей.

Население села оказало бандитам вооруженное сопротивление, в результате чего несколько бандитов было ранено.

В ночь на 27 сентября в селе Тишица Каменско-Бугского района бандитами повешены жители этого села: Давидович, Глушко, Кирик и Муранец, сыновья которых призваны в Красную армию.

В ночь на 30 сентября бандой численностью до 100 человек, вооруженной станковым пулеметом и двумя ручными пулеметами, совершено нападение на поселок Мазурка Яновского района. Обстреляв дорогу Янов-Львов, бандиты учинили погром и убийство польского населения. Убив 51 чел., а затем ограбив их квартиры, бандиты скрылись.

В ночь на 2 октября в селе Черняво Краковецкого района бандитами убит бывший председатель сельсовета Падурув С. Н.

2 октября на шоссе на дороге Премышляны-Рогатин в селе Брюховичи бандитами подожжен мост.

В ночь на 8 октября в селе Мокротино Жолкевского района убит местный житель Шурко Г.Д., принимавший активное участие в распространении облигаций 3-го военного займа.

Станиславская область

В ночь на 28 сентября бандгруппой численностью 30 человек в селах Воришний и Дорошный совершено убийство 20 местных жителей, в том числе заместителя председателя сельсовета Голянюк Ивана, секретаря сельсовета Петуляк Федора, милиционера и 3-х бойцов истребительного батальона вместе с семьями.

В ночь на 29 сентября бандой было совершено вооруженное нападение на село Подшумляны Ланчинского района, в результате которого убито 10 местных жителей.

В ночь на 2 октября в селе Запоретье Лискунского района бандитами сожжена семья Волосянко Владимира, состоявшая из 3-х человек.

В ночь на 5 сентября в селе Луковицы Богородчанского района бандой численностью до 10 человек убито 5 семей украинских активистов. Имущество убитых разграблено.

В селе Тучаны Заболотовского района бандгруппой численностью 10 человек убит председатель сельсовета Луговой В.Г. Документы сельсовета уничтожены.

Той же бандгруппой в селе Петельники Заболотовского района убит председатель сельсовета Галич П.Н. и боец истребительного батальона Бадюк.

10 октября в селе Писув бандгруппа численностью 10 человек повесила женщину и увела в лес председателя и секретаря сельсовета с документами.

В ночь на 11 октября бандгруппа численностью 30 человек в селе Копольники Большевицкого района повесила местных жителей Гуминюк Петра, его жену и Боронишина. Имущество повешенных бандой разграблено.

Дрогобычская область

30 сентября в селе Добровляны Ходоровского района бандитами уведена в лес семья второго секретаря комсомола Кравец М.С. в составе 4-х человек.

1 октября в селе Буковины того же района бандитами убит секретарь Буковинского сельсовета Павлышин Степан.

В ночь на 2 октября после выселения семей бандитов в селе Лисячи Стрийского района бандой численностью до 30 человек убито 5 семей сельского актива в количестве 11 человек.

1 октября в с.Кпасело Новоосмищенского района бандитами вырезано 4 семьи в количестве 10 человек.

6 октября в село Волошино Старо-Самбирского района бандитами повешен председатель сельсовета Пресницкий.

Тернопольская область

2 октября в селе Занячье Пробежанского района бандитами убито 10 местных жителей – поляков.

В ночь на 3 октября в селе Бичковское Белобожницкого района бандитами подожжен дом председателя сельсовета. Председатель сельсовета сгорел.

11 октября в селе Нармчара Почаевского района бандитами замучены, а затем повешены местные жители Новосека Евдокия и ее сестра Новосека Федора, муж которой находится в Красной армии.

13 октября в селе Зарубчево Почаевского района бандой численностью до 50 человек разгромлено помещение сельсовета. Убит зав.школой Друковский и 4 рабочих портняжной мастерской. Все они по национальности поляки. Двух бойцов истребительного батальона бандиты увели с собой.

Ровенская область

В ночь на 27 сентября в селе Федоровка Клесовского района бандитами убит местный житель Цузь Иван, его жена и пять детей в возрасте от 4 до 12 лет. Забрав имущество убитых, бандиты скрылись.

4 октября в селе Большая Вербча Степаньского района бандитами было совершено нападение на группу совпартработников, выехавших для проведения работы по хлебопоставкам. В результате нападения убито 3 человека.

В ночь на 6 октября в селе Дородича Сарнинского района бандой численностью до 100 человек подожжен мост через р.Случ. Выехавшей войсковой группой пожар был потушен.

В ночь на 10 октября на учебный пункт Березновского райвоенкомата явилась бандгруппа численностью 10 человек. Бесшумно сняв часовых, выставленных из числа допризывников, бандиты забрали 17 винтовок, 2 автомата, 1 ПТР и 300 патронов и, уведя с собой 70 допризывников, скрылись.

Волынская область

27 сентября близ села Кримно Камень-Каширского района бандитами убито 5 и ранено 3 красноармейца воинской части № 5296, а также сожжена автомашина и мост через реку.

3 октября в селе Дорошица Ковельского района работники райвоенкомата – ст. лейтенант Марушев, мл. лейтенант Кузьмин подверглись нападению бандгруппы численностью 17 человек. Окружив дом, где остановились работники РВК, бандиты предложили последним сдаться. После отказа, бросили в дом гранату и начали его обстреливать. В результате 2-хчасовой перестрелки, после того, как у работников РВК кончились боеприпасы, бандиты ворвались в дом, разоружили их и, забрав оружие, лошадь, документы и обмундирование, скрылись.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР

(Л.БЕРИЯ)

Верно: Черникова [підпис]

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.67. – Арк.72-76.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 104
СПЕЦДОНЕСЕННЯ
КОМАНДИРА 2-ГО СТРЕЛЬЦЬКОГО ПОЛКУ 1-Ї УКРАЇНСЬКОЇ
ПАРТИЗАНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ ІМ. С. А. КОВПАКА ШОЛІНА
ПРО ЗЛОЧИННІ ДІЇ СТОСОВНО МИРНОГО НАСЕЛЕННЯ

26 жовтня 1944 р.

Штаб 2 сп 26.10.1944 г. с. Волковая
Командиру 1-ой УПД Герою Советского Союза генерал-майору
г. ВЕРШИГОРА

СПЕЦДОНЕСЕНИЕ

Доношу, что 21.10.1944 г. боец 3 с/б Самадов Хаджимурат во время поездки в село Шибин Демидовского р-на пытался изнасиловать жительницу того же села Буковскую Лидию Михайловну, 35 лет, крестьянка, неграмотная.

Когда гр-ка Буковская стала бежать от Самадова, последний произвел несколько выстрелов из револьвера по гр-ке Буковской и ее детям. (Протокол допроса потерпевшей прилагаем)*.

Одновременно доношу, что в августе-сентябре м-цах с/г со стороны Самадова имели место два случая, когда по его вине при попытке захватить бандеровцев в плен последние бежали.

Самадов Хаджимурат, 1917 г. рождения, узбек по национальности, б/п, служил в РККА с 1939 г. по август 1944 г., был в плену у немцев, служил у бульбовцев, взят нами от них в январе м-це 1944 г. в районе села Владинополя Волынской области.

В службе недисциплинирован, занимался мародерством, вступая в пререкания, имел самовольные отлучки, за что имел 5 взысканий, в том числе аресты.

Направляя при этом материалы предварительного расследования, ходатайствую о направлении Самадова в штрафной батальон как неисправимого. Самадов содержится под стражей.

Командир 2 сп майор *ШОЛИН*
Врид. нач. штаба 2 сп лейтенант (*СЕГЕН*)

ЦДАГО України. – Ф 63. – Оп.1. – Спр.98. – Арк. 122.
Оригінал. Рукопис.

* Додаток відсутній.

**ЗВЕРНЕННЯ УКРАЇНСЬКИХ ПОВСТАНЦІВ ДО ПЕРСОНАЛУ
ШКІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ
ІЗ ЗАКЛИКОМ УТРИМАТИСЬ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ
ВІД ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ДУСІ РАДЯНСЬКОГО
ПАТРІОТИЗМУ, А СТАВАТИ СВІДОМИМИ БОРЦЯМИ
ЗА ВІЛЬНУ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ***

Не раніше кінця жовтня 1944 р.

Копія

ПОВІДОМЛЕННЯ
до всіх директорів, завідувачів та вчителів

В зв'язку з сильним натиском большевицької шкільної влади на сталінсько-большевицьке виховування молоді та в зв'язку з намаганням втягнути молодих вчителів та молоді вищих класів в організацію «комсомол» – пересилаємо Вам оце повідомлення.

Стоїмо за масове навчання молоді в школах. Завважуємо, однак, що населення, зражене сталінсько-большевицьким виховуванням молоді, старається під різного роду претекстами відхилитись від обов'язку посилання дітей до школи, і тут не допоможуть переконування, застрашування, ані кари. Бо ж українське громадянство має право і мусить боронити душу молодого покоління перед моральним звихненням. Ми, українські повстанці, допоможемо вчителям в охопленні молоді шкільним навчанням, але рівночасно домагаємося і наказуємо, щоби у вихованні української молоді зникло вироблювання радянського патріотизму та вціплювання любові до «найкращого друга – «любого батька Сталіна». Не дозволимо, щоби в час, коли весь український нарід переживає пекло сталінського терору, в час, коли наші брати і батьки голови свої кладуть за знищення большевицького окупанта, українську молодь примушувано співати про радісне життя та славити оскаженілу большевицьку банду з лютим катом Сталіном на чолі.

Наказуємо:

а) пропустити в навчанні всі визначені в навчальному плані читанки і вірші, метою яких є вироблення радянського патріотизму;

б) в навчанні пісень, які являються дуже важливим виховним чинником, відкинути всякі пісні про «Сталіна рідного», про «Москву мою», про «широкою страну родною» й інші. Вивчати тільки українські народні пісні;

в) не змушувати дітей ходити в релігійні свята до школи і взагалі забороняємо вести в школі антирелігійну пропаганду;

г) на лекціях з історії, географії, природознавства і інших вистерегатися т.зв. «використовування виховних моментів», бо вони в радянській школі

* Див. док. № 27, 60, 65, 69, 85, 112, 126, 149, 154.

під покришкою «наукового висвітлювання» брехливо перекручують факти і ображують релігійні, національні і моральні почування молоді;

д) не змушувати дітей до брання участі у різного роду большевицьких святкуваннях;

е) у виховному плані головну увагу звернути на вироблення в молоді додатніх прикмет характеру, а відкинути всяку гниль большевицького виховання.

Большевицька шкільна влада великий натиск кладе тепер на втягнення молодих вчителів та молоді вищих класів до «комсомолу». Заявляємо, що ми рішуче проти тієї організації, метою якої є вироблення людей, серцем і душею запроданих Сталіну, зрадників своєї батьківщини, які на наказ Сталіна готові сплюгавити і потоптати все, що українському серцю найдорожче і найсвятіше.

Супроти рішуче-ворожої постави нашої шкільної молоді «комсомолу» більшовики є безсильні, і тому головну атаку ведуть тепер на молоде вчительство. Сподіваємося, що молоді вчителі послухають закликів та загроз большевиків і не зганблять своєї національної гідності службою в лютого ворога українського народу. На них стоїть під сучасну хвилину одно з найважливіших завдань - в теперішній жорстокий час визвольних революційних змагань зберегти молодь в моральному здоров'ї та підготувити молодь до нового життя в Українській соборній державі, в якій молодь має стати вартісною творчою силою. Віримо, що молоде українське вчительство своєю ворожою поставою до комсомолу викаже також свою дбайливість про моральне і національне здоров'я української молоді.

Хто з учителів не схоче протиставитися більшовицьким намовам і вступить в «комсомол», буде уважений зрадником українського народу і відповідатиме перед народним судом, який для зрадників помилування, ані пощади не має. Хто вже вступив в «комсомол», нехай з місця зірве зв'язки з цією організацією. На це кладемо великий натиск і в переслідуванні українців комсомольців будемо беззглядні.

Заборонимо вчителям втягати шкільну дітвору в «піонери». Шкільним органам влади заявити: що українські діти і їхні [батьки] проти «піонерів», і через те вчителі не в силі їх зорганізувати. Ми, зі своєї сторони, пояснимо родичам, що вони дійсно мусять звернути увагу на це, щоби їхні діти, через їх власний недогляд та ревній праці «радянського вчителя» не попали в піонери.

Ми, українські повстанці, щиро вітаємо братів-вчителів східних земель України.

«Бажаємо Вам успіху в праці над виховуванням молодого покоління України. Наскільки це буде в нашій силі, поможемо Вам, брати з СУЗ, морально і матеріально пережити це страшне лихоліття і добитися до нового, радісного і щасливого життя. Однак, і від вас вимагаємо праці і помочі в нашій визвольній боротьбі. Вимагаємо, щоби між вами не було ні одного,

який пішов би проти нас. Бо можуть бути такі, що чи то з несвідомості, чи з причини свого ворожого ставлення до боротьби українського народу за волю, підуть на службу большевиків проти своїх рідних братів. Горе таким, не буде їм пощади від українського народу. Бажаємо, щоби кожний, ставши учасником нового життя українського народу, міг сміло глянути кожному у вічі і твердо заявити: «Я також боровся за самостійну Українську державу». Щоби, однак, могли ви стати на чолі нашої революційної боротьби, необхідно мусите знайомитися з нашою програмою. Читати нашу літературу, а, головню, не дати себе втягнути в сітку большевицьких провокаторів, при помочі яких большевики намагаються наш рух паралізувати і ліквідувати. Віримо, що у короткому часі станете всі свідомими борцями за нашу велику ідею.

Хай живе Українська самостійна соборна держава!
Смерть сталінським загарбникам!

УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ.

Верно: [підпис]*

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.1716. – Арк.4 і зв.
Копія. Машинопис.*

* Підпис нарозбірливий.

№ 106
ПОСТАНОВА ДКО СРСР ПРО ФОРМУВАННЯ
7 НОВИХ ПОЛКІВ ВІЙСЬК НКВС

Жовтень 1944 р.
Совершенно секретно

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
ГОСУДАРСТВЕННОГО КОМИТЕТА ОБОРОНЫ

“ “* октября 1944 г.

Москва, Кремль

Государственный Комитет Оборона **ПОСТАНОВЛЯЕТ:**

1. Для усиления войск НКВД по охране тыла фронтов, действующих на территории сопредельных с нами стран, командующим 1, 2, 3 и 4 Украинских фронтов и 1, 2 и 3 Белорусских фронтов сформировать к 20 октября 1944 года семь полков войск НКВД, из расчета по одному полку на каждый фронт численностью по 1500 человек.

Сформированные полки передать в Управления войск НКВД по охране тыла фронтов.

2. Увеличить соответственно штатную численность войск НКВД по охране тыла действующей Красной армии на 10500 человек.

3. Обязать СНК СССР (тов. Микоян), начиная с 20 октября с.г., выделять войскам НКВД по охране тыла 10500 продпайков.

4. Обязать НКО (тов. Хрулева) выделить для вновь формируемых частей автомашин: грузовых – 552, специальных – 120, “Виллисов” – 80 и необходимое имущество по заявкам командующих фронтов.

5. Обязать Наркомфин (тов. Зверева) предусмотреть дополнительное финансирование войск НКВД на 10500 человек.

Председатель государственного
комитета обороны - *И. Сталин*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.66. – Арк.362-363.
Засвідчена копія. Машинопис.

* Так у документі.

№ 107
ВІДПОВІДЬ
ВОЯКІВ УПА НА ЗВЕРНЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ*

Жовтень 1944 р.

УСИМ СЛОНЯМ, КУЦАМ, ОСЛАМ, ЦАПАМ І ВСІЙ
МЕНАЖЕРІІ** СТАНІСЛАВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ - ВІДПОВІДЬ
НА ЛЕТЮЧКУ «ДО УЧАСНИКІВ т.зв. УПА та УНРА»

Ми — учасники т.зв. «УПА» прочитали уважно ваше «велимудре» посланіє до нас. Воно відразу отворило нам очі, що ми на «мильній дорозі». Яка «шкода», що тебе тоді, дорога менажерія, не було біля нас і не було кому порадити, кудюю нам іти. Ох, бідні ми та нещасливі. Чому ми не знали раніше, що на світі є така «щаслива країна», як катівня народів — Радянський Союз, що є десь «ясне сонечко», найгеніяльніший кат усіх часів Йосиф Сталін, що радо приймає нас до своєї кучі, чи радію колгоспу. Так, ми не знали, аж тепер ви, «визволителі», простягли до нас свою «щедру» загарбницьку руку. Хочете нас рятувати і показати правильний шлях, тільки не кажете ясно куди — до гнилих тюрем НКВД і на Соловки чи прямо найкоротшим шляхом на лоно Авраама.

Тому, що не кажете ясно, не підемо до вас, «хоч ви і непереможні». Ми знаємо, що ви зайшли далеко в Європу, тільки не можемо ручити за ваш поворот. Ці хвилеві перемоги ви завдячуєте не геніяльному Сталінові, бо він рішучо задурний до цього, але собаці вільно брехати. Скажіть радше, що свої хвилеві успіхи завдячуєте жорстокому теророві НКВД, що не перебираючи в засобах, жене на гарматне м'ясо цілі мільйони нещасних дітей і старців.

Називаєте нас гітлерівськими запроданцями, німецькими наймитами і т. д. Про те, яке наше ставлення до гітлерівської Німеччини, знає весь український народ, знає цілий світ. Гітлерівська Німеччина такий самий ворог України, як і сталінська Росія. Отже, були б ми підлими лицемірами, коли б били по рилі одного ката з його НКВДівськими опричникками, а поминали такого самого другого ката Гітлера з його гестаповськими бандами. Дволичними вмісте бути тільки ви, довгорилі слоні, та ваш найгеніяльніший брехун Сталін. Це ви підписували всякі союзи з Німеччиною. Це ви віддали були Україну на поталу зажерливій Німеччині. Отже, прихвоснями Гітлера не ми, а ваш проклятий Сталін із вами всіма огидними слонями. Ми однаково не знесемо на українській землі ані комуномосковського, ані німецького чобота. Всім загарбникам у нас тільки одна відповідь — смерть.

* Див. док. 3, 67, 68, 132, 151.

** зоопарку

Дуже глупа ти, станіславська обласна менажерія, коли не вмієш розрізнити правди від брехні, бандитизму від героїзму. Брехуни, бандити — це ви. Ми боронимо волі народу, а ви, кучослонівські горлорізи, накладаєте тяжке колгоспне ярмо народові на шию. Український народ, а з ним усі інші поневолені жидо-комуною народи знають дуже добре, куди їм іти, кого слухати.

Отже, скажіть, наївні слоні — кому й до чого здалися ваші летючки. Своєї брехні не потребуєте так часто пригадувати в летючках, бо вона й так кожному відома. Для нас, із-за браку паперу, можуть мати вони тільки одно «примінення», а яке — самі догадаєтеся.

На цьому кінчимо нашу відповідь, а на майбутнє радимо — не марнуйте надармо паперу, а дайте його своїм нещасним воякам на листи до рідної, бо пишуть на брудних свистках.

Постій, у жовтні 1944 р.

*УЧАСНИКИ УПА**

*Верно (підпис**)*

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 23. – Спр. 1677. – Арк. 22.
Копія. Машинопис.*

* Див. док. 3, 67.

** Підпис нерозбірливий.

№ 108

**ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ОПЕРАЦІЮ КАВАЛЕРІЙСЬКОГО
ВІДДІЛУ 1-ї УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТИЗАНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ
ім. С. А. КОВПАКА ПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ**

Жовтень 1944 р.

СВЕДЕНИЯ

о результатах операции, проведенной в Хрыницьком лесу 10.10.44 и изъятия бандпособников с окружающих сел Демидовского р-на с 10 по 17.10.44 г.

По 3-му кав. полку 1. 10.10.44. При прочистке Хрыницького леса было:
уничтожено бандитов — 7 ч[еловек];
взято в плен — 2 ч[еловека];
взято бандпособников — 4 ч[еловека].

С числа убитых один сотенный (Муха).
2. 11.10.44. Засадой в Смиково было:
уничтожено — 1 [человек] (неизвестна фам.);
взята связная — 1 [человек].

3. С 11 по 17.10.44. изъято из окружающих сел. Демидовского р-на и от-
правлено:

в штаб дивизии — 18 ч[еловек];
в Демидовское РО НКВД — 12 ч[еловек].

ИТОГО ЗА 7 ДНЕЙ:

Уничтожено бандитов — 9 ч[еловек];
взято в плен — 2 ч[еловека];
изъято бандпособников — 35 ч[еловек];
Взяты трофеи:
винтовок — 3 шт.; гранат — 2 шт.; полевых сумок — 1 шт.; наганов — 1 шт.

За это же время выполнено госпоставок и произведено других работ при помощи полка:

1. Выполнено хлебопоставок:

с. Лапавше — 120 ц
Красное — 670 ц
Вижувка — 35 ц
Лист — 14 ц
Итого — 839 ц

2. Вспахано семьям красноармейцев — 3,5 га

3. Убрано картофеля — 1 га

4. Обмолочено — 50 ц

Нач. штаба (ЧУБЦЕВ)

ЦДАГО України. — Ф. 63. — Оп. 1. — Спр. 53. — Арк. 63. Оригінал. Рукопис.

**ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ СБ ОУН (С. БАНДЕРИ) ПРО СТРУКТУРУ
ТА МЕТОДИ РОБОТИ РАДЯНСЬКИХ СПЕЦСЛУЖБ
І БОРОТЬБУ З НИМИ**

Жовтень 1944 р.

НКГБ і НКВД

1. До лютого 1941 року був один комісаріят, а роботу оперативну і слідчу вело т.зв. “Главное Управление Государственной безопасности” – відділ НКВД.

2. Від лютого 1941 р. створено новий комісаріят під назвою НКГБ (Народный Комиссариат Государственной Безопасности) – політична поліція.

Завдання НКГБ:

а) боротьба з усіма підпільними організаціями – розпрацьовує підпільні організації;

б) боротьба з політичними злочинами в Радянському Союзі;

в) боротьба із шпіонажею інших держав.

НКГБ керує агентурною роботою, арешти проводить НКВД, НКГБ – це бюрові робітники.

Вертикальна робота НКВД [має бути НКГБ]:

1. Москва – НКГБ ССРСР.

2. Київ – НКГБ УРСР.

3. В краях (Алтайський край) і областях є Управління – УНКГБ.

4. В округах (Сибір) і районах є Отдели НКГБ – РОНКГБ.

5. В більших містах є Городські Отдели НКГБ – ГорОНКГБ.

6. РОНКГБ має участки по селах – від 5 до 9 осіб. Це залежить від того, скільки мають сили (працівників – участкових).

Замітки: 1. Управління мають також мільйонові міста (Москва, Ленінград).

2. Республіканські комісаріяти ведуть роботу управління.

Централізація роботи є в Москві – республіканські комісаріяти не мають своїх власних компетенцій. Їх існування оправдовують методи боротьби (приміром, однородна революційна організація на Україні).

Горизонтальна будова НКГБ:

1. Москва – НКГБ ССРСР ділиться на т.зв. “Главное Управление”. Приміром:

а) Главное Управление АХО [Административно-хозяйственный отдел].

б) Главное Управление Оперативних дел.

2. Київ – НКГБ УРСР має т.зв. Управление (приміром, Управление АХО і т.д.).

3. Область має т.зв. Отдели:

- а) господарський отдел;
- б) оперативний отдел;
- в) отдел по кадрам.

4. В районах є т.зв. Отделенія, але тут вже “отделенія по кадрам”. В районі очолює і веде роботу НКГБ старший уповноважений, або оперативно-уповноважений (в скороченні пишеться О/У). Окрім цих є т.зв. помічники оперуповноваженого та участкові (2, 3 або 5).

Подібно побудовано НКВД

В склад НКВД входить:

- а) міліція – РКМ НКВД (Рабоче-Крестьянская міліція НКВД),
- б) войска НКВД,
- в) истребительные батальони.

Замітка: В областях УНКВД має начальника і заступника, який звичайно є начальником УРКМ НКВД.

НКВД в області в горизонтальній будові має такі відділи:

- а) АХО,
- б) ОББ (Отдел Борьби с Бандітизмом),
- в) штаб істребительних батальонів,
- г) отдел по кадрам.

б) ОББ – веде боротьбу з УПА і відділами, які діють в терені. В зв'язку з тим веде в терені розвідку, де міститься УПА, яка сила, озброєння і т.д. Цей “Отдел” веде теж оперативну роботу про діючі відділи УПА. Війська НКВД ведуть оперативну роботу в засягу пограничної полоси. Там же теж ведуть прикордонну розвідку (приміром, де є ворожі гнізда, щоб знати, куди висилати своїх шпигунів).

Границі діляться на пограничні округи, або округи пограничних військ НКВД.

Осідок такої одної округи є у Львові. Командиром є генерал-майор Гусарев. Пограничні округи діляться на:

- а) пограничні полки, а полки на комендатури, а ці на 4-5 застав.
- б) полк ділиться на (по горизонтальній будові):

Отдел II – Розвідка,

Отдел V – Контррозвідка.

Замітка: УРКМ НКВД по горизонтальній будові, між іншим, має відділ т.зв. ОБХСС (Отдел Борьби с Хіщенієм і Спекуляцією). Міліція веде оперативну роботу по кримінальних справах.

Порівнюючи агентурну роботу НКГБ з РКМ НКВД, то вона є діаметральна (протилежно до себе). НКГБ опирає свою роботу на преступнім елементі, приміром, ОУН, УПА. РКМ НКВД опирає свою роботу на середовищі не преступному, а на т.зв. “Доверенних ліцах” (двірники, сусіди, кельнери, ресторанчики, зав. готелями і т.д.). НКГБ свої кадри поповнює інвалідами, партизанами.

Витяг з інструкції НКГБ:

1. Агенти: старі агенти від 1939-1941 рр., голови сільрад з 1939-1941 рр., секретарі. Вербувати доцільно тих, які в міжчасі були членами ОУН (за німецької дійсності). В замітці про “броніровку”^{*} робітників кажеться не броніувати тих, які були в ОУН.

2. Агенти з бувших адміністраторів – з огляду на добрі і вигідні контакти.

3. Наше середовище (арештовані, зловлені при втечі, нестроєві і т.д.).

4. В інструкції НКГБ сказано, що оперативну роботу в області веде другий відділ сам (значить, вербує своїх агентів) і контролює оперативну роботу в районах. Оперативним робітникам в районах не вільно без згоди другого відділу вербувати агентів – звіти про вербовку треба відсилати до другого відділу. Контроля – через агентів.

5. Інструкція про повновартність агентури:

а) старі; б) довго держані у в’язниці; в) деклясовані. Там же говориться про заміну старих агентів на нових – рекрутування агентури.

6. Інструкція про агентів-рейдовиків. Вони ходять по терену, і то чужому, під виглядом спекулянтів, утікачів з армії, поворотців з роботи, пошукачів роботи і т.д. (посилають їх тоді, коли є натиск згори дати скорі розвідочні дані, а в терені немає як слід наладженої агентурної роботи). Агентами є теж типи східняків, приміром, вчителів, які говорять проти Сталіна, а висловлюються позитивно про ОУН і УПА. Резиденти – совітські люди. Відомості збираються під видами збирання контингентів, сіна і розбирання танків.

Конструктивна робота СБ

1. Тотальна боротьба (фронт: НКГБ, НКВД, радянські люди, адміністратори).

2. Осередки агентури провадити в стан непевності:

а) боротьба з осередками (наскоки на осередки – ліквідація їх, малими силами тероризувати і страшити);

б) не допустити, щоб радянські люди шлялися по селах в малих групах (іти на піймання, робити засідки за селом на страх, коли іде більший відділ, на ліквідацію, як йде малий відділ).

Ціль: унеможливити вербовку агентів і контактів з ними та давання їм інструкцій (декого можна пускати, тоді пропонувати працю – рідкість, про випущення рішає гора, конкретно не ангажувати – ходить про деморалізацію);

в) усіх побитих слід хоронити (користаємо: не будуть мати певності, хто впав живим, а хто вбитий). Родиться непевність, що їх люди могли зле нам сказати – вичікування, зміна плянів – немає стріч “руководителя” з агентом – це деморалізує агента;

^{*} “Броніровка” – практика оберігання від призову в діючу армію особливо цінних для народного господарства країни робітників та спеціалістів.

г)робити засади на НКГБ, що їдуть на явку. (На явку їдуть, з огляду на безпеку, в часі облав). Потрібно слідити в часі облави, з ким стрічається НКГБ. Засідки можна теж робити без агента – НКГБістів ловити за всяку ціну живими – це для нас цінний матеріал;

г) стосувати індивідуальний терор (відважні хлопці, вдягнувшись у совітські мундири і з совітськими документами їдуть в район і виконують акт – для прикриття відвороту – притягнути боївку). По таких актах можна буде висилати присуди смерти до районів, де є тяжчий доступ – ходять про це, щоби тероризувати.

3. До сіл: повести акцію, щоби дядьки не їздили часто до міста (карати – вибивати вікна, реквізувати корови, свині, збіжжя). Це до дефензивних методів. Офензивні методи – дозволяти їхати (їх зараз не приміняємо):

а)примінювати прилюдне вішання (при тому не вільно бити, масакрувати людину, деформувати обличчя чи ламати руки. За таку роботу буде строго каратися).

Кого карати? Не карати тих, які були поважно заангажовані в агентурній роботі. Карати лише тих, що були не дуже поважно заангажовані. (Вішати явних сексотів, істребітелей, тих, що ліквідуємо без допитів). Користуємо: НКГБ не знає, що ми можемо зробити. Найменше примінювання – арешт (прикривати відділом, боївкою, дати змогу їм писати по два-три листи – НКГБ буде вважати, що їх агент живе, працює в боївці, відділі, і буде чекати від них цінної інформації. Не буде в тому часі вербувати нового агента. Хай ставлять про нашу роботу гіпотези). Цих агентів ліквідується натихо. Ходить про те, щоби не деморалізувати людей.

За агентурну роботу караємо лише того, хто провинився.

Не вільно карати на смерть родини – ліквідацію дітей будемо карати на смерть без реабілітації (не хоче битися, а б'є слабших – це бандитизм). Можна заборонити зніматися повішаного. Можна написати, за що вішаємо, приміром, за зраду і т.д. Треба також повідомляти родину, що їх за те, що батько, син, муж чи брат був агентом, не караємо – можуть спокійно жити і працювати – як підуть його слідами, то знищимо їх;

б)робити прилюдні мітинги, на яких виголошувати промови на тему агентурної роботи і співпраці (на ці теми будуть розроблені спеціальні реферати, їх змісту треба буде стисло додержуватися). Дядько думає, що ніхто нічого не знає про всякі втечі, “броніровки”, “нестройові” і т.д. Промовами демаскуємо методи роботи НКГБ – в той спосіб, здержимо якийсь час вербовку – мусять придумати щось нового. Усім погрозити, що ми знаємо, з кого, як, де кажуть робити агентурну роботу. По такій промові повісити одного сексота. Це засоби проти масовості вербовки агентів через НКГБ. НКГБ може грати – на це слід звернути увагу. На мітингах можна відчитувати листи покараних прилюдним вішанням, але недовго, з найближчих сіл. Хто признається добровільно до співпраці з НКГБ – з таких перевести прилюдну сповідь на мітингу. Масове співробітництво – слідство боягузтва,

п'яткування. Засада боротьби – створити хінський [китайський] мур село – місто.

Сексотів і резидентів карати карою смерті – виїмки уласкавити може лише обласний СБ. Про це треба звітувати.

Оперативну роботу і слідчу спрямовувати на агентів АВ [агент внутренник] і резидентів – менше на сексотів. Сексот належить до мас – кадри, які не доросли, будуть займатися дрібними справами, щоб підтягнути себе. Підшколювати через СО [секретний осведомитель] до АВ і резидентів. Усе догори. Від арештованого мусимо видістати усі матеріали – треба витиснути, як губку.

По роботі АВ і резидентів слід звернути увагу на:

1. Млинарів. 2. Священиків (інструкція НКГБ радить рекрутувати агентів між греко-католицькими і латинськими священиками). 3. Кооператори (постійний зв'язок з містом). 4) Адміністративні урядники в селі (голови сільрад, секретарі). 5) Учителі народних шкіл, директори (головно східняки – певні агенти). 6. Совети, які перебувають на селах (евакуйовані, пленні). 7. Годинників, швеці, кравці, фризієри [перукарі] і т.д. 8. Більшовицькі урядники, які мешкають на селі, а їздять до праці на райони (заборонити приїжджати до села). 9. Лісоруби, охорона їх, як осередок агентурної роботи.

Замітка:

В часі мітингів по селах можна буде висилати до певних людей (середовища, з яких вербують агентів) пересторогу – форма опрацьована. При такій пересторозі можна буде також додати, що як доносить на НКГБ – буде покараний.

В хаті є СО і про це знає родина, тоді можна застосувати легку збірну відповідальність. В поважніших випадках можна буде конфіскувати майно – рухоме для цілей організації, а нерухоме – знищити. Це стосуємо тоді, коли явно караємо.

Організаційні справи:

Хто має право назначувати референтів СБ? Лише референтура СБ, провідники мають лише голос дорадчий і право вето (тимчасово може назначити провідник). У безпеці назначувати референтів може два рази вище поставлений референт. Однак тут не може бути наражений авторитет безпосереднього зверхника. Це саме відноситься і до деградації [слово “деградація” вжите у значенні – пониження у званні, посаді]. Провідник має право понижати референта СБ в урядуванні. Референтові СБ не вільно припиняти виконання своїх завдань. У виняткових випадках дозволяється лише тимчасово припиняти. Залежність звітова й організаційна до провідника, а справова до СБ. У роботі приміювати аналітичний спосіб. Звернути увагу на товариську сторінку карність сітки СБ. Розбудувати до станиці інформаторів (член або членка Організації). У районі мусить бути боївка із десяти чоловік (людей перевірити згідно інструкції). Районове СБ настановити

на бойову роботу. Вишколені можуть теж вести слідство. У районі мусить бути найменше дві криївки для ведення слідства. Повітове СБ мусить займатися справами повіту, а не тільки терену, на якому сидить. У звітах уживати серйозних думок і висловів. Угору передавати оригінали. Важне – це різні матеріали, головню посвідки, видавані НКГБ, НКВД і т.д. В кожному районі робити картотеку всіх людей, що були в руках НКВД. Матеріали іншому робітникові СБ передавати за посвідкою. Анотації з обвинувачуваних вироків робити в 3-х примірниках. Розв'язані справи викінчувати до кінця. Картотеку робити за таким взірцем:

- 1.СО. АВ, резиденти.
- 2.Загрожени (всипані).
- 3.Підозрілі (ким цікавляться).

До 1. Генералія [головне] – псевдонім, ким завербовано, коли, що всипав, що наказали робити.

До 2. Генералія – хто всипав, де всипав, що про нього знають, що питали.

До 3. Генералія – хто цікавиться, при якій справі, що подано, де тепер є.

Підготовка кадрів.

1.Підшукати в терені характерних ідейних хлопців – дати короткий теоретичний вишкіл, а тоді прикріпити його на практику до старого робітника СБ.

2.Цікаві протоколи (головню ті, де є метода роботи НКГБ) давати до студювання.

3.Звернути увагу при допитах на побудову органів НКГБ, НКВД, міліції – студювати усякі їх письма, документи – в той спосіб доходити до цілості.

4. При звітах треба підлеглих інструктувати – пригадувати інструкцію, контролювати виконання інструкції – старатися це робити усно – оглянути і перевірити повіти і райони. Всіх робітників у повітах і районах перевірити і провести чистку, а опісля теоретичний і практичний вишкіл.

5.Учити працювати серйозно, послідовно. Зачинати від дрібних справ (по можливості своїх спроможностей) доходити до більших справ і успіхів.

Уся робота СБ, себто інструктаж, методика, персональні справи, є строго конспіративна. Це запорука успіху в роботі.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 229. – Арк. 37-40.

Копія. Машинопис.

ОБІЖНИК ДЛЯ НИЗОВИХ СТРУКТУР СБ ОУН (С. БАНДЕРИ)

Жовтень 1944 р.

Строго довірено

ОБІЖНИК Ч.1

Усім низовим клітинам СБ до відома:

Після перевірки мною терену я зауважив, що усі низові провідники СБ з недбальства і т.п. причин не стоять на висоті свого завдання і тим самим далеко не виправдовують свого обов'язку, який на них під цю пору накладається згори.

Щоб на будуче це все не повторювалося, наказую:

- звіти писати після поданого взірця і в точно означений реченець [термін] вислати мені;

- присвятити спеціальну увагу на очищення терену від сексотів і провокаторів. Занедбування в тій ділянці не має ніякого виправдання, і тому всі винні будуть притягнені до відповідальності;

- взяти під увагу, яку сильну працю проводить в тому терені ворог;

- очистку терену проводити все на чисто. Стягати протоколи, котрі нам дадуть користь в міру зібраних в них матеріалів. В протоколах не надто розписуватися про життєпис арештованого, а звернути увагу і точно описати, коли зістав завербованим на донощика НКВД, яким способом, тактика НКВД відносно нас, про що наказували доносити, де мав доносити, з ким зв'язаний, що всипав і кого. Якщо поляк, то чи належить до польської підпільної організації, як вона називається, її побудова, тактика відносно нас тепер за більшовиків. На підставі цих питань виготовляється якнайширші протоколи;

- наглядати над організаційним життям. Не допускати, щоб в ряди Української Народної Самооборони входили люди неорганізовані, прояви дезерції - ліквідувати;

- господарчі референти надживають своїх прав і розтрачають організаційне добро. Про такі факти доносити мені, а не самому контролювати їх;

- наглядати над справністю жіночих зв'язків, над роботою жіночою сітки. (Не допустити до любовних афер);

- на здані господарчому речі перераховувати квитки з підписом господарчого. Подбати, щоб у всіх станціях були інформатори СБ. Знати точно про відносини в кожній станиці. Про кількість війська в терені і його озброєння, ціль, якою квартирує в даному терені;

- над боївками своїми взяти спеціальний нагляд. Щоб у них не було за приміченого до того часу безладдя і розгнузданості. Завести дисципліну,

навчити про відповідні форми товариського співжиття. Подбати про їх ідеологічні та історичні поняття нашої боротьби.

Організація Українських Націоналістів має перед собою велику і святу ціль. СБ, як її охорона, мусить на цьому становищі себе вповні виправдати. Усякі ворожі зазіхання не сміють нас заскочити, а навпаки, мають бути скорше нами розкриті і ліквідовані.

За виконання вищого є відповідальні усі повітові, районів СБ.

Повищої інструкції не поширювати у відписах [копіях], а відповідно роз'яснити всім співробітникам.

Постій.

(ГРОЗА)

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 229. – Арк. 19.
Копія. Машинопис.*

№ 111
УКРАЇНСЬКИЙ РУХ ОПОРУ УПА

Не раніше 1 листопада 1944 р.

Командування сухопутними військами

Головна штаб-квартира, 1.11.44

Генеральний штаб сухопутних військ

Іноземні сухопутні війська Схід (В/Р)

Націонал-український рух опору УПА

Станом на 1.11.44.

...

Додаток 1 [до 3987/44]

Організації українського руху за свободу

1. УВО (Українська військова організація) (Україна)
2. Український Національний Союз (Париж)
3. ОУН (Організація Українських націоналістів) (Україна)
4. СБ (Служба безпеки ОУН) (Україна)
5. Група Бандери (Україна)
6. Група Мельника (Україна)
7. Банда “Тараса Бульби” (Боровця) (Галичина)
8. УПА (Українська Повстанська Армія) (Західна Україна)
9. УНС (Українська Національна самооборона) (Західна Україна)
10. УНРА (Українська Національна Револьюційна Армія) (Східна Україна)
11. ОУНРП (Організація Української Національної Револьюційної Партії)
(Україна)
12. Рух Гетьмана (Україна)
13. Об’єднання за визволення України (Париж)
14. УНАНКОР – Український національний козацький рух (Берлін)
15. КНОД – Козацький національний об’єднаний рух (Прага)
16. УНАКОТО – Українське національне козацьке товариство (Румунія)
17. УКО – Українська культурна організація (Болгарія)
18. УСО – Українське сільськогосподарське об’єднання (Болгарія)

Федеральний військовий архів у Фрайбурзі. – Ф. RH 2. – Спр. 2545. – Арк.113, 116-116зв. Переклад з німецької.

КЕРІВНИКИ УКРАЇНСЬКОГО РУХУ ЗА СВОБОДУ

1. АЛЕКСЕЄВ КОСТЯНТИН, козацький генерал, належить до українського національного товариства козаків УНАКОТО.

2. БАНДЕРА СТЕПАН, провідний націоналіст та співзасновник ОУН. Був засуджений у Польщі за нелегальну політичну діяльність на 8 років в'язниці. Після смерті полковника Коновальця взяв на себе керівництво усією ОУН. Напрямок українського руху за свободу, який він очолює, відомий під назвою "Рух Бандери". Він втілює радикально свою мету та спрямований одночасно проти радянських, поляків та німців. Бандера знаходиться зараз під арештом.

3. БАШАНКО ОПАНАС, провідний націоналіст в ОУН, який став особливо відомий після його промов та текстів на II Надзвичайному конгресі Організації Українських націоналістів ("Два роки боротьби").

4. БОБАНИШ – голова суду у Стрії. Провідний член УПА.

5. БОРОШЕНКО – український письменник. Займає провідну позицію в УПА.

6. БОРОВЕЦЬ, псевдо "Тарас Бульба". Він сформував в 1941 році в Галичині та на Волині для боротьби з більшовицькими бандами і розפורшеними частинами Червоної армії українську міліцію та організував українські команди у т.зв. "Січ". "Січ" було заборонено у 1943 році. З частиною своєї банди Б. біжав до лісу та вів подальшу боротьбу проти більшовиків та поляків.

7. ГАЛІП ЯКІВ, інженер. Яків Галіп живе у Парижі та є посередником між КНОД, який знаходиться у Празі, та Англією. Галіп відноситься до масонської ложі.

8. ГЛАЗКОВ, інженер. Глазков є керівником Козацького визвольного руху КНОД (Прага). Він отримує директиви від полковника Полтавець-Остраниця у Берліні.

9. ГУЛЯЙ ДЕМІД, керівник українського національного товариства козаків (УНАКОТО).

10. КАПУСТЯНСЬКИЙ МИКОЛА. Генерал Капустянський належить до найстарших українських націоналістів. Після світової війни він належав до армії Петлюри. Пізніше емігрував до Парижа та вступив у 1921 р. до Українського Національного Союзу. Пропагував, як добрий оратор та публіцист, національну ідею серед українських емігрантів в Європі та Сполучених Штатах Америки. Є співзасновником ОУН.

11. КОЛЕСТНИЧЕНКО – провідний член українського культурного об'єднання (УКО) в Болгарії.

12. КОНОВАЛЕЦЬ. Полковник Коновалець був одним з найстарших та найвідоміших керівників українського руху за свободу та Української на-

ціональної самооборони (УНС). Засновник та одночасно з Мельником керівник ОУН. Розстріляний в Амстердамі 1938 р.

13. КОСЕНКО – провідний член «Об'єднання за визволення України» у Парижі.

14. КРИВІН – колишній комендант української допоміжної поліції в Плукові. Провідний член УПА.

15. КРУПЧИНСЬКИЙ – провідний член Українського культурного об'єднання у Болгарії.

16. ЛЕБЕДЬ СТЕПАН, псевдо «Вільний». Політичний керівник УПА, який вже раніше діяв політично нелегально та виключно радикально. Лебедь спробував також взяти на себе військове керівництво УПА, що йому не вдалося. Розкол, що виник внаслідок цього між Лебедем та Сухевичем повинен був поглибитись через те, що Лебедь контактував з комуністичним керівником банд Колпаковим [так у тексті], щоб співпрацювати з більшовиками.

17. ЛЕБЕДЬ ДАРІЯ, дружина Степана Лебеда, яка ще раніше діяла політично. У польський час вона була засуджена через нелегальну політичну діяльність до 5 років в'язниці.

18. ЛЕВИЦЬКИЙ – провідний член в «Об'єднанні за визволення України» у Парижі.

19. ЛЕЩЕНКО – провідний член організації «Хлібороби».

20. МАЙСТРЕНКО – провідний член Українського культурного об'єднання.

21. МАРКЕТАН[?] – український емігрант у Парижі. Масон. Є посередником між Козацьким визвольним рухом та Англією.

22. МЕЛЬНИК АНДРІЙ – інженер. Один з найстарших членів українського руху опору. У 1918-20 рр. брав участь в боротьбі за свободу українців. Пізніше емігрував до Парижа та заснував там разом з іншими відомими українськими націоналістами “Український національний союз”. 1929 р. брав участь в об'єднанні різних груп в ОУН. Після смерті полковника Коновальця поступився у боротьбі за керівну посаду всередині ОУН Степану Бандері. Прихильники Мельника відокремилися під його керівництвом від ОУН та створили т.зв. мельниківську групу.

23. МІРОЦЬКИЙ – колишній керівник товариства у Перемишлянах. Провідний член УПА.

24. МУРАШКО. Полковник Мурашко є провідним членом націонал-української організації “Хлібороби”.

25. ОРЛОВ І.Н.[?] Український емігрант в Болгарії, який представляв там інтереси націонал-української організації «Хлібороби». Його завдання полягало в тому, щоб покращити поводження із вивезеними на роботи до Рейху українцями.

26. ПАРАЧУК МИХАЙЛО. Провідний член «Об'єднання за визволення України» в Парижі.

27. ПРОХИВСЬКИЙ Г.[?]. Український емігрант. Керівник «Об'єднання за визволення України» в Болгарії. Є посередником між об'єднаннями з однаковою назвою у Парижі та Болгарії.

28. ПОЛТАВЕЦЬ-ОСТРАНИЦЯ. Полковник Полтавець-Остриця є керівником УНАНКОР(Український національний козацький рух). Не дивлячись на його дружнє ставлення до німців, він є серед українських емігрантів представником англійської політики.

29. ПРИТУЛЯК. Раніше греко-католицький священник у Стрию. Провідний член УПА.

30. САХНОВ, д-р. Провідний член УПА.

31. САЛЬСЬКИЙ. Генерал Сальський є провідним членом «Об'єднання за визволення України» в Парижі.

32. ШАПРОШНИЧЕНКО. Керівник «Українського сільськогосподарського об'єднання» в Болгарії.

33. ШЕМЕНТ[?] СЕРГІЙ. Провідний член націонал-української організації «Хлібороби».

34. СМАЛЬ-[...]РОЦЬКИЙ. Провідний член «Об'єднання за визволення України» в Парижі.

35. СОКОЛОВСЬКИЙ ЮРІЙ. Провідний член мельниківської групи в ОУН.

36. СУХЕВИЧ СТЕПАН. Військовий керівник УПА. Займався політикою ще в Польщі, був під підозрою, що брав участь у вбивстві польського міністра внутрішніх справ Пірецького. У 1939-40 рр. С. знаходився у Кракові, Нойгаммері, Бранденбурзі та Франкфурті-на-Одері у вишкільних таборах німецького вермахту і поліції. Пізніше був зайнятий на сході у боротьбі проти банд. Через нелегальну участь в бандерівській групі був заарештований разом з іншими українськими офіцерами. Йому вдалося втекти на Львівському вокзалі та налагодити зв'язок з Лебедем.

37. СУШКО РОМАН. Полковник Роман Сушко належить до співзасновників та провідних членів ОУН. Наприкінці 1943 р. був убитий членами бандерівської групи.

38. УДОВИЧ АЛЕКСАНДР. Генерал Александр Удович є провідним членом «Об'єднання за визволення України» в Парижі.

39. ВОЛКОВ. Генерал Волков – провідний член націонал-української організації «Хлібороби».

Федеральний військовий архів у Фрайбурзі. – Ф. RH 2. – Спр. 2545. – Арк.117-119зв.

**ЗВЕРНЕННЯ ОУН (С. БАНДЕРИ) ДО ОСОБОВОГО СКЛАДУ
РАДЯНСЬКОЇ МІЛІЦІЇ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ
ІЗ ЗАКЛИКОМ ЗАЛИШАТИ ЛАВИ МІЛІЦІЇ***

Не раніше 1 листопада 1944 р.

Смерть імперіялістам Москви!
ДО ЧЛЕНІВ МІЛІЦІЇ

Більшовицькі окупанти, займаючи західні українські землі, поставили собі за завдання винищити український провідний елемент і теж людський елемент взагалі, щоб тим послабити вольний рух. Вони стараються всіх українців дати на фронт. Там мають можливість легко позбутися свідомого українського елементу. Багато українців не хочуть воювати за імперіялістичні цілі Москви і не пішли в Червону армію.

Не можуть побороти українців червоноармійці й пограничники в облавах, ні НКВД в інші вишукані способи. Свою неміч пізнали НКВДисти, тому постворили по селах міліції (винищувальні відділи, що є на ділі відділом НКВД. Вони мають вести роботу НКВД там, де більшовики не можуть собі дати ради. І бачимо, що міліція помагає опанувати терен і помагає виловлювати підпільників та дезертирів Червоної армії.

– Невже Ви, як члени міліції, хочете дальше видавати своїх братів на жертву більшовикам.

– Невже Ви хочете причинитися до винищення українців, обезлюднення української землі, збільшення жертв, яких і так впало багато в першій більшовицькій та німецькій окупації.

– Невже Ви хочете кров'ю братів і сестер сплямити свої руки.

– Невже хочете впитися крові рідних земляків.

– Як поглянете тоді в очі рідним, в яких забрали Ви кого-небудь із родини. Якого серця будуть вони на вас. Як будете ходити по рідній святій землі, политій кров'ю тих, що впадуть із Ваших рук.

Всі Ви, напевно, переконані, що погану ролю виконуєте. Ви пізнали вже, що Ви влізли в руки НКВД, під його керму, хоча, може, несвідомо.

Пізнайте ще глибше свою блудну дорогу, заверніться з неї, кидайте ряди міліції.

Всім, хто перестане бути нагінкою і виловлювачем рідних братів, хто не хоче крові братів і покине ряди міліції: народ пустить усе в непам'ять, а з тими, хто буде дальше вперто виконувати юдину роботу, народ розбазується з ними та їхніми родинами, як з ворогами народу.

...** В кого є сумління, кидайте негайно ряди її, перервіть зрадницьку роботу супроти українського народу.

* Див. док. № 27, 60, 65, 69, 85, 105, 125, 148, 153.

** Нерозбірливо, документ пошкоджено.

Смерть імперіялістичному хижакові Москви!
Смерть зрадникам!
Хай живе український народ!
Хай живе Українська Самостійна Соборна держава!
Слава Україні! Героям слава!

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.2. – Спр.36. – Арк.10.
Копія. Машинопис.*

№ 113
ПОВІДОМЛЕННЯ
КОМАНДИРА 2-ГО СТРИЛЕЦЬКОГО ПОЛКУ
ШОЛІНА КОМАНДИРУ 1-ї УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТИЗАНСЬКОЇ
ДИВІЗІЇ ІМ.С.А.КОВПАКА П.ВЕРШИГОРІ ПРО БОЙОВІ
ДІЇ ПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ*

3 листопада 1944 р.

Штаб 2 сп

3.11.44.

с. Ступно

Командиру 1 УПД Герою Советского

Союза генерал-майору

тов. ВЕРШИГОРЕ

ДОНЕСЕНИЕ

Доношу, что вчера, 2.11.44 г., в 15.00 при въезде кав[алерийского] эскадрона в село Мала Мощаница, последний был обстрелян в течение 20 минут оружейным огнем, кав. эскадрон завязал бой, окружил село и захватил 8 человек пленных, пытавшихся скрыться в лесу. Захвачена одна винтовка, остальное оружие бандиты успели спрятать.

Итого за вчерашний день:

Захвачено в плен – 8 чел[овек]

Извлечено из схронов – 16 чел[овек]

Арестовано – 10 чел[овек]

Итого – 34 [человека]

Командир 2 сп майор (*ШОЛИН*)

ЦДАГО України. – Ф. 63. – Оп. І. – Спр. 53. – Арк. 64.

Оригінал. Рукопис.

* Див. док. № 115.

№ 114
НАКАЗ № 3 ДУБОВОГО ЩОДО СТРУКТУРИ
І КАДРОВОГО СКЛАДУ ПІДРОЗДІЛІВ УПА

3 листопада 1944 р.

Постій.

Копия с копии
Совершенно секретно
После использования уничтожить.
Постий 3.XI.44 г.

УПА 3.Г.

ПРИКАЗ № 3

командирам формирований, бригад, соединений, отделов и подотделов.

1. Устанавливать следующие наименования и нумерацию бригад, соединений, отделов и подотделов.

2. Бригада им. "Лайдака", командир бригады Ярок, №№ соединений 1541, 1542, 1543, № полевой почты 050.

3. Бригада им. «Острого» – командир Галайда, №№ соединений 1644, 1645, 1646, № полевой почты 0150.

4. Бригада им. Мазепы – командир бригады Буря, №№ соединений 1747, 1748, 1749, № полевой почты 0250.

5. Бригада им. Вовчака – командир бригады Ромб, №№ соединений 1850, 1851, 1852, № полевой почты 0350.

6. Бригада им. Байды – командир бригады Лысый, №№ соединений – 1953, 1954, 1955, № полевой почты – 0450.

7. Бригада им. Назара – командир бригады «Верховинец», №№ соединений 2056, 2057, 2058, № полевой почты 0550.

2. Состав командования бригады:

1. Командир бригады. 2. Политический руководитель бригады. 3. Воспитатель бригады. 4. Непосредственный. 5. Референт СБ бригады. 6. Интендант. 7. Врач или фельдшер. 8. Взвод службы связи.

Примечание: Политруководитель, воспитатель, персональный и референт СБ входят в состав штаба бригады, на проект командира бригады, после утверждения командованием УПА.

3. Состав соединения:

1. Командир соединения. 2. Инструктор по политработе. 3. Воспитатель (зачеркнуто). 4. Бунчужный. 5. Референт СБ. 6. Зам. командира по снабжению. 7. Фельдшер. 8. Два санитары. 9. Два повара. 10. 2 извозчика. 11. Отделение СБ и отделение связи. 12. 2-е отделение, плюс 2 расчета минометчиков (6 стрелцов). 13. 2 подотдела, плюс 2 расчета минометов.

IV. Состав подотдела

Командир и 3 отделения.

V. Состав отделения

Ревой и 6 стрелцов.

Вооружение отделения:

1. Ручной пулемет, 2 автомата, 4 винтовки и один пистолет.

Слава Украине!

ком. З.Г.

Н.Ш: З. Дейрота...». Дубовой

Перевел с украинского – ст. оперуполн[омоченный] ОББ УНКВД В/О лейтенант госбезопасности *Бавика*.

Верно:

Оперуполн[омоченный] отдела 2-Н УМГБ Волынской области

Ст. лейтенант *Чурин*

Копия верна: Сотрудник УКГБ при СМ УССР по Волынской области – капитан *Кромский* [підпис]

уч. № 333

14 марта 1960 г.

ДА СБУ. – Спр.372. – Т.3. – Арк.132-133. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 115
З В І Т
КОМАНДИРА 2-ГО СТРЕЛЕЦЬКОГО ПОЛКУ 1-Ї УКРАЇНСЬКОЇ
ПАРТИЗАНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ ІМ. С. А. КОВПАКА ШОЛІНА ПРО
БОЙОВІ ДІЇ ПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ*

5 листопада 1944 р.

ОТЧЕТ
по боротьбе с бандами УПА за период
с 17.10.44 г. по 3.11.1944 года

Потери противника:

Убито – 1

Ранено – 2

Взято в плен – 3

Арестовано подпольщиков (связные и разведчики) – 9

Наши потери:

Убито –

Ранено –

Пр. б/вести –

Трофеи:

Винтовок – 5 шт.

Патронов – 120 шт.

Гранат – 3 шт.

Откопано и вытянуто из-под земли хлеба – 93 ц

Обнаружено и разрушено схронов - 30

5.11.1944 г.

13.00.

Командир 2 сп майор (*ШОЛИН*)

Врид. НШ — 2 сп лейтенант (*СЕГЕН*)

ЦДАГО України. – Ф.63. – Оп.1. – Спр.53. – Арк.17.

Оригінал. Рукопис.

* Див. док. № 113.

№ 116
ЗВІТ КЕРІВНИЦТВА УКРАЇНСЬКОГО ШТАБУ
ПАРТИЗАНСЬКОГО РУХУ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ БОЇВ З УПА

5 листопада 1944 р.

О Т Ч Е Т

по боротьбе с бандой УПА за время с 1.10.44 г. по 5.11.44 г.

<u>Потери противника</u>	<u>С начала кампании</u>	<u>С 10-го по 17.10.44 г.</u>	<u>С 17-го 10. по 5.11.44 г.</u>	<u>Всего за месяц</u>	<u>Всего с начала кампании</u>
Убито	98	27	3	30	128
Взято в плен	278	28	117	145	423
Взято пособников	87	71	73	144	231
Всего:	463	126	193	319	782
<u>Уничтожено техники</u>					
патронов разных	30000	10200	—	10200	40200
гранат разных	370	150	—	150	520
сожжено складов	1	1	—	1 2	
“—” землянок и шалашей	—	—	43	43	43
<u>Взято трофеев</u>					
винтовок	69	26	1	27	96
автоматов	15	7	3	10	25
пулеметов	7	1	1	2	9
пистолетов	2	—	6	6	8
наганов	2	2	—	2	4
гранат	98	8	6	12	110
патронов винтовочных	17790	1200	1860	3060	20850
дисков к пулемету	—	2	—	2	—
седел	—	2	—	2	2
биноклей	1	3	—	3	4
мяса	1300	—	120	120	1420 кг
зерна	—	—	1000	1000	1000 кг
муки	—	—	1000	1000	1000 кг
соли	—	300	—	300	300 [кг]
сала	—	—	200	200	200 [кг]
сухарей	—	300	—	300	300 [кг]

Врид. нач. штаба 1-й УПД

Герой Советского Союза

капитан

Зав. делопроизводством 1-й УПД

5.11.44 г.

КЛЕЙН

ГОРШКОВ

ЦДАВО України. – Ф.63. – Оп.1. – Спр.53. – Арк.4.

Оригінал. Машинопис.

№ 117

**СПЕЦДОНЕСЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В.РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л.БЕРІЇ ПРО
РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕНОЇ ВІД 29 ДО
31 ЖОВТНЯ 1944 Р. В ЧОРНОМУ ЛІСІ СТАНІСЛАВСЬКОЇ ОБЛА-
СТІ ЧЕКІСТСЬКО-ВІЙСЬКОВОЇ ОПЕРАЦІЇ ПРОТИ
ФОРМУВАНЬ УПА**

*Цілком таємно
5 листопада 1944 р.*

м.Львів

*Копия
Совершенно секретно*

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

СПЕЦСООБЩЕНИЕ

С 29 октября по 31 октября с.г. в 15-30 километра от г.Станислава в “Черном лесу” Станиславской области проводилась чекистско-войсковая операция, в результате которой разгромлено два лагеря банд-куреней “Гамалия” и “Резун”. В результате убито 177, захвачено 35 бандитов и 13 бандпособников. Задержано для фильтрации 88 человек.

Захвачены трофеи: станковых пулеметов – 3, ручных пулеметов – 8, автоматов – 3, винтовок – 30, гранат – 22, патронов к ПТР – 600 штук, винтовочных патронов – 2 750 штук, артснарядов – 183, радиоприемник – 1, пишущих машинок – 3, фотоаппаратов – 1, продовольственный склад – 1.

Кроме того, на поле боя подобраны среди вещей бандитов оуновские документы, представляющие оперативный интерес.

Наши потери: убит один офицер, ранен один офицер и четыре бойца внутренних войск НКВД.

Народный комиссар внутренних дел УССР – *РЯСНОЙ*.

5.XI.1944 г.

Верно: *Черникова* [підпис]

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.67. – Арк.294.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 118

**НАКАЗ № 4 УПА ПІДРОЗДІЛАМ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ ПРО
ДИСЦИПЛІНУ, ВНУТРІШНІЙ РОЗПОРЯДОК ТА ГОТОВНІСТЬ ДО
БОЙОВИХ ДІЙ ЗА НЕЗАЛЕЖНУ УКРАЇНУ**

6 листопада 1944 р.

Копія

Совершенно секретно

экз.единственный

6.11.1944 г.

ПК-1
УПА
З.Г.
245/2

ПРИКАЗ № 4

командирам формувань, бригад, загонів, отделів і підотделів
ПРИКАЗУВАЮ:

1.ДИСЦИПЛІНА:

а)завести в отделах образцову дисципліну. Не пропускати ні одного порушення дисципліни без відповідного покарання.

2.ОБУЧЕНИЕ: а)організувати регулярні навчання в отделах; б)організувати в отделах політзаняття; в)широко роз'яснити, за що бореться УПА; г)учити і виховувати на своєму особистому прикладі як командира, так і політработника; г) роз'яснити всім бійцям, що вони є учасниками визвольної боротьби вільної України; д) в навчанні і вихованні завести змагання за першість між командирами і бійцями (змагання між собою командири загонів, отделів, політотделів, взводу і т.д.); е) кращих повстанців популяризувати серед інших, організувавши такий пошанування і повагу в підрозділі; ж) в отделах повинна бути пам'ять про павших в боях командирів і бійців («Вовчак», «Назар», «Мазепа»), пошанувати спорудженнями гробів. Кожен борець повинен знати життєвий шлях свого командира; з) розвинути в підрозділах ненависть [к] тим, які здаються живими НКВДістам.

3.БОЄВАЯ АКТИВНОСТЬ:

а)організувати навчання підрозділів к боям наступального характеру. Все час проявляти велику активність проти ворога (заводи, нальоти, вовчі ями, знищення мостів, телефонної зв'язі і радянської адміністрації. В час оборони населення приймати бої з переважними силами противника, дати їм показати себе народу, що ми є борці за народ. Для кожного роду операції використовувати тех, які ухиляються від мобілізації;

б) в час боїв і кожного роду операцій приймати жорстоку міру покарання за будь-які порушення. На кожен бій встановити норму [на] израс-

ходование боеприпасов. За израсходование без разрешения одного патрона сверх нормы строго наказывать, как за действие в пользу противника.

Задерживать пленных, доставать документы с таким расчетом – позже под маркой этой части действовать самим. С документов пленных можно установить большевистскую тактику против нас, которую должен знать каждый командир и боец. Персональные документы пленных присылать на адрес: “МАКСИМ” и “ОСТРИЖСКИЙ”.

Трофеи после боя бойцами оставлять у себя запрещается, которыми распоряжается полностью командир подразделения. При всякого рода операциях командиры должны сотрудничать с проводниками данной территории.

4. ДЕЛОПРОИЗВОДСТВО:

1. Завести делопроизводство всех референтов.

2. Завести характеристики всех отделов, которые действуют самостоятельно.

3. Завести книгу боевых характеристик старшин и бойцов.

4. Составлять месячный план работы командирам и всем работникам штабов.

5. КОНТРОЛЬ:

1. Завести систематическую контрольную работу жизни: а) военного обучения; б) политобучения; в) общее обучение; г) боевые наставления; д) социальное равенство, е) отношение к населению; ж) мер[ы] наказания; з) хозяйственные дела; и) санитарные дела.

2. Внимательно следить за появлением венерических заболеваний в подразделении, обращать внимание на то, что это есть спецработа НКВД, которая через заражения хочет добиться уничтожения украинского народа.

ЗАПРЕЩАЮ:

а) задерживать бойцов других отделов, дезертиров, тех, которые отстали от своих отделов. Если имеются такие бойцы, то немедленно отсылать их в отделы, а если последние будут укрываться у местных – сообщайте об этом мне.

Тех, которые скрываются, и командиров, которые задерживают у себя таковых, буду отдавать под суд военно-полевого суда; б) обменивать обмундирование у дезертиров Красной армии, происходивших из восточных областей Украины; в) применять меры наказания физического воздействия (побой).

За побои виновные будут преданы суду ВПС; г) наказывать смертью через расстрел без суда; д) употреблять часовым оклик “Стий, хто йде”, а окликать только “Стий”.

7. СУДЫ:

Суд созывает командир бригады и как в исключительных случаях, командир загона.

Суд присуждает, как высшую меру наказания – смерть через расстрел за: 1) Дезертирство; 2) Невыполнение приказа; 3) Воровство; 4) Уничтожение оружия; 5) Деморализацию отдела.

8. ОТЧЕТЫ:

1. Отчеты высылать без опоздания.
2. Отчеты высылать непосредственно своими курьерами по связи.
3. За неточность отчета наказывать командиров бригад.
4. Устанавливаю сроки отчетов: а) состояние людей, оружия, боеприпасов – один раз в месяц по состоянию за конец месяца; б) отчет разведки через каждые пять дней, а в важных случаях – немедленно; в) оперативный отчет немедленно после проведения операций; г) хозяйственный отчет (заготовка продуктов, запасы и др.) через каждые 10 дней; ж) санитарный отчет 1 раз в месяц, а если имеются инфекционные заболевания, сообщить немедленно.

Нач. штаба загона “ЯВОРЕЙКО”

Ком. загона “ОСТРИЖСКИЙ”

Верно: Махов [підпис]

ДА СБУ. – Спр.372. – Т.3. – Арк. 134-137. Засвідчена копія. Машинопис.

№ 119
**ДОВІДКА МДБ УРСР ПРО ІСТОРІЮ
ТА ДІЯЛЬНІСТЬ УПА У 1940-1944 рр.**

8 листопада 1944 р.

м.Берлін
3-ад

Перевод с украинского
Совершенно секретно

ИСТОРИЯ УКРАИНСКОЙ ПОВСТАНЧЕСКОЙ АРМИИ
(Продиктовал Степан Тарас Бульба-Боровец)

В июле 1940 г. прибыл из генерал-губернаторства в СССР. Там я заложил подпольную сеть, которая впоследствии развернулась в Украинскую повстанческую армию. Центральный пункт этой армии находился в болотистых лесах Советской Украины.

С началом немецко-украинской войны в июне 1941 г. я с повстанческой армией, которая называлась «Полесская Сечь», стал сотрудничать с немцами. Армией командовал я, и она билась против большевиков.

Главные направления немецкого удара шли по линиям Ровно-Киев и Гродно-Минск-Москва. Между этими двумя линиями в болотистых и лесных окраинах Украины остались советские регулярные и нерегулярные части. Они сохранили там советскую администрацию, совершали диверсии и терроризировали население.

«Полесская Сечь» насчитывала в то время 10000 бойцов. Она всеми мерами боролась против большевистских банд. Она очистила Полесье от банд и насадила новую администрацию, которую признали и немецкие военные власти (113-а дивизия и др.). С образованием немецкого гражданского управления (ноябрь 1941 г.) «Полесская Сечь» была распущена. Часть бойцов перешла в полицию, а остальные разошлись по селам. Вся проделанная до этого времени работа шла на пользу немцам.

В марте 1942 г. органы безопасности Генерального комиссариата Волыни и Подолья начали репрессии против украинцев, в первую очередь против тех, которые в составе «Полесской Сечи» принимали участие в антисоветских восстаниях. Многие из моих людей были арестованы и расстреляны. Это заставило меня перейти на нелегальное положение. Я ушел в леса и там заложил новую повстанческую армию.

Ко мне явились в первую очередь те украинцы, которых притесняло и репрессировало немецкое управление. Свою задачу мы видели в том, чтобы организовать повстанческую армию, которая должна была стать зародышем будущей украинской армии. В лесах были организованы курсы офицеров и подофицеров, санитаров и т.п. В то время мы не бились против немцев, т.к. немцы воевали с нашим главным врагом: Россией и коммунизмом. Часть Украинской повстанческой армии, сокращенно УПА, выступая на оборону населения, стали биться с бандами и советскими парашютистами.

Начиная с лета 1942 г., большевики стали беспокоить Украину и организовывать новые крупные диверсионные банды. Центр советского бандитизма находился в лесистых окраинах Украины и в Белоруссии. В леса они сбрасывали все больше и больше парашютистов. В основном это были командные штабы и политруки, которые должны были руководить бандами. Они организовывали большие повстанческие отряды и создавали разведывательную сеть на территории всей Украины.

В марте 1942 г. вследствие усиления немецкого террора, восстали партизанские отряды ОУН, признававшие права БАНДЕРЫ, а затем ОУН, признававшая провод полковника МЕЛЬНИКА.

Я вел с ними переговоры в том направлении, чтобы объединить своих людей, партизан-бандеровцев и мельниковцев и вообще украинцев, вне зависимости от их политических взглядов, в одну центральную организацию.

Для руководства всеукраинским национальным движением я предложил создать Украинский национально-революционный совет. Совет должен был состоять из представителей всех украинских политических течений.

Местные организационные деятели ОУН под проводом полковника МЕЛЬНИКА и их отряды приступили к сотрудничеству со мной. С проводом и с самим полковником МЕЛЬНИКОМ я контакта не имел.

Организация бандеровцев согласилась, в основном, на создание УПА при условии, что я буду работать в соответствии с политической линией бандеровцев. Одновременно организация бандеровцев, которая называла свои отряды «Военные отряды ОУН», переименовала их на УПА. Сейчас же после этого началась широкая акция против немецкого гражданского управления и против национальных меньшинств на Украине. В первую очередь террор был направлен против поляков.

Я не мог согласиться с такой политической линией и тактикой УПА. В связи с этим возник конфликт между мною и организацией бандеровцев. Я переименовал свою партизанскую организацию с УПА на УНРА – Украинскую народно-революционную армию и продолжал работать далее в ранее установленном мною политическом направлении, в чем со мною сотрудничали отряды ОУН полковника МЕЛЬНИКА и др.

Зимой 1941/1942 гг. я предложил немецким военным и гражданским властям расширить партизанскую армию «Полесская Сечь» и держать ее в тылу немецких войск для борьбы с советскими партизанами. Для этого необходимо было изменить террористическую систему немецкого гражданского управления.

Немецкое управление не допускало мысли о том, что у него за плечами может существовать большевистское диверсионное движение и поэтому отклонило мое предложение. Летом 1942 г. выяснилось, что большевистская диверсия в тылу не ликвидирована, а наоборот, окрепла. Немецкое управление, вместо того, чтобы использовать возможность ликвидации большевистской диверсии с помощью украинского населения, продолжало свои репрессии против этого населения.

Я писал из леса письма Рейхскомиссару КОХУ, в которых обращал его внимание на то, что немецкое управление на Украине ведет неправильную политику, и что это в конце концов закончится трагично для обеих сторон.

По моему совету, осенью 1942 г. были назначены переговоры между немецким управлением и украинским национальным движением. Эти переговоры вел я с начальником немецкой службы безопасности СД на Волыни и Подолье д-ром ПИЦ и д-ром БЕЕР. Они предлагали мне, чтобы мы влились в систему немецкой полицейской охраны и вместе продолжали борьбу против большевистских диверсантов.

Мы же со своей стороны добивались признания Украинского самостоятельного государства и создания украинской армии и полиции. Предложение слиться с немецкой полицией мы отклонили. Переговоры сорвались вследствие того, что немцы не хотели отступить от своих требований, а мы не могли снова отступать от раз немеченных нами направлений и цели.

Я изложил свои требования в письменном виде и направил их д-ру ПИЦУ и д-ру БЕЕРУ. В своих письмах я доказывал реальными фактами, что украинский народ только тогда может биться с воодушевлением за будущее Украины в союзе с немцами, когда он будет видеть перед собой правильную высокую политико-идеологическую цель. Такой целью не мог стать Рейхскомиссариат. Ею могла быть только Украинское национальное государство, в состав которого входили бы все этнографические украинские земли.

Той же осенью 1942 г. я вел переговоры с представителем Москвы подполковником ЛУКИНЫМ. Он прилетел к нам специальным самолетом. Большевики предложили нам присоединиться к советским партизанам. В этом случае они обязались снабжать нас с самолетов оружием, запасными частями, имуществом связи и т.п. Мы должны были заявить о своей солидарности с ними. Они предложили, чтобы мы сообща убили Рейхскомиссара КОХА. Советское предложение мы отклонили, в связи с чем советские партизаны объявили нам войну, как агентам Гитлера.

В связи с тем, что летом 1943 г. немецкий фронт все больше и больше подавался назад, на запад, я стал снова искать возможность повести общую с немцами борьбу против большевиков. После немецкой практики на Украине очень трудно было снова настроить народ на сотрудничество с Германией. Взаимное доверие по вине немцев было уничтожено. Народ перестал верить разным публичным заявлениям и обращениям. Это положение могло изменить только украинское национальное правительство.

В ноябре 1943 г. я обратился еще раз к немецкому правительству с предложением о переговорах для нормализации украинско-немецких взаимоотношений. Чтобы ускорить эти переговоры и любой ценой довести их до желаемого соглашения, я рискнул своей жизнью, вышел со своим адъютантом из укрытия и 20 ноября 1943 г. пошел к немецким властям. Немецкое правительство вместо того, чтобы вести со мной переговоры, задержало меня и моего адъютанта и отправило нас обоих в concentra-

ционный лагерь Саксенгаузен, близ Ораниенбурга. Только 19.10.1944 г. нас выпустили из концентрационного лагеря и заявили при этом, что теперь должны вестить переговоры о нормализации украинско-немецких взаимоотношений.

ТАКТИЧЕСКИЕ МЕТОДЫ

Украинская партизанка, не имея ни от кого никакой помощи, должна была опираться исключительно на собственные силы, в связи с чем мы организовали собственные базы, учебные лагеря и т.п. в лесисто-болотистых районах Украины. Лагеря размещались или в специально оборудованных землянках, или в домах лесной охраны, лесничествах, лесопилках и т.п. В занятых партизанами районах лесная охрана была ликвидирована.

Базы находились под землей и были замаскированы, а учебные лагеря охранялись специальными партизанскими отрядами. Наши охранные отряды размещались по селам вокруг учебных лагерей. Их задачей было, в первую очередь, вести разведку о движении и намерениях врага и в случае какого-либо нападения оборонять лагерь. Организация лагерей была такова, что они каждую минуту были готовы перенестись в другое место.

Все необходимое снабжение украинские партизаны добывали сами, главным образом с государственных баз (совхозы, разные склады, эшелоны, автотранспорт и т.д.)

Мелкие потребности удовлетворялись реквизициями у местного населения. Украинское население охотно помогало нашим партизанам по двум причинам: 1) потому, что население видело в украинских партизанах зародыш своей вооруженной силы; 2) потому, что как советская, так и немецкая власть на Украине были чужды украинскому народу и своими грабительскими и террористическими методами поведения не нашли поддержки в народных массах.

Ненависть украинского народа ко всякой России, несмотря на ее цвет и режим, сама собой понятна и имеет большую давность. Украинский народ в 1941 г. с энтузиазмом приветствовал своего естественного союзника против России. Однако, поведением немецкого гражданского управления на Украине этот энтузиазм был превращен в ненависть.

Это поведение ничем не напоминало приятельско-союзнических взаимоотношений. Наоборот, оно показало себя, как абсолютно вражеская оккупация. Факт непризнания Германией права украинского народа на его собственное государство и попытка административно разделить Украину путем создания импровизированных Рейхскомиссариата, Дистрикта Галиции или румынской колонии Транснистрии вызвали среди украинского народа горькое разочарование и абсолютное нежелание к работе и борьбе за такую «новую Европу». В связи с этим украинский народ смотрел и продолжает смотреть на свое партизанское движение, как на честную и бескомпромиссную борьбу за лучшее будущее Украины, имея ввиду независимое государство.

В наши учебные лагеря очень охотно потянулась украинская молодежь. Это вполне понятно, если принять во внимание, что украинский народ очень воинственный и любит оружие. И далее – наша партизанка – это не анархистская диверсия, которая ведет войну ради самой войны. Наоборот, она основана на глубокой идеологическо-программной основе и всецело подчинена широкой политико-государственной концепции. Повстанческое движение украинский народ вполне естественно считает единственно возможной формой достойного ведения войны за свободу Украины. Если народу не дают возможности организовать свою регулярную армию, которая имела бы возможность биться с врагом, тогда он ищет этой возможности другим путем. Таким путем, в первую очередь, является партизанка, как способ самообороны против террора. Территория, на которой зародилась и развивалась украинская национальная партизанка – это северная Украина, и, главным образом, Полесье. Оттуда выходили и там исчезали малые и большие боевые отряды. Во всех операциях мы строго придерживались тактики неожиданного вырастания из-под земли отрядов там, где это необходимо и такого же неожиданного, как сквозь землю, исчезновения там, где они не нужны.

Все группы были легко подвижными. Так, учебные отряды, как и все боевые отряды, имели свои полевые кухни или обыкновенные хозяйственные котлы. Вспомогательные магазины и всякие запасы своевременно создавались во всех районах. Таким образом, где бы какой отряд не очутился, он всюду был обеспечен снабжением.

Учебная акция велась не только в лагерях, но и урывками почти во всех селах. По приказу окружного коменданта люди сходились на указанных местах в условленное время, принимали участие в разных делах и снова расходились по домам. Такой способ не обременял командование делами питания, расквартирования и т.п. В основном, практиковали два вида обучения: 1) массово-стрелецкий и 2) командирский. Предметом обучения являлись универсальное владение оружием, конная езда, подрывное дело, партизанская тактика, политическая подготовка, санитарное дело и т.д.

Рекрутирование людей и создание администрации

В Украинскую повстанческую армию и другие национально-революционные организации люди рекрутировались из национального населения в добровольном порядке. Организация ограничивалась вначале небольшими ячейками во всех районах, а затем перешла к организации и больших боевых отрядов.

С момента возникновения московско-немецкой войны все украинские национальные организации и вся украинская общественность немедленно принялись за восстановление разрушенной жизни страны. Повстанческие отряды и национальная милиция продвигались впереди и вслед за немецкой армией. Они ликвидировали все остатки большевистской диверсии и устанавливали новый строй и порядок. Общественность, получив возможность

работать под охраной немецкой и украинской военной силы и милиции, очень скоро придала освобожденным областям новый вид. Шаг за шагом организовывались новые административные единицы, которые охватывали новую жизнь.

Под охраной национальной милиции и отрядов УПА приступали к реальной работе новые административные учреждения, до школьных включительно. Украинская администрация, в первую очередь, помогала немецкой армии ремонтом дорог, постройкой мостов, железных дорог, обеспечением армии продовольствием, тягловой силой и т.п. В очень многих случаях украинская администрация производила эти работы самостоятельно, по собственной инициативе и собственными средствами. Таким образом, очень скоро была организована новая администрация в отвоеванных областях Украины в границах: Карпаты, Буг, Припять и до Харькова (смотри карту Украины при временной национальной администрации 1941 г.).

Население, освобожденное от большевистского террора и охраняемое украинскими вооруженными силами под руководством украинских активистов, с энтузиазмом принялось восстанавливать свою страну, полагая, что в этом получит поддержку немецких властей. Да и немецкой армии в ее дальнейшей борьбе против России лучше было иметь на Украине порядок и спокойствие, организованность, сочувствие и поддержку, нежели хаос, ненависть и анархию. На территории, где действовали украинские активисты, восстанавливались шоссе и железные дороги и почта. Ожила торговля, опиравшаяся на натуральный обмен между городом и селом продуктами первой необходимости.

Ожили культурная жизнь и школы. Население охотно ремонтировало школы, приобретало школьные принадлежности, администрация находила специалистов и инструктировала их в деле обучения в антибольшевистском духе. Украинцы чувствовали, что они работают для Украины (а Украина помогает Германии). В то время не имела места ни одна антинемецкая акция, так как немцы считались союзниками в борьбе против Москвы и большевизма.

Московские парашютисты немедленно передавались в руки органов безопасности. Жизнь становилась все более нормальной, так как казалось, что есть смысл ее упорядочивать, и была возможность этого, хотя и минимальная. С приходом немецкой гражданской администрации (зима 1941-1942 гг.) и с момента раздела Украины на «Рейхскомиссариат Украина», «Дистрикт Галиция», румынскую колонию «Транснистрию», украинская национальная администрация была ликвидирована. Она действовала дальше только в прифронтовой полосе на левом берегу Днепра.

С ликвидацией украинской национальной администрации началось преследование украинской интеллигенции в первую очередь и украинцев вообще. Немецкая полиция принялась без разбора расстреливать украинских националистов, как «врагов Германии», без всяких причин и с трагичными последствиями.

Террор заменил политику, без которой нельзя существовать на любой территории. Культурная жизнь была ликвидирована. Репрессиям подверглись не только организаторы, но и исполнители. По показаниям парашютистов, расстреливали тех, на кого они указывали, как на имеющих связи с партизанами. За большевистскую диверсию репрессировалось украинское антибольшевистское население. Школы были закрыты. Интеллигенцию погнали на физическую работу, с унижениями, побоями и голодным пайком. Профессоров Академии наук обрекли буквально на голод и холод.

В отрасли хозяйственной был заведен колониальный режим без права и закона. Вся Украина была сдана на милость и немилость московско-большевистских «переводчиков» в немецкой полиции и ландвиртах. Украина надеялась, что Германия принесет, если не государство, то по крайней мере пусть плохое, но право. Временная немецкая гражданская администрация принесла бесправие. Наивысшая зарплата на Украине составляла 120 рейхсмарок. Инженер-украинец, начальник отдела в немецком предприятии получал от 80 до 100 р.м., его машинистка, даже не чертежница, но немка – 400 р.м.

Украинец на Украине голодал и получал побои. Цены на продукты питания были установлены от 3 до 10 раз ниже, чем в Германии, а на остальные продукты во столько же раз выше. Один пример: газета стоит в Германии 10 пфенигов, яйцо 11 пфенигов. Следовательно, стоимость газеты равна стоимости яйца. На Украине газета стоит 1 рубль, а яйцо 5 копеек. Следовательно стоимость газеты равна стоимости 20 яиц. При том же в этой газете оскорблялось украинское национальное чувство. Ясно, что такого положения украинский народ, который более всего ценит свою честь и достоинство, не мог терпеть. В связи с этим украинский народ организовал самооборону.

Это положение видели и гениально использовали большевики. Немцы сделали ставку на русских. Все учреждения на Украине были переполнены русскими эмигрантами и местным элементом, людьми, которых не достигла рука НКВД перед их отступлением. Таким образом, Москва достигла тройной пользы: 1. Уничтожила своих заклятых врагов; 2. Вызвала на оккупированной немцами территории невыносимое положение и 3. Подготовила почву для общего антинемецкого настроения всего населения.

Начались мерзкие доносы, аресты, кары, репрессии и диверсии, которые довели до абсолютной анархии на Украине. Украинские националисты (как приехавшие из эмиграции, так и находившиеся на местах), очутились в чрезвычайно плохом положении. Они четверть века боролись с коммунизмом, а тут пришли немецкие националисты и вместо уничтожения на Украине москалей и коммунистов, начали... * уничтожать украинских националистов. Таким образом, идеи национал-социализма и нового порядка в Европе были абсолютно скомпроментированы.

* Крапки у тексті.

Германия стала воевать с помощью одной только военно-физической силы. Москва же борется главным образом идеологически и очень удачно политикой. Немцы своей политикой выбили все карты из рук антикоммунистических элементов. Создали положение худшее, чем было при большевиках и таким образом ликвидировали антисоветские настроения в массах и настроили их против себя. Массы начали постепенно снова симпатизировать большевикам. В такой обстановке все украинские национально-патриотические организации сделались нелегальными и были вынуждены снова уйти в подполье.

Украинская повстанческая армия снова понизила свое положение до подпольной сетки по всей Украине и только в Полесье удержала крупные боевые отряды и учебные лагеря (смотри действующую карту украинской национальной партизанки 1942-1943 гг.)*. В таком положении украинская национальная партизанка действовала до весны 1943 г.

В течение лета 1943 г. под влиянием немецкого террора украинское партизанское движение очень возросло и приобрело антинемецкий характер.

С момента перехода Красной армии через Днепр и дальнейшего продвижения большевиков на запад, украинская национальная партизанка еще более активизировалась и снова направила свой штык, главным образом, против Москвы. В настоящее время она ведет далее свою упорную борьбу с вековечным врагом Украины.

Вызванные неудачной политикой антинемецкие настроения украинского народа и всех других наций на востоке Европы может вновь изменить на приязнь только солидная нормализация международных отношений. Таковую нормализацию может дать декларация немецкого правительства, в которой Германия, как руководитель антирусской и антибольшевистской борьбы, признает право всех наций Европы на их самоопределение по принципу этнографии в своих суверенных государствах. Кто хочет изменить «статус кво» на востоке Европы, тот должен разбить русскую великую державу. А кто хочет разбить московскую империю, должен действовать совместно с поработенными ею нациями, а не против их воли.

Берлин 8.11.1944 г.

Перевел с украинского: начальник 3-го отдела УПР 2-Н МГБ УССР – капитан (ПУШКИН)

Копия верна: подполковник [підпис]**

ДА СБУ. – Спр.372. – Т.3. – Арк.8-19. Засвідчена копія.

Переклад з української. Машинопис.

* Не публікується.

** Підпис нерозбірливий.

№ 120

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ
СРСР Л. БЕРІЇ ДКО, РНК СРСР ПРО ХІД БОРОТЬБИ
З ВІЙСЬКОВИМИ ФОРМУВАННЯМИ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТІВ З 15 ПО 31 ЖОВТНЯ 1944 р.**

15 листопада 1944 р.

№ 1235(б)

Копія
Совершенно секретно
экз. №4

ГКО – товарищу Сталину І.В.
СНК СРСР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Української ССР повідомляє наступні дані про хід боротьби з оуновськими бандитами в західних областях України.

З 15 по 31 жовтня с.г. проведено 623 чекистсько-військових операцій, в результаті яких убито 3112 і захоплено живими 2646 бандитів. Задержано 264 дезертира і 1 399 уклоняючихся від служби в Червоній армії.

З'явилося с повинної 309 бандитів і 350 уклоняючихся від служби в Червоній армії. Наші втрати: убито 73 і ранено 126 чоловік.

Всього за час проведення операцій по ліквідації оуновських банд (лютий-жовтень с.г.) убито 44155 і захоплено живими 37177 бандитів.

Захоплено зброю і боєприпасів: гвинтівки – 29, станкових і ручних кулеметів – 2 110, ПТР – 184, автоматів – 2 859, гвинтовок – 13 239, мінометів – 271, пістолетів і револьверів – 1240, гранат – 24385, патронів – 3 120 000, мін – 18 000, артилерійських снарядів – 7 000, складів з зброєю, боєприпасами і продовольством – 613.

При проведенні операцій убито 1235 і ранено 1207 оперативних працівників, офіцерів і бійців військ НКВД.

З числа захоплених бандитів, а також на основі агентурних даних і по матеріалах слідства органами НКВД і НКГБ західних областей України арештовано 1363 активних членів ОУН і УПА.

22 жовтня с.г., на основі агентурних даних, була ліквідована група керівного оуновського активу Тучинського району Рівненської області, собравшись в кількості 21 чоловіка на нелегальне засідання. В результаті операції було убито 12 і захоплено 9 чоловік. Серед убитих – заступник керівника ОУН Тучинського району, комендант СБ районного проводу ОУН, два підрайонних комендантів СБ, два референта підрайонних проводів ОУН, командир і заступник командира сотні УПА і інші.

18 октября с.г., на основе данных агентуры, был арестован начальник разведывательного отдела штаба Станиславского военного округа УПА – Маланюк Сильвестр Григорьевич, кличка “Дуб”.

Маланюк дал подробные показания о деятельности 4-го Станиславского военного округа УПА “Запад”, а также указал место укрытия актива ОУН и главарей банд и места дислокации бандформирований округа УПА “Запад”.

31 октября 1944 года, на основе показаний Маланюка, была проведена чекистско-войсковая операция, в результате которой разгромлено 2 лагеря бандкуреней “Гамалия” и “Резуна”^{*}.

В результате операции убито 177 и захвачено 48 бандитов.

* * *

Во второй половине октября с.г. имели место следующие наиболее крупные боевые столкновения наших чекистско-войсковых групп с бандами:

14 октября с.г. на участке 14-го погранотряда войск НКВД Прикарпатского военного округа, во время проведения операции был задержан преподаватель военных дисциплин школы УПА.

На предварительном допросе задержанный дал показания о местонахождении школы младшего и среднего состава УПА, общей численностью до 250 человек, непосредственно подчиненной главному штабу УПА.

15 октября в районе размещения школы была проведена операция, в результате которой школа была разгромлена. Убито 185, захвачено живыми 5 бандитов.

В числе убитых опознаны трупы начальника школы, начальника охраны и коменданта школы. Взятые трофеи: минометов 1, ручных пулеметов 3, винтовок 12, автоматов 5. Наши потери: убито 3 и ранено 7 человек.

С 22 по 24 октября в Рава-Русском районе Львовской области проводилась операция по ликвидации банды “Эма” численностью до 800 человек.

После ряда боевых столкновений с бандой убито 348 и захвачено живыми 30 бандитов.

Среди убитых опознаны трупы четырех сотенных и пропагандиста куреня “Эма”.

Взятые трофеи: гранатометов – 7, пулеметов – 20, автоматов – 19, винтовок – 82, пистолетов – 2, гранат – 51, боепатронов – 30 000.

Наши потери: убито 9, ранено 13 человек.

22 октября проводилась операция по проческе местности в районе села Личева-Горна Добромильского района Дрогобычской области.

В ходе операции маневренная группа Управления войск по охране тыла 4-го Украинского фронта столкнулась с бандой неустановленной численности и вступила с ней в бой.

^{*} Див. док. № 117.

Банда была разгромлена, потеряв убитыми 68 бандитов. Захвачено живыми 27 бандитов.

Взяты трофеи: ручных пулеметов – 7, автоматов – 2, винтовок – 21, гранат – 40, патронов – 5000 и одна радиостанция.

Наши потери: убит 1 и ранено 2 человека.

24 октября в Тереховлянское райотделение НКВД Тернопольской области поступили данные о том, что в селе Сороках расположилась банда УПА численностью свыше 100 человек, которая выставила пикеты и направила в ближайшие села мелкие группы для совершения диверсий и террористических актов над советским и партийным активом.

Для ликвидации банды в район села Сороки была выслана чекистско-войсковая группа общей численностью до 120 человек.

Утром 25 октября, окружив село Сороки, чекистско-войсковая группа завязала бой с бандой, в ходе которого было установлено, что банда насчитывает до 300 человек.

Бандиты, имея численный перевес и превосходство в вооружении, заняв выгодные рубежи обороны, оказывали упорное сопротивление.

Бой длился с 7 часов утра до 15 часов дня.

В 15.00 пролетавшие над местом боя самолеты части ВВС, дисклоцируемой на территории Тернопольской области, заметив перестрелку, при помощи вымпела связались с чекистско-войсковой группой и по сигналам последней штурмовали узлы сопротивления бандитов.

В результате боя и штурмовки с воздуха убито 76 бандитов, из которых 15 сгорели в подожженных домах. Остальные бандиты, разбившись на мелкие группы, отошли.

Захвачено: станковых пулеметов – 1, танковых пулеметов – 1, винтовок – 40, пистолетов – 3 и патронов – 20000. Кроме того, уничтожено огнем 3 пулемета, установленных бандитами в домах.

Наши потери: убито 9, ранено 6 и пропало без вести 3 человека.

27 октября в Радеховском районе Львовской области была проведена операция по ликвидации куреня УПА “Железняк”*, насчитывавшего до 540 человек. В результате боевого столкновения убито 257 бандитов.

Взяты трофеи: пулеметов – 7, винтовок – 152.

Наши потери: убито 8 и ранено 13 человек.

28 октября была проведена операция по ликвидации диверсионной группы УПА в количестве 40 человек, действовавшей на территории Кутского района Станиславской области.

В результате операции убито 12 и захвачено живыми 16 бандитов.

За последнее время на территории западных областей Украины зарегистрированы следующие наиболее серьезные бандпроявления:

Львовская область

В ночь на 13 октября в селах Корчин и Стоянув Радеховского района бандитами были расклеены листовки провокационного характера. В селе

Стоянув одна из листовок была заминирована, и снимавший ее боец истребительного батальона, в результате взрыва, был ранен в ногу.

В ночь на 15 октября в селе Товщив Винниковского района бандитами вырезаны одна украинская и одна польская семьи, состоявшие из 4 человек каждая. Забрав имущество и ценности убитых, бандиты скрылись.

18 октября в селе Каменный Брод Городокского района бандитами был убит через окно из автомата председатель сельсовета Дидух.

Станиславская область

В ночь на 17 октября в селе Майдан-Горный Ланчинского района бандой численностью до 100 человек совершено убийство 9 польских семей. Имущество убитых бандитами разграблено, дома сожжены.

22 октября в селе Зеленом Надворнянского района бандитами уведен председатель сельсовета вместе с женой. 24 октября трупы последних были обнаружены висящими на деревьях.

В ночь на 24 октября банда неустановленной численности совершила налет на райцентр Большевицы. В течение 2 часов бандиты обстреливали из пулеметов, минометов и винтовок здания райкома партии, райвоенкомата, райотделений НКВД и НКГБ и почты. Налет банды был отбит силами работников района. На почте бандитами уничтожен коммутатор и сожжены документы.

26 октября в районе сел Чернюк и Чекалунка Надворнянского района бандиты обстреляли из засады ружейно-пулеметным огнем первого секретаря Лисецкого РК КП(б)У Подгакова, председателя Сержчувского сельсовета и четырех активистов. В результате обстрела убито 3 и ранено 2 человека. Секретарь райкома партии захвачен и уведен в лес.

Тернопольская область

17 октября в селе Рожинск Подволочисского района на спиртзавод под видом работников НКВД явилось 7 вооруженных бандитов, которые, разогнав рабочих и охрану, сожгли перегонную часть завода и, выпустив из резервуаров спирт, скрылись.

17 октября в селе Илавче Тербовлянского района бандгруппой численностью до 16 человек совершено нападение на пост ВНОС № 214. Бандиты обезоружили 3-х бойцов-девушек и, забрав их с собой, скрылись.

В ночь на 21 октября в селе Горозно Струсовского района бандгруппа численностью 15 человек, вооруженная автоматами и винтовками, напала на молотильный ток.

Сняв охрану, бандиты сожгли две скирды хлеба и молотилку.

Волынская область

В ночь на 13 октября бандитами сожжен мост через реку Турья, соединяющий Хотово и Чернча Ретновского района, и мост через реку Припять, соединяющий села Речица и Пески-Речицкие.

В ночь на 25 октября в селе Сарайбовск Цуманского района банда, численностью 200 человек сожгла мост и убила председателя сельпо. 26 октября эта же банда в селе Майдан-Житель сожгла 410 тонн сена, заготовленного воинской частью. В этот же день бандиты разобрали 300 метров полотна узкоколейной железной дороги и разбили паровоз.

30 октября бандгруппа в количестве 5 человек убила находившихся в помещении Корховецкого сельсовета Луцкого района инструктора Луцкого горкома партии Дзюба Марка Федоровича и местную жительницу Бидюк Веру.

Черновицкая область

27 октября в селе Верхние Моровцы Садалурского района ворвалась банда численностью 25 человек и совершила вооруженный налет на сельсовет, где проходило совещание руководящих работников района. Бандитами убит лейтенант Красной армии, тяжело ранены председатель сельсовета и вербовщик рабочей силы.

29 октября банда численностью до 200 человек совершила вооруженное нападение на село Ворганец Вашковецкого района. Бандитами убиты 19 человек совпартактива и уведено 17 местных жителей.

НАРОДНЫЙ КОМИССАР ВНУТРЕННИХ ДЕЛ
Союза ССР (Л.БЕРИЯ)
Верно: [підпис]*

*ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.67. – Арк.359-365.
Засвідчена копія. Машинопис.*

* Підпис нерозбірливий.

№ 121

ІНСТРУКЦІЯ № 4/44 ПРОВІДУ ОУН (С. БАНДЕРИ) КРАЙОВИМ ПРОВІДНИКАМ ПРО ЗМІЦНЕННЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОУН-УПА ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ЗАСОБІВ АНТИРАДЯНСЬКОЇ БОРОТЬБИ*

15 листопада 1944 р.
м.п. дня 15.XI.1944 р.

ОУН-ЗУЗ

ІНСТРУКЦІЯ Ч.4/44 ДЛЯ КРАЇВ

Виходячи з оцінки міжнародного положення, доходимо до слідуючих висновків:

а)Сьогоднішня війна союзників з Німеччиною може закінчитися непорозумінням у таборі побідників, а в наслідку може дати конфлікт Аліантів з Совітами;

б)Побіда союзників над Німеччиною може теж закінчитися встановленям тимчасового перемир'я в Європі.

Тому мусимо бути готові так на зараз, як і на довше триваючу боротьбу з окупантом.

Завдання, які стоять перед організацією на зараз, є:

1.Закріпитися на здобутих позиціях;

2.Підготувитись до дальшої зтяжної боротьби, а зокрема до боротьби у зимі;

1.Щоб закріпитися на здобутих позиціях, потрібно:

а)провести персональну перевірку усіх кадрів так керівних, як і рядових;

б)очистити організацію від усіх хитких, непевних, нереволуційних елементів;

в)упорядкувати справи членських і кандидатських кадрів та симпатиків;

г)усіма засобами зміцнити дисципліну і справну виконність усіх наказів, інструкцій і доручень, безоглядно поборювати у револуційній праці бюрократизм, легковажність та розхлябаність;

д)в основу кожної роботи покласти конспірацію – зберігання револуційних таємниць, обмежити службову переписку і роблення нотаток до мінімуму. В потребі все шифрувати. Обов'язково перевіряти пошту і особисті записки підвладних;

е)у важливих справах користуватися безпосередніми делегатами, людьми найбільше довіреними і стійкими;

є)упорядкувати і наладнати нормальну роботу куща, як підставу організаційної побудови;

з)наблизити вищі керівні органи організації до безпосереднього життя мас шляхом безпосередньої праці у низових клітинах організації;

* В основу цього документа покладена інструкція ЦК Народно-визвольної револуційної організації (НВРО). Див. документ № 98. Текст в основному співпадає, та, оскільки є відмінності і доповнення, публікуємо обидва документи.

ж) поробити усі заходи, щоб запевнити кадрам максимум безпеки перед ворожим знищенням, а саме:

Виробити у кадрів чуйність і настороженість по відношенню до ворога і його агентури, поборювати легковажне, самоуспокоююче, зарозуміле ставлення до питання безпеки кадрів і підступних намірів ворога. Кадри – основа всього. Ворог за всяку ціну хоче знищити революційні кадри. Не сміємо до цього допустити.

Заборонити підпільним кадрам перебування одинцем. Кожний підпільник мусить бути все у меншому чи більшому гурті узброєних людей (кущове про[відне] звено, кущова ланка тощо), готових на бій до остаточности, за свідомістю, що ніхто живим не сміє попасти в руки ворога.

Не засиджуватись в одному місці, тільки постійно зміняти місце перебування, бути в сталому русі.

Не розконспірувати постоїв, підпільних хат і напрямів маршів.

Стало обезпечуватися так на постоях, як і в марші, і пильно розвідувати про ворога і його наміри.

Перейти повністю на нічне полагоджування усіх справ.

Не ходити шляхами, знаними стежками, не перебувати в місцях, знаних для ворога.

2. Для підготовки до дальшої боротьби і, зокрема, на час зими, потрібно:

а) піднести ідейно-політичний рівень кадрів та посилити виховну роботу шляхом особистих зустрічей, сходин, відправ і систематичних вишкোলів;

б) розгорнути широку масову пропагандивну роботу серед народу так, щоб натривало засвоїти масам віру в побіду справи революції і неминучу поразку ворога;

в) поставити організаційні кадри і широкі маси на безпощадну боротьбу з ворогом, а, зокрема, з НКВД і НКГБ та їх провокативними методами;

г) провести реорганізацію по лінії деконцентрації сил і якнайширшого охоплення терену.

У ділі пропаганди:

а) вивчити і поширити постанови великих зборів і конференцій та інструкцій проводу;

б) зорганізувати і провести ряд вишкільних курсів;

в) поширити пропагандивну роботу шляхом актуальних листівок, лозунгів, мітингів і роз'яснюючих рефератів;

г) посилити пропаганду у містах, зокрема в робітничих осередках та серед Червоної армії на шляхах їх перемаршу, постоїв і у госпіталях;

д) залучити до пропагандивної роботи в головному жіноцтво;

е) виготовити вказівки для тих, що йдуть в ЧА, для тих, що їх висилаємо на схід, та тим, що їх насильно вивозять на схід;

є) подбати, щоб нашу пропагандивну літературу послідовно діставали (поштою) всі чільніші представники совітського режиму по районах, обла-

стях, краях (адміністрація, армія, промислові і учбові заклади, наукові і літературно-мистецькі об'єднання);

ж) розгорнути пропагандивну роботу серед національних меншин на українських землях та серед сусідів: румуни, болгары, мадяри, словаки, поляки і ін. – в площині організації поневоленых народів (використати пошту та військову полеву пошту).

У військовому ділі:

а) провести потрібну реорганізацію відділів УПА, визначити їм терени діяння і завдання в терені;

б) відділи УПА в терені діють під керівництвом провідників терену, дістаючи основні завдання від своїх вищих зверхників;

в) з регулярно-військових форм боротьби перейти на боєво-партизансько-диверсійні форми;

г) *бойові удари скеровувати проти ворожих опорних пунктів і їх керівних осіб в першу чергу;

д) стосувати як засаду тільки зачіпні акції. Широко примінювати підступ (під совітською формою), заскочення, засідки і рух;

е) повести в УПА виховницьку роботу, підготувати усіх бійців до політично-пропагандивних акцій і до таких акцій вживати. Поєднувати якнайтісніше усі бойові дії з політично-пропагандивною роботою;

є) перебування відділів чи поодиноких бійців УПА в терені, перемарші, бойові акції і т.п. У жодному випадку не сміють розконспіровувати орг-сітки, пунктів зв'язку, конспіративних хат і т.п. Для того: діяти нічю як засада.

Строго берегти військові таємниці: стан відділу, озброєння і виряд, псевда командирів, місця розквартирування, напрям маршу, заміри і т.п.

Потрібну відділові допомогу організувати скрито, конспіративно.

ж) доповнити всюди в терені військові апарати оргмобів (округи, надрайони), що крім визначених завдань мають зайнятися підготовкою терену до розміщення, розквартирування і забезпечення відділів на час зими;

з) використати усі можливості для дальшого вишколу військових кадрів, зокрема, підстаршин і старшин.

У ділі служби безпеки:

а) освідомити і включати до боротьби з ворожою агентурою максимум найпевніших і найздібніших кадрів організації;

б) поставити і підготувати на боротьбу проти ворожої агентури усі кадри організації і народ;

в) очистити терен від знаних уже сексотів і вислужників совітського окупанта, що чинно діють проти революційного руху чи інтересів народу;

* Текст пункту «г» пошкоджений. Відновлений за ідентичним змістом пункту «в» у док. № 98.

г) в основу успіху боротьби з ворожою агентурою покласти строге зберігання революційних таємниць усіма кадрами організації в першу чергу і збірну конспірацію народних мас;

д) керівники СБ розпоряджаються повністю своїми ексекутивними відділами (в районі один рій);

е) використати усі можливості для постійного школення фахових слідчих кадрів і перешколювання усіх керівних кадрів організації під кутом потреб і вимог роботи СБ.

В організаційному ділі:

а) рівномірно розмістити кадри по терені і нігде не дозволяти на їх скупчування;

б) під різним видом післати частину кадрів у міста і в робітничі середовища (зокрема, жіноцтво);

в) крім підпільних кадрів організувати також людей на нелегальному положенні, звертаючи увагу на якнайсильніше законспіровування їх;

г) втягнути всі оргкадри в безпосередню революційну боротьбу, гостро поборюючи різні нездорові форми т.зв. зберігання себе, чи т.зв. конспірації – страху і то так у лісі, як і в сховищах;

д) залучити до революційної боротьби усіх тих, що знайшлися у примусовому положенні боротьби проти режиму (втікачі від мобілізації, робіт, виселювані і т.п.);

е) налагодити справне діяння усіх керівних органів в організації і якнайстислишу співпрацю між референтурами шляхом:

– спільного вирішування важливіших питань;

– піднесення авторитету усіх членів керівництва у відношенні до підлеглих їм органів;

– подвійного адресування службових письмом до провідника і референта, чи подвійного усного полагоджування справ з провідником і відповідним референтом;

є) постійно контролювати і перевіряти видавані доручення в низових клітинах і стисло скреслювати відповідальність оргкадрів;

ж) постійна, скоро і вірна звітність усіх підлеглих орг. органів мусить лягти в основу оргпраці. Забороняється письмово звітувати з організаційно-персональних справ;

з) постійно змінювати псевда людей, місцевостей і орг.речей, а обов'язково щодва місяці;

і) усіх розконспірованих в даному терені переносити в інші терени (робітничі середовища);

ї) усіх тих, що були арештовані, придержані і т.п. і знову опинилися на волі, без огляду на те, в який спосіб (втекли, звільнені чи т.п.) не вільно знов ангажувати до революційної роботи без докладної перевірки органами СБ. Відповідальність за це поносять дотичні зверхники. У випадках, коли звільнений підписав декларацію співпраці з НКВД, і є певність, що злих намірів

по відношенню до революційного руху у нього немає, то можна в деяких випадках дозволяти таким особам працювати далі на особисту відповідальність дотичного зверхника;

и) висилати в терен контрольні органи по перевірці стану конспірації з правом стосувати найгостріші карі за легковажне відношення до справ конспіративної поведінки.

В ділі господарки і фінансів:

а) упорядкувати орг. персональні справи в господарсько-фінансових референтурах через перевірку моральних вартостей людей (чесність, перше член – потім фахівець, тощо);

б) унормувати фінансові справи через створення фінансових підреферентів при господарській референтурі;

в) перевести інвентаризацію орг. майна, а звіти подати догори;

г) завести упрощене книжкування в господарсько-фінансовім ділі;

д) контролі і замкнення книг переводити не рідше, як щотри місяці (квартально);

е) заосмотрити організацію і відділи УПА у все необхідне (в першу чергу харчі, взуття, одягу);

є) перевести заготівлю усіх основних продуктів, сирівців та фабрикатив;

ж) створити виробничі варстати малих розмірів, беручи під увагу тяжку сьогоднішню дійсність – для перерібки найконечніших сирівців (гарбарні, шевсько-кравецькі робітні, миловарні і т.д.);

з) відповідно забезпечити придбане організацією майно (будова сховищ – магазинів зглядно подрібне розміщення в терені);

і) повести плянову господарку оргмайнотом: 1. Рівномірне розпровадження усіх родів майна по цілому терені; 2. Видача певних річей у відповідному часі (товщі, тепла одяга під зиму); 3. Видача найбільш потребуючим.

4. Видача за поквітованням, щоб оминути надужить.

ї) Відослати поважні запаси харчів у певні, з природи догідні терени, що надаються до більших скупчень людських резервів;

и) Переводити господарську розвідку у відношенні до певних ворожих об'єктів (осередків) в цілі перебрання майна в наші руки (товар, гроші);

й) зорганізувати й провести ряд вишкільно-господарських курсів.

В ділі УЧХ

а) За цілість праці УЧХ на всіх організаційних щаблях відповідає жіноцтво;

б) праця УЧХ проходить в трьох напрямках: служби здоров'я, суспільної господарки, розвідки, зв'язку й пропаганди;

г) підреферат «Служба здоров'я» очолюють фахівці лікарі або медики – фельдшери, мужчини або жінки. Вони залежать організаційно від провідниць УЧХ, а ділово – від своїх ділових зверхників. Співпрацюють тісно з фармацев[тично] – апт[ечним] підреферентом. Відповідають за плянову господарку ліками;

д)в цілі піднесення фаховості кадрів належить організувати і переводити систематичні медично-санітарні вишколи (курси);

е)в намаганні до самовистарчальності фарм-аптечні підреференти дба-тимуть за заготівлю і продукцію ліків (зелозбірки, організація окружних аптек);

є)служба здоров'я переведе інвентаризацію ліків та хірургічного приладдя, а звіти подасть діловим зверхникам;

ж)інструкція УЧХ-СЗ від дня 20.Х.44 р. устійнює побудову і організаційну та ділову залежність та завдання СЗ по приміщенні і опіці низових клітин УЧХ над раненими і хворими (побудови приміщень, їх вивінування, догляд, безпека);

з)підреферат «Суспільні опіки», як виказує дотеперішня практика, не вив'язується з покладених на нього завдань. Увиду того відповідні органи УЧХ посилять контролю над підреферентами СО відносно: опіки над в'язнями, допомоги родинам членів, які згинули, або змушені були залишити незабезпечену родину, опіки над дітьми членів, які залишилися сиротами, допомога українському населенню, яке потерпіло внаслідок стихійних нещасть чи переслідувань окупанта.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.47. – Арк.19-22.

Копія. Машинопис.

№ 122
НАКАЗ № 1 ОУН-УПА ЩОДО ДІЯЛЬНОСТІ
УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ НА МІСЦЯХ

Не раніше 15 листопада 1944 р.
Совершенно секретно
Перевод с украинского

ПРИКАЗ № 1
Всем проводникам районов
ПРИКАЗЫВАЮ:

I.

а) Каждый отдел отдельного назначения (ВОП) должен иметь своего патрона, под которым и действует и носит название (стало аж до измены какого неживого героя истории или революции).

б) До 15.X.44 г. должны быть укомплектованны ВОП.

II.

Освобожденных органами НКВД, но не проверенных в работе, не принимать.

III.

Дезертиров из УПА нельзя привлекать к работе.

IV.

Связаться со всеми референтурами, бо за свирию и неупорядкованию проводнику притянуть к ответственности.

V.

Все организационные части должны иметь кривки для себя и для горы.

VI.

Уничтожить на всей территории администрацию (не дать существовать).

VII.

Проводить в районе школы, на которые имеются возможности.

VIII.

Хорошо охватить города как можно быстрее.

IX.

Нельзя принимать в организацию людей, не проверенных СБ (новое).

X.

Каждый район выписывает и регулярно перерабатывает большевистскую прессу.

XI.

Дезертиров Красной армии (людей, которые происходят из восточных областей) нельзя принимать на работу, ни легальную, ни в УПА. Украинцев (западников) можно принимать, но подробно перепроверить те дела, которые подаются, должны проинформировать “СБ”.

XII.

Посылать 27-28-летних на минерские курсы (не точно), к большевикам, а не дать их в НКВД или на такую работу как ястребки.

XIII.

Семьи тех, что работают, дети 27-28-ми летних в НКВД будут уничтожены, если их не заберут, а также и семьи партизан (которые пошли в советские банды) будут уничтожены (сообщить им это).

XIV.

Каждая референтура имеет свое хозяйство и свою связь.

XV.

Не допустить организации комсомола.

XVI.

Организовать всех людей, которые скрываются в УПА (из лесов и сел).

XVII.

Все бои, которые делает УПА-ВОП и боевки с большевиками, широко распространять среди населения, рассказывать про акции, в которых большевикам ничего не удалось.

XVIII.

Широко распространить на территории воззвания, призыв.

XIX.

Забрать инициативу в свои руки (не допустить организацию милиции).

XX.

Не дать большевикам хлебопоставки.

XXI.

Насыпать на могилы павшим казакам, уничтоженные могилы поправить, а если на насыпанных малых могилах заменят большевики кресты столбиками со звездочкой и надписью «За Советскую родину», писать первую заповедь СПЕ Коновальца.

XXII.

Среди членов укрепить дисциплину.

XXIII.

Нельзя дискуссировать над приказом.

XXIV.

Не допускать вывоза в Сибирь.

XXV.

Всех сборщиков выгонять с территории, разъяснять населению, что это хозяйственная разведка, все от них забирать и раздавать населению.

XXVI.

Нельзя отрубывать сексотам головы.

XXVII.

Забирать красноармейцев с разных работ. Давать им полную возможность с оружием или без него дойти домой и их кормить.

XXVIII.

Донести, все ли средние школьники (те, что окончили 7 классов), включены (не захваченного копировальной бумагой) работы.

XXIX.

Забирать и раздавать все их кооперации населению (а что необходимо, закопать).

XXX.

Широко рассказывать то, что мы знаем, кто работает с НКВД.

XXXI.

“ВОП” и боивки должны иметь на фуражках с левой стороны кокарду, сверху красная, средняя черная, нижняя красная (неразборчивое слово)* 2 см. шириной и 4,5 длиной.

XXXII.

Сведения должны быть высланы до горы, до 27 октября 1944 года, а информация каждой недели.

Справка: Приказ райпроводу ОУН захвачен при ликвидации бандитов в с.Ситница Клеверецкого района Волынской области 15.XI.44г.

Верно: подполковник (МАХОВ) [підпис]

ДА СБУ. – Спр.372. – Т.3. – Арк.124-127. Засвідчена копія. Машинопис.

* Так у тексті.

№ 123

**ПОВІДОМЛЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ ПРО
РЕЗУЛЬТАТИ ПРОВЕДЕНОЇ 16-17 ЛИСТОПАДА 1944 р.
В РАЙОНІ ЛІСНОГО МАСИВУ СІЛ СЕДЛЕСКА МЕДИНА
ВОЙНИЛІВСЬКОГО РАЙОНУ СТАНІСЛАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ
ЧЕКІСТСЬКО-ВІЙСЬКОВОЇ ОПЕРАЦІЇ ПРОТИ ФОРМУВАНЬ УПА**

*Цілком таємно
20 листопада 1944 р.*

№ 1253/б
м. Львів

Разослать: т. Сталину, т. Молотову, т. Маленкову, т. Антонову.
Копия
Совершенно секретно
Принято по ВЧ

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия

На основании полученных агентурных данных о наличии концентрации бандитов в лесном массиве вблизи сел Седлеска и Медыня Войнилковского района Станиславской области, 16 ноября вышеуказанный лесной массив был окружен двумя батальонами 19-й бригады внутренних войск НКВД. При проческе этого леса произошло боевое столкновение с бандой в количестве около 400 человек. Бой продолжался с 16 до 22 часов 16 ноября и с утра до 17 часов дня 17 ноября.

В результате этой операции было убито 255 бандитов и 20 захвачено. Трупы бандитов подсчитаны и захоронены. Среди убитых захваченными бандитами были опознаны командиры куреней с кличками «Роман» и «Ястреб». Опросом захваченных бандитов установлено, что в этом лесу находились остатки двух куреней, возглавляемых «Романом» и «Ястребом».

На поле боя подобрано следующее оружие: минометов 3, станковых пулеметов 4, ручных пулеметов 10, винтовок 62, автоматов 14, пистолетов 2, ручных гранат 158, мин к минометам – 110, патронов винтовочных 22 876. Одновременно с этим обнаружено 3 склада с продовольствием и обмундированием.

Наши потери составили убитыми 6 и ранеными 7 человек, из них один офицер.

* * *

Докладываю, что 13 ноября в Мизочецкое РО НКВД Ровенской области явился с повинной член Ровенского областного провода ОУН – Будяк.

В процессе допроса он показал, что ввиду некоторого несогласия его с линией ОУН, отношения с другими членами областного провода у него резко обострились, и в связи с этим он решил порвать свои связи с ОУН.

Будяк дал подробные показания о месте расположения подземных укрытий в районе села Дермань, в которых скрывается большое количество бандитов из оуновского актива. На основании этого 13, 14 и 15 ноября была проведена операция по обнаружению указанных им подземных укрытий и изъятию оттуда скрывающихся оуновцев.

В результате проведения этой операции было убито 99 бандитов и задержано 145. Среди задержанных оказались: Ружинский – надрайонный комендант СБ, Сошенко – сотрудник СБ, Дритриш – политработник, мобилизованный комендант по кличке «Тарас», комендант сотни по кличке «Шмак», референт связи краевого провода ОУН Масиленко Лидия и др.

Проводится допрос всех задержанных.

В подземных укрытиях изъято: 2 радиостанции и большое количество оуновской литературы.

Нарком внутренних дел УССР – *РЯСНОЙ*

Верно*

ДАРФ. – Ф.9401.– Оп.2. – Спр.67. – Арк.372-373. Копія.Машинопис.

* Підпису немає.

№ 124

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НКВС УРСР М. ХРУЩОВУ
ПРО ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ
НАЦІОНАЛІСТИЧНИХ СИЛ, УТВОРЕННЯ
“НАРОДНО-ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ” (НВРО)*
ТА “УКРАЇНСЬКОЇ ГОЛОВНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РАДИ” (УГВР)**

20 листопада 1944 р.

Совершенно секретно

м. Львів

Секретарю ЦК КП(б)У товарищу Н.С.Хрущеву
гор.Киев.

В результате проведенных нами мероприятий по борьбе с оуновскими бандами, последние понесли большие потери в людях. Это обстоятельство среди рядовых участников банд и местного населения вызывает все возрастающее недовольство авантюристическим поведением руководителей ОУН, втянувших их в банды под угрозой или обманом. В росте этого недовольства оуновцами большую роль также играет осведомленность населения о связи ОУН с немцами. Выражением недовольства населения оуновцами является всеусиливающийся уход из банд их рядовых участников, а также отказом крестьян от снабжения банд продовольствием.

С тем, чтобы приостановить начавшееся разложение банд и удержать население в страхе перед собой, оуновцы усиливают свои карательные действия против уходящих из банд и населения, отрицательно относящегося к оуновцам.

Однако, эти карательные действия, проводимые бандитами-головорезами из СБ, в свою очередь еще больше усиливают недовольство оуновцами. Такая обстановка в отношениях между населением и оуновцами вызывает среди руководителей ОУН элементы растерянности и боязнь окончательно оказаться изолированными от украинцев.

В поисках выхода из этого положения отдельные оуновские руководители очень часто приходили к выводу о необходимости применения ловкого маневра для очередного обмана украинцев. Нередко среди них обсуждался вопрос о внесении некоторых изменений в ОУН. Так, например, одни предлагали сократить численность ОУН и оставить в ней наиболее проверенных кадровых националистов, другие же, наоборот, предлагали максимально расширять организацию за счет проведения массовых вербовок в ее ряды украинцев, однако, не видя положительных перспектив ни в том, ни в другом случаях, оуновцы останавливаются на признании необходимости присвоения нового названия своей организации, вместо существующего ОУН.

* Див. док. № 40, 41.

Из показаний арестованного нами в июне месяце с.г. члена Центрального провода ОУН «Сергея» устанавливается, что в июне месяце с.г., по инициативе его и члена центрального провода «Лемиша», при поддержке со стороны третьего члена Центрального провода «Максима Рубана», в начале июня была ими созвана конференция из числа основных руководителей ОУН в Волынской, Ровенской и Тернопольской областях. На этой конференции всего присутствовало 10 человек. Предметом обсуждения конференции был вопрос об изыскании путей выхода из тупика, в котором оказались оуновцы в связи с ростом отрицательного настроения в отношении их со стороны украинского населения.

В связи с этим, некоторые участники конференции предложили открыто отмежеваться от ОУН, объявив руководство Центрального провода во главе с Шухевичем виновником связи с немцами и на этом основании оуновским организациям на Волыни (Ровенская, Волынская и северная часть Тернопольской области) выйти из подчинения Центрального провода, образовав свое самостоятельное руководство.

Это предложение на конференции было принято и было решено название ОУН изменить на «НВРО», т.е. («Народно-Визвольна Революційна Організація»), и этим самым отделиться от ОУН, возглавляемой Шухевичем.

На этой же конференции «Сергею» было поручено составить программу «НВРО», содержанием которой должна была остаться непримиримая борьба с советской властью и сохранение всех основных принципов ОУН. Нам известно, что «Сергеем» было приступлено к разработке такой программы, но в связи с его арестом во второй половине июня месяца, разработка программы им была не закончена.

В сентябре месяце с.г. в отдельных районах Ровенской области были расклеены антисоветские лозунги от имени «Народно-Визвольної Революційної Організації».

Арестованный УНКВД Ровенской области Потаповский Василий Васильевич – господарчий Млиновского района – показал, что 10 сентября состоялось совещание оуновских руководителей Млыновского района, на котором было объявлено о переименовании ОУН в «НВРО». По этому вопросу Потаповский показал следующее:

«Полного содержания приказа я не помню, но могу изложить важнейшие его пункты.

В приказе говорится о том, что в целях наилучшей конспирации ОУН ликвидируется, и вместо ОУН, под тем же руководством, создается «НВРО» (Народно-Освободительная революционная организация). Членами этой организации могут состоять лица всех национальностей, в том числе украинцы, русские, поляки, чехи, евреи и др. Лица, находящиеся под арестом в органах НКВД, в организацию не принимать».

В других областях Западной Украины листовки от имени «НВРО» не появлялись, а также не поступало никаких об этом данных как со стороны агентуры, так и арестованных.

Таким образом, есть основание полагать, что изменение названия «ОУН» на «НВРО» произошло только лишь в Ровенской, Волынской и частично (северная половина, не входящая в Галицию) Тернопольской областях.

Следует отметить, что вышеуказанные действия оуновских руководителей в Ровенской, Волынской и частично Тернопольской областях являются независимыми от руководства Центрального провода ОУН, которым руководит Шухевич. В этих действиях («волынцев») играют немалую роль личные неприязненные отношения между «Лемишем», «Сергеем» и «Максимом Рубаном» с одной стороны и Шухевичем, вместе с остальными членами Центрального провода, осуществляющими руководство ОУН в Галиции, – с другой.

Наряду с образовавшейся тенденцией среди руководителей оуновской организации в Ровенской, Волынской и Тернопольской областях, во главе с членами Центрального провода ОУН – «Лемиш» и «Сергей» – выйти из-под руководства Центрального провода, возглавляемого Шухевичем и создать самостоятельную ОУН с новым названием «НВРО» – остальные члены Центрального провода, во главе с Шухевичем и руководители ОУН галицийских областей (Львовская, Дрогобычская, Станиславская и часть Тернопольской области) решили объединиться с мельниковцами, открытыми сторонниками сотрудничества с немцами.

В августе с.г., после разгрома значительного количества оуновских банд во Львовской, Станиславской и Дрогобычской областях, от нашей агентуры начали поступать донесения о распространении слухов среди оуновцев о том, что между бандеровцами, мельниковцами и другими украинско-националистическими течениями происходят переговоры об их объединении. Как нам известно, переговоры об объединении между бандеровцами и мельниковцами происходили не раз за время оккупации Западной Украины немцами, но они всегда не достигали соглашения.

В сентябре с.г. в отдельных местах Станиславской и Львовской областей стали появляться листовки под названием «Універсал Української Визвольної Ради» (Указ главного украинского освободительного совета).

В этом «Універсалі» провозглашается состоявшееся объединение всех украинских националистических организаций под одним руководством, названным «Українська Головна Визвольна Рада».

В «Універсалі» говорится:

“...Украинский народ входит в решающую стадию своей освободительной борьбы. Приближается время, которого ждали столетиями украинские поколения, время, в котором решается наша судьба.

Современное украинское поколение может гордиться, что именно ему предстоит в героической борьбе завершить построение Украинского государства и осуществить завещание предков.

Огромные задачи построения Украинского государства требуют еще большего упорства, еще большей преданности делу и прежде всего – объе-

динения всех самостоятельных революционных сил под одним политическим [руководством] провода.

А для того, чтобы объединить все национально-освободительные силы украинского народа, чтобы из одного центра руководить нашей освободительной борьбой, чтобы перед внешним миром продемонстрировать [репрезентуваты] волю украинского народа и чтобы противопоставить попыткам врагов Украинского государства разбивать единый самостоятельный украинский фронт – создается УКРАИНСКИЙ ГЛАВНЫЙ ОСВОБОДИТЕЛЬНЫЙ СОВЕТ*, который с сегодняшнего дня принимает на себя руководство освободительной борьбой украинского народа...»

В другом документе, озаглавленном «УГВР» – «Важнейший этап в освободительной борьбе украинского народа», захваченном у банды, содержащем указания о разъяснении «Универсала» и в связи с этим характера происшедшего объединения украинского-националистических организаций, подчеркивается: «Это не значит, что вступившие в «УГВР» политические организации и группы отрекаются от своих программ, отрицают их, или что одна из политических организаций навязывает свою программу другим».

В этом документе говорится, что создание «УГВР» продиктовано необходимостью объединить усилия всех украинских националистов для борьбы с советской властью, и это они именуют «программой-минимумом».

Таким образом, объединение украинских националистических организаций не означает слияние их в одну организацию, а представляет собой по существу «Союз организаций» во главе с «УГВР».

О состоявшемся объединении бандеровцев и мельниковцев показывают арестованные. Член Станиславского областного провода ОУН – Стадник Шлемко Ирина Андреевна показала:

«...Как мне стало известно, из личной беседы с областным проводником ОУН «Робертом», а также из тех инструкций, которые он мне вручал при встрече 30/IX-44 г., что сейчас меняется тактика работы ОУН в том, что если раньше были некоторые разногласия между мельниковцами и бандеровцами и другими украинскими националистами, то в данное время проводится работа среди украинских националистов всех течений на предмет их объединения в одну организацию, так называемую УГВР» – «Українська головна визвольна рада», которая ставит своей основной задачей, так же как и главный провод ОУН – создание «Украинской Самостийной Державы» – «УССД».

Дьячишин Петр Моисеевич, инструктор боевой подготовки Хортицкого окружного провода ОУН (Львовской области) показал: «...Для усиления борьбы с Советской властью, произошло объединение ранее враждовавших между собой различных течений среди украинских националистов, как-то:

* Див. док. № 67.

бандеровцев, мельниковцев, ундовцев, бульбовцев, и для координации своих действий создан так называемый «Главный Освободительный Совет». Кто вошел в состав этого совета – мне неизвестно, но этот совет издал специальный «Универсал».

Гачкевич Михаил Петрович, командир куреня, действовавшего в Львовской области, показал: «...Примерно 27 или 28 сентября 1944 г. я имел встречу с областным проводником ОУН – «Буровым». При этой встрече «Буровый» меня информировал, что Центральный провод ОУН, по согласованию с другими националистическими организациями, создал Главный украинский освободительный совет, как центральный орган по организации борьбы с советской властью. В состав этого совета вошли представители от бандеровцев, мельниковцев и других националистических организаций, но от каких именно, он мне не сказал».

Характерным штрихом является то обстоятельство, что «Универсал» помечен датой июня 1944 года, но на самом деле первые его экземпляры увидели свет в конце сентября с.г., в это же время впервые стало о нем известно и оуновскому активу.

Оуновцы, проставляя дату июнь с.г., имели ввиду представить дело таким образом, якобы объединение националистических организаций под флагом «УГВР» произошло до освобождения Красной армией галицийских областей Западной Украины.

Этим оуновские главари преследуют цель: во-первых, скрыть от рядовых участников ОУН и УПА, а также от населения то, что объединение украинских националистических организаций произошло в результате понесенных тяжелых ими поражений в борьбе с советской властью и в связи с этим нависшей реальной опасности – полной их ликвидации и, во-вторых, скрыть от них же то, что объединение произошло после изгнания немцев, исключительно для борьбы с советской властью.

При этом прилагаю «Универсал», указание ОУН под заглавием – «УГВР» – «Важнейший этап в освободительной борьбе украинского народа» и «Платформа украинской головной вызвольной рады»*.

Народный комиссар внутренних дел УССР
[підпис] РЯСНОЙ

20 ноября 1944 г.

г.Львов.

№ 84/оп

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.926. – Арк. 147-154.

Оригінал. Машинопис.

* Додатки відсутні. Див.док. № 61.

**ВІДОЗВА СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ ОУН (С. БАНДЕРИ) ДО ГРОМАДИ
УКРАЇНИ ПРО НЕМОЖЛИВІСТЬ СПІВРОБІТНИЦТВА
З РАДЯНСЬКИМИ ТА НІМЕЦЬКИМИ ВЛАСТЯМИ
У БОРОТЬБИ ЗА НЕЗАЛЕЖНУ УКРАЇНУ**

21 листопада 1944 р.

Постій

**ДО ГРОМАДЯНСТВА УКРАЇНИ!
ПЕРЕСТОРОГА!**

Фронт, який перейшов по наших селах і містах, не приніс нам ніяких суттєвих змін. Змінивсь тільки один «визволитель», другим таким же «визволителем», один окупант – другим окупантом, один імперіалістичний гнобител ь другим імперіалістичним гнобителем. На місце кривавого гестапо стало таке ж криваве НКВД. І знов ті самі «штіцпункти» стали розбійничими грабiжницькими гніздами імперіалістів. І знов в'язниці наповнились населенням українських* земель. Продовжуються грабежі і розстріли громадян України. Не змінились і методи поборювання нашого державно-творчого життя. Новий окупант продовжує роботу попереднього, винищуючи кожний прояв національної організації населення України. Його ціллю є вбити свобідного творчого духа в населенні і перетворити громадян України в слухняних собі рабів. До цієї роботи старається він знайти собі помічників серед українського народу.

В цій цілі він організовує адміністративний апарат, а зокрема міліцію. При допоміж цього апарату він планує лише нас грабити, скоріше запрягти в імперіалістичне сталінське ярмо і планово знищити.

Та дарма!

Загал українського народу політично зрілий і ясно здає собі справу з підлих ворожих планів. В наставлені ворожі сіті він не пішов і не піде. Попали туди тільки одиниці, які ще як слід не пізнали плюгавого обличчя імперіалістів і не відчули духа сьгоднішнього часу.

У зв'язку з тим звиваємо тих, що далися затягнути у ворожі сіті, покинути всяку співпрацю з ворогом. Якщо знайдуться зрадники народу, які свідомо діятимуть на його шкоду, тих чекає в найкоротшому часі безпощадна кара — розстріл та конфіскаата майна.

Слава Україні!

Постій, 21.ІІ.44 р.

Слава Героям!

СЛУЖБА БЕЗПЕКИ

*ЦДАВО України. – Ф.3967. – Оп.1. – Спр. 31. – Арк.5.
Копія. Машинопис.*

* Див. док. № 27, 60, 65, 69, 85, 105, 112, 148, 153.

№ 126
ПОСТАНОВА ОРГБЮРО ЦК КП(б)У
“ПРО ПРОВЕДЕННЯ ОБЛАСНИХ І РАЙОННИХ НАРАД
СЕЛЯН, МІСЬКИХ І РАЙОННИХ ЗБОРІВ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ
В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ”

№ 39/24-оп.

21 листопада 1944 р.

1. Схвалити ініціативу Львівського обкому КП(б)У, який організував обласну нараду селян Львівської області, і Волинського обкому КП(б)У, який провів збори інтелігенції м.Луцька і Волинської області.

2. Рекомендувати обкомам КП(б)У західних областей України провести обласні і районні наради селян з постановою на них доповідей з висвітлення таких питань: відновлення роботи місцевих органів радянської влади в області, створення навколо виконкомів сільських і районних Рад депутатів трудящих широкого активу із місцевого населення, про повернення селянам землі, відібраної у них німецькими загарбниками, про боротьбу проти українсько-німецьких націоналістів – найлютіших ворогів українського народу.

Для учасників обласних і районних нарад селян прочитати кваліфіковані лекції про доповідь товарища Сталіна про 27 роковини Великої Жовтневої Соціалістичної Революції і про завдання трудящих.

Рекомендувати також провести міські і районні збори інтелігенції, на яких поставити такі питання:

1. Доповідь товарища Сталіна про 27 роковини Жовтня і завдання радянської інтелігенції.

2. Українсько-німецькі націоналісти – найлютіші вороги радянського народу.

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 9. – Спр.220. – Арк.15.
Копія. Машинопис.

№ 127

ПОСТАНОВА БЮРО ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБКОМУ КП(б)У ПРО РОЗСТРІЛ СПІВРОБІТНИКАМИ НКВС 10 ГРОМАДЯН І СПАЛЕННЯ 45 ХАТ У СЕЛІ КРИВЕНЬКЕ ПРОБІЖНЯНСЬКОГО РАЙОНУ*

*23 листопада 1944 р.
Совершенно секретно
Особая папка*

К протоколу № 21, пункт 18 бюро обкома КП(б)У
от 23/XI-1944 года.

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

О нарушении революционной законности работниками НКВД и начальником штаба 174 ОСБ майором Полянским в с. Кривеньке Пробижнянского района (Доклад военного прокурора тов. Барткова)
Выступили: тт. Шинкаренко, Сараев, Артюшенко, Малинин, Дружинин.

В обком КП(б)У поступила докладная записка секретаря Пробижнянского РК КП(б)У тов. Шинкаренко о фактах грубого нарушения революционной законности группой работников НКВД и нач.штаба 174 ОСБ майором Полянским в с. Кривеньке Пробижнянского района.

Произведенной проверкой путем выезда на место и материалами следствия, проведенного военным прокурором войск НКВД, – установлено: 21.X. [1944] г. в село Кривеньке прибыла группа в составе 15 человек для выселения семей активных членов «ОУН» и участников «УПА»; в селе группа была обстреляна находившейся там бандой, в результате, потеряв 3-х человек убитыми, группа возвратилась в райцентр.

Утром 22/X для ликвидации банды в с. Кривеньке из г. Черткова прибыли бойцы войск НКВД в количестве до 60 чел[овек] во главе с майором Полянским и представителем УНКВД мл. лейтенантом Молдовановым, однако банды в селе не обнаружили.

Находясь в нетрезвом состоянии, майор Полянский, мл.лейтенант Молдованов расстреляли ни в чем не повинных граждан в возрасте от 60 до 80 лет в количестве 10 чел[овек] и сожгли 45 домов с надворными постройками, домашним имуществом и большим количеством намолоченного хлеба. В числе убитых пять семей являются красноармейскими (Капустяник В., Поломарь И., Остапчук И., Савуляк А., Киевский П.). Из числа 45 сожженных домов около 20 являются красноармейскими.

Присутствовавшие при поджогах дворов и расстрелах граждан нач.райотд. НКГБ Беяев, зам.нач.райотд. НКВД Костин, райвоенком Кондрашкин не приняли решительных мер к прекращению провокационных действий со стороны майора Полянского и мл.лейтенанта Молдованова, а наоборот, являлись безучастными свидетелями, когда их подчиненные принимали активное участие в расстрелах граждан и поджоге дворов.

* Див.док. №№ 78, 89, 133, 137, 140, 148.

Пом. опер. уполномоченного райотд. НКГБ напился, пьяным лично расстрелял двух стариков и дал приказание сжечь два дома.

Пом. опер. уполномоченного райотд. НКВД Полянский лично сжег пять домов.

Опер. уполномоченный райотд. НКВД Смирнов застрелил по приказанию Молдованова старика.

Нач. паспортного стола райотд. НКВД Фирсов забирал водку в домах граждан села, напился мертвецки пьяный, потерял головной убор и пьяным был доставлен в райцентр.

Работник РВК капитан Починец лично поджег один дом и участвовал в пьянке.

Бойцы указанной группы по приказанию майора Полянского и мл. лейтенанта Молдованова стреляли в гусей, занимались мародерством, пользуясь паникой среди населения, вызванной пожарами и расстрелами. Бюро обкома КП(б)У постановляет:

1. Поручить военному прокурору войск НКВД тов. Барткову на протяжении 10-ти дней закончить следствие и передать материал Военному Трибуналу на майора Полянского, мл. лейтенанта Молдованова и пом. оперуполномоченного Пробижнянского РО НКВД Литвяка как на организаторов поджогов домов и расстрела ни в чем не повинных граждан с. Кривеньке.

2. За непринятие мер к прекращению провокационных действий в с. Кривеньке снять с работы зам. нач. РО НКВД Пробижнянского района тов. Костина и нач. РО НКГБ тов. Беляева.

Вопрос о партийности тт. Беляева и Костина рассмотреть после окончания следствия.

3. Поручить нач-ку облуправления НКВД тов. Сараєву, нач-ку облуправления НКГБ тов. Малинину привлечь к ответственности участников поджога дворов и расстрела граждан в с. Кривеньке – опер. уполномоченного РО НКВД Смирнова, нач-ка паспортного отдела РО НКВД Фирсова, оперуполномоченного РО НКГБ Полянского.

4. Обязать секретарей парторганизаций УНКВД и УНКГБ – обсудить настоящее решение на закрытых партийных собраниях первичных парторганизаций УНКВД и УНКГБ.

5. Обязать секретаря Пробижнянского РК КП(б)У тов. Шинкаренко оказать помощь в приобретении леса для постройки домов семьям красноармейцев, дома которых были сожжены.

Секретарь Тернопольского Обкома КП(б)У (В. ДРУЖИНИН)
25/XI-44 г.

Резолюція М. С. Хрушова:
Т. Рясному — строго виновных наказать.
ХРУЩЕВ. 20/XII-44 г.

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.1362. – Арк. 36-37.
Оригінал. Машинопис.*

**РЕЗОЛЮЦІЯ VII ПЛЕНУМУ ЦК КП(б)У “ПРО ХІД
ВИКОНАННЯ ПОСТАНОВИ ЦК ВКП(б)
ВІД 27 ВЕРЕСНЯ 1944 р. “ПРО НЕДОЛІКИ В ПОЛІТИЧНІЙ
РОБОТІ СЕРЕД НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР”**

№ 7/1

24 листопада 1944 р.

Заслухавши доповіді секретаря Волинського обкому КП(б)У т.Профатілова, секретаря Станіславівського обкому КП(б)У т. Слоня і секретаря Чернівецького обкому КП(б)У т. Зеленюка “Про хід виконання постанови ЦК ВКП(б) від 27 вересня 1944 р. “Про недоліки в політичній роботі серед населення західних областей УРСР”, Пленум ЦК КП(б)У відзначає, що ЦК ВКП(б) у своїй постанові викрив серйозні недоліки в організації масово-політичної роботи серед населення західних областей України і націлив всю партійну організацію України на розгортання масово-політичної роботи серед трудящих, на посилення боротьби проти українсько-німецьких націоналістів – найлютіших ворогів українського народу.

Пленум ЦК КП(б)У відзначає, що партійні організації західних областей України проробили деяку роботу по виконанню постанови ЦК ВКП(б) від 27.IX-1944 року “Про недоліки в політичній роботі серед населення західних областей УРСР” і ЦК КП(б)У від 7.X-1944 року “Про заходи по виконанню постанови ЦК ВКП(б) від 27.IX.1944 року”, поліпшили масово-політичну роботу серед населення західних областей України.

Проведені обласні і міські збори партійного активу і районні партійні збори по обговоренню постанов ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У мобілізували партійні організації західних областей України на подолання серйозних недоліків в організації масово-політичної роботи серед населення, на згуртування трудящих навколо більшовицької партії, на підвищення політичної активності мас.

В активне політичне життя з кожним днем втягуються все нові й нові маси трудящих, які беруть участь у відбудові народного господарства і культури, зруйнованих німецько-фашистськими загарбниками, і в боротьбі проти українсько-німецьких націоналістів.

Яскравим свідченням цієї дедалі більшої політичної активності є проведення в Львівській області обласної і районних нарад селян, у Волинській області – обласної наради інтелігенції, які продемонстрували глибоку любов трудящого селянства та інтелігенції до героїчної Червоної армії, радянської влади і більшовицької партії, що визволили їх назавжди від фашистського рабства, повернули їм землю і вільне життя.

Особливо яскравим свідченням політичної активності трудящих західних областей УРСР є допомога Червоній армії хлібом, продовольством, внесенням коштів в фонд оборони країни, самовіддана робота по відбудові господарства і культури.

Партійні організації посилили роботу серед трудящих по роз'ясненню основ радянського ладу. Поліпшили політичну роботу навколо заходів радянської держави по поверненню землі трудящим селянам, відібраної у них німецько-фашистськими окупантами, посилили викривання антинародної фашистської суті українсько-німецьких націоналістів. Покращала інформація населення про воєнно-політичні і міжнародні події. Керівні партійні і радянські працівники стали частіше виступати з політичними доповідями, в усіх областях проведено семінари для доповідачів та агітаторів.

В результаті посилення політичної роботи партійних організацій і зміцнення органів радянської влади трудящі західних областей України стають на шлях все активнішої боротьби проти українсько-німецьких націоналістів.

З метою підвищення ідейно-політичного і культурного рівня партійно-радянського активу та інтелігенції, підготовки і перепідготовки керівних кадрів, в Чернівцях організовані і працюють: трьохмісячні обласні партійні курси, вечірні університети марксизму-ленінізму для партійно-радянського активу та інтелігенції, а також в усіх районах області почали заняття вечірні шестимісячні районні партійні школи.

Волинський, Станіславівський і Чернівецький обкоми КП(б)У силами партійно-радянського активу роз'яснюють серед населення звернення уряду Української РСР до учасників так званих УПА і УНРА, видають листівки, що викривають українсько-німецьких націоналістів – найлютіших ворогів народу, внаслідок чого посилюється розклад націоналістичних банд, і все більше учасників націоналістичних банд добровільно здаються органам радянської влади.

Однак, Пленум ЦК КП(б)У вважає, що Волинський, Станіславівський і Чернівецький обкоми КП(б)У далеко не досить перебудовують всю роботу в напрямі повного виконання постанови ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У. Обкоми, міськкоми і райкоми КП(б)У по-старому недооцінюють найважливіші завдання поліпшення внутріпартійної роботи, виховання комуністів та комсомольців, правильної розстановки партійних сил і організаційного зміцнення первинних партійних організацій, створення нових комсомольських організацій.

Рівень і розмах пропагандистської і агітаційної роботи в районах західних областей України не відстають від вимог, що їх пред'являють до партійної пропаганди і агітації сучасна обстановка та умови цих районів. Волинський, Станіславівський і Чернівецький обкоми КП(б)У не входять глибоко в зміст та організацію пропагандистської і агітаційної роботи, не враховують тих обставин, що на керівну роботу прийшло багато нових працівників, які не мають достатнього досвіду партійної роботи, без достатнього досвіду партійної роботи, без достатньої теоретичної підготовки, що в умовах західних областей, де населення і інтелігенція десятиріччями

виховувались в дусі буржуазної ідеології, - особливо потрібні систематичне керівництво і високий рівень ідейно-політичної роботи.

Пленум ЦК КП(б)У відзначає, що робота по здійсненню постанови ЦК ВКП(б) розгортається ще повільно.

Партійні, радянські та комсомольські організації не розгорнули в достатній мірі серед населення більшовицької агітації і глибокого роз'яснення значення тих заходів, що їх проводить партія і радянська влада. В проведенні агітаційної роботи не використовуються патріотичні листи фронтовиків, які призвані до лав Червоної армії із західних областей, та патріотичні листи від трудящих, які виїхали з західних областей на роботу в східні області країни.

Пленум ЦК КП(б)У відзначає, що обкоми не використали належною мірою у своїй агітації факту об'єднання українських земель в єдиній українській радянській державі.

Пленум ЦК КП(б)У відзначає, що одним з найбільших недоліків у постановці політичної роботи серед сільського населення є зовсім недостатнє використання партійними організаціями факту повернення трудящим селянам радянською владою землі, відібраної у них німецько-фашистськими загарбниками; фактів відновлення роботи шкіл, інститутів та культурно-освітніх закладів.

Обласні Ради депутатів трудящих, земельні органи і Наркомзем УРСР затягли відновлення землекористування в західних областях України, встановленого рішенням РНК УРСР і ЦК КП(б)У від 24 березня 1941 року, посправжньому не контролюють здійснення заходів по поверненню землі селянам і не мають необхідного обліку земельних угідь та їх розподілу.

Пленум ЦК КП(б)У відзначає, що серйозним недоліком є те, що Волинський, Станіславівський та Чернівецький обкоми КП(б)У і міськкоми, райкоми КП(б)У цих областей не приділяють належної уваги роботі місцевих Рад депутатів трудящих, в недостатній мірі залучають до роботи Рад як депутатів, так і місцевий актив і не досить працюють над вихованням цього активу.

Пленум ЦК КП(б)У вважає, що ЦК ЛКСМУ досі проявляє повільність у справі організації і налагодження політичної роботи серед молоді західних областей України, росту рядів комсомольських організацій за рахунок найбільш передової і відданої радянській владі молоді і створення нових комсомольських організацій та їх організаційного зміцнення.

ЦК ЛКСМУ, обкоми, міськкоми і райкоми ЛКСМУ не використовують в агітаційно-масовій роботі факти надання радянською владою прав молоді на одержання широкої радянської освіти і здобуття першої-ліпшої спеціальності.

Обкоми, міськкоми і райкоми КП(б)У цих же областей незадовільно керують роботою комсомолу, не подають необхідної допомоги комсомольським організаціям в справі політичного виховання комсомольців та молоді.

Серйозною прогалиною в роботі партійних організацій є недопустимо повільне відновлення профспілкових організацій та залучення їх до активної виробничої і політичної роботи.

Профспілкові організації в західних областях ще не стали справжньою опорою партійних організацій в боротьбі за зміцнення трудової дисципліни, підвищення продуктивності праці, розширення соціалістичного змагання.

Обкоми, міськкоми і райкоми КП(б)У і після рішень ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У дуже слабо ведуть роботу по марксистсько-ленінському вихованню інтелігенції. Інтелігенція західних областей слабо залучається до участі в громадському житті, до культурно-освітньої роботи, не використовується для читання науково-популярних лекцій.

У Волинській, Станіславській і Чернівецькій областях багато сільських клубів, хат-читалень, червоних кутків не перетворені ще в центри культурної роботи на селі, в них ще не проводиться систематично агітаційно-масова і освітня робота. Керівництво гуртка художньої самодіяльності часом передовіряється політично неблагонадійним, націоналістичним елементам. Органи народної освіти на місцях і нарком освіти України подають недостатню допомогу працівникам політосвітніх закладів, а також не розгорнули досі широкої сітки курсових заходів по підготовці і перепідготовці політосвітніх кадрів.

Пленум ЦК КП(б)У відзначає, що редакції обласних газет “Радянська Буковина” (орган Чернівецького обкому КП(б)У), “Радянська Волинь» (орган Волинського обкому КП(б)У) і “Прикарпатська правда” (орган Станіславського обкому КП(б)У), незважаючи на деяке поліпшення, ще мають багато істотних недоліків у своїй роботі, вказаних у рішенні ЦК ВКП(б). На сторінках цих газет ще рідко публікуються статті і консультації на допомогу агітаторам і пропагандистам, цілком недостатньо висвітлюються питання партійного і комсомольського життя. Газети ще не стали центром масово-політичної роботи і бойовою зброєю в боротьбі за викриття українсько-німецьких націоналістів, як найлютіших ворогів нашого народу.

Вказані недоліки в значній мірі мають місце в роботі редакцій республіканських газет “Радянська Україна” і “Правда Украины”, які ще слабо виконують рішення ЦК ВКП(б) про серйозне поліпшення змісту газет, систематичну публікацію в газетах матеріалів на допомогу агітаторам та пропагандистам, слабо висвітлюють хід виконання рішень ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У.

Пленум ЦК КП(б)У вважає, що наявні серйозні недоліки у постановці політико-масової роботи серед населення західних областей України, слаба робота по роз’ясненню Конституцій СРСР та УРСР, радянських порядків і законів, слабе залучення місцевого населення до громадсько-політичного життя використовуються українсько-німецькими націоналістами, які в ряді районів ще продовжують свою підривну діяльність. Партійні організації західних областей України ще слабо ведуть наступальну ідейно-політичну

боротьбу проти українсько-німецьких націоналістів, недостатньо піднімають широкі верстви населення на викриття і остаточних розгром ворожої агентури.

З метою дальшого розгортання роботи по виконанню постанови ЦК ВКП(б) “Про недоліки в політичній роботі серед населення західних областей УРСР” Пленум ЦК КП(б)У постановляє:

1. Вважати першочерговим і найважливішим завданням партійних організацій України широке розгортання політичної роботи в масах на основі історичної доповіді товарища Сталіна про XXVII роковини Великої Жовтневої Соціалістичної Революції, що являють собою бойову програму нашої боротьби за повну перемогу над ворогом, спрямувавши цю роботу на всемірне зміцнення радянських порядків, на дальше згуртування трудящих навколо партії і радянської влади, на подання допомоги Червоній армії, на відбудову зруйнованого німецькими окупантами господарства, громадських і культурно-освітніх закладів, на остаточний розгром найлютіших ворогів українського народу – українсько-німецьких націоналістів.

2. Пленум ЦК КП(б)У вимагає від обкомів, міськкомів і райкомів КП(б)У, первинних партійних організацій, від кожного комуніста якнайшвидшого виконання постанови ЦК ВКП(б) “Про недоліки в політичній роботі серед населення західних областей УРСР” і ЦК КП(б)У “Про заходи по виконанню постанови ЦК ВКП(б) від 27 вересня 1944 року”, спрямованих на дальше посилення боротьби за остаточний розгром німецького фашизму та його агентури – українсько-німецьких націоналістів.

3. Пленум звертає увагу секретарів обкомів та райкомів КП(б)У західних областей на необхідність посилення боротьби з націоналістичними бандами, спрямувавши удари насамперед на знищення керівних кадрів і так званої “Служби безпеки”. Пленум рекомендує гнучкіше і різноман[іт]ніше застосовувати всі заходи боротьби, створювати і зміцнювати групи самооборони з місцевого активу. Для успішної боротьби з націоналістичними бандами посилити конспірацію при підготовці і проведенні операцій.

Пленум ЦК КП(б)У зобов’язує Волинський, Станіславівський і Чернівецький обкоми КП(б)У більше допомагати органам НКВС та НКДБ, добитися кращої роботи військ НКВС, що діють в областях по знищенню банд українсько-німецьких націоналістів.

Партійним організаціям посилити політично-виховну роботу у військах НКВС.

Пленум ЦК КП(б)У вимагає від усіх партійних організацій і комуністів західних областей України підвищити пильність, ретельно перевіряти кадри, що залучаються до роботи в радянські, господарські органи, а так само в органи зв’язку в усіх ланках партійного і державного апарату.

4. Зобов’язати Волинський, Станіславівський і Чернівецький обкоми партії, їх перших секретарів тт. Профатілова, Слоня і Зеленюка усунути недоліки в галузі організаційно-партійної роботи, добитися того, щоб

кожна первинна партійна організація була на ділі бойовим організатором мобілізації і згуртування широких трудящих мас навколо виконання заходів партії та радянської держави. Вимагати від міськкомів і райкомів повсякденно допомагати первинним партійним організаціям, забезпечивши добру підготовку і регулярне скликання партійних зборів; залучити всіх комуністів до активної партійної роботи, вимагаючи, щоб кожний комуніст був організатором і політичним керівником мас в справі відбудови народного господарства, допомоги фронтові, боротьбі за остаточний розгром фашистських загарбників та їх агентури – українсько-німецьких націоналістів.

5. Пленум ЦК КП(б)У вимагає від Волинського, Чернівецького і Станіславівського обкомів КП(б)У та їх перших секретарів тт. Профатілова, Зеленюка і Слоня:

а) докорінно поліпшити постановку агітаційно-масової роботи серед населення, повсякденно роз'яснюючи трудящим їх права і обов'язки, закони і порядки, виховуючи в них почуття радянського патріотизму, трудового ентузіазму, мобілізуючи всіх трудящих на якнайшвидше відбудовання народного господарства, зруйнованого німецькими загарбниками, на остаточний розгром гітлерівської Німеччини.

Партійні організації у своїй роботі особливу увагу повинні приділити вихованню трудящих в дусі соціалістичного ставлення до суспільної праці і суспільної власності, в дусі суворого додержання державної дисципліни.

В усій політичній роботі постійно викривати злочинства українсько-німецьких націоналістів, піднімаючи проти них лють народних мас;

б) організувати систематичну інформацію населення про воєнно-політичні та міжнародні події, щодня доводячи до трудящих зведення Радінформбюро. Для викриття брехливої ворожої агітації широко використовувати в агітаційній роботі патріотичні листи фронтовиків, призваних до лав Червоної армії з західних областей та патріотичні листи трудящих, які виїхали з західних областей на роботу в східні області країни;

в) повсякденно керувати роботою агітколлективів та агітаторів, організувати їх систематичний інструктаж, подавати їм допомогу у підвищенні політичного та ідейного рівня, озброювати агітаторів майстерністю більшовицької агітації;

г) сміливіше залучати до агітаційної роботи з місцевого активу перевірених і відданих радянській владі людей, організуючи для них семінари, консультації, курси.

6. Обкомам, міськкомам і райкомам КП(б)У:

а) розгорнути сітку партійної і політичної освіти, забезпечивши безперебійну роботу шкіл, курсів та семінарів, укомплектувавши їх кваліфікованими кадрами лекторів та викладачів;

б) для самостійно вивчаючих “Короткий курс історії ВКП(б)”, книгу товарища Сталіна “Про Велику Вітчизняну війну Радянського Союзу” і окремі

твори класиків марксизму-ленінізму, - систематично організовувати лекції, консультації, теоретичні бесіди;

в) організувати для інтелігенції обласних центрів і міст цикли лекцій з питань історії ВКП(б), історії СРСР і УРСР, філософії та економіки, літератури та мистецтва;

г) організувати політосвітню роботу серед учителів шляхом влаштування лекцій, доповідей, створення гуртків по вивченню марксистсько-ленінської теорії;

д) розгорнути пропаганду природничо-наукових знань;

е) відновити роботу парткабінетів, зробивши їх центрами партійно-політичної роботи і організації допомоги агітаторам, доповідачам, лекторам;

ж) в пропагандистсько-агітаційній роботі звернути особливу увагу на викриття фашистської ідеології на повний розгром агентури фашизму – українсько-німецьких націоналістів.

7. Пленум ЦК КП(б)У зобов'язує обкоми, міськкоми, райкоми і первинні партійні організації різко поліпшити керівництво пресою, підвищити її організуючу роль в справі мобілізації і згуртування широких мас на виконання рішень партії та уряду, повністю використовувати друковане слово в боротьбі з ворогами народу, добитися підвищення ідейного змісту, грамотності і культури оформлення газет і журналів.

Пленум ЦК КП(б)У зобов'язує Українське державне видавництво видати протягом місяця масовим тиражем четверте видання книги товариша Сталіна “Про Велику Вітчизняну війну Радянського Союзу”, “Короткий курс історії ВКП(б)”, Конституції СРСР і УРСР, Статут сільськогосподарської артілі, Статуту ВКП(б) і ВЛКСМ.

Доручити відділу пропаганди і агітації ЦК КП(б)У систематично розробляти і розсилати тези для доповідачів обкомів, міськкомів і райкомів КП(б)У з питань військово-політичного і міжнародного становища СРСР, історії ВКП(б), філософії, історії народів СРСР, історії України, а також матеріали, які викривають фашистську ідеологію і антирадянську діяльність українсько-німецьких націоналістів.

Республіканським, обласним та районним газетам регулярно публікувати на допомогу пропагандистам та агітаторам матеріали з історії ВКП(б), з історії нашої Батьківщини, зі Сталінської Конституції, з історії Вітчизняної війни, матеріали з місцевого життя, статті, що розповідають про героїзм працівників радянського тилу, популяризуючи трудові подвиги народу на відбудуванні народного господарства у східних областях УРСР, особливо досягнення в розвитку промисловості та зміцненні колгоспного ладу, що забезпечило країні безперебійне постачання фронту і тилу, і є основою заможного життя радянського народу.

Пленум ЦК КП(б)У вимагає від обкомів, міськкомів і райкомів КП(б)У відновити видання районних газет в усіх районах і усунути всі наявні недоліки в розподілі і доставці преси, поліпшити роботу місцевих органів зв'язку.

Уповнаркомзв'язку (т. Садівничому) в тижневий строк розробити заходи, які забезпечили б своєчасну доставку кореспонденції і скорочення строків перебування її в дорозі.

Партійним організаціям необхідно ширше організувати газетні вітрини в усіх населених пунктах.

Враховуючи особливості західних областей України, наявність великого проценту неписьменного і малописьменного населення, вважати за необхідне організувати читання уголос газетного матеріалу, залучаючи до цієї роботи місцеву інтелігенцію.

Пленум ЦК КП(б)У вважає необхідним, щоб партійні організації подали практичну допомогу обласним і районним газетам в організації широкого робітничого руху і створенні авторського активу.

8. Пленум ЦК КП(б)У звертає особливу увагу Волинського, Чернівецького, Станіславівського та інших обкомів КП(б)У західних областей України на добір, розстановку і правильне використання партійних, комсомольських і радянських кадрів, на сміливіше висунення на керівну радянсько-господарську і профспілкову роботу з місцевого активу найбільш перевірених і відданих партії і радянській владі людей, на широке залучення місцевої інтелігенції до активного громадсько-політичного життя.

Обкомам, міськкомам і райкомам КП(б)У західних областей України не пізніше 10 грудня ц. р. підібрати і укомплектувати керівними працівниками відділи виконкомів, районних і сільських Рад, будинки культури, клуби, хати-читальні.

Відділові кадрів і відділові пропаганди і агітації ЦК КП(б)У до 1 січня 1945 року підібрати і направити в розпорядження обкомів КП(б)У необхідні пропагандистські і газетні кадри для укомплектування відділів пропаганди і агітації обкомів, міськкомів і райкомів КП(б)У, а також редакцій обласних і районних газет.

Для підвищення ідейно-політичного рівня і ділової кваліфікації працівників політосвітніх закладів, відділів виконкомів міських, районних Рад, сільських Рад та інших організацій, запропонувати обкомам розробити заходи по організації сітки шкіл, курсів, семінарів.

9. Зобов'язати обкоми КП(б)У, наркомзем УРСР найближчим часом навести лад в землекористуванні західних областей відповідно з постановою ЦК КП(б)У і РНК УРСР від 24 березня 1941 року, повернувши селянам землю, відібрану у них німецькими загарбниками, організувавши широку роз'яснювальну роботу серед населення в питанні про повернення землі селянам. Вважати необхідним проведення в усіх західних областях України, за прикладом Львівської області, селянських обласних і районних нарад, а також конференцій учителів, агрономів та лікарів.

10. Враховуючи особливості західних областей України, обкомам, міськкомам і райкомам КП(б)У подати практичну допомогу місцевим Радам депутатів трудящих в їх організаційному зміцненні, сприяючи піднесенню

їх авторитету серед широких мас трудящих. Створити при райвиконкомах і сільських Радах постійно діючі комісії з числа районного і сільського активу.

Враховуючи, що на керівну роботу в сільських Радах здебільшого висунуто нові кадри, які не мають достатнього досвіду керівної роботи, зобов'язати облвиконкоми і обкоми КП(б)У організувати навчання низових радянських працівників у щільному зв'язку з їх практичною роботою на селі.

11. Зобов'язати обкоми, міськкоми і райкоми партії докорінно поліпшити повсякденне керівництво роботою комсомольських організацій. Подавати практичну допомогу в справі виховання комсомольців і проведення політичної роботи серед молоді, добиваючись росту рядів ЛКСМУ і створення нових комсомольських організацій. Вжити необхідних заходів по організаційному зміцненню міських, районних і первинних комсомольських організацій.

Зобов'язати ЦК ЛКСМУ докорінно перебудувати роботу комсомольських організацій відповідно до постанови ЦК ВКП(б) від 27 вересня 1944 року, звернувши особливу увагу комсомольських організацій на необхідність поліпшити масово-політичну роботу серед сільської молоді, ширше залучати її до активної участі в усьому господарсько-політичному житті. Націлити комсомольські організації на повсякденну допомогу в роботі шкіл.

Зобов'язати ЦК ЛКСМУ укомплектувати обкоми, міськкоми і райкоми ЛКСМУ керівними комсомольськими кадрами.

12. Пленум ЦК КП(б)У зобов'язує партійні організації західних областей та нарком освіти УРСР приділити серйозну увагу створенню нормальних умов роботи шкіл та вчителів, забезпечивши повне охоплення дітей шкільного віку навчанням. Організувати широку сітку курсових заходів по підвищенню ділової кваліфікації учителів без відриву від виробництва, а також видання для них необхідних методичних вказівок, враховуючи особливості викладення в школах західних областей.

13. Пленум ЦК КП(б)У зобов'язує обкоми, міськкоми і райкоми КП(б)У звернути особливу увагу на організацію роботи серед жінок, залучаючи їх до активної громадської і державної діяльності, створюючи для цього необхідні умови (організацій дитячих ясел, садків, майданчиків). Широко популяризувати радянське законодавство про матір і дитину.

14. Зобов'язати обкоми КП(б)У вжити заходів до поліпшення роботи профспілкових організацій, зокрема провести такі міроприємства:

а) закінчити до 1 січня 1945 року створення обласних, міських і районних комітетів профспілок, а також організувати проведення виборів фабричних, заводських і цехових профорганів;

б) організувати роботу по залученню нових членів спілки, роз'яснюючи серед них принципи соціалістичного змагання і ударництва. До 10 січня 1945 року закінчити перереєстрацію членів профспілок в західних областях України;

в) зобов'язати обкоми, міськкоми і райкоми КП(б)У через профспілкові організації широко роз'яснювати серед робітників і службовців радянські закони про трудове законодавство, використовувати для цього бесіди, читання, лекції, доповіді, радіо, кіно.

15. Наркомосвіти УРСР, Управлінню в справах мистецтва при РНК УРСР, ЦК ЛКСМУ, обкомам і райкомам КП(б)У створити політосвітні заклади, а там, де вони створені, поліпшити їх роботу, залучаючи до керівництва ними перевірених і відданих народові товаришів з місцевої інтелігенції.

Політосвітні заклади і заклади мистецтв у західних областях повинні бути перетворені у справжні центри радянської культури, в центри масово-політичної і культурно-освітньої роботи; вони повинні об'єднувати навколо себе найбільш передових людей, активістів, які допомагають радянській владі в усіх її заходах, спрямованих на відбудовування народного господарства і посилення допомоги фронтів.

Зобов'язати нарком освіти УРСР, ЦК ЛКСМУ, обкоми і райкоми КП(б)У до 15 січня 1945 року створити в кожному селі школи по ліквідації малописьменності і неписьменності. На основі роз'яснювальної роботи охопити навчанням все неписьменне і малописьменне населення. Рекомендувати використовувати для цієї роботи інтелігенцію села, найбільш підготовлених комсомольців і безпартійних активістів.

Запропонувати обкомам, міськкомам, райкомам КП(б)У та Управлінню кінематографії при РНК УРСР навести лад в кінотеатрах, забезпечити нормальне постачання кінофільмами, організувати підготовку кваліфікованих механіків та інших працівників кінематографії.

Пленум ЦК КП(б)У встановлює, що недоліки, виявлені в роботі партійних організацій Чернівецької, Волинської і Станіславської областей у розгортанні масово-політичної роботи серед населення, а також повільність в організаційному зміцненні партійних, радянських, комсомольських і громадських організацій мають місце і в інших партійних організаціях України.

Пленум ЦК КП(б)У вважає, що вся робота партійних організацій України повинна бути спрямована на повне здійснення історичних вказівок, даних в доповіді товариша Сталіна про XXVII роковини Великої Жовтневої соціалістичної революції.

Український народ у Вітчизняну війну ще раз виявив доблесть і відвагу, безмежну відданість радянській Батьківщині, великому Радянському Союзові, безмежну відданість партії Леніна-Сталіна.

Успішному відбудовуванню народного господарства, громадських і культурних закладів у західних областях України намагаються перешкодити недобитки німецько-фашистських найманців - українсько-німецькі націоналісти.

Пленум ЦК КП(б)У вимагає від усіх організацій КП(б)У, від кожного комуніста дальшого посилення боротьби з українсько-німецькими націоналістами, на основі широкої більшовицької агітації і пропаганди викриття

фашистської ідеології, ворожій діяльності українсько-німецьких націоналістів, широкого залучення трудящих мас до боротьби з ними.

Пленум ЦК КП(б)У вимагає від усіх організацій КП(б)У безустанно зміцнювати непорушну братерську дружбу українського народу з великим російським народом, пам'ятаючи, що єдність всіх народів, які населяють СРСР, є основою могутності радянської держави, її Червоної армії, яка добиває нині німецько-фашистських загарбників, і що тільки в співдружності з радянськими народами і при допомозі великого російського народу здійснилася споконвічна мрія українського народу про воз'єднання в єдиній радянській українській державі.

Натхненні доповіддю товариша Сталіна про XXVII роковини Великої Жовтневої соціалістичної революції, народи нашої країни під проводом більшовицької партії і любимого Сталіна, розгромлять усіх ворогів і придуть до повної перемоги.

Пленум ЦК КП(б)У запевняє Центральний Комітет ВКП(б) і особисто товариша Сталіна в тому, що більшовики України до кінця виконають свій священний обов'язок перед Батьківщиною і віддадуть всі сили справі завоювання повної перемоги над ворогом і дальшого розквіту великої Батьківщини – Союзу Радянських Соціалістичних Республік.

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.1. – Спр.668. – Арк. 3-16.
Копія. Машинопис.*

**НАКАЗ № 9/44 КОМАНДУВАННЯ УПА “ЗАХІД” ВІЙСЬКОВИМ
ОКРУГАМ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ ЧАСТИН УПА ТА ПЕРЕХІД
ДО ПАРТИЗАНСЬКИХ МЕТОДІВ БОРОТЬБИ***

*Цілком таємно
25 листопада 1944 р.
Совершенно секретно*

25.11.1944 г.

ПРИКАЗ № 9/44

1. Части УПА неполностью выполняют задачи, поставленные перед ними организацией и народом. Не использовали и не используют полностью все возможности, чтобы ударить по врагу.

Исходя из условий самообороны народа, части не чувствуют безвыходного положения населения во время вражеских расправ. Живут и действуют самотеком, лишь бы не дать ударить по себе, когда фактически им уже наносят удары. Необорот, самооборона народа должна пользоваться действиями УПА.

Большевики не в состоянии наложить намордники там, где имеется наше вооруженное сопротивление.

2. Слабость командиров, подпавших под крыло более сильного командира, является причиной скученности частей и ухода их от самостоятельных действий, в результате чего участки обезглавлены.

Замечается тяга домой, к индивидуальному выжиданию действительности. Имеются случаи огульного дезертирства роев. Отсутствие политических воспитателей и легкомысленное отношение командиров к ним создает такое положение.

Штабы не дооценивают необходимость непрерывного воспитания молодых старшин и подстаршин.

3. Проведены до настоящего времени десятки боев с врагом, в том числе бои классически проведенные (маневренные), победные бои.

Вражеские потери обычно в десять раз больше собственных, несмотря на то, что враг за последнее время ввел некоторые новые формы борьбы, не предусмотренные в приложении к приказу № 8/44 (см. приложение к этому приказу).

4. Большевикам только и нужно, чтобы мы придерживались неоправданной, ничем немотивированной на данной стадии революции, регулярной формы борьбы. Тем более, целью их вооруженных операций является согнать повстанческие части вместе, в большую группу и подвести нас под главный удар, вынудить нас принять бой. Мы, таким образом, не достигаем никаких целей, а только теряем. Такие бои ничем не связаны с жизнью и

* Див док. 6 січня 45 р. – Лист Берії про цей док.

потребностями народа. При таких боях повстанческие части отбрасываются в другие районы, а несколько оборванных москалей снова приходят и продолжают издеваться над населением.

5. Отчеты не отражают моментов, где бы повстанческий отряд УПА не допустил до облавы, перехватил вражеский путь бандитского нападения на мирное население, во время арестов и т.д. Польская полиция, издевающаяся над народом, не разогнана, хотя эта задача одна из наилегких. Репрессируется ни в чем не повинная польская масса. Хотя время ответных акций уже настало, засад и наскоков не производится. Части УПА всю свою работу сводят к ведению разведки по линии, чтобы безопасно дислоцироваться и в дальнейшем бесконечно лавировать. Одним словом, части не реагируют на происходящие явления. Не прислушиваются к известиям с участка, к народу, из которого выросли и с которым будут жить.

Значит: а) отряды УПА не объединяют своих боевых действий с политико-пропагандистской работой;

б) части УПА не ведут повстанческо-ответных акций и не организуют ударов по слабым местам врага, своей же оборонной формой подставляют свои слабые места под удары противника;

в) в том и другом случае не выполняются приказы;

г) бои проводятся для боев, а не для дела революции, политический момент во внимание совсем не принимается.

II. Обратить внимание на разведку. Не ограничиваться материалами, которые попадают нам в руки в боях и стычках. Нужно идти в города, районы, вражеские скопища и стоянки и там добывать разведывательные данные и материалы. Разведчик должен рисковать и, если нужно, в жертву за ценные сведения сложить свою голову.

III. Штабы не руководствуются инструкцией № 4/44 от 15.11.1944 года (для краев)* относительно целостности оргдел и дел хозяйственно-медицинской помощи частям УПА и безопасности оргжизни. То же самое относится к инструкции УЧХ – «Служба здоровья» и «Организация службы здоровья при отделах» от 19.10.1944 года**, которые разосланы для исполнения штабом Военного округа.

IV. 1. В дополнение к ранее данным каждому ВО указаниям в отношении постановки войскового дела, приказываю:

а) ВО5 Маковка подчиняется ВО4 Говерлы, ВОСян подчиняется ВО2 Буговы;

б) ВО3 Лисоня подчиняются соседние восточные участки, которые нужно принять;

в) ВО4 Говерлы, кроме указанного, подчиняем – ВО7 Сучаву и ВО8 Стибну;

* Див. док. № 121.

** Цієї інструкції не виявлено. Частково про завдання Українського Червоного Хреста (УЧХ) йдеться у док № 121, 15 листопада 1944 р., розділ “У ділі УЧХ”.

г)точные границы участков между ВО2 Буг, ВО3 Лисоня, ВО4 Говерлы уточняют и устанавливают указанные штабы ВО со своими организационно-участковыми проводами;

д)штабы военных округов производят раздел своих новых участков на тактические участки куреней;

е)в случае недостатка командиров групп (куренных), их заменяют оргмобы.

2. а)Провести необходимую реорганизацию частей УПА, назначить им участок деятельности и дать задания на участках;

б)части УПА на участке действуют под руководством проводника этого участка, получая основные задания от своих высших органов. (Действовать из засад способом подотделов и чет. Право приказывать – давать задания каждой части и подотделу УПА – остается за проводниками районов и выше, в границах которых подотдел находится);

в)от регулярно-войсковых форм борьбы перейти к боевой – партизанско-диверсионной форме:

г)боевые удары организовывать против вражеских опорных пунктов и их руководящих лиц в первую очередь;

д)широко применять выступления (под советской формой) налеты, засады и маневр;

е)повести в УПА воспитательную работу, подготовить всех бойцов к политико-пропагандистским акциям. Соединять все боевые действия с политико-пропагандистской работой;

ж)пробывание отдельных бойцов УПА на участке, марши, боевые акции и т.п. не должны расконспирировать организационную сетку, пункты связи, конспиративные квартиры и т.д. Для этого: строго хранить военную тайну и обмундирование, псевдонимы командиров, места расквартирования, направление марша и т.п. Необходимую отделу помощь организовывать скрыто, конспиративно;

з)дополнить на участках войсковые аппараты оргмобов (округа, надрайоны), которые кроме повседневных заданий должны заняться подготовкой участка для размещения, расквартирования и обеспечения частей УПА во время зимы;

и)выращивать по мере возможности для дальнейшего обучения военные кадры, особенно подофицеров и офицеров.

3.С 1 декабря 1944 года дается степень «Старшего булавного» воякам УПА – запад ВО Буг: Лисай, Шермень, Хмурый.

4. 22 октября 1944 года закончено обучение второй группы «Оленей». 1-й и 2-й сотни. Последние разделены между военными округами, с руководящими письмами к ВШВО. Командный состав 1-й сотни еще не разделен. Командный состав 2-й сотни разделен;

БУГ: Хорунжий	Шаленый
ст.бул[авный]	Антон
	Мрия

ЛИСОНЯ: Хорунжий	Коник
ст.бул[авный]	Орнад
	Крук
БУГ: ст.бул[авный]	Черник
- “ -	Чалый
- “ -	Джмилъ
- “ -	Крутиж
- “ -	Певный
- “ -	Остап
- “ -	Русич
- “ -	Соловей
ЛИСОНЯ: ст. вест[овой]	Крук
МАКОВКА: бул[авный]	Ярема
СЯН: ст. бул[авный]	Зенко
- “ -	Орлик
- “ -	Марко
- “ -	Железняк
- “ -	Гордый
бул[лавный]	Белый
- “ -	Мокрый

Утверждается в степенях старшего булавного вояки: “Оленев”, Казак, Мрия, Черник, Антон, Арнад, Зенко.

С 22 октября 1944 года дается степень второй группе “Оленей” 2-й сотни, степень старшего булавного: Лев, Чалый, Джмилъ, Крутиж, Певный, Крук, Орлик, Марко, Железняк, Андриевский, Липовый, Руслан, Загир, Артем, Максим 2-й, Чайка, Ромко (17).

Степень булавного: Остап, Русич, Словей, Ярема, Гордный, Белый, Мокрый, Галат, Сум, Орфей, Забув, Днестр, Черноморец, Черный, Олесь, Казак, Днепровый, Игорь, Мерж, Богун, Червоный, Хрин, Волыняк, Довдуш, Пеш, Максим – 1-й, Кричевский, Донской (28).

Степень стар[шего] вестового: (приказом “Оленей” № 12/44) Буревый, Нечай, Дмитро, Жах, Шепаль, Хижий, Корень, Олень, Кровавый, Хмель, Зеньо, Семенив, Бир, Юрко, Орсет, Клим, Непорядный, Мика, Ворон, Микита, Хмара, Левко, Совей, Евген, Скала, Гроза, Байдак, Сокол, Крук (30).

Степень вестового (тем же приказом): Метач, Див, Горлис, Синок, Пастернак, Чернота, Юрий, Борис, Цик, Тимиш, Недоля, Байда, Помста, Высокий, Голубь (15).

5.15.10-22 года* легли на поле боя вояки УПА Запад «Олени»: сот[ник] Поль, бул[авный] Веселка, бул[авный] Яструб, ст. вест[овой] Бильха, хор[унжий] Ткачук, о[тець] кат[олик] др.Рафаил, ст. бул[авный] Ждан, ст. бул[авный] Хмилъ, бул[авный] Забияка, вест[овой] Крук, вест[овой] Дамян, связная Дзвинка.

* Так у документі., очевидно, йдеться про 1944 рік.

Пропали безвести: Олекса, бул[авный] Черноморец, бул[авный] Криска, вест[овой] Петренко.

6.В сентябре с.г. хор[унжий] Змиюка (“Олени”) разделил между ВО группу ВПЖ из “Оленей”: для Буга – Лапайдух, Олюжич;

Для Лисаки – Роман, Днепро, Дуб, Явель, Черник, Байда, Соловейко, Орлик;

Для Говерлы – Гордничий, Юрко, Орел, Аливка, Морозенко, Богун, Листопад, Швидкий, Круг (отчет степеней не указывает).

Слава Украине!

В.Савчук

В[оенный] о[круг]

Верно.*

Р.ШЕЛЕСТ

В[оенный] о [круг] к-р УПА

“Запад”

ДАРФ. - Ф.9401. - Оп.2. – Спр.92. – Арк.58-63.

Засвідчена копія. Машинопис.

ДОДАТОК

Перевод с украинского

ПРИЛОЖЕНИЕ К ПРИКАЗУ “ЗАМКА”

№ 9/44 ОТ 25.11-1944 ГОДА

Секретно

1.Отмечаются действия сталинских опричников (которые сами себя называют партизанами). Опричники передвигаются в избранных направлениях численностью в несколько сот, одеты в разные лохмотья чужих армий, бывшей украинской полиции, в гражданское, тризубы и прочее. Грабят, насилюют, стригут женщин и провоцируют ехидными способами.

2.Большевики как метод практикуют часто во время облав объединение целых соседних районов отделов НКВД, (районы тесно связаны между собой) и используют численность боевых резервов.

3.В боях в лесу применяют только партизанские методы быстрого маневра и неожиданности: расположение на деревьях, внутренняя диверсия путем засылки в наши ряды во время боя переодетых большевиков с заданием – ширить панику, передавать наши цели, направления ударов, место сосредоточения резервов, место нашего прорыва из кольца, направление дальнейшего нашего движения или отхода, преследуя нас (т.н. короткая погоня), перерезают дорогу силами роев, чет, устанавливая заставы или опорные пункты.

Таким путем враг связывает нас огнем и одновременно дает возможность вовремя реорганизовать свой участок и порядок своих передовых линий.

* Підпису немає.

4. «Инструкция партизанских боев» говорит:

Основываясь на хорошем знании участка, продумывать планы контрмероприятий на разные варианты облав. Хорошо знать действия перед облавой и во время ее проведения. Сосредотачивать силы, а не раздроблять их, ибо расчленение сил с целью наилегшего выхода из-под облавы не дает хороших результатов, а часто становится губительным для партизанской части.

Быстрые мероприятия для срыва вражеских планов путем разведывательных действий, что может привести к уничтожению врага до перегруппировки, а повстанцам дает возможность вовремя совершить дальнейший маневр.

Маневр, если нет возможности выйти из облавы днем, протянуть до сумерок, чтобы лучше без боя оторваться от врага под прикрытием ночи.

Демонстрация нужна для введения врага в заблуждение о настоящем направлении маневра. Демонстрировать следует отдельным подразделением или целым отделом. Выделяя часть сил, надо помнить, что их легко можно потерять.

Ответные мероприятия должны проводиться при хорошем знании противника, они должны быть направлены на наислабейший пункт врага. Лучше всего ударить тогда, когда враг находится в движении. Если враг устроил пожар в лесу – лучше идти на огонь, ибо в противоположном направлении враг наверняка устроил ряд сильных засад. Хладнокровность всех командиров должна вначале предотвратить всякую панику.

5. Жалобы в отношении недостатка партизанской литературы не оправданы. У нас есть популярная и распространенная литература. Как например:

Воспоминания из освободительных действий.

Выпуски и статьи в «Сурме» (рейд Семена Черноуса и проч.).

Гордиенко: «Партизаны».

Полковник Лорене – «Тактика малых отделов».

Полковник Колодзинский – «Партизаны».

«Спутник партизана» (сов.).

«Памятка партизана» (сов.).

«Дер Кляйнкриг» (нем.).

«Борьба регулярной армии с партизанами» (с нем.).

Инструкция Вальк: «Партизанам» (пол.).

Все это самое лучшее из повстанческой тактики своевременно разослано всем военным округам. Диверсионно-саботажным акциям и индивидуальному террору можно дать правильное направление, это дело зависит от быстроты и находчивости исполнителей.

6. Враг сильно концентрируется в районных центрах. Там у него: райпартком, НКГБ, НКВД со своими войсками и милицией, райисполком – это очень важно. Там же иногда временно или постоянно останавливаются

отдельные части Красной Армии. Кроме того, на участках в некоторых селах района, станциях, также имеются подразделения Красной Армии, имеющие деловые отношения с районом, охрана, разведка и т.д.

В распоряжении областных центров есть разные «отряды по борьбе с бандитизмом», заградотряды, истребители и т.д. с аппаратами и отделами разведки (контрразведки).

Индивидуально или малыми группами обсажены советскими людьми их институты, административные учреждения, хозяйственные, финансовые и другого порядка. Помощь находят в большинстве со стороны поляков, в некоторых польских кругах, а также и в украинских (сексах).

7. Средства: массовая, террористическая пропаганда переменного содержания, обман московских хитрецов, запугивание и т.д.

Полицейско-войсковой террор облав, расстрелов, арестов, принудительных доносов, моральных и физических издевательств, поджогов, слежка за частной жизнью, разоблачений, ударов по нервам и беспокойство.

Наружная, внутренняя, втирающаяся во все области жизни разведка, равнодушно относящаяся к жертвам, рискованная, утомительно-тяжелая и разрабатывающая целостность жизненных проявлений, всех легальных людей, каждое известие о подполье.

Провокация с дьявольскими методами индивидуального и массового характера со своими специалистами, думающими только над этим. Диверсия практическая, устная и письменная, направленная в руководство противника, отдельных людей и мест.

Проведение экономических мероприятий для эксплуатации и основательного высасывания материальных ценностей у населения в целях направления его мыслей на приобретение себе пропитания.

8. Методы и формы разнообразны и богаты в раскрытии жизни и физического уничтожения населения. Например, поголовная мобилизация мужчин на фронтную смерть. А завтра можно удивляться и быть готовым посмотреть “новую гармонию” по плану, ибо плановость большевиков есть их основа.

9. Борьба, кроме вооруженной борьбы, против такого врага, против таких его целей, методов и форм, должна стоять на высшем уровне. Боевая – партизанская, диверсионно-саботажная и индивидуально-террористическая тактика должна быть планова, наступательна и гибка в районах и как это диктуется самой жизнью.

Плановые акции должны включать в себя и основываться на ряде моментов: политико-пропагандистском смысле этих акций, последующем эффекте, местных особенностях, силах врага, материальных, людских и технических ресурсах и возможностях, внешних, прямых и косвенных моментах, влияющих на акции, цель акций, что в первую очередь необходимо для акции.

Команда (руководство) на порученном участке должна для этого разведывать, разрабатывать и исполнять, найти технический способ проведения и осуществления: а) отдельных акций; б) группово-ударных акций.

10. Все акции должны быть проведены быстрее вражеских. Быстрота, опережение врага дает нам в руки волю и инициативу действий, а врагу остается только фиксировать совершившийся факт. Принуждать врага к пассивной обороне равномерным распределением своих сил, а не концентрацией, что заставляет людей думать, планировать и решать, не ждать пассивно и нервно удар врага.

11. Удары акций должны быть организованы против руководящих людей, режима и его слабых мест. Такие удары вносят замешательство в ряды врага и его систему. Большевикам нечем заменять руководящих лиц, их необходимо вызывать из других центров. Новичков нужно долго учить, смотреть за ними и практически ими руководить.

Верно: [підпис]*

ДАРФ. - Ф.940. - Оп.2. - Спр.92. - Арк.58-68.

Засвідчена копія. Переклад з української.

* Підпис нерозбірливий.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ ДКО, РНК СРСР Й ЦК ВКП(Б) ПРО ХІД БОРОТЬБИ З УПА
В ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ З 1 ПО 15 ЛИСТОПАДА 1944 Р.**

Зовсім таємно

26 листопада 1944 р.

Совершенно секретно

ГКО – товарищу Сталину И.В.

СНК СССР – товарищу Молотову В.М.

ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины:

С 1 по 15 ноября проведено 470 чекистско-войсковых операций, в результате которых убито 2 669 и захвачено живыми 2 075 бандитов. Задержано 299 дезертиров и 1 225 уклоняющихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 77 бандитов и 75 уклоняющихся от службы в Красной армии.

Захвачены следующие трофеи: пушек 3, ПТР 2, минометов 9, пулеметов 99, автоматов 197, винтовок 752, револьверов и пистолетов 77, гранат 1 045, мин и снарядов 1 962, патронов 80 700. Захвачено и уничтожено 15 складов с оружием, боеприпасами и продовольствием.

Наши потери: убито 108 и ранен 131 человек.

С 1 по 15 ноября имели место следующие наиболее крупные боевые столкновения наших чекистско-войсковых групп с бандами.

5 ноября проведена чекистско-войсковая операция в селах: Влоске, Зарицы и Перемировке Ровенского района той же области.

В результате операции убито 13 и захвачено 30 бандитов.

5 ноября проведена операция в лесу на стыке Вишневецкого и Кременецкого районов Тернопольской области. В результате операции убито 30 бандитов. Захвачены один ручной немецкий пулемет, два автомата, 5 гранат и 300 патронов.

С 1 по 7 ноября проводилась операция в Золотниковском районе Тернопольской области по ликвидации банды “Станислава”. В результате операции убит 31 и захвачены 2 бандита. Среди убитых помощник главаря банды и связная банды.

4 ноября проведена облава в селе Ланы Бобровского района Львовской области, в результате которой захвачено 24 бандита.

11 ноября при проведении операции в лесном массиве на стыке Цуманского и Деражинского районов Волынской области убито 60, ранено 3 бандита.

С 25 октября по 6 ноября проводились операции в селах Дедеркальского района Тернопольской области по ликвидации местных боевиков и оуновского

подполья. За время операции убито 86, ранено 23 и захвачено живыми 8 бандитов. Взяты трофеи: ручных пулеметов 6, винтовок 10, гранат 33, патронов 565.

13-14 ноября проведена операция в районе сел Дермань 1-я и Дермань – 2-я Мизочского района Ровенской области. В результате операции убито 60 и захвачено 58 бандитов. У бандитов изъято: 3 автомата, 13 винтовок, 3 пистолета и 100 гранат.

За последнее время на территории западных областей Украины зарегистрированы следующие серьезные бандпроявления:

Львовская область

2 ноября бандгруппа численностью 130 человек совершила нападение на село Конюшки Бродского района. Бандиты убили бывшего секретаря сельсовета, увели с собой председателя сельсовета и мать сотрудницы райфинотдела, ограбили подсобное хозяйство райпотребсоюза и промкомбинат.

7 ноября пропали безвести возвращавшиеся из села Пересыпа в райцентр 3-й секретарь Сокальского райкома КП(б)У – Декан В.И. и 2-й секретарь райкома ЛКСМУ Палий.

Принятые меры розыска положительных результатов не дали.

В ночь на 7 ноября неизвестными бандитами повешен председатель сельсовета села Побичи Олесского района – Обыбчук.

Ровенская область

В ночь на 1 ноября между станциями Верба и Каменяра бандой неустановленной численности подорван поезд с продовольствием. В результате взрыва разбито 3 крытых вагона, и один вагон свалился под откос. Погиб красноармеец из состава охраны, сопровождавшей поезд.

В ночь на 7 ноября в селе Режица Тучинского района неизвестными бандитами вырезано 3 семьи, в том числе 8 детей от 9 до 16 лет. Среди убитых семья конюха райвоенкома Прокопчука в количестве 4-х человек, семья работника Костопольской спецгруппы НКВД Сердюка в количестве 7 человек и жена работника спецгруппы НКВД Короткова. На место происшествия выезжала опергруппа Тучинского РО НКВД-НКГБ, которая вступила в бой с бандой. Убито 4 бандита.

8 ноября в селе Добратно Млиновского района неизвестными бандитами заживо сожжены председатель сельсовета Горбанюк и бывший председатель сельсовета Ставчук; расстреляны: зам. председателя сельсовета, псаломщик и уборщица школы.

В ночь с 8 на 9 ноября бандой неустановленной численности в Дубновском районе обстрелян совхоз “Бортница”, охрана которого не выдержала натиска банды и разбежалась. Ворвавшись в совхоз, бандиты сожгли контору, конюшню, 2 молотилки, 8 тонн зерна, повредили 2 трактора, забрали с собой 23 ремня от молотилок, 9 лошадей, одну повозку и скрылись.

Станиславская область

В ночь на 9 ноября бандой в количестве до 100 человек в селе Михалков Коршевского района совершено убийство 19 мирных жителей и сожжено 5 домов.

В ночь на 14 ноября неизвестной бандой в районе села Стопчано Коломиевского района на шоссейной дороге Коломия-Яблоно взорвано два моста общей длиной по настилу 13 метров, разрушена телефонная связь на протяжении 1,5 километра.

В ночь на 14 ноября бандгруппой в количестве 3 человек взорван мост на шоссейной дороге Заболотно-Рожнев Заболоцкого района.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР (Л.БЕРИЯ)

Верно*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.67. – Арк.387-390.

Копія. Машинопис.

* Підпис відсутній.

**ЗІ ЗВЕРНЕННЯ ВИЩОЇ КОМПАРТІЙНО-ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УРСР
“ДО НАСЕЛЕННЯ ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УКРАЇНИ”***

27 листопада 1944 р.

...Товариші трудящі західних областей України!

Віроломний напад німецьких фашистів та їхніх спільників на нашу Батьківщину тимчасово перервав нашу мирну працю і примусив нас взятися до зброї, стати на захист завоювань Жовтня.

Мерзенні зрадники своєї Батьківщини – українсько-німецькі націоналісти вітали прихід німців, допомагали фашистам гнобити український народ, а тепер, коли Червона армія розбила і викинула далеко за межі нашої країни їхніх хазяїв, вони намагаються перешкодити народові жити, відбудувувати своє господарство, відновлювати радянські закони, що оберігають нашу свободу і незалежність.

Чого ж хочуть українсько-німецькі націоналісти, що ведуть тепер проти радянської влади боротьбу і хочуть втягти в неї і вас?

Червона армія визволила вас. Ви маєте тепер усе для того, щоб йти вперед - до щастя, до культури, до великого і прекрасного майбутнього, щоб ви, ваші діти, внуки, правнуки і всі прийдешні покоління не знали визиску, злиднів і безправ'я.

Українсько-німецькі націоналісти багато базікають вам про так звану “незалежну Україну”.

Яка ж ще може бути незалежна Україна, коли вже тепер Україна - вільна, радянська, де українці є господарі свого становища. Все поставлено на службу українському радянському народові: трудящі у нас живуть за ухваленими їхньою волею законами, розвивають свою рідну культуру, розмовляють рідною мовою, створюють свої національні культурні заклади, свою поезію, своє мистецтво. Все, що своєю працею здобув народ, записано у великій Сталінській Конституції.

Українсько-німецькі націоналісти, як агенти німецького фашизму, приховують від народу правду про те, що вони мають намір підкорити українські землі і український народ німецьким поневолювачам. Якби вони сказали цю правду, відкрили своє справжнє обличчя, народ вже давно б розчавив їх. Вони зводять наклепи на незалежну українську радянську державу, щоб приховати свої підлі зрадницькі наміри. Ось чому ми їх звемо українсько-німецькими націоналістами. Вони розуміють “незалежність” України, як відрив її від нашого брата російського народу та інших народів Радянського Союзу, як поневолення її під ярмом гітлерівського розбійницького імперіалізму.

* Див. док. № 3, 67, 68, 107.

Чому українсько-німецькі націоналісти хочуть цього розриву?

Тому, що вони бачать, що в союзі українського народу з російським та іншими народами Радянського Союзу закладено таку силу, з якою ніколи не справляться і яку ніколи не подолають жодні вороги нашого народу.

Прикладом цього є напад німців разом з Угорщиною, Румунією, Італією, Фінляндією та іншими спільниками на Радянський Союз. Німці, зібравши таку велику силу, поставивши на службу собі промисловість і сільське господарство всієї окупованої Європи, примусивши працювати на себе мільйони людей, – були розбиті радянським народом - його героїчною Червоною армією.

Наша Україна, що тимчасово попала в німецьке рабство, лишилася б на багато століть рабинею німецьких поміщиків і капіталістів, а наш народ чекало безправ'я і фізичне винищення, якби ми були самотні.

Німці розглядали тимчасово окуповані землі, як свої маєтки, де вони можуть чинити свій розбій, грабувати і винищувати радянських людей. Мільйони українських чоловіків, жінок і дітей були замучені на смерть німецькими катами та їх спільниками.

Це вони – німці та їх спільники в Києві, Львові, Харкові, Полтаві й по інших містах, селах і населених пунктах України душили в душогубках, розстрілювали в протитанкових ровах, спалювали в будинках, закопували живцем у землю, розбивали голови немовлятам, гвалтували дівчат і вбивали старих.

Це вони гнали на каторгу, в свою прокляту фашистську Німеччину, сотні тисяч наших юнаків і дівчат, відбираючи у них юність, щастя і майбутнє.

Ще більші страждання і муки чекали Україну під дальшим німецьким пануванням. Тільки Червона армія, збройна сила Радянської держави, врятувала Україну від німецького рабства, визволила український народ з фашистської неволі.

Великий російський народ, разом з усіма братніми народами, ціною життя найкращих своїх синів і дочок допоміг українському народу навіки визволитися від проклятих німців.

Українсько-німецькі націоналісти хочуть відірвати Україну від інших братніх радянських народів і тим самим полегшити німцям загарбати наші багатства, землі, фабрики, заводи. Вони хочуть, насамперед, зруйнувати головну силу українського народу – дружні зв'язки з нашим старшим братом – російським народом, з усіма радянськими народами, щоб обернути український народ на покірних рабів німецьких баронів і поміщиків. Українсько-німецькі націоналісти хочуть нацькувати українців на поляків. Польські націоналісти хочуть нацькувати поляків на українців. І ті, і другі роблять це на користь німцям, щоб легше було німецьким імперіалістам підкорити слов'янські народи, посваривши їх між собою, приму-

сивши їх вигубляти один одного, відвернувши їх від спільного смертельного ворога всіх слов'ян – німецького імперіалізму. Але ця божевільна ідея ніколи не здійсниться, бо німці будуть остаточно розбиті. Така сама доля чекає й усіх німецьких прислужників.

Ми звертаємося до тих, хто, заблудившись, потрапив у тенета агентури німців, до організації так званих ОУН, УПА, УГВР, бандерівців, мельниківців та інших націоналістів.

Всі ці бандитські ватажки одним ликом шиті, всі вони під тією чи іншою маскою служать одному хазяїнові – німцеві.

Ми знаємо, що абсолютна більшість з вас хотіла боротися з німецькими загарбниками за свою землю і свободу і тому пішла в ці організації, думаючи, що вони борються з німцями, а на ділі вас повернули проти інтересів свого народу, проти радянської влади.

Всі, хто послухався голосу Радянського Уряду України і покинув банди, вийшов з лісів, – працюють тепер на своїх полях, служать у Червоній армії, захищають свій народ і багато хто з них прославились у боях, багато з них нагороджено орденами і медалями Радянського Союзу.

Але дехто ще блукає по лісах і намагається зривати заходи по налагодженню господарства.

Більшість учасників банд хотіли б повернутися додому, але вони залякані і обдурені своїми верховодами. Не вірте оцим запродавцям - українсько-німецьким націоналістичним верховодам. Використайте право, надане вам відомим зверненням Уряду Української РСР до учасників так званих УПА і УНРА. Ще не пізно.

Виходьте з лісів, повертайтеся в свої села, до своїх батьків, матерів, дружин і дітей. Беріться до чесної праці на своїх ланах і у власному господарстві.

Не слухайте головорізів, бандитів, які нацьковують вас на радянську владу. Не вірте їм. Ці люди підіслані німцями.

Подивіться гарненько навколо себе і ви побачите чимало німецьких офіцерів, які є радниками або командирами бандитських загонів. Отже, ваше завдання – повернутися в села, заявити про свій розрив з українсько-німецькими націоналістами. Ви будете під захистом радянського закону. Жодна волосина з вашої голови не впаде, і ніхто вам не дорікатиме, якщо ви надалі чесно працюватимете разом з іншими громадянами нашого великого Радянського Союзу.

Але горе тим, хто і далі лишатиметься в бандитських загонах.

Коли німці з усіма своїми спільниками не могли встояти проти Червоної армії, то що може зробити купка бандитів проти всього народу, проти могутньої Радянської держави. Голод і холод виганятимуть їх з лісів і перед ними буде вибір – або бути знищеними силою зброї, або загинути від холоду, голоду, хвороб.

Ми говоримо і верховодам націоналістичних банд:

Кидайте свою протинародну справу, приходьте та віддавайте себе до рук радянської влади. Уряд Радянської України подає амністію і верховодам націоналістичних банд, якщо вони чесно покаються перед народом. Багато хто з них уже прийшов. Не йдуть ті, у кого душа, як видно, німецькому чортові продана, і вони вже не можуть вирватися з тих німецьких тенет, до яких потрапили. А тому єдиний вихід для рядових учасників банд: самим розправитися з такими ватажками банд, знищити їх, як ворогів народу, помститися над ними за всі муки, на які вони вас штовхнули, втягаючи в банди і підбурюючи проти народу. Треба або самим з ними розправитися, або захопити їх у полон, привести і видати органам радянської влади.

Ім'ям Уряду Української Радянської Соціалістичної Республіки ми гарантуємо всім тим, хто покине націоналістичні банди і повернеться до мирної праці – цілковите прощення їхньої тяжкої помилки, їхніх колишніх злочинів перед Батьківщиною.

Ми звертаємося до батьків, матерів, дружин, сестер, до всіх близьких людей учасників націоналістичних банд: допоможіть їм вийти з лісів і покинути їх бандитські справи. Допоможіть їм повернутися до чесної праці, бо інакше їх чекає ганебна смерть, а вас – вічна ганьба, як співучасників протинародної справи.

Уряд Української Радянської Соціалістичної Республіки застерігає, що всі громадяни, які подають допомогу бандитам харчами, одягом, дають їм нічліг, виконують їхні доручення, розглядатимуться, як посібники бандитів, і будуть покарані з усією суворістю радянських законів...

Товариші!

Президія Верховної Ради, Рада Народних Комісарів Української Радянської Соціалістичної Республіки і Центральний Комітет Комуністичної Партії (більшовиків) України звертаються до вас, трудящих західних областей України, з закликом ще активніше включатися в боротьбу з ворогами – німецько-фашистськими загарбниками і мерзенними зрадниками свого народу – українсько-німецькими націоналістами, що заважають нормально жити і працювати нашому трудовому населенню.

Президія Верховної Ради, Рада Народних Комісарів Української Радянської Соціалістичної Республіки і Центральний Комітет Комуністичної Партії (більшовиків) України висловлюють тверду впевненість, що трудящі західних областей України разом з усіма народами нашої великої Батьківщини віддадуть усі сили на відбудову і дальший розвиток народного господарства, не пошкодують нічого, щоб подати допомогу нашій улюбленій Червоній армії в її героїчній боротьбі з ненависними ворогами.

Народи Радянського Союзу, керовані Всесоюзною Комуністичною Партією (більшовиків), на чолі з нашим вождем рідним товаришем Сталіним, розгромлять усіх своїх ворогів і рушать вперед до щасливого і радісного життя.

Хай живе великий український народ, возз'єднаний у єдиній українській радянській державі!

Хай живе наша велика Батьківщина!

Хай живе героїчна Червона Армія!

Хай живе наш батько товариш СТАЛІН!

Голова Президії Верховної Ради УРСР

М. ГРЕЧУХА

Голова Ради Народних Комісарів УРСР

М. ХРУЩОВ

Секретар Центрального Комітету
Комуністичної Партії (більшовиків) України

Д. КОРОТЧЕНКО

27 листопада 1944 р.

М. Київ.

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.780. – Арк. 106-109 зв.
111 зв.-112. Брошура.*

**ОПЕРАТИВНЕ ЗВЕДЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В.РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ
ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЧЕКІСТСЬКО-ВІЙСЬКОВИХ ОПЕРАЦІЙ
З ЛІКВІДАЦІЇ ФОРМУВАНЬ УПА В СТАНІСЛАВСЬКІЙ,
РОВЕНСЬКІЙ І ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

*Зовсім тємно
28 листопада 1944 р.*

м.Львів

*Копія
Совершенно секретно*

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Л.П.Берия

27 ноября с.г. опергруппой УНКВД и милицейским отрядом из бывших партизан в составе 220 человек в треугольнике сел Залесье-Панановцы-Залозце Залестницкого района Тернопольской области были настигнуты и окружены остатки банд куренных атаманов «Романа» и «Ястреба», разгромленных 17 ноября с.г. Бой начался в 10.00 и продолжался до 20.00 27 ноября.

В результате операции убито 240 бандитов, в том числе новый куренной атаман, объединивший остатки банд после убийства «Романа» и «Ястреба». Был одет в форму артиллерийского офицера Красной армии. Среди убитых опознан также труп коменданта СД куреня «Орлик».

Захвачены трофеи: ручных пулеметов 8, минометов батальонных 1, мин к нему 500, гранатометов 2, гранат 500, ПТР 1, винтовок 153, патронов винтовочных 30 000, пистолетов 12. Захвачен обоз в количестве 55 подвод, груженых продовольствием, обмундированием, медикаментами и хирургическими инструментами.

Среди убитых много казахов, узбеков и русских. Форма одежды убитых разнообразная. Многие одеты в форму офицеров и бойцов Красной армии.

Наши потери: убито 3 и ранено 6 бойцов.

Курень УПА полностью разгромлен.

* * *

С 20 по 23 ноября, по агентурным данным, отделом по борьбе с бандитизмом УНКВД Ровенской области совместно с подразделением 24-й бригады внутренних войск НКВД проведена чекистско-войсковая операция по ликвидации диверсионно-террористической группы Широкова, действовавшей на территории Мизочского и Дубновского районов Ровенской области.

В результате операции убито 25 и захвачено 50 бандитов, в том числе надрайонный шеф связи СБ по кличке «Цуковинен», надрайонный информатор СБ «Федор», подрайонный комендант Мизочского района «Хмурый»,

политреферент ОУН того же района по кличке «Хлеб», он же «Василий» и референт ОУН по организационным вопросам «Роман».

В числе убитых захваченными бандитами опознаны: руководитель диверсионной группы Ровенской области по кличке «Широкий», начальник полевой жандармерии по кличке «Пташка», член Ровенского областного провода ОУН и областной господарчий по кличке «Зеленый», областной хозяйственный референт «Гром», подрайонный комендант СБ по кличке «Морозенко», комендант штаба самообороны села Великий Мощенице Мизочского района по кличке «Яшка» и станичный того же села по кличке «Зарубовка».

Взяты трофеи: ручной пулемет 1, винтовок 12, автоматов 2, револьверов и пистолетов 3. Взорвано 80 надземных укрытий бандитов.

По делам задержанных ведется следствие.

* * *

24 ноября в 23 часа банда численностью свыше 200 человек совершила нападение на райцентр Солотвино Станиславской области. Бандитами подожжен дом начальника РО НКВД, в котором сгорели: начальник РО НКВД старший лейтенант милиции Машенко, его жена и трое детей и зам. начальника по милиции Рябков.

Ворвавшись в здание РО НКВД, бандиты освободили 23 арестованных. Бойцы истребительных батальонов в составе 90 человек, не приняв боя, разбежались. Старший оперуполномоченный РО НКВД Гришин и три человека оперативного состава, закрепившись на втором этаже здания, отстреливались, убив при этом двух бандитов. При отходе бандитов нагнала маневренная группа с 7 погранотряда.

В результате боя убито 66 и захвачено 18 бандитов.

Взяты трофеи: станковый пулемет 1, ручных пулеметов 3, винтовок 13, автоматов 2, пистолетов 3, гранат 10, патронов 10 000, радиоприемник 1. Уничтожен склад с боеприпасами.

Нарком внутренних дел УССР – *РЯСНОЙ*.
Верно [підпис]*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.21-23.
Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

**ПРО ФАКТИ ЗНУЩАНЬ ПРАЦІВНИКІВ НКВС І НКДБ
З МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ****29 листопада 1944 р.***О ФАКТАХ НАРУШЕНИЯ СОВЕТСКИХ ЗАКОНОВ И
НЕПРАВИЛЬНОГО ОТНОШЕНИЯ К МЕСТНОМУ НАСЕЛЕНИЮ**

Некоторые партийные и советские работники и особенно работники органов НКВД и НКГБ грубо нарушают советские законы.

Так, например, в селе Ляхово Порицкого района участковый уполномоченный милиции Воротников, получив задание от нач. РО НКВД задержать гр-на Парфенюка, как будто бы дезертировавшего из Красной армии, с 4-мя бойцами из группы охраны общественного порядка в 8–9 часов вечера окружил квартиру гр-ки Парфенюк, ворвался в квартиру и, «чтобы напугать» Парфенюк, застрелил из автомата ее дочь. С целью скрытия преступления Воротников застрелил гр-ку Парфенюк, ее 15-летнего сына, вторую дочь и 3-х месячного ребенка.

Проверкой установлено, что гр-н Парфенюк находится в Красной армии и никогда оттуда не дезертировал.

Начальник Озютичского РО НКВД Исаев и оперуполномоченный Шейко в селе Ворончино этого же района в пьяном виде открыли стрельбу из автомата по людям, собравшимся у сельского Совета. После этого они в помещении сельсовета организовали допрос секретарю сельсовета гр-ке Савенюк Марии (1924 года рождения), предъявив ей обвинение в хищении автомата.

Во время допроса Исаев и Шейко сильно избили гр-ку Савенюк, издевались над ней, предлагали ей в доказательство своей невиновности застрелить священника, а после раздели ее и, избитую и окровавленную, вывели из сельсовета и перед народом поставили под стражу.

Заместитель председателя исполкома Седлищанского райсовета депутатов трудящихся Чернобай и председатель оргбюро райпотребсоюза Станченко, напившись пьяными, в 12 часов под видом бандитов вломилась в квартиру учительницы Марусовой, вытащили ее из квартиры и увели в лес.

В отдельных районах области некоторые районные руководители, выезжающие из села, как правило, заканчивают свое пребывание в селах обедом с выпивкой у местного населения и дебошами.

Так, секретарь Озютичского РК КП(б)У по кадрам тов. Леонов после проведения собрания крестьян вместе с председателем и секретарем сельсовета зашли пообедать к дьяку, напились самогона, и в пьяном виде там был убит из автомата секретарь сельсовета.

* Див. док. № 78, 89, 127, 137, 140, 148.

В начале ноября бюро обкома КП(б)У, рассмотрев вопрос о фактах нарушения советских законов и неправильного отношения к местному населению, обязало органы прокуратуры установить строгий контроль за осуществлением советских законов, и виновных в их нарушении привлекать к судебной ответственности. Кроме того, намечен ряд мероприятий по улучшению политико-воспитательной работы среди работников НКВД и НКГБ.

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр. 1390. – Арк. 1-3.
Оригінал. Машинопис.*

№ 134

ЛИСТ

**М. ХРУЩОВА ДО Й. СТАЛИНА ПРО МЕТОДИ, ЯКИМИ
ПОЛЬСЬКЕ НАСЕЛЕННЯ СПОНУКАЛОСЯ ДО ВІЇЗДУ З УРСР**

*29 листопада 1944 р.
Сов[ершенно]секретно*

ЦК ВКП(б)
товарищу СТАЛИНУ И. В.

После заключения соглашения с Польским Комитетом Национального Освобождения об эвакуации украинского населения с территории Польши и польского населения с территории УССР мы провели необходимую подготовительную работу к проведению переселения. Подобраны кадры уполномоченных и представителей, составлена необходимая документация.

Наши представители выехали в г.Люблин и приступают к учету украинского населения, желающего эвакуироваться в Украинскую ССР, и в ближайшее время будут проводить эвакуацию.

Поляки, особенно в г. Львове, главным образом, интеллигенты, связанные с польским эмигрантским правительством в Лондоне, распускают слухи, что вопрос о границах окончательно не решен и поэтому, мол, выезжать не нужно. Нам известно, что польское эмигрантское правительство в Лондоне дало директиву своим организациям во Львове и других городах Западной Украины воздержаться от эвакуации, обещая, что во время мирной конференции они добьются включения г. Львова и других городов в состав Польского государства.

Мы считаем необходимым в отношении польского населения западных областей Украины проводить следующую политику:

Во всех высших учебных заведениях и средних школах пользоваться учебниками и вести преподавание на украинском и русском языках.

В Советском Союзе для польских детей организованы школы, в которых преподавание ведется на польском языке и по польским программам, т. е. воспитание ведется в духе польского буржуазного демократического государства. Некоторые поляки ставили вопрос о том, чтобы такие школы организовать также в г. Львове. Мы им в этом отказали и предложили во всех украинских и польских школах проводить занятия по программам, утвержденным Наркомпросом УССР.

Мы также считаем необходимым отменить решение СНК УССР о запрещении мобилизации польского населения западных областей за пределы района, на работу в промышленность восточных областей УССР и других республик Советского Союза. Следует привлечь польское население к выполнению всех обязанностей, которые выполняет остальное население Советской Украины. Это значит, что мы будем проводить мобилизацию

польского населения, как мужчин, так и женщин, проживающих в западных областях УССР, в промышленность, на строительство оборонных сооружений и для участия в других мероприятиях, наравне с украинским населением.

Все эти мероприятия будут способствовать ускорению эвакуации польского населения из западных областей УССР в Польшу.

Н. ХРУЩЕВ

29.XI-44 г.

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 23. – Спр. 790. – Арк. 137-139.

Копія. Машинопис.

**ЛИСТ М. ХРУЩОВА ДО Й. СТАЛИНА ПРО ЗАХОДИ,
НЕОБХІДНІ ДЛЯ ЗМІЦНЕННЯ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ
У ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЯХ УРСР**

Листопад 1944 р.

Москва

ЦК ВКП(б)

товарищу СТАЛИНУ И. В.

С первых дней освобождения Красной армией западных областей Украинской ССР население этих областей принимает активное участие в восстановлении разрушенных врагом промышленных предприятий, транспорта, связи, сельского хозяйства, культурно-просветительных и бытовых учреждений, в оказании помощи Красной армии, фронту.

В настоящее время важной задачей партийных организаций западных областей Украины является всемерное укрепление советских порядков, дальнейшее сплочение трудящихся этих областей вокруг советской власти и воспитание широких слоев советского актива из местного населения.

Для восстановления и укрепления советских, партийных, хозяйственных и других органов, ЦК КП(б)У в западные области Украины было послано свыше 30 тысяч работников. В настоящее время нами отбираются и к 1 января 1945 года будут направлены еще 5200 работников.

Однако, коренное улучшение работы партийных, советских и общественных организаций в западных областях, а следовательно и улучшение политической работы, в большой степени зависит от привлечения в более широких масштабах к практической государственной и общественной работе местного населения.

В целях широкого привлечения к активному участию в государственном и культурном строительстве и более быстрого выращивания и воспитания на практической работе кадров из местного населения, мы считаем необходимым провести по западным областям следующие мероприятия:

1. Учитывая, что вопросы землеустройства и землепользования в условиях западных областей, где преобладает единоличное крестьянское хозяйство, занимают сейчас и будут занимать пока в дальнейшем большое место во всей работе советских органов на местах, ввести во всех сельсоветах должность освобожденного заместителя председателя сельсовета, который бы занимался земельными вопросами.

2. Ввиду того, что в большинстве сельсоветов не существует комиссий, организованных, как это требует Конституция УССР, из состава избранных депутатов, а провести выборы депутатов пока не представляется возможным, разрешить исполкомам райсоветов депутатов трудящихся создавать комиссии при сельсоветах – земельную, финансовую, культурно-просветительную, дорожную и др., в состав которых, помимо имеющихся депутатов сельсоветов, включить местный актив из населения.

3. Имея в виду, что работа райисполкомов в западных областях значительно сложнее, нежели в восточных областях, необходимо в сельских райисполкомах I-й группы ввести дополнительно должность второго заместителя председателя исполкома райсовета, а в райисполкомах II и III групп, в которых должности освобожденных заместителей председателей в штатах не предусмотрены, ввести должность освобожденного заместителя председателя исполкома райсовета, предусмотрев, что эта должность, как правило, замещается из числа местного актива.

4. Учитывая, что низовые руководящие советские кадры – председатели сельсоветов, их заместители, секретари сельсоветов и председатели комиссий – являются из местного населения, которые слабо разбираются в советских законах и вопросах управления, а также для усиления организационной помощи сельсоветам и инструктажа низовых работников, во всех сельских райисполкомах создать организационно-инструкторские отделы.

Установить следующий штат этих отделов: зав. отделом, инструкторы, из расчета один инструктор на 5-6 сельсоветов, и технического работника, возложив на одного из инструкторов отдела обязанности по учету, распределению, подготовке и переподготовке массовых советских кадров.

Должности инструкторов должны замещаться из числа местного актива, проявившего себя на практической работе в советских органах.

Организационно-инструкторские отделы создать также во всех областных Советах депутатов трудящихся западных областей со штатом: зав. отделом, 3-5 инструкторов и одного технического работника.

5. Для усиления политико-просветительной работы в деревне, ликвидации неграмотности и малограмотности среди сельского населения, улучшения работы сельских клубов, сельских библиотек и хат-читален и превращения их в подлинно советские культурные очаги, в районных отделах народного образования ввести должность заместителя заведующего отделом по политико-просветительной работе.

Увеличить штат инспекторов по политпросветработе в отделах наробраза: в областных – до 4-6 человек вместо двух, в районных – до 3-4 человек вместо одного инспектора.

6. В целях улучшения дела по подбору, подготовке и переподготовке массовых советских кадров, реорганизовать существующие в областных Советах депутатов трудящихся секторы кадров в отделы кадров со штатом: зав. отделом, 5-6 инспекторов и одного технического работника, вместо двух работников в секторах.

7. Для усиления политико-воспитательной и культурно-просветительной работы, а также ликвидации неграмотности и малограмотности среди рабочих, работающих на предприятиях западных областей, создать в существующих 30 обкомах производственных профсоюзов в этих областях культотделы, в том числе: по Львовской области - в обкомах профсоюзов

рабочих металлических изделий, промышленности стройматериалов, мукомольной промышленности и элеваторов, хлебопекарной промышленности, связи, коммунальных предприятий, леса и сплава и нефтяной промышленности; по Волынской области – рабочих леса и сплава, мукомольной промышленности и элеваторов и связи; по Дрогобычской области – работников связи, нефтяной промышленности, леса и сплава и промышленности стройматериалов; по Ровенской области – рабочих леса и сплава, связи и промышленности стройматериалов; по Станиславской области – рабочих леса и сплава, мукомольной промышленности и элеваторов, связи, промышленности стройматериалов и нефтяной промышленности; по Тернопольской области – рабочих мукомольной промышленности и элеваторов, связи леса и сплава; по Черновицкой области – рабочих промышленности стройматериалов, леса и сплава, мукомольной промышленности и элеваторов; по Измаильской области рабочих леса и сплава, со штатами: зав. отделом, 1-2 инструктора-массовика.

На предприятиях, насчитывающих 500 и более рабочих и служащих, в штаты завкомов и фабкомов ввести дополнительно должность освобожденного культработника.

8. Учитывая, что женское население в западных областях, в силу войны, составляет огромное большинство и то, что политическая работа среди этой части населения сейчас приобретает исключительное значение, так как при советской власти они жили лишь 1 1/2 года и их нужно учить советским законам и порядкам, создать во всех обкомах КП(б)У западных областей отделы по работе среди женщин со штатом: зав. отделом, 2-3 инструкторов по женработе вместо двух инструкторов по женработе в оргинструкторских отделах Львовского, Станиславского, Тернопольского, Ровенского, Волынского и Дрогобычского обкомов КП(б)У.

Во всех райкомах и горкомах КП(б)У западных областей ввести должность женорганизатора.

Предусматриваемые мероприятия дадут возможность привлечь к непосредственной работе в советских, профсоюзных и других организациях в западных областях значительное количество местного населения, быстрее выдвигать, выращивать и воспитывать нужные нам кадры и улучшить работу органов советской власти в западных областях Украины.

Секретарь ЦК КП(б)У
“...”* ноября 1944 года.

Н. ХРУЩЕВ.

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.23. – Спр.893. – Арк. 52-57.
Копія. Машинопис.*

* Так в документі.

№ 136

ЗВІТ

**КОМАНДИРІВ 3-ГО КАВАЛЕРІЙСЬКОГО ПОЛКУ
1-ї УКРАЇНСЬКОЇ ПАРТИЗАНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ ім. С. А. КОВПАКА
ПРО БОЙОВІ ДІЇ ПРОТИ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ.**

Листопад 1944 р.

ОТЧЕТ

о борьбе с бандами УПА и их пособниками
по 3 кп 1 УПД за время с 17.10 по 3.11.44 г.

За период с 17.10 по 3.11.44 г. проделано следующее:

Во время дислокации 3 кп в с. Лопавше:

1) 17.10.44 г. Изъято и отправлено в Демидовское РО НКВД бандпособников 8 чел.

2) 21.10.44 г. Изъято и отправлено в Демидовское РО НКВД бандпособников и дезертиров 15 чел.

3) 23.10.44 г. Изъято бандпособников и отправлено в штаб дивизии — 5 чел.

4) 28.10.44 г. Во время стоянки в с. Рогизне изъято бандпособников — 7 чел., которые отправлены в штаб дивизии.

5) 30.10.44 г. Во время операции [в] Кременецких лесах уничтожено бандитов 1 чел. (Ком. виддилу по кличке «Журба»). Взято бандпособников и отправлено в штаб дивизии 6 чел. Взято трофеи: пулемет ДТ — 1, винтовок — 2, пистолет — 1. Наши потери: тяжело ранен ком. отд. ст. сер-т Казарьян С. А., который умер от ран.

6) 2—11.44 г. Во время стоянки в с. Градки взято бандпособников, связанных и разведчиков — 15 чел., которые отправлены в штаб дивизии.

7) 4.11.44 г. Во время стоянки в с. Листвин изъято и отправлено в штаб дивизии бандпособников 7 чел. Итого за 15 дней уничтожено бандитов — 1. Изъято бандпособников (в плен) — 63 чел. Кроме этого, 3-м полком проведена политвоспитательная и массовая работа в селах: Лопавше, Краснэ, Пусинтье, Берестечко, Лисин, Княжнин, Рогизнэ, Грядки и др.

В вышеперечисленных селах проведены собрания и беседы по вопросам:

1) Доклад о международном положении.

2) Что такое ОУН, УПА и что оно несет укр. народу.

3) О наборе молодежи в школы ФЗО.

В селах, где дислоцировался 3 кп, оказывалась помощь мирному населению, а именно:

1) в с. Лопавше вспахано женам красноармейцев до 14 га;

2) свезено ржи, пшеницы с 26 га; 3) обмолочено и отправлено в м. Демидовку на сыпной пункт в счет хлебопоставки 150 ц. В с. Краснэ, Виль-

ниче проведена работа с населением о сдаче зерна в фонд Красной армии, где сдано до 20 ц.

Во время стоянки в с. Рогизнэ, Грядки оказана помощь населению, а именно:

Вспахано до 8 га.

Выкопано картофеля 1/4 га.

В этих селах также проведены беседы и читки газет.

Командир 3 кп Герой Советского Союза

майор *БРАЙКО*

Нач. штаба *ЧИБУЛЕВ*

ЦДАГО України. – Ф.63. – 0п1. – Спр. 53. – Арк. 22-23.

Оригінал. Машинопис.

**ІНФОРМАЦІЯ БІЛОБОЖНИЦЬКОГО РК КП(б)У
ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ПРО ОРГАНІЗАЦІЮ
І СКЛАД ВІНИЩУВАЛЬНОГО БАТАЛЬЙОНУ***

Не раніше листопада 1944 р.

**ВОЕННИЙ ОТДЕЛ ТЕРНОПІЛЬСЬКОГО ОБКОМА КП(б)У
Інформація Белобожницького РК КП(б)У
[об] організації роботи істребительного батальйона.**

Істребительный батальон Белобожницького району сформирован с 5 взводов [в] количество 160 чел. Штаб істребительного батальйона утверждён на заседании РК КП(б)У из следующих тов: нач.РО НКВД Стоколяс, зам.н/ч Якименко, нач. штаба Сопегин.

1-й вз[вод]	состоит из 42 чел.;
2-й взвод - “ -	25 “-
3-й взвод - “ -	28 “-
4-й взвод “ -	25 “-
5-й взвод “ -	40 “-

Личный состав істребительного батальйона сформирован из следующих категорий: призовников 25 чел.; призывного возраста 25 чел., 1928 года [рождения]; военнообязанных 50 чел.; освобожденных от военной службы 37; из советского партактива 12; милиции 14.

На вооружении істребительного батальйона имеется следующее оружие: пулемет Д.П. 4 штуки; автоматов отечественных 5 штук; автоматов тр. 5 штук; винтовок 75 штук; ружей ПТР 2 штуки; гранат РГД 30 штук; патронов винт[овочных] 5000 штук.

С бойцами істребительного батальйона проводились занятия согласно программы по военно-политической подготовке. В ноябре месяце проведено два занятия по кустам. За ноябрь месяц 1944 года проведены следующие мероприятия: засад скрытых 21, участвовало 315 чел.; патрулирование – 30, участвовало 50 чел[овек]; проческа леса 2 раза, участвовали 75 чел[овек]. Наряду с этим проделан ряд операций по борьбе с бандитизмом и с шпионством, дезертирством. Бойцы істребительного батальйона также участвовали в ... кампаниях...**

Державний архів Тернопільської області. – Ф.П.1. – Оп.1. – Спр.106. – Арк.14. Копія. Машинопис.

* Див. док. № 78, 89, 127, 133, 137, 140, 148.

** Документ обірвано.

№ 138

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР
Л. БЕРІЇ Й. СТАЛІНУ З ПРОПОЗИЦІЄЮ ПРО НАДАННЯ
НАПРАВЛЕНИМ ДО ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР ДВОМ
ВИЇЗНИМ СЕСІЯМ ВІЙСЬКОВОЇ КОЛЕГІЇ ВЕРХОВНОГО
СУДУ СРСР ПРАВА ВОЄННО-ПОЛЬОВИХ СУДІВ**

*Зовсім таємно
2 грудня 1944 р.*

№ 1300/б
м.Москва

Копия
Совершенно секретно
товарищу Сталину И.В., товарищу Молотову В.М.

По существу вопросов, затронутых тов.Хрущевым в своей докладной записке о мероприятиях по борьбе с оуновским бандитизмом НКВД-НКГБ СССР приняты необходимые меры.

Кроме того считаем целесообразным:

1.Поручить НКВД СССР договориться с Польским комитетом национального освобождения о максимальном сокращении военными польской армии отпусков в западные области УССР, БССР и на территорию Литовской ССР и навести в деле выдачи отпускных документов порядок, исключающий возможность злоупотреблений.

2.Для ускорения рассмотрения дел на арестованных оуновцев и участников оуновских банд, направить в западные области УССР две выездные сессии Военной коллегии Верховного суда СССР: одну сессию для рассмотрения дел УНКВД-УНКГБ Львовской, Дрогобычской, Станиславской и Черновицкой областей и вторую – Ровенской, Волынской и Тернопольской областей.

Предоставить указанным сессиям Военной коллегии Верховного суда СССР права военно-полевых судов (вынесение приговоров о повешении и ссылке на каторжные работы оуновцев).

Представляя при этом проект постановления Президиума Верховного Совета СССР*, прошу Ваших указаний

Основание: Инд.127 1)178, 15.XI. 1944 р.

Народный комиссар внутренних дел
Союза ССР

(Л.БЕРИЯ)

Верно: *Черникова* [підпис]

ДАРФ. — Ф.9401. — Оп.2. — Спр.68. — Арк.55.

Засвідчена копія.Машинопис.

* Див. додаток.

Без публикации

Проект

Постановление Президиума Верховного Совета Союза ССР

“ “* декабря 1944 года. гор.Москва, Кремль.

Направленным для рассмотрения дел на арестованных оуновцев и участников оуновских банд в западные области УССР двум выездным сессиям Военной коллегии Верховного суда СССР предоставить права военно-полевых судов, установленные для последних Указом Президиума Верховного Совета СССР от 19 апреля 1943 года за № 160/23.

Приведение в исполнение приговоров сессии Военной коллегии Верховного суда СССР (повешение осужденных к смертной казни оуновцев) производить публично, по месту совершения осужденными преступления.

Председатель Президиума Верховного Совета

Союза ССР (КАЛИНИН)

Секретарь Президиума Верховного Совета

Союза ССР (ГОРКИН)

Верно: Черникова [підпис]

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.56.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Так в документі.

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ ПРО
ЛІКВІДАЦІЮ В с. ШУМЛЯНИ ПІДГАЄЦЬКОГО РАЙОНУ
ТЕРНОПЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ ДІЮЧОЇ ДРУКАРНІ УПА ТА ПРОВЕДЕННЯ
ЧЕКІСТСЬКО-ВІЙСЬКОВОЇ ОПЕРАЦІЇ ПРОТИ ФОРМУВАНЬ УПА В
РОВЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ ТА НКВС БРСР – В ГРОДНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТІ**

м.Львів, Мінськ

*Зовсім таємно
2, 4 грудня 1944 р.*

*Копия
Совершенно секретно
Принято по “ВЧ”*

Разослать: т.Сталину, т.Молотову, т.Маленкову.

Из Львова

2.XII.1944 р.

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия

По данным агента «Слава» Подгаецкого РО НКВД Тернопольской области нам стало известно о том, что в селе Шумляны Подгаецкого района в строениях, принадлежащих местному жителю Панас Михаилу Киприановичу, находится действующая типография.

В целях обнаружения и ликвидации этой типографии, в ночь на 2 декабря опергруппой РО НКВД с приданной ей войсковой группой была произведена операция. В ходе операции, под прикрытием темноты, усадьба Панаса была окружена. Немедленно после этого был открыт ружейно-пулеметный огонь со стороны усадьбы Панаса.

В ходе боестолкновения было убито 5 бандитов, в числе которых опознан Панас М.К.

На поле боя было подобрано: ручных пулеметов 2, винтовок – 5, автоматов 2, гранат 10, патронов 760.

В результате проведенного тщательного обыска усадьбы Панаса, в одном из сараев, принадлежащих Панасу, была обнаружена действующая типография, состоящая из 2-х американских печатных станков, полной кассы со шрифтами, одного резательного станка, 14 банок с разными красками, одного радиоприемника, одного фотоаппарата, 19 разных штамповых печатей и 3 бидона мазута.

Также было обнаружено и изъято: 174 000 экземпляров различных листовок, 64 текста разных по содержанию оуновских антисоветских лозунгов, архив Тернопольского областного провода ОУН на 156 листах, папка с директивами УПА на 250 листах, 156 списков с характеристиками участников УПА, 49 фотокарточек и 7 пачек фотобумаги.

Среди различных рукописей обнаружена рукопись 3-го Чрезвычайного съезда ОУН, состоявшегося в августе 1843 года. На этой рукописи имеется надпись: «Напечатать 60 000 экземпляров». Это дает основание полагать, что ранее широко распространявшееся постановление 3-го Чрезвычайного съезда ОУН было отпечатано именно в этой типографии.

* * *

4.XII.1944 р.

В Ровенской области, на железнодорожном участке Здолбуново-Дубно имелось 2 случая аварий поездов 15 ноября и 22 ноября и 3 случая 27 ноября в том же районе на участке Здолбуново-Оженино. Во всех случаях аварии произошли в результате подрыва мин, подложенных под рельсы.

Принятыми мерами было установлено, что в Здолбуновском районе оперирует банда, руководителем которой является некто по кличке «Кавказ». В состав этой банды входила диверсионная группа под руководством «Юрко». Диверсионная группа имела задание подрывать поезда и подорвать мост на участке между Здолбуново-Дубно. Диверсионные действия группы «Юрко» прикрывались всей бандой.

12 ноября банда устроила нападение на гарнизон в селе Княхинин с целью отвлечь внимание бойцов, охранявших мост через реку Стубла, и в это время взорвать мост. Этот замысел бандитам не удался.

Ведя агентурную работу и войсковую разведку, 27 ноября банда «Кавказ» была обнаружена в лесу около села Циркув. Операция по ликвидации банды проходила с 27 по 30 ноября. При первом столкновении банда стремилась оторваться от войск и уйти вглубь Кременецких лесов. С этой целью она разбилась на несколько частей. Уничтожение ее происходило частями.

В результате операции убито 40 и захвачено живыми 45 бандитов. Взятые трофеи: ручной пулемет 1, винтовок 16, автоматов – 4, пистолетов 3, гранат 13. У банды изъято 200 кг тола.

В числе убитых опознано: главарь банды «Кавказ», командир сотник «Зализо», главарь диверсионной группы «Юрко». Среди захваченных живыми: надрайонный комендант СБ Богун, подрайонный комендант СБ Сикорский. Ведем следствие.

НКВД УССР – *РЯСНОЙ*

* * *

Из Минска

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия.

3 декабря с.г., в соответствии с разработанным планом, в районе местечка Ямонты-Стоки Лидского района Гродненской области, была настигнута банда «Рагнера» в количестве 11 человек. В результате боя убито 4 бандита, в том числе главарь банды «Рагнер» и его брат Ленек. Захвачено 3 бандита, в том числе тяжело раненный бандит Такота, который вскоре скончался.

Убитый «Рагнер» опознан 5-ю близко знающими его лицами.

Захвачены трофеи: пулеметов 1, автоматов 1, винтовок 3, пистолетов 2, патронов 210. Кроме того, у бандитов захвачено 2 круглые печати и документы, представляющие оперативный интерес.

За последние дни в ходе операции по банде «Рагнера» убито и захвачено 12 бандитов. Преследование банды продолжаем.

НКВД БССР *БЕЛЬЧЕНКО*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.69-71. Копія. Машинопис.

№ 140

ДОПОВІДНА ЗАПИСКА

В. О. ПРОКУРОРА УРСР С. ШУГУРОВА СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(б)У
Д. КОРОТЧЕНКУ ПРО ЗЛОЧИННІ ДІЇ ПРАЦІВНИКІВ НКВС
ДРОГОБИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЩОДО МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ*

5 грудня 1944 р.

СРСР

Прокуратура Союзу
Радянських Соціалістичних Республік
Прокурор Української Радянської
Соціалістичної Республіки
№ 033163
5/ХІІ 1944 р.
м.Київ

Сов[ершенно] секретно

экз. № 1

Секретарю ЦК КП(б)У
тов. КОРОТЧЕНКО Д. С.

О НАРУШЕНИИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ ЗАКОННОСТИ В РАЙОНАХ ДРОГОБЫЧСКОЙ ОБЛАСТИ

По сообщению областного прокурора в ряде районов Дрогобычской области выявлены факты грубого нарушения социалистической законности работниками НКВД. В подтверждение этого сообщения приведены следующие факты:

1. В Комарновском районе по указанию начальника РО НКВД тов. Рябкова истребительный батальон был организован из лиц исключительно польской национальности, что дало повод бойцам истребительного батальона преследовать и чинить насилие над украинским населением.

При проведении операции против банд бойцы этого батальона избивали мирных жителей, по национальности украинцев, изымали принадлежащее им имущество, жгли строения, наносили оскорбления, роняли достоинство нации.

При поджоге домов сгорели две женщины, один мужчина ранен.

Действия истребительного батальона разжигали национальную вражду между украинским и польским населением, а истребительный батальон получил у населения прозвание «польская полиция».

Только после вмешательства райпрокурора истребительный батальон был реорганизован, а отдельные бойцы привлечены к уголовной ответственности.

* Див.док. №№ 78, 89, 127, 133, 137, 140, 148.

2. 22 октября с. г. группа работников Старосамборского РО НКВД, возвращаясь после операции из с. Старые Коблы (Кобло-Старе), встретила в поле гр. Васютина, пасшего коров, и крестьянина Коцеблю, осматривавшего свой озимый посев.

Без всякого повода со стороны указанных лиц начальник паспортного стола Старосамборского РО НКВД очередью из автомата убил Васютина и ранил Коцеблю.

Раненный Коцебля был доставлен в РО НКВД для проверки и спустя три дня освобожден.

3. 20 октября с. г. в Судово-Вишнянском районе бандеровцами убит сотрудник НКВД т.Фирстов.

21 октября с. г. работники Судово-Вишнянского РО НКВД в связи с убийством т.Фирстова сожгли 12 домов в селах Орховына (Орховичи), Голодовка, Дитучины и Дмитровка (Дидятичи и Дмитровичи).

Изъятие имущества в этих домах не было оформлено надлежащими документами, и часть имущества присвоена работниками НКВД.

4. В Рудковском районе НКВД незаконно арестовано 43 человека. Эти лица без санкции прокурора содержались под стражей свыше 25 дней. Впоследствии арестованные были освобождены. Однако часть изъятого имущества им не возвращена.

5. В Комарновском районе работники НКВД произвели самочинный обыск у гр. Палижкой Екатерины, Головки Ольги, Радомич Ольги, Стояновой Александры. Изъятые при обыске ценные вещи, как-то: костюмы, пальто, золотые часы не внесены в протокол и распределены между работниками НКВД.

В связи с вышеизложенным, я сделал представление Народному Комиссару Внутренних Дел УССР о привлечении к ответственности работников НКВД, виновных в нарушениях закона.

И.о. прокурора УССР,
государственный советник
юстиции 3-го класса

С.ШУГУРОВ

*ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп. 21. – Спр. 1362. – Арк. 39-40.
Оригінал. Машинопис.*

№ 141

**ДОНЕСЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ
ПРО ПІДСУМКИ ОПЕРАЦІЇ З РОЗГРОМУ
ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ УПА
В ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ І РІВНЕНСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

*Зовсім таємно
5 грудня 1944 р.*

м.Львів

Совершенно секретно

принято по “ВЧ”

Разослать: т.Сталину, т.Молотову, т.Маленкову, т.Хрущову.

5.XII-1944 г.

№ 13/8/6

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

Докладываю:

1. На основании полученных агентурных данных в отношении банды главаря «Корниец», распложенной в селах Почаев-Старый, Вийдухов и Будки Почаевского района Тернопольской области в составе около 200 человек 29 ноября с.г. была проведена операция по ликвидации этой банды. Операция проводилась двумя усиленными ротами внутренних войск НКВД под руководством оперативной группы РО НКВД. Бои с бандой длились в течение дня.

В результате операции убито 133 бандита. Среди убитых обнаружен труп главаря «Корниец», по фамилии Режетико, уроженец села Ледухов Почаевского района. Остальным бандитам удалось скрыться. На местах боя подобрано следующее оружие: станковых пулеметов 3, ручных пулеметов 9, винтовок 28, автоматов 26, пистолетов 2, гранат 150.

Наши потери составили: убит один красноармеец и ранено 6 человек, в том числе оперуполномоченный РО НКВД тов. Мамедов.

2. Агентурным путем Тучинским РО НКВД Ровенской области было установлено, что в селе Собошка находилась бандгруппа в числе 10 человек. 30 ноября с.г. была проведена операция по ликвидации этой бандгруппы, в результате которой было убито 6 бандитов и захвачен 1 раненный. 3-м бандитам удалось бежать.

Взяты трофеи: 1 автомат, 1 винтовка, 10 гранат. Кроме этого, было захвачено 2 исправных рации, одна из них немецкая.

Допросом раненого бандита установлено, что руководителем этой группы являлся [человек] по кличке «Апостол». Группа имела перед собой задачу вести террористическую деятельность против партийного, советского актива и одновременно вести военную разведку. Все собран-

ные шпионские сведения бандитами передавались по рации немецкому командованию. В числе трех скрывшихся бандитов был главарь «Апостол».

Принимаем меры к установлению сбежавших бандитов.

РЯСНОЙ

№ 142/оп

5.XII-1944 г.

Верно:*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.74-75. Копія. Машинопис.

* Підпису немає.

№ 142

**ПОВІДОМЛЕННЯ НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ ПРО
РЕЗУЛЬТАТИ ВІЙСЬКОВО-ЧЕКІСТСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ З ЛІКВІДАЦІЇ
ВЕЛИКИХ ФОРМУВАНЬ УКРАЇНСЬКИХ НАЦІОНАЛІСТІВ
У ДРОГОБИЦЬКІЙ ТА ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

*Зовсім таємно
7 грудня 1944 р.*

№ 1329/б
м.Львів

Копия
Совершенно секретно

принято по “ВЧ”

Разослать: т.Сталину, т.Молотову, т.Маленкову,
т.Хрущову, т.Антонову.

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия

Докладываю:

1. 27 ноября с.г., на основании агентурных данных, была проведена операция по ликвидации банды, спустившейся с Карпатских гор и расположившейся в селе Сапот Сколиковского района Дрогобычской области. В операции принимали участие маневренная группа 16-го погранотряда и оперативная группа РО НКВД.

В результате операции было убито 105 бандитов, при этом подобрано: ручных пулеметов 5, автоматов 4, винтовок 55, ручных гранат 30. Наши потери составили: убитыми 10, ранеными 7 человек.

2. 3 декабря с.г. опергруппа Тернопольского УНКВД, совместно с милицейским кавэскадром в составе 120 человек (из бывших партизан), настигла банду в районе хутора Домбров Новосельского района. Банда состояла приблизительно из 150 человек. Завязавшийся бой с бандой длился с 10 до 16 часов. В результате боя бандиты оставили 78 трупов, остальные мелкими группами и одиночками ушли из окружения, чему способствовала лесистая местность.

Среди убитых бандитов значительное количество было одето в форму военнослужащих Красной армии, причем один из них был одет в форму майора.

У бандитов захвачено: ручных пулеметов 5, автоматов 7, винтовок 41, пистолетов 7. С нашей стороны убит оперуполномоченный ОКБ НКВД мл.лейтенант Лысенко и ранен милиционер.

НКВД УССР

РЯСНОЙ

Верно: Черникова [підпис]

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.82.

Засвідчена копія. Машинопис.

№ 143

**ЗВЕДЕННЯ НКВС УРСР ВИЩОМУ КЕРІВНИЦТВУ СРСР ПРО ХІД
ОПЕРАТИВНИХ ДІЙ З ФОРМУВАННЯМИ ОУН У ЗАХІДНИХ
ОБЛАСТЯХ УКРАЇНИ З 15 ПО 30 ЛИСТОПАДА 1944 р.**

*Зовсім таємно
12 грудня 1944 р.*

№ 1352/б

Копия
Совершенно секретно
ГКО – товарищу Сталину И.В.
СНК СССР – товарищу Молотову В.М.
ЦК ВКП(б) – товарищу Маленкову Г.М.
товарищу Хрущеву Н.С.

НКВД Украинской ССР сообщает следующие данные о ходе борьбы с оуновскими бандитами в западных областях Украины.

С 15 по 30 ноября с.г. проведено 656 чекистско – войсковых операций, в результате которых убито 4 101 и захвачено живыми – 3 732 бандита. Задержано 135 дезертиров и 1 467 уклоняющихся от службы в Красной армии. Явилось с повинной 32 бандита и 96 уклоняющихся от службы в Красной армии.

Наши потери: убит 81 и ранены 102 человека.

Всего за время проведения операций по ликвидации оуновских банд (февраль-ноябрь с.г.) убито 50 925 и захвачено живыми 42 984 бандита.

Захвачено оружия и боеприпасов: пушек 32, станковых и ручных пулеметов 2 416, ПТР 192, автоматов 3 349, винтовок – 15 263, минометов 300, пистолетов и револьверов 1 494, гранат – 27 557, патронов 3398000, снарядов и мин 31 000. Захвачено и уничтожено 677 складов с оружием, боеприпасами и продовольствием.

При проведении операций убито 1 424 и ранено 1 440 оперативных работников, офицеров и бойцов войск НКВД.

Во второй половине ноября с.г. имели место следующие наиболее крупные боевые столкновения наших чекистско-войсковых групп с бандами:

15 ноября с.г. в 13-й погранотряд Прикарпатского погранокруга поступили данные о передвижении бандгруппы в количестве 300 человек. Для преследования банды была выброшена на автомашинах маневренная группа в количестве 100 человек, которая начала преследование банды по следам. При боевом столкновении банда оказывала сильное сопротивление, но в результате боя была почти полностью уничтожена. Убито свыше 200 и захвачено 20 бандитов.

Наши потери: убито 18 и ранено 27 человек.

16 ноября с.г. при проческе лесных массивов в Войниловском районе Станиславской области наши подразделения столкнулись с бандами «Довбуш» и «Сирко».

В результате 6-ти часового боя убито 148 и захвачено 4 бандита. Взяты трофеи: пулеметов 11, автоматов 14, винтовок 37, патронов 17 000.

Наши потери: убито 6 и ранено 6 человек.

С 12 по 20 ноября с.г. проводилась чекистско-войсковая операция в ряде сел Дедеркальского района Тернопольской области. В результате операции убито 108 бандитов и задержано 89 уклоняющихся от призыва в Красную армию.

20 ноября с.г. была проведена операция по ликвидации банды, действовавшей в Бережанском районе Тернопольской области. Бандиты организовали круговую оборону в селе Порусин, заняв для этого 3-этажное здание клуба. Бой длился около 6 часов. Не имея возможности выбить бандитов пулеметным и минометным огнем, чекистско-войсковая группа обстреляла здание клуба артиллерийским огнем. В результате артиллерийского обстрела здание загорелось и обрушилось, бандиты погибли под обломками здания.

18-19 ноября с.г. была проведена операция в районе Кременецких лесов Ровенской области, в результате которой убито 31 и захвачен 61 бандит.

24 ноября оперативно-войсковая группа 87-го погранотряда, преследуя банду, совершившую нападение на райцентр Солотвин Станиславской области, убила 66 и захватила 18 бандитов. Взяты трофеи: пулеметов 4, винтовок 13, автоматов 2, гранат 10, патронов 2 000.

С 18 по 21 ноября силами подразделений внутренних войск НКВД в Тернопольской области была проведена операция по ликвидации банды «Аскольда». В результате операции убито 52 и захвачено 6 бандитов.

26 ноября в районе Коломыйского сектора Станиславской области, на границе Дрогобычской области, проведена операция по ликвидации бандформирований Коломыйского округа. В ходе операции наши подразделения вступили в бой с бандой «Казака». Убито 85, ранено 3 и захвачено 38 бандитов.

За последнее время на территории западных областей Украины зарегистрированы следующие наиболее серьезные бандпроявления:

Львовская область

В ночь на 15 ноября бандгруппа неустановленной численности совершила нападение на районный центр Львовской области Выгода. Бандитами подожжен лесопильный завод, здание призывного пункта и 5 домов местных жителей.

В ночь на 18 ноября неизвестная банда совершила нападение на райцентр Тлумач. В результате нападения банда освободила из КПЗ 25 арестованных и 18 арестованных убила в камерах.

29 ноября банда численностью до 180 человек совершила нападение на село Белый Камень Олесского района. Оцепив под видом войск НКВД село, бандиты собрали якобы для проведения государственных хлебопоставок 18 бойцов истребительных батальонов и расстреляли их.

Бандитами убиты также второй секретарь райкома ЛКСМУ, зав. райОНО участковый уполномоченный РО НКВД, четыре члена боевки РО НКВД и семь бойцов Красной армии. Бандиты увели председателя и секретаря сельсовета, захватили оружие и подорвали автомашину, на которой приехали в село упомянутые выше бойцы Красной армии.

Станиславская область

В ночь на 21 ноября бандгруппа в числе 30 человек в селе Княже-Веденово Снятинского района совершила убийство 11 активистов села, по национальности украинцев.

24 ноября банда численностью до 200 человек совершила нападение на райцентр Солотвин. Бандиты сожгли дом начальника РО НКВД, в котором сгорели начальник РО НКВД Мамоненко, его жена, трое детей и зам.нач. РО НКВД Рябов. Ворвавшись в здание РО НКВД, бандиты освободили 22 арестованных. Банда была настигнута и разгромлена оперативно-войсковой группой 88-го погранотряда.

Волынская область

15 ноября в селе Крымнош Заболотьевского района банда численностью до 200 человек совершила нападение на группу работников райвоенкомата. Бандитами убиты начальник 2-й части РВК Бражников, два лейтенанта и 2 бойца Красной армии, а также два бойца истребительного батальона. 15 человек из этой группы бандитами были захвачены в плен, а потом освобождены.

23 ноября с.г. неизвестной конной бандой численностью до 100 человек в селе Бегета Владимир-Волынского района были захвачены управляющий конторой «Заготскот», член КП(б)У – Бацик и боец истребительного батальона Кузь. Бандиты перевели их в село Вискупичи. В Вискупичи бандиты собрали митинг местного населения, на котором призывали саботировать мероприятия советской власти, спели несколько националистических песен, после чего повесили захваченного ими Бацика и расстреляли бойца истребительного батальона Кузь.

Тернопольская область

27 ноября банда численностью до 100 человек произвела нападение на село Трошки Залесниковского района. Бандитами сожжено 5 польских хозяйств и убито 27 поляков.

28 ноября неизвестной бандгруппой в селе Арбузово Золочевского района уведена инструктор райкома партии Пилипенко А.Н. Приняты меры к ее розыску.

Народный комиссар внутренних дел

Союза ССР

(Л.БЕРИЯ)

Верно: [підпис]*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.128-132.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 144

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА
СЕКРЕТАРЯ СТАНІСЛАВСЬКОГО ОБКОМУ КП(Б)У М. СЛОНЯ
СЕКРЕТАРЕВІ ЦК КП(Б)У Д. КОРОТЧЕНКУ ПРО СТАН БОРОТЬБИ
З НАЦІОНАЛІСТИЧНИМ ПІДПІЛЛЯМ ЗА ЛИСТОПАД 1944 р.**

15 грудня 1944 р.

ЦК КП(б)У
ДЕМЬЯНУ СЕРГЕЕВИЧУ КОРОТЧЕНКО
Совершенно секретно

ПОЛИТИНФОРМАЦІЯ
по Станиславской области

О состоянии борьбы с украинско-немецкими националистическими бандами и оуновским подпольем за ноябрь месяц 1944 года

Партийная организация, наряду с проведением работы по выполнению решения ЦК ВКП(б) от 27 сентября с. г. «О некоторых недостатках в политической работе среди населения западных областей УССР» и решения ЦК КП(б)У «О мерах по выполнению решения ЦК ВКП(б)», — проводила и проводит значительную работу по борьбе с украинско-немецкими националистами и их бандгруппировками.

Работа ведется в двух направлениях: с одной стороны, усилением агитационно-пропагандистской работы среди населения, вскрывая их националистическую идеологию и их деятельность, — и с другой стороны, путем вооруженной борьбы.

Бюро обкома КП(б)У от 2 ноября 1944г., с участием М.С.Гречухи, обсудив состояние борьбы с националистическими бандами в области, наметило ряд конкретных мероприятий по усилению борьбы с бандитизмом. Главные из них были:

1. Перейти к решительному наступлению на бандитские группировки, взять инициативу в свои руки.
2. Нанести удары по основным очагам ихнего сосредоточения и формирования.
3. Усилить агентурную и войсковую разведку, увеличить сеть агентуры.
4. Усилить репрессии по отношению к семьям бандитов и их пособников, — и целый ряд других оперативных мероприятий.

В соответствии с этим была произведена расстановка сил и организована работа. В результате, за ноябрь по состоянию

до 1 декабря:

убито бандитов — 20 человек,

взято в плен — 1727.

Задержано пособников бандитов, дезертиров, уклоняющихся от службы в Красной армии – 2351.

Задержано нарушителей границ – 757.

ВСЕГО: 6898 человек.

Взято трофеев:

станковых пулеметов – 24,

ручных [пулеметов] – 61,

минометов 82 мм. – 7,

винтовок – 639,

автоматов – 80,

пистолетов – 38,

орудий – 2,

лошадей – 108 пар,

разрушено лагерей – 15.

В этих операциях потеряно с нашей стороны: убитыми 73 человека, ранеными — 77, пропавшими без вести — 4.

Нанесением такого удара, с одной стороны, и в связи с похолоданием, что усложняет нахождение бандгруппировок в лесах и, в особенности, в горах, с другой стороны, к концу этого месяца бандиты вынуждены были изменить свою тактику в боях, налетах и частично организационную структуру.

Прежде всего, поставили задачу выйти из лесов и дислоцироваться по селам, чтобы облегчить свое положение с продовольствием, быть менее уязвимыми, усилить свое влияние на население путем усиления террора и закрыть доступ в села представителям власти.

В целях руководства этими кустами (3—5 сел) ликвидированы подрайоны, и руководство подрайонов брошено на кусты, приближено непосредственно.

Во-вторых, начали менять тактику — как правило, при столкновениях с войсками боя не принимают, рассыпаются на мелкие группы, этим затрудняют работу войск, и эффект боя в ряде случаев незначителен.

С учетом этого обстоятельства мы пересмотрели свою тактику и способы борьбы и решили:

а) войска дислоцировать по районам и в количестве не менее роты на каждый район с тем, чтобы, объединив силы истребительного отряда, районного партийного актива, каждый бы район мог самостоятельно вести операции в пределах своего района. Одновременно иметь 2—3 маневренные группы для борьбы с значительной бандой;

б) усилить формирование истребительных батальонов, их воспитание и вооружение и включить их в активную борьбу с оуновцами;

в) увеличить сеть агентуры;

г) усилить репрессии по семьям оуновцев и их пособников;

д) усилить борьбу с неорганизованностью, недисциплинированностью и проявлением трусости со стороны отдельных подразделений и работников районных НКВД и НКГБ.

Для осуществления этих мероприятий нам не хватает войск, оружия, боеприпасов и подвижного состава.

Тов. Рясной прибыл к нам 10.XII, ознакомился с намеченными мероприятиями, согласился, и проведены следующие мероприятия:

1. Выведены две погранкомендатуры с границы, приказано дислоцироваться в районных центрах численностью до роты. Это мероприятие на 70% решило вопрос недостатка войск, дало возможность прикрыть южную часть области. Недостающее количество войск обещано в ближайшее время нам дать. Обещали помочь оружием и боеприпасами. Соответственно этому, до 15 декабря закончим передислокацию имеющегося в нашем распоряжении количества войск.

2. 14-го числа начали репрессию семей, и это мероприятие будем проводить нарастающим темпом. Отправку первого эшелона, если будут предоставлены вагоны, сделаем 20-го декабря. С получением оружия, несомненно, активизируем работу истребительных отрядов.

С приездом Выездной Сессии Верховного Суда проведем ряд процессов с применением высшей меры через повешение.

9.XI проведено совещание секретарей РК КП(б)У, председателей исполкомов и отдельно начальников НКВД и НКГБ, которым даны практические указания по организации борьбы, в соответствии с намеченными мероприятиями по усилению политической работы в массах, в соответствии с решением ноябрьского Пленума ЦК КП(б)У.

3. Нами отпечатано 60000 экземпляров воззвания правительства. Кроме этого, воззвание опубликовано в областной газете тиражом в 15000 экземпляров. В районы командировано 45 человек областного партийного актива для помощи в работе.

Однако сила сопротивления и активность бандгруппировок до сегодняшнего дня еще не подавлена, и в части районов области – Солотвинском, Тисменецком, Яремчанском, Снятинском, Войниловском, Тлумачском – бандитская деятельность значительно активизировалась. Так, например:

В Солотвинском районе в ночь на 25 ноября с. г. банда сотенного «Искры» численностью около 200 человек бандитов совершила нападение на Солотвинский РО НКВД. Бандиты окружили квартиру начальника РО НКВД – Мамоненко и его заместителя по милиции – Рябова, подожгли дом, в результате сгорели: Мамоненко, его жена, трое детей и Рябов.

Находившиеся в здании сотрудники РО НКВД завязали перестрелку с бандитами, которая продолжалась три с половиной часа. Истребительный батальон в количестве 90 человек бой не принял и разбежался. В результате нападения бандиты освободили из КПЗ РО НКВД 22 человека арестованных и скрылись. Для преследования и ликвидации банды была выслана вой-

сковая группа, которая, настигнув бандитов в районе села Майдан Соловтинского района, завязала бой, в ходе которого убито 66 бандитов.

Среди бандитов (по неточным данным) опознали труп руководителя банд – сотенного «Искры».

6-го декабря с. г. в ночь был произведен налет на районный центр Тисменица, который длился два с половиной часа. Нападение было произведено на РО НКВД, НКГБ и райвоенкомат. Благодаря бдительности разведки, личный состав НКВД и НКГБ своевременно принял решительные меры обороны, и нападение было отражено. Из личного состава НКВД и НКГБ никто не пострадал, а в райвоенкомате ранен один боец.

Одновременно было произведено [нападение] на дом, где квартировал председатель райпотребсоюза тов. Карпенко и его заместитель т. Никитюк (партизан Отечественной войны). Тов. Никитюк стойко отражал нападение, был тяжело ранен и, не имея возможности спастись, был сожжен бандитами в этом доме.

30-го ноября с. г. из села Иваниковка Лисецкого района бандитами уведены — зав. Лисецким райземотделом т. Марченко Иван Федорович и директор МТС тов. Кислый Григорий Михайлович, проводившие в селе совещание по заданию райкома партии (тов. Марченко живой, получили от него письмо, сотенный предлагает обменять на него невесту, нами арестованную. Ведем работу, чтобы их выручить).

30 ноября в селе Майдан Гришний Ланчинского района бандиты повесили на дереве около сельсовета продавца сельпо – Федоркова Василия Михайловича и разбили магазин сельпо.

В ночь на 21 ноября с. г. банда УПА численностью около 100 бандитов совершила нападение на село Добровляны Калушского района (что в 4-х километрах от гор. Калуш), подожгли мост по дороге Калуш – Добровляны длиной 320 метров и срезали телефонные столбы на линии Калуш – Новицы.

В ночь на 9.XII был произведен налет на станцию Снятин, подорван путь 100 метров, разбит вагон, сожжен мост, спиртзавод. К райцентру не подпустили.

11.XII попытка налета на райцентр Снятин была повторена, но была отбита также, потерь не имеем.

11.XII в Тисменецком районе посланы для работы в село 7 человек актива, вернулись двое, пленены бандитами 5 человек.

В ночь на 21 ноября с. г. в село Видынев Снятинского района ворвались около 200 вооруженных бандитов, которые в здании сельсовета сожгли все документы. После этого, разбившись на несколько групп, бандиты пошли по квартирам и совершили ряд убийств.

В результате нападения, выстрелом в голову, в своих квартирах были убиты: жена агронома Димитрук Елена и старики — Григорийчук Агафья, Мосюк Пантелей и повешен на дереве председатель земельной комиссии — Оранец Микей.

26 ноября с. г. в селе Риздвяне Бурштынского района бандитами зверски замучен и повешен на дереве заместитель председателя Бурштынского райисполкома — Терпеливец Василий Нестерович, 1906 года рождения. К трупку Терпеливца прикреплены листовки антисоветского содержания.

В ночь на 25 ноября 1944 г. бандитами неустановленной численности совершено нападение на кожзавод № 14 на окраине города Станислава и обстреляно здание завода.

В Тлумачском районе 30.XI в 17.00 в селе Колинцы неизвестной бандой были обстреляны председатель райисполкома, райпрокурор, зоотехник, ветфельдшер и оперуполномоченный РО НКВД.

В результате нападения ранены ветфельдшер и зоотехник, оперуполномоченный явился в райцентр, судьба председателя райисполкома и прокурора неизвестна.

По данным нашей разведки установлено, что в селах Букачевского района сконцентрировано 4—5 банд УПА численностью от 300 до 400 человек каждая, а всего по району насчитывается около 2000 бандитов.

На территории между селами Подмихайловцы и Журив Букачевского района сосредоточена банда УПА сотенного «Романова», принимавшая участие в нападении на райцентр Букачевцы 17 октября с. г.

В селе Корчивка, на берегу реки Днестр, дислоцируется курень УПА численностью около 500 бандитов, из которых 200 человек не вооружены и проходят предварительное обучение, а днем сотни вооруженных бандитов занимаются заготовкой сельхозпродуктов для банды и совершают террористические акты по селам Букачевского района. Приняты меры к их уничтожению.

В настоящее время проводим повсеместную читку и разъяснение обращения правительства Украины в селах, городах, школах, в домоуправлениях среди интеллигенции. О результатах доложу особо.

Секретарь Станиславского
обкома КП(б)У М. СЛОНЬ

Отп.4 экз.
15.XI-44 г.
М.П.

*ЦДАГО України. – Ф. 1. – Оп. 23. – Спр. 919. – Арк. 107–112.
Оригінал. Машинопис.*

**ДОПОВІДНА ЗАПИСКА НАРКОМА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УРСР
В. РЯСНОГО НАРКОМУ ВНУТРІШНІХ СПРАВ СРСР Л. БЕРІЇ ПРО
ЛІКВІДАЦІЮ В С.РОЖДЖАУ РАДЕХІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬ-
КОЇ ОБЛАСТІ ШТАБУ ВІЙСЬКОВОГО ОКРУГУ УПА “БУГ”**

*Зовсім таємно
17 грудня 1944 р.*

м.Львів

*Копия
Совершенно секретно*

Принято по “ВЧ”

Разослать: т.Сталину, Т.Молотову, т.Маленкову, т.Хрущеву.

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Л.П.Берия.

На основании агентурных данных 5-го отдела НКВД погранвойск Украинского фронта о наличии бандитов, в с.Нестаница Тогальского района была проведена операция. В результате этой операции был задержан роевой (взводный командир УПА) Ленчук, который на допросе показал, что в с.Рожджау Радеховского района Львовской области расположен какой-то штаб УПА.

В соответствии с этим, начальником Управления погранвойск НКВД Украинского фронта т.Бурмак было дано распоряжение начальнику 5-го отдела Управления подполковнику Тер-Григорьяну и исполняющему должность начальника 2-го погранотряда полковнику Сметанину – организовать с утра 13 декабря операцию по ликвидации вышеуказанного штаба УПА, расположенного в с.Рожджау Радеховского района.

13 декабря с.г. с.Рожджау было окружено маневренной группой – 2-го погранотряда в составе 250 человек. При попытке проникнуть вглубь села, бойцы были обстреляны ружейно-пулеметным огнем из домов и чердаков. В завязавшейся перестрелке группа пограничников, ворвавшись в один из домов окраины села, захватила живым бандита, который впоследствии оказался помощником командира сотни “Черемыш” по снабжению – “Кармелюк”.

На допросе “Кармелюк” показал, что в с.Рожджау находится штаб военного округа УПА под кличкой “БУГ”, во главе с командующим “Вороний”: областной референт “СБ” во главе с ее руководителем “Галайда”; штаб командира куреня “Летуна”, сотня командира “Черемыш”. Всего, по его данным, насчитывалось 150 бандитов.

Банда заняла круговую оборону, оказывала упорное сопротивление нашим наступающим подразделениям и предприняла несколько попыток прорвать кольцо окружения. При наступлении темноты бандиты подожгли

строения в трех местах села, под прикрытием образовавшегося дыма, пытались также вырваться из окружения. Огнем наших подразделений все эти попытки были отбиты.

В целях полного уничтожения бандитов, находившихся в этом селе, нами было принято решение о переброске в помощь маневренной группе 2-го погранотряда одного батальона 42-го погранполка и минометного взвода 2-го погранотряда. Этим самым кольцо окружения было значительно укреплено. В течение ночи с 13 на 14 декабря бандиты несколько раз переходили в атаку, имея целью прорвать окружение наших войск, однако они были отбиты.

Путем применения пулеметного и минометного огня с нашей стороны, в результате которого были разгромлены все очаги обороны бандитов, с утра 14.XII наши подразделения вступили в с.Рожджау и окончательно ликвидировали банду. Путем тщательного производства подсчетов трупов, было установлено, что количество убитых бандитов составляло 146 чел[овек] и захвачено при этом живыми 5 бандитов. Показаниями захваченных подтверждено, что ни один бандит из окружения наших войск не вышел.

Документальными данными, обнаруженными у бандитов, и личными показаниями захваченных живыми бандитов, установлено, что среди трупов оказались следующие:

- 1)командир военного округа УПА «Буг» – «Вороний»;
- 2)начальник областной резидентуры «СБ» «Галайда»;
- 3)командир куреня «Летун»;
- 4)командир сотни «Грозный»;
- 5)окружной хозяйственный референт «Чуекевич»;
- 6)следователь резидентуры «СБ» – «Боркуч»;
- 7)начальник полевой жандармерии куреня «Летуна» – «Поль»;
- 8)начальник хозяйственного отдела штаба УПА «Буг» – «Большельчук»;
- 9)командир сотни «Черемыш».

Других лиц командного состава разгромленного штаба УПА установить не удалось, т.к. многие трупы были обнаружены изуродованными в результате того, что некоторые бандиты покончили жизнь самоубийством, путем взрыва гранат, приложенных к лицам.

Подобраны следующие трофеи: станковых пулеметов – 1, ручных пулеметов – 8, минометов – 1, автоматов – 25, пистолетов – 20, винтовок – 26, ручных гранат – 42.

В одной из землянок, вырытой под 5-ти метровым слоем земли, были обнаружены 2 трупа женщин, 3 пишущих машинки и 1 множитель «Лино-тип».

Кроме этого, вблизи вышеуказанной землянки, была найдена исправная радиостанция. В землянке и некоторых домах были найдены и изъяты 2 ящика, 1 портфель и 7 полевых сумок с документами УПА, представляющими оперативный интерес.

Этими документами подтверждается, что в селе Рожджау находился штаб военного округа УПА «Буг», штаб куреня «Летуна», областная резидентура «СБ», окружная хозяйственная резидентура и санотдел штаба военного округа УПА «Буг».

Нам точно известно, что военный округ УПА «Буг» объединяет собой все вооруженные силы УПА, расположенные на территории Львовской области.

Непосредственными руководителями вышеизложенной операции являются начальник 5-го отдела Управления погранвойск Украинского фронта – подполковник Тер-Григорьян и исполняющий должность начальника 2-го погранотряда – полковник Сметанин.

Со своей стороны ходатайствую о поощрении вышеуказанных товарищей.

Нарком внутренних дел УССР – *РЯСНОЙ*
17 декабря 1944 г.

Верно*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.170-173.
Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис відсутній.

№ 146
ПОСТАНОВА РНК УРСР І ПОЛІТБЮРО ЦК КП(б)У
“ПРО СКЛИКАННЯ МІЖОБЛАСНОЇ НАРАДИ АКТИВУ ВЧИТЕЛІВ
ЗАХІДНИХ ОБЛАСТЕЙ УРСР У М. ЛЬВОВІ”

21 грудня 1944 р.

№ 52/21-оп.

(Постановление СНК УССР и Центрального Комитета КП(б)У)

Совет Народных Комиссаров УССР и Центральный Комитет КП(б)У постановляют:

1. Разрешить Народному комиссариату просвещения УССР созвать межобластное совещание актива учителей западных областей УССР в гор. Львове 5 января 1945 года со следующей повесткой дня:

I. Народное образование в Советской Украине.

II. Украинско-немецкие националисты на службе немецкого империализма.

III. Секционная работа.

2. Установить количество участников совещания учителей в 800 чел[овек].

ЦДАГО України. – Ф.1. – Оп.6. – Спр.753. – Арк.32-33.

Копія. Машинопис.

№ 147

**ПОВІДОМЛЕННЯ НКВС УКРАЇНИ КЕРІВНИЦТВУ НКВС СРСР
ПРО ФАКТИ ЯВКИ З ПОВИННОЮ ВІЙСЬКОВИКІВ УПА
У ТЕРНОПІЛЬСЬКІЙ, ВОЛИНСЬКІЙ ТА ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТЯХ**

*Зовсім таємно
27 грудня 1944 р.*

№ 1412/б
м. Львів.

Копия
Совершенно секретно
Разослать: т. Сталину, т. Молотову, т. Маленкову.

Из Львова

Москва, НКВД СССР – товарищу Берия Л.П.

17 декабря с.г. начальник Тамбурского горотдела НКВД Тернопольской области, капитан госбезопасности тов. Марченко с группой оперативных работников выехал в с. Пьяновиха для проведения разъяснительной работы среди населения в связи с выходом обращения правительства УССР к населению западных областей Украины*.

В этих целях тов. Марченко было созвано собрание населения села Пьяновиха. В ходе этого собрания к тов. Марченко подошел активный участник ОУН – Шевчук Иван и заявил, что он решил порвать всякую связь с ОУН и об этом заявляет на собрании. Тут же им был передан тов. Марченко имевшийся при нем револьвер “наган”. После соответствующей обработки, Шевчук привел еще 2-х скрывавшихся бандитов. При участии трех добровольно явившихся, на другой день явилось еще 51 чел. нелегалов. Таким образом, всего добровольно явилось 54 человека, которыми сдано 5 винтовок, 2 автомата и 1 револьвер.

21 декабря в селе Новины Порицкого района Волынской области проводилась операция по изъятию оуновцев. При приближении наших бойцов к одному из сараев, оттуда вышло трое бандитов и сдали имевшееся у них оружие: 3 автомата, 4 пистолета и 3 гранаты.

Сдавшимся в плен оказались: командир куреня УПА – Левочко В.В. по кличке “Юрченко”, его адъютант Пятоха Т.П. по кличке “Ковалев” и инструктор УПА – Вовчик К.М. по кличке “Нестор”.

Левочко заявил, что накануне он прочитал обращение правительства УССР к населению западных областей Украины, в связи с чем по приближении к месту его укрытия наших работников, он дал распоряжение не сопротивляться и сдаться добровольно.

9 декабря в Ивано-Франковское РО НКВД Львовской области явился с повинной бандит “Новак” из банды “Глухого”.

* Див. док. № 10.

На допросе “Новак” показал, что прочитав обращение правительства УССР, решил явиться с повинной. О его уходе из банды было известно всем бандитам. Некоторые из них также высказывали желание явиться с повинной, но опасались ареста и послали его для проверки.

“Новак” направлен в банду для разложения последней.

НКВД УССР – РЯСНОЙ

Верно [підпис]*

ДАРФ. – Ф.9401. – Оп.2. – Спр.68. – Арк.265-266.

Засвідчена копія. Машинопис.

* Підпис нерозбірливий.

№ 148
ЗВЕРНЕННЯ УПА ДО БІЙЦІВ РАДЯНСЬКИХ
ВИНИЩУВАЛЬНИХ ЗАГОНІВ ПРО ПРИПИНЕННЯ БОРОТЬБИ
ПРОТИ НАЦІОНАЛІСТІВ*

1944 р.

СМЕРТЬ ЗАГАРБНИКАМ БЕРЛІНА І МОСКВИ!
ДО ЧЛЕНІВ ІСТРЕБІТЕЛЬНИХ ОТРЯДІВ

Жорстока імперіялістична війна кінчається. Тверді закони життя вже пишуть вирок смерті фашистівсько-большевицьким диктаторам, новомодним панам Берліна і Москви — гестапо та НКВД. Божа рука попровадила так, що дві скажені собаки Гітлер і Сталін кинулися на себе, видаючи собі взаємно крадене добро, щоб викінчити себе взаємно.

Ця запекла і жорстока боротьба мусить винищити з корінням ці два світи, світи жаху, насильства, невільництва, рабства і розбою, світ Гітлера і Сталіна — новомодних замаскованих царів-кровопійців, піддержуваних зграєю наплоджених ними панів неситих — гестапо та НКВД.

У цій боротьбі скажених собак неситі пани Берліна й Москви бачать, що їм приходить кінець, що коли б навіть один із них загриз другого, то це [війна] не виграна. Бо переможний закон життя — воля людини, гомін волі десятків закутих в кайдани народів Європи і Азії встає смертельним маревом перед очима «побідника». І ніхто не здержить тепер походу соток мільйонів голодних волі існувань — людей, десятків поневолених народів. Мов повінь навесні, покотяться революції, що зітруть, втоплять в їх власній крові нових диктаторів Берліна і Москви. «...Настане суд, заговорять і Дніпро і гори, і потече сторіками кров у синє море...». Насильство не видержить, бо такий закон життя.

І перед тим дрожать пани Берліна й Москви, перед революціями поневолених народів, що гомоном гармат вже відзиваються!

І бачить батюшка Сталін, що не здержати йому походу революцій ні вагонами ордерів, ні відділами НКВД, ні голодом, холодом, розстрілами, Соловками, тюрмами, ні морем крові, котра остаточно його заливає і залле. І НКВД шукає нових сил для боротьби з наростаючими революціями поневолених народів, нових гончих собак, собак, вихованих на господарстві господаря народу, якого могли б винюхати та загризти — це істребітелі явні і неявні (тайні). Бо нема нічого гіршого, як своя собака, заражена большевицькою скаженістю. НКВД знає добре, що осягає, пускаючи брата на брата. І нехай ніхто з істребітелів не тішить своєї совісті, що, вступаючи в істребітелі, рятує своє мізерне життя дешево. І коли він навіть не має наміру кусати свого брата, то його змусять доброю дресурою, і тоді вороття не буде.

* Див. док. № 27, 60, 65, 69, 85, 105, 112, 125, 153.

Отже, на що творить НКВД істребітелів? — бо: 1) НКВД не вистарчає сил до боротьби із наростаючими революціями національними; 2) до боротьби з національними революціями потрібно собак, які виросли з терену і середовища і знають його добре, чого не знає НКВД для полювань; 3) НКВД хоче, щоб в боротьбі з революцією падали не вони, а оці собаки до полювань; 4) НКВД хоче, щоб в кінці програної їх боротьби мати караван, за яким могли б сховатися перед народним гнівом, кажучи: «То вони це робили».

Історія знає досить подібних чорних прикладів стилю істребітелів. Юда перший був із них. Із татарських часів заховала історія чорну пам'ять про таких же татарських людей, яничарів, а з найновіших кожному стоїть перед очима жидівська міліція під час окупації німців. Жидівська міліція купувала крихітку продовженого життя, свого життя ціною соток жертв своїх братів при облавах, щоби при кінці скінчити більш ганебно, як їх брати.

Істребітелі! В кого ще не вмерла особиста й національна честь, хай сей-час виступить із істребітелів хоч би ціною власного життя, бо в противному разі вал революції розтрощить вас з корінням, «щоб сонце не гріло вашого смердючого гною». В час твердої боротьби нема місця для спекулянтів.

Смерть зрадникам народу!

Хай живе Українська Самостійна Соборна Держава!

Слава Україні!

Героям слава!

ЦДАВО України. — Ф.3833. — Оп.2. — Спр.36. — Арк.9.

Машинопис. Машинопис.

№ 149

**НАКАЗ № 8 КОМАНДУВАННЯ З'ЄДНАННЯ ГРУП УПА-ПІВНІЧ
ПРО ДІЯЛЬНІСТЬ ТА ВНУТРІШНІЙ РОЗПОРЯДОК**

Не пізніше 31 грудня 1944 р.

**ПРИКАЗ № 8
КОМАНДИРАМ ФОРМИРОВАНІЙ И БРИГАД
ПРИКАЗЫВАЮ:**

1. Увеличение отделов

1. Бригады им. Острога, Лайдако, Мазепы, Вовчка, Биды увеличить до 3-х отрядов.

2. Бригаду им. Назара увеличить до 6 отрядов.

II. Хозяйственное обеспечение

1. Отчеты и проверка отделов показали, что отдельные командиры не обеспечили до сего времени отделов продуктами, согласно изданных в этом деле приказов.

2. За недостаточное обеспечение отделов продуктами командиры бригад будут отвечать перед судом (ВПС), как за саботаж.

3. Сверх нормы продуктами обеспечиться командирам Бури, Верховинцева.

III. Обучение, заправка

Раз в месяц провести:

1. Упражнения с целыми бригадами, отрядами;

а) Устав;

б) Полевая служба (марш, разведка, связь, обеспечение, засады, налет, маневрирование, прорыв с окружения, минирование дорог, канавы, волчьи ямы, завалы дорог, просек, уничтожение мостов, телефонов, сооружение перекладин, переправа через реки, болота).

2. Два раза в месяц походы целыми отделами в своем и оперативном районе других командиров.

3. Походы без районных при помощи карты.

4. Раз в месяц каждый почот должен провести рой офензивированного характера.

IV. Диверсионные группы

Каждая бригада немедленно организывает диверсионную группу в 15-30 чел. Все диверсионные группы выступают под одним псевдонимом «Дьяченко» и действуют под советской маркой.

2. Обязанностями диверсионной группы есть:

а) терроризировать врага там, где он нас не ожидает (город, райцентр и в небольших их окрестностях, шоссе, станции, рядовые пункты).

б) похищение совработников для показаний и уничтожений наиболее вредных для нас элементов, похищать документы.

V. Приобретение радиостанций

В оперативном районе действия отделов вражеских разведывательных станций с радиосвязью, заданием которых есть следить за нашими действиями и быстро информировать про это. Эти станции подлежат ликвидации, а радиостанции взять невредимыми. О добытых радиостанциях немедленно информировать.

VI. Дисциплина

На расслабление дисциплины в значительной степени влияет неправильное содружество командиров с подчиненными и то, что командиры обращаются на «ты» до подчиненного (ком. отрядов, отделов, а те в свою очередь также до своего старшего).

С получением сего, ликвидировать в отделах «тыканье», злостное сознательное содружество, между командирами и подчиненными должны быть дружественные отношения, но должен быть рассчитанный такт и служебное отношение.

Приказываю:

1. Всех командиров обязываю:

а) вести книгу приказов;

б) знать приказы, полученные от своих вышестоящих;

в) исполнять их точно и в срок.

VIII Отчеты:

Установлено, что отдельные командиры:

1. Не присылают своевременно всех отчетов.

2. Подписываясь, не проверяют отчетов, а присылают чушь.

С получением сего:

1. Присылать в указанные сроки отчеты.

2. Отчеты перед подпиской проверять.

За опоздание отчетности буду наказывать командиров бригад.

Слава Украине!

Героям слава!

ОСТРОЖСКИЙ (подпись)

б/з ком. З.Г.

Верно: Подполковник *Махов* [підпис]

ДА СБУ. – Спр.372. – Т.3. – Арк.138-140. Засвідчена копія. Машинопис.

**ЗВЕРНЕННЯ ВОЯКІВ УПА
ДО ПРИСЛУЖНИКІВ СТАЛІНСЬКОГО РЕЖИМУ В УРСР***

1944 р.

ДО ВСІХ КОРНІЙЧУКІВ, ГРЕЧУХ, ТИЧИН, БАЖАНІВ ТА ІНШИХ ЩЕ
ЖИВИХ ПЛАТНИХ АГЕНТІВ І ЛАКЕЇВ СТАЛІНСЬКОГО КРИВАВОГО
ІМПЕРІАЛІЗМУ!

Чуємо ми, що слідом за славними бійцями-армійцями, які разом з українськими повстанцями б'ють гітлерівсько-сталінських посіпак, – приїхали недавно в енкаведівських шарабанах теж герої – корнійчуки, гречухи, тичини, бажани... І вже приступили до своєї агентурної роботи. Уже підписують немічні звернення, що створені пахолком з недолугої, забріханої багатотиражки. Гавкають на «масових» мітингах, на «урочистих» зборах.

Чого ж деруться ці муштровані гавкуни? Вони, бачите, хочуть перекопати наш скатований народ, що Сталін кращий за Гітлера. Вони хочуть витолкувати, що НКВД краще за гестапо, а Воркутські, Ухтаперські лагері, Колима, «Сахалинский лагерь», «Дальневосточный лагерь», «Байкало-Амурский лагерь» і всі інші більшовицькі лагері – ніби вигідніші за німецькі концтабори. Доводять, що більшовицький терор лагідніший за німецький. Вони верещать, що більшовицька каторга в сибірських копальнях і збройових заводах – легша за німецьку. Вони горляють, що більшовицький грабіж хліба – всякі хлібопоставки і «добровільні» продажі – вигідніші за німецькі контингенти. Вони бурмочуть про те, що сталінські кати менше вигубили українського народу порівняно з гітлерівськими катами. Ці курські солов'ї співають славу кривавому Сталінові, який поневолив українців, російський трудящий народ, білорусів, грузинів, узбеків, татарів, казахів і всі інші народи великої тюрми, що її називають ССРСР.

Слухайте ви – юди і зрадники України, слухайте, блюдолизи і крихоїди з кремлівських буфетів! Хіба вам, продажним шкурам і донощикам, говорити до українського народу? Хіба ви знаєте його болі?

Коли український народ запроторювали в телячих вагонах на Сибір, коли йому виламували руки й глушили в ЧК, коли він умирав з голоду на вулицях Києва, Харкова й Вінниці – ви тоді верещали про «щасливу Україну».

Ви помагали чекістам вивозити полтавських селян на чужину в 1930 році. Коли сталінські убивці судили українських робітників, селян і цвіт народу – українську інтелігенцію – ви, як горбаті кретини-недолюдки, вказували своїми сухими пальцями ще й на інших небезпечних для Сталіна «українських самостійників».

Коли увірвались на українську землю гітлерівці – ви як щурі тікали до Уфи. Ви причаїлись під крильцем сталінських окупантів і собачими поглядами випрохували пайків від енкаведівських держиморд.

* Див.док. № 3, 67, 68, 107, 132.

Хіба вам говорити до українського народу, пранцюваті виродки? Вам німіти треба перед українським народом і перед його синами — повстанцями.

Так, ми українські революціонери-самостійники, ми українські повстанці – єдино вірні сини свого народу. Нам не треба клястись у цій вірності. Німецькі, більшовицькі, лядські тюрми і табори, могили наших друзів по Україні – досить промовисто говорять до нашого народу.

Ми разом зі своїм народом відробляли каторгу по Сибірах, ми з ним терпіли тортури в більшовицьких Лук'янівках та Луб'янках. Ми з українським народом потрапляли в облави і відробляли каторгу по Берлінах, Гамбургах, Ганноверах. Ми з українським народом сиділи в концтаборах Оранієнбургу і Аушвіцу. І ми разом з усім українським народом розпочали збройну боротьбу з гітлерівсько-сталінськими людоджерями, розпочали боротьбу за справді Незалежну Самостійну Україну.

Вам же, підлим плазунам, життя відоме лише зі сталінських брошур та Інформбюро. Ви, провокатори, послухайте змучених колгоспників і шахтарів, зробіть з ними зустріч, як то ви вмієте (це у вас єдиний метод «вивчення дійсності»). Підіть до поліських, волинських та подільських селян і робітників. Вони вам розкажуть, що таке гітлерівська і сталінська окупація. Вони покажуть вам згарища церков, в яких палили гітлерівці українських повстанців. Вони покажуть вам спалені і ограблені червоними парашутистами села. Вони покажуть вам десятки і сотні могил українських бідарів, яких замордували верховоди більшовицьких партизанських ватаг. Підіть під Тернопіль, на Зборівщину – там вам лише в одному селі назвуть 50 жінок і дівчат, згвалтованих червоною партизанською звіриною.

Але вас кров, жертви і муки українського народу ніколи не доймали і не доймають. Сталінське душоубство на Україні завжди викликало у вас захоплення і щасливі усмішки.

Так знайте, що довго вам не цвірінькати. Заслужите і ви петлю у свого хлібодавця Сталіна, як того дослужились ваші попередники. Коли ж вам ще не пришла пора висіти на березі від рук енкаведівських – то не приходьте ... гувати* до українського народу. Бо український народ розправиться з вами як з коростявими собаками. Вас уб'ють колами, бо шкода буде кулі на таку погань. А українська земля не прийме ваших заразливих кісток.

Геть гітлерівських і сталінських окупантів з української землі!

Смерть платним лакеям кривавого Сталіна!

Смерть усім зрадникам українського народу!

Хай живе Самостійна Україна!

Хай живуть Самостійні Держави всіх народів Європи та Азії!

УКРАЇНСЬКІ ПОВСТАНЦІ

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр.197. – Арк. 133.

Копія. Машинопис.

* Нерозбірливо.

№ 151
**ОБІЖНИК СБ ОУН (С. БАНДЕРИ) ДЛЯ
СЛУЖБОВОГО КОРИСТУВАННЯ**

Листопад-грудень 1944 р.

Із тактики НКГБ (тільки для службового вжитку)

Ведучи нищівну політику супроти поневолених народів Європи і Азії, більшовики стосують різних методів, які мають їм допомогти в закріпленні режиму та в дальшому поширенні своїх імперіялістичних задумів – шляхом підбою інших народів.

Перешкодою в цьому стремлінні являються революційні сили поневолених народів, а в першу чергу революційні сили українського народу. Тому то московські більшовики запрягли всі свої сили в ім'я знищення всіх революційно настроєних та політично зрілих елементів, які являються ядром революції. У першу чергу йде більш про знищення, або принаймні про деморалізування того ядра, як рівно ж не забувають про широкі народні маси та про їх “разработку”.

Додержуючи обітницю “великому Сталіну”, НКВД, виконуючи його доручення “во что би то ні било потушить восстаніє в Україні”, насаджують агентури розвідників і провокаторів, вслід за чим ідуть масові арешти, вивози, підпали, грабежі, голод та розстріли. Ціль ясна. Коли силою не вдалося зліквідувати революційних сил, тоді підступом треба вдертися до народньої душі, щоб цей народ розложити морально та викликати недовір'я до провідників революції та бодай на якийсь час притупити революційні настрої.

Саме в останньому часі кинула червона Москва на Україну та до інших країв цілу масу своїх агентів, що появилися тут від кількох місяців, під різними видами. Ціла акція ведеться в широкому масштабі. Побіч “дезертирів” з фронту чи робіт, вештаються гурти різних продавців голок, солі, спекулянтів, пастухів та наймитів. Всі вони говорять, що в Росії голод, і тому мусили йти на Запад. На терені Тернопільської округи появилися розвідники НКГБ. Це ще пацани і дівчатка в віці 9-22 років. Виявилось, що це вишколені розвідники, що покінчили 6-ти або 17-місячні курси розвідки. Такі курси відбуваються в таких містах:

1. Ульяновськ над Волгою.
2. Коломна біля Москви.
3. Горький [слід читати “Горі”] – Грузія.
4. Москва.

По національності – русскіє. Ще в серпні 1944 р. НКГБ направляв таких розвідників і розвідниць безпосередньо до районів, як, нпр. [наприклад], Клюсь Вера зараз направляє[ться] до Москви на зв'язкові пункти. Для докладнішого зілюстрування послужить ось така коротка автобіографія:

«Я, Клюсь Вера Степанована, ур[одилась] 14.V 1926 р. в с.Орчик Русский Зачепиловского района Полтавской обл. По национальности – русская. Закінчила 7 класів неповно-середньої школи і один рік медкурсів.

До 1933 р. з ріднею проживала в с.Орчик Русский, а відтак переїхала в Дагестан у город Махачкала. Там я ходила в школу до 1942 р. Батько – партійний, майор – погіб 1941 р. в боротьбі з німцями. Мати працює на заводі. В сім'ї ще двоє молодших братів. В 1942 р. мене забрали на розвідчий курс в Москву, який тривав 6 місяців. По закінченні курсу мене перекинули в партизанський загін на розвідчицю. Тут я переходила німецький фронт і робила диверсійну роботу. По трьох місяцях мене стягнули знов до Москви на продовження курсу. На цьому другому курсі підготували нас до боротьби з “бандерівцями”.

На курсі було ок[оло] 50 розвідчиків. Завдання я дістала:

1. Де поміщається штаб УПА?
2. Де квартирують відділи та яке їх узброєння.
3. Провірити села.

Коли фронт пішов з-над Стрипи і з-під Ковеля вперед – мене 16.VIII.44 р. перекинули до м.Збаража. Зі мною тоді з Москви приїхало 2 дівчини і 4 хлопці. Тут я зголосилася по кличці НКВД. Мене перекинено на працю в Новосільський район. В цьому районі я працювала в с.Тилиці у госп[одаря] Стахурського. Вже в жовтні 1944 мене підпорядковано НКГБ в Підволочиську і звичайно контактувалася в Новому Селі з уповноваженим з Підволочиська Сідовим.

Опісля мали мене перекинути в м.Скала, а звідти я мала поїхати в Москву (ширших відом[остей] не подаю з конспіративних причин – подала на-звиська). Зараз не направляють таких розвідчиків безпосередньо в район, але через майора /?/ НКГБ Осипова в Підволочиську, який є неприкріпленим при цім районі, а виступає як делегат НКГБ з Москви, направляють туди, де потрібно».

По закінченні курсів ділять їх на пункти 5-8 чоловік і в супроводі одного чи двох енкаведистів везуть на такі вузлові чи так – пересильні пункти. Щойно на такому пункті дістають конкретні завдання та йдуть в терен. В першу чергу приміщуються при дядьках і тітках, яким бракує робітників. Тут за допомогою кличок зв'язуються з місцевими сексотами. Часом приміщуються у самих сексотів, яким подають накази та інформації від своїх шефів. Від сексотів забирають звіти і заносять їх до своїх зверхників особисто, або через спецзв'язкових (Сідов), які мають зв'язок, наприклад, від Осіпова до поодиноких розвідчиків. Стрічі між ними відбуваються точно в означенім місці і часі. Звертають велику увагу на конспірацію, щоб не звернути на себе уваги та не провалити роботи як спостережуть, що їх слідиться, чи хтось ними цікавиться – змінюють місце побуту – для маскіровки, поповняючи дрібну крадіжку у господаря, у якого перебували.

Часом такий контррозвідчик дістає завдання пов'язати сітку в 4–6 сіл. Тут входять в гру індивідуальні здібності розвідчика. На Волині були випадки, що такі розвідчики мали документи в центр[альних] областях СРСР (добре заховані), без документів, або документи з наших теренів, віддалених від даного села, де він(а) перебували (10-12 км).

Документ НКГБ (голубий білетік), заховують в кляпах блюзи, шапці, заковують, в швах кальсонів, в майках [трусах]. Властиві документи залишають на станиці НКГБ, але був випадок, що розвідчик мав свої власні документи коло себе.

Місячна платня: 200-300 крб. За кожний донос, залежно від вартості, платять від 40 до 200 крб. Місцевим сексотам, крім грошей, платять убранням, черевиками, кіньми – добром людей, вивезених на Сибір.

Характеричне, що агенти зі сходу дуже бояться і не мають охоти працювати на західних землях, і є випадки, що втікають.

II. Опис акції і підготовки до неї орг[анів] НКГБ в терені Шумщини (відомості подані неповні моїми принагідними інформаторами).

Акція проти відділів УПА, а головню проти командного їх складу мала відбутися від 19-24 жовтня 1944 р. Вже заздалегідь НКГБ розробив сильну агентурну сітку в почотах командирів, в рядах УПА і в почотах теренових провідників. Люди, з яких рекрутувалися агенти, – це бувші працівники НКВД 1939-41 рр., працівники КПЗУ і Народної Гвардії, а також ті, яких завербовано в м[ісяцях] березень-липень 1944 рр. Деякі агенти мали налашдані свої лінії зв'язку до НКГБ. Коли приходила концентрація боєвих одиниць, до них приходили часом цілі рої, а то й чоти сексотів. Такі чоти “з успіхом воювали” з більшовиками в терені, а коли ввійшли в склад більших боєвих одиниць, тут зараз по кличках контактувалися з іншими сексотами з інших чот і так нпр., в курені мали прекрасний розвідчий апарат. Своїми лініями НКГБ посилав до завербованих командирів інструкції нових сексотів, подвійної або потрійної агентури. На час акції 19-24.X.44. агенти дістали наказ постріляти командирів, по кличках перейти до більшовицького війська, яке обложило ліс, і тоді разом вдарити по таборах.

День перед акцією зовсім випадково приловлено сексота, який все на слідстві сказав. Головним агентом був командир підстаршинської школи на назвисько Худий зі Збаражчини. За німців він був українським поліцистом, а брат його повітовим комендантом української поліції. Худий мав наказ кермувати акцією знутри. За[вдання] його було дати гасло, щоб постріляти всіх командирів, а сам мав своїми гарматками ширити паніку. Коли його конфрентували з його агентами, він всіх “засипував”. В почоті одного провідника було 3-х агентів. Кулеметчик, машиніст, рядовик. Кулеметчик Луг при питанні:

- Чи ви були б застрілили командира?

Відповідь:

- Так, я був би вас застрілив. – Сам Луг був зв'язаний з НКГБ ще в 1939 на учитель[ських] курсах, відтак був підр[айоновим] сітки ОУН і рівночасно

чл[еном] Народної Гвардії. В зазначених вгорі днях більш[овики] обложили навколо ліси, але тому, що ніхто з агентів до них не зголосився, вислали ок[оло] 50 дядьків в ліс за підпеньками. А коли й ці не вертали, акцію перервано. До 24.X.44 за 4 дні більшовики не були поінформовані про події у відділах.

Бачимо, наскільки многогранна розробка НКВД в боротьбі проти нас. Коли взяти це під увагу, що більш[овики] вербують до “роботи” священство, учительство, старше громадянство – кличемо. Небезпека. Всі на фронт боротьби з червоною Москвою. Хто кого перехитрить – хто кого переможе.

П.С. Цікавий є ще той момент, що коли сексот при відділі, нпр., готовий голосить командирові про стан, то щоб “запізнати” решту сексотів, командиром голосить: “Друже командир”, - нпр., “Явір”, і т.п. В той спосіб сексоти знали кого інвігільювати і стріляти.

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 229. – Арк. 41, 41 зв. Незасвідчена копія. Машинопис.

№ 152
**ЗРАЗОК ПРОТОКОЛУ ДЛЯ СПІВРОБІТНИКІВ
СБ ОУН (С.БАНДЕРИ)**

1944 р.

Зразок протоколювання

Строго довірливо!

Протокол писаний дня....* 1944 р., год.

З підсудного (полоненого, придержаного)

1. Ім'я і прізвище, дата і місце уродження, імена родичів, національність, стан, освіта, звання, відношення до військової служби.

2. Коли і в який спосіб попав?

3. Допити про військо: який отряд, полк, дивізія, корпус, бригада, армія? Командний склад. Прізвища начальників, їхня національність. Їхнє відношення до нашого руху. До руху більшовицького, біломосковського. Звідки військо прийшло? Куди направляється? Питати про частини фронтові та в далекому запіллі. Організаційна схема армії. Стан національний, озброєння. Вміти відрізнити червоармійця від енкаведиста, залізничника, погранотряди НКВД, спеціальні отряди НКГБ (Народний комісаріат государственной безопасности). Про отряди НКО (Народний комісаріат оборони), воєнкомати.

4. Магазини: точне описання такого зі шкіцом і в якому будинку (мурований, дерев'яний)? Яка охорона магазинів і її озброєння? Який зв'язок має охорона з сусідніми підрозділами? Коли відбувається зміна варти? Звідки, коли і чим доповнюють магазини? Куди, що, коли і в який спосіб відставляють? Хто і в якій силі конвоює?

5. Летовища: описати точно і подати шкіц летовища. Подати летовищі, будовані раніше, зараз, пляновані на будуче. На якому ґрунті побудовано (пісок, чорнозем)? Чи ґрунт пресований, валований? Чи є якісь магазини на летовищі? Мешкання льотчиків і обслуги? Яка охорона летовища? Скільки і як озброєні? Коли зміна варти? Скільки літаків? Їхня якість? Які вправи відбуваються? Коли вилітають і прилітають?

6. Будови: що, де і коли побудоване, будується чи є в пляні будувати? (Залізниця, дороги, військові рамки, магазини, бараки, окопи, бункери, протилетунські рови). Коли будову розпочато, а коли плянується закінчити? Хто провадив будову? Яких і звідки уживано робітників до цього? Якого матеріалу уживано до цього і звідки його спроваджують? Що говорено відносно будови серед армійців і населення? Збудовано відкрито чи скрито? До чого будова потрібна?

7. Адміністрація: райвиконкоми, райпарткоми, сільради.

8. Настрої: серед червоноармійців. Що говорять червоноармійці про свій командний склад та взагалі про СРСР, про наш рух, рух Аліянтів [західних

* Крапки тут і далі у тексті документа.

союзників СРСР]? Що говорить командний склад між собою, з вояцтвом та населенням? Що говорить парторг (партійні органи) на сходинах та мітингах? Розговорити про українців західних земель, про українців східних земель, поляків і інших нацменів.

9. Політвихівництво серед червоноармійців: на яку військову частину припадає політрук? На які теми провадить гутірки між вояцтвом? Як часто дістають часописи до читання по відділам?

10. Судівництво: в якій формі відбуваються військові суди над вояками? Протокол закінчено дня.....1944.

Зізнавав.....

Протоколював.....

ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 229. – Арк. 21.

Копія. Машинопис.

**ЗАКЛИК-ЛИСТІВКА ОУН І УПА ДО УКРАЇНСЬКОГО
НАРОДУ ДОПОМАГАТИ УКРАЇНСЬКІЙ ПОВСТАНСЬКІЙ
АРМІЇ В БОРОТЬБІ ЗА ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ***

Не пізніше 1944 р.

За Самостійну Соборну
Українську державу!

Воля народам
Воля людині

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Чотири роки палає Друга імперіялістична війна. Чотири роки палає кривава завірюха і сіє жниво смерті. Полум'я війни охопило майже цілий світ, а особливо всю Європу. Сотні тисяч людей із зброєю в руках кинено у вир страшливого молоху – війни. Вже десятки мільйонів людей стратило своє життя на полі смерті, сотки мільйонів людей втратили свій власний дах, своє життя, своє майно.

Цей молох Другої імперіялістичної війни охопив всю Європу, всі європейські держави. Не оминув і рівно ж України і українського народу.

Цю страшну пожегу розпалив німецькій гітлеризм і московський комунізм. Ураган війни знищив: Польщу, Францію, Бельгію, Югославію, Норвегію і Грецію. Війна там знищила сотні міст, мільйони сіл, розлила море крові, знищила десятки мільйонів людей. Але на цій війні німецькі і московські імперіялісти вже конають. Італія, котра на спілку з німцями і московським імперіялізмом розпочала війну, – вже впала в безодню. Ця сама доля спіткає Німеччину і ССРСР, не сьогодні, то завтра.

Ми, українці, в цій війні носимо найтяжчий тягар. Вже третій рік, як по Україні грабують орди німецьких і московських хижаків. Як один, так і другий намагається загарбати Україну, намагається знищити українській нарід жниво смерті-війна, як рівно ж гестапо і НКВД спалили тисячі сіл, знищили тисячі українського народу. Цвіт українського народу – молодь – НКВД жене на першу лінію фронту, гестапо в концлагері Німеччини і нищить її там голодною смертю.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Який же вихід з цього страшного положення?

Чи 45-мільйонний нарід український має згинутися від багнетів гестапо і НКВД?

Чи Україна має стати колонією імперялістів?

Чи наш нарід має дальше нести вічно ярмо неволі?

Чи українській нарід має бути нагноєм для живих одвічних ворогів?

Ні... Для нас цей час є жорстокий, але водночас ВЕЛИКИЙ! Сьогодні ми маємо збройним чином здобути самостійну соборну Українську державу!

* Див. док. № 27, 60, 65, 69, 85, 105, 112, 125, 148.

За котру боролись наші діди, наші батьки, за котру згинули в тюрмах тисячі найкращих синів України.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ! Зближається холодна пора року – зима. Наша рідна Українська армія не є ще сьогодні належно забезпечена в одязі і взутті. Святим обов'язком жодного українця – українки одягти і взути тих, що пішли в ряди УПА, тих, що своєю кров'ю і смертю ведуть до визволення **НАШУ БАТЬКІВЩИНУ УКРАЇНУ!**

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ! Пам'ятай, що ніхто нам не допоможе, як ми самі собі не поможемо!

Помагай, чим можеш, Українській Повстанчій Армії!

Виконай святий обов'язок оборони своєї нації і Батьківщини!

Кожний українець – українка мусить – віддати останню лепту на олтар святого діла – **ВИЗВОЛЕННЯ УКРАЇНИ!** Кожна українська родина мусить офірувати, що має: кожух, чоботи, сирівці на одяг і взуття, білизну, щоб одягти тих, що стоять із зброєю в руках в рядах УПА, тих, що розпочали жорстоку боротьбу з ворогом України, тих, що пішли з гаслом на устах і вірою в серці: **ЗДОБУТИ УКРАЇНСЬКУ ДЕРЖАВУ, АБО ЗГИНУТИ В БОРОТЬБИ ЗА НЕЇ!**

СЛАВА УКРАЇНІ!

ЦДАВО України. – Ф.3967. – Оп.1. – Спр. 46. – Арк. 298.

Копія. Машинопис.

**ІНСТРУКЦІЯ ДЛЯ СПІВРОБІТНИКІВ СБ У СПРАВІ
ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТІВ ОУН (С. БАНДЕРИ)***

Без дати

1. СВИДЧЕННЯ ЖИВИХ ОСІБ [...]...** ЯКИМИ ПОВИННІ БУТИ ОСОБИСТІ ДОКАЗИ...

Яку мету має допит свідків, потерпілих, обвинувачуваних?

Завдання слідчого при допиті полягає в тому, щоб під час допиту дістати від допитуваного точне і правильне оповідання про події, факти й обставини, часто в їх [...] подробицях, які є предметом дослідження в справі.

2. СВИДОК-ОЧЕВИДЕЦЬ повинен під час допиту розповісти детально і так точно про те, що бачив і чув, щоб всі ті, які слухають, але не бачили даної події, факти й обставини, могли собі відтворити все так, якби вони були свідками цього.

Свідок не очевидець, який переповідає, точніше, висловлює якусь окрему обставину в справі, повинен викласти так докладно і ясно, щоб оповідання його могли пояснити, допомогти і зв'язати відомі вже, але не зв'язані, розрізнені в справі факти, обставини і події в єдине струнке ціле.

В чому складність праці слідчого, що проводить допит?

В чому складність праці свідка, що дає свідчення?

З яких складових елементів складається праця одного і другого?

Візьмемо свідка-очевидця, який щось бачив, щось чув, який повинен на допиті все розповісти.

Таким чином, в нашому процесі беруть участь такі здібності свідка: здібність сприймати навколишнє, здібність запам'ятовувати сприйняте і здібність відтворювати. Свідок повинен мати здібність розуміти бачене і правильно його сприймати, правильно фіксувати в своїй пам'яті, правильно відтворити, правильно розповісти те, що у нього зафіксовано в пам'яті.

В чому складність того, хто допитує?

Слідчий повинен уміти правильно і відповідно до інтересів слідства організувати допит як щодо підготовки потрібних для допиту матеріалів, щоб дістати і від допитуваного правильну, ясну і вичерпну відповідь, необхідну для розв'язання всіх тих обставин, з'ясування яких може дати свідчення даної особи.

Слідчий повинен непомітно для допитуваного примусити заговорити мовчазливого, скритого, прихильного до односкладових відповідей і ввести в обмежені рамки балакучого, говірливого свідка.

* Документ зіпсований, не має початку та закінчення.

** Крапки тут і далі в тексті документа.

Слідчий повинен знайти відповідну мову для розмови з дитиною і з дорослим, з малописьменними й малорозвиненими свідками, мало- і висококультурними, освіченими експертами. Слідчий повинен уміти застосовувати бесіди, формулювання питань, самих висловів до постановки питань, до розумового розвитку кожного окремого свідка.

В умінні слідчого вести по-різному розмову з тим чи іншим свідком, в умінні його накреслювати й відповідно формулювати запитання, непомітно обходити ті з них, на які свідок чомусь не хоче давати відповіді. Так само непомітно для свідка знову до цих питань повертатися, щоб все ж дістати на них відповіді...

*ЦДАВО України. – Ф.3833. – Оп.1. – Спр. 233. – Арк. 77.
Копія. Машинопис.*

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

№67. Відповідь ОУН (С.Бандери) на «Звернення уряду УРСР до населення західних областей України». *Не пізніше 20 липня 1944 р.*

№68. Аналітично-публіцистична стаття Я.Мови «Що таке УРСР?». *Липень 1944 р.*

№69. Заклик-листівка команди УПА «Схід» до молоді вступати до лав Української повстанської армії. *Липень 1944 р.*

№70. Інструкція СБ ОУН (С.Бандери) для підпілля. *Липень 1944 р.*

№71. Звіт підпільника ОУН (С.Бандери) про діяльність НКВС на Тернопільщині. *5 серпня 1944 р.*

№72. Інформація НКВС СРСР про активізацію підпілля та збройних формувань ОУН-УПА у Західній Україні в зв'язку з наступом Червоної армії. *5 серпня 1944 р.*

№73. Наказ-звернення групи українських повстанців до польського населення с.Чайковичі Дрогобицької області із закликом покинути свої оселі під загрозою знищення. *10 серпня 1944 р.*

№74. Протокол допиту члена УПА О.С.Приходька в НКВС. *11 серпня 1944 р.*

№75. Лист секретаря Тернопільського обкому КП(б)У до М.Хрущова з проханням додатково направити до області бригаду військ НКВС та здійснити інші заходи боротьби проти формувань УПА. *12 серпня 1944 р.*

№76. Вказівка начальника УШПР Т.Строкача керівнику радянських партизанів Яковлеву продовжувати боротьбу з українськими націоналістами. *18 серпня 1944 р.*

№77. Лист Л.Берії до Й.Сталіна про діяльність українських націоналістів у Львівській області. *19 серпня 1944 р.*

№78. Телеграма секретаря Львівського обкому КП(б)У І.Грушецького секретареві ЦК КП(б)У М.Хрущову з проханням допомогти в отриманні 3 тисяч автоматів для озброєння партійно-радянського активу області. *22 серпня 1944 р.*

№79. Доповідна записка заступника наркома внутрішніх справ СРСР Круглова про результати боротьби з учасниками ОУН на терені Львівської області. *24 серпня 1944 р.*

№80. Наказ № 2/44 військового штабу Української повстанської армії «Захід» (УПАЗ) про організацію референтури на теренах Станіславської, Дрогобицької областей і м.Перемишля. *27 серпня 1944 р.*

№81. Вказівка начальника УШПР Т.Строкача командирові партизанського загону Куницькому щодо організації поляків для боротьби проти ОУН (С.Бандери). *28 серпня 1944 р.*

№82. Настанови ОУН (С.Бандери) про організаційні структури, завдання, конспіративність і зв'язки всіх ланок організації. *Серпень 1944 р.*

№83. Інструкція для структур Служби Безпеки ОУН (С.Бандери). *Серпень 1944 р.*

№84. Додаток до наказу №7/44 командування УПА про церемонію прийняття присяги військовиками. *Не раніше 1 вересня 1944 р.*

№85. Звернення УПА до радянських партизанів щодо спільної боротьби проти гітлеризму та сталінізму за самостійність держав поневолених народів. *2 вересня 1944 р.*

№86. Настанови Крайового проводу ОУН місцевим провідникам про завдання боротьби з більшовиками в господарській, пропагандистській і військовій справі. *4 вересня 1944 р.*

№87. Тимчасові інструкції Крайового проводу ОУН (С.Бандери) про діяльність УПА на ЗУЗ. *7 вересня 1944 р.*

№88. Повідомлення наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берії ДКО, РНК СРСР, ЦК ВКП(б) про проведення чекістсько-військових операцій з ліквідації формувань українських націоналістів у Львівській, прикарпатських районах Станіславської, Дрогобицької й Тернопільської областей з 10 серпня по 5 вересня 1944 р. *17 вересня 1944 р.*

№89. Довідка начальника УШПР Т.Строкача про можливість передачі обкомам КП(б)У західних областей стрілецької зброї та боєприпасів. *18 вересня 1944 р.*

№90. Звіт відділу „Дніпро” групи УПА-Південь про рейд в Кам'янець-Подільську область. *25 вересня 1944 р.*

№91. З наказу № 9 керівництва УПА „Замок” про перехід до конспіративних та партизансько-диверсійних методів боротьби. *2[5] вересня 1944 р.*

№92. З постанови Оргбюро ЦК ВКП(б) „Про недоліки у політичній роботі серед населення західних областей УРСР”. *27 вересня 1944 р.*

№93. Постанова Оргбюро ЦК ВКП(б) „Про заходи допомоги Українській РСР у справі поліпшення масово-політичної і культурно-просвітницької роботи”. *27 вересня 1944 р.*

№94. Інформація Л.Берії вищому керівництву СРСР про хід оперативних дій НКВС УРСР проти формувань ОУН-УПА в західних областях України. *30 вересня 1944 р.*

№95. Звіт інформатора ОУН про радянську облаву на Миколаївські ліси. *Вересень 1944 р.*

№96. Постанова Політбюро ЦК КП(б)У „Про заходи з виконання постанови ЦК ВКП(б) від 27 вересня 1944 р. „Про недоліки у політичній роботі серед населення західних областей УРСР”. *7 жовтня 1944 р.*

№97. Розпорядження Проводу ОУН (С.Бандери) територіальним підрозділам про удосконалення мобілізаційної та військової справи на місцях. *9 жовтня 1944 р.*

№98. Інструкція для керівництва генеральних округів ЦК Народно-визвольної революційної організації (НВРО). *10 жовтня 1944 р.*

№99. Зі стенограми виступу М.Хрущова на зборах обласного компартактиву Львівської парторганізації. *11 жовтня 1944 р.*

№100. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берії ДКО, РНК СРСР, ЦК ВКП(б) про діяльність органів НКВС-НКДБ у переслідуванні антирадянського підпілля і збройних формувань у західних областях України, Білорусії, Литовській РСР у період лютого - вересня 1944 р. *14 жовтня 1944 р.*

№101. Звіт № 1 2-ї сотні “Дружинників” УПА про рейд по місцях дислокації німецьких та радянських військ з 26 липня по 15 жовтня. *Не раніше 15 жовтня 1944 р.*

№102. Інформація Л.Берії вищому керівництву СРСР про розкриття терористичної групи ОУН у м.Чернівці. *25 жовтня 1944 р.*

№103. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берії ДКО, РНК СРСР, ЦК ВКП(б) про хід боротьби з військовими формуваннями ОУН в західних областях України з 1 по 15 жовтня 1944 р. *26 жовтня 1944 р.*

№104. Спецдонесення командира 2-го стрілецького полку 1-ї Української партизанської дивізії ім.С.А.Ковпака Шоліна про злочинні дії стосовно мирного населення. *26 жовтня 1944 р.*

№105. Звернення українських повстанців до персоналу шкільних закладів західних областей України із закликом утриматись у навчальному процесі від виховання школярів у дусі радянського патріотизму, а ставати свідомими борцями за вільну Українську державу. *Не раніше кінця жовтня 1944 р.*

№106. Постанова ДКО про формування 7 нових полків НКВС. *Жовтень 1944 р.*

№107. Відповідь вояків УПА на звернення радянської влади. *Жовтень 1944 р.*

№108. Повідомлення про операцію кавалерійського відділу 1-ї Української партизанської дивізії ім.С.А.Ковпака проти українських націоналістів. *Жовтень 1944 р.*

№109. Інструкція для СБ ОУН (С.Бандери) про структуру та методи роботи радянських спецслужб і боротьбу з ними. *Жовтень 1944 р.*

№110. Обіжник для низових структур СБ ОУН (С.Бандери). *Жовтень 1944 р.*

№111. Український рух опору УПА. *Не раніше 1 листопада 1944 р.*

№112. Звернення ОУН (С.Бандери) до особового складу радянської міліції західних областей України із закликом залишати лави міліції. *Не раніше 1 листопада 1944 р.*

№113. Повідомлення командира 2-го стрілецького полку Шоліна командиру 1-ї Української партизанської дивізії ім.С.А.Ковпака П.Вершигорі про бойові дії проти українських націоналістів. *3 листопада 1944 р.*

№114. Наказ №3 Дубового щодо структури і кадрового складу підрозділів УПА. *3 листопада 1944 р.*

№115. Звіт командира 2-го стрілецького полку 1-ї Української дивізії ім. С.А.Ковпака Шоліна про бойові дії проти українських націоналістів. *5 листопада 1944 р.*

№116. Звіт керівництва Українського штабу партизанського руху про результати боїв з загonom УПА. *5 листопада 1944 р.*

№117. Спецдонесення наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії про результати проведеної від 29 до 31 жовтня 1944 р. в Чорному лісі Станіславської області чекістсько-військової операції проти формувань УПА. *5 листопада 1944 р.*

№118. Наказ № 4 підрозділам військових формувань про дисципліну, внутрішній розпорядок та готовність до бойових дій за незалежну Україну. *6 листопада 1944 р.*

№119. Довідка МДБ УРСР про історію та діяльність УПА у 1940-1944 рр. *8 листопада 1944 р.*

№120. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берії ДКО, РНК СРСР і ЦК ВКП(б) про хід боротьби з військовими формуваннями українських націоналістів з 15 по 31 жовтня 1944 р. *15 листопада 1944 р.*

№121. Інструкція №4/44 Проводу ОУН (С.Бандери) крайовим провідникам про зміцнення підрозділів ОУН-УПА та удосконалення засобів антирадянської боротьби. *15 листопада 1944 р.*

№122. Наказ №1 ОУН-УПА щодо діяльності українських націоналістів на місцях. *Не раніше 15 листопада 1944 р.*

№123. Повідомлення наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії про результати проведеної 16-17 листопада 1944 р. в районі лісного масиву сіл Седлеска Медина Войнилівського району Станіславської області чекістсько-військової операції проти формувань УПА. *20 листопада 1944 р.*

№124. Доповідна записка НКВС УРСР М.Хрущову про організаційне об'єднання українських націоналістичних сил, утворення „Народно-визвольної революційної організації” (НВРО) та Української головної визвольної ради” (УГВР). *20 листопада 1944 р.*

№125. Відозва Служби безпеки ОУН (С.Бандери) до громади України про неможливість співробітництва з радянськими та німецькими властями у боротьбі за незалежну Україну. *21 листопада 1944 р.*

№126. Постанова Оргбюро ЦК КП(б)У “Про проведення обласних і районних нарад селян, міських і районних зборів інтелігенції в західних областях України”. *21 листопада 1944 р.*

№127. Постанова бюро Тернопільського обкому КП(б)У про розстріл співробітниками НКВС 10 громадян і спалення 45 хат у селі Кривеньке Пробижнянського району. *23 листопада 1944 р.*

№128. Резолюція УІІ Пленуму ЦК КП(б)У „Про хід виконання постанови ЦК ВКП(б) від 27 вересня 1944 р. „Про недоліки в політичній роботі серед населення західних областей УРСР”. *24 листопада 1944 р.*

№129. Наказ № 9/44 командування УПА “Захід” військовим округам про організацію частин УПА та перехід їх до партизанських методів боротьби. *25 листопада 1944 р.*

№130. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берії ДКО, РНК СРСР й ЦК ВКП(б) про хід боротьби з УПА в західних областях України з 1 по 15 листопада 1944 р. *26 листопада 1944 р.*

№131. Зі звернення вищої компартійно-державної влади УРСР «До населення західних областей України». *27 листопада 1944 р.*

№132. Оперативне зведення наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії про результати чекістсько-військових операцій з ліквідації формувань УПА в Станіславській, Рівненській і Тернопільській областях. *28 листопада 1944 р.*

№133. Про факти знущань працівників НКВС й НКДБ з місцевого населення Волинської області. *29 листопада 1944 р.*

№134. Лист М.Хрущова до Й.Сталіна про методи, якими польське населення спонукалося до виїзду з УРСР. *29 листопада 1944 р.*

№135. Лист М.Хрущова до Й.Сталіна про заходи, необхідні для зміцнення радянської влади у західних областях УРСР. *Листопад 1944 р.*

№136. Звіт командирів 3-го кавалерійського полку 1-ї Української партизанської дивізії ім.С.А.Ковпака Шоліна про бойові дії проти українських націоналістів. *Листопад 1944 р.*

№137. Інформація Білобожницького РК КП(б)У Тернопільської області про організацію і склад винищувального батальйону. *Не раніше листопада 1944 р.*

№138. Доповідна записка наркома внутрішніх справ СРСР Л.Берії Й.Сталіну з пропозицією про надання направленим до західних областей УРСР двом виїзним сесіям Військової колегії Верховного суду СРСР права воєнно-польових судів. *2 грудня 1944 р.*

№139. Доповідна записка наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії про ліквідацію в с.Шумляни Підгаєцького району Тернопільської області діючої друкарні УПА та проведення чекістсько-військової операції проти формувань УПА в Рівненській області та НКВС БРСР – в Гродненській області. *2, 4 грудня 1944 р.*

№140. Доповідна записка в.о. прокурора УРСР С.Шугурова секретареві ЦК КП(б)У Д.Коротченку про злочинні дії працівників НКВС Дрогобицької області щодо місцевого населення. *5 грудня 1944 р.*

№141. Донесення наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л. Берії про підсумки операції з розгрому військових формувань УПА в Тернопільській і Рівненській областях. *5 грудня 1944 р.*

№142. Повідомлення наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії про результати військово-чекістських операцій зі знищення великих формувань українських націоналістів у Дрогобицькій та Тернопільській областях. *7 грудня 1944 р.*

№143. Зведення НКВС УРСР вищому керівництву СРСР про хід оперативних дій з формуваннями ОУН у західних областях України з 15 по 30 листопада 1944 р. *12 грудня 1944 р.*

№144. Доповідна записка секретаря Станіславського обкому КП(б)У М.Слоня секретареві ЦК КП(б)У Д.Коротченку про стан боротьби з націоналістичним підпіллям за листопад 1944 р. *15 грудня 1944 р.*

№145. Доповідна записка наркома внутрішніх справ УРСР В.Рясного наркому внутрішніх справ СРСР Л.Берії про ліквідацію в с.Рожджау Радехівського району Львівської області штабу військового округу УПА “Буг”. *17 грудня 1944 р.*

№146. Постанова РНК УРСР і Політбюро ЦК КП(б)У „Про скликання міжобласної наради активу вчителів західних областей УРСР у м.Львові”. *21 грудня 1944 р.*

№147. Повідомлення НКВС України керівництву НКВС СРСР про факти явки з повинною військовиків УПА в Тернопільській, Волинській та Львівській областях. *27 грудня 1944 р.*

№148. Звернення УПА до бійців радянських винищувальних загонів про припинення боротьби проти націоналістів. *1944 р.*

№149. Наказ №8 командування з'єднання груп УПА-Північ про діяльність та внутрішній розпорядок. *Не пізніше 31 грудня 1944 р.*

№150. Звернення вояків УПА до прислужників радянського режиму в УРСР. *1944 р.*

№151. Обіжник СБ ОУН (С.Бандери) для службового користування. *Листопад-грудень 1944 р.*

№152. Зразок протоколу для співробітників Служби безпеки ОУН (С.Бандери). *1944 р.*

№153. Заклик-листівка ОУН і УПА до українського народу допомагати Українській повстанській армії в боротьбі за визволення України. *Не пізніше 1944 р.*

№154. Інструкція для співробітників Служби безпеки ОУН (С.Бандери) у справі проведення допитів. *Без дати.*

ЗМІСТ

Документи	3
Перелік документів	249

Наукове видання

ОУН і УПА в 1944 році: Документи

Частина 2

Відповідальний редактор —
Станіслав Владиславович Кульчицький

Упорядники:
*Олександра Михайлівна Веселова,
Сергій Анатолійович Кокін,
Олександр Євгенович Лисенко,
Володимир Іванович Сергійчук*

Комп'ютерний набір —
*Олександра Михайлівна Веселова,
Любов Володимирівна Дубич*

Верстка і оригінал-макет: *Леонід Григорович Мигаль*

Підписано до друку 1.09.2009 р. Формат 70x100/16
Ум. друк. арк. 20,8. Обл. вид. арк. 16,0.
Тираж 300 прим. Зам. 24.2010.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України
Київ-1. Грушевського, 4